

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 123 leden, te weten:

Aarts, Abma, Andela-Baur, Van den Anker, Van Baars, B. Bakker, M. Bakker, Ter Beek, De Beer, Beinema, Van den Bergh, Bischoff van Heemskerck, Blaauw, H. A. de Boer, J. J. P. de Boer, Bolkestein, De Boois, Borgman, Borm-Luijckx, Braams, Brinkhorst, Van den Broek, Buikema, Van der Burg, Buurmeijer, Castricum, G. M. P. Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dees, Deetman, Van Dijk, Dijkman, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Duinker, Engwirda, Epema-Brugman, Van Erp, Evenhuis, Eversdijk, Faber, Frinking, Gerritse, Ginjaar-Maas, Gualthérie van Weezel, Haas-Berger, De Hamer, Van der Hek, Hennekam, Hermans, Hermsen, Van Houwelingen, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Jansen, Kappeyne van de Coppello, Keuning, Knol, Kolthoff, Kombrink, Konings, Korte-van Hemel, De Korte, Kosto, Krijnen, De Kwaadsteniet, Lambers-Hacquebard, Lansink, Lauxtermann, Van Leijenhorst, Lubbers, Mateman, Meijer, Mertens, Mommersteeg, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Niessen, Nijhof, Nijpels, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Paulis, Poppe, Porthéine, Rempt-Halmmans de Jongh, Rienks, Rietkerk, Roels, Roethof, Van Rossum, Salomons, Van der Sanden, Schaapman, Schakel, Van der Spek, Spieker, Stemerding, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Toussaint, Veldhoen, Van de Ven, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, Voogd, De Voogd, Voortman, K. G. de Vries, Waalkens, Waltmans, Wessel-Tuinstra, Wöltgens, Worrell, Van Zeil en Zijlstra,

en de heren Van Aardenne, Minister van Economische Zaken, Hazekamp, Staatssecretaris van Economische Zaken, Beyen, Staatssecretaris van Economische Zaken en De Graaf, Staatssecretaris van Sociale Zaken, en mevrouw Kraaijeveld-Wouters, Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Langedijk-de Jong wegens bezigheden elders; elders;

P. A. M. Cornelissen, ook morgen, wegens verblijf buitenslands;

Van Baars en Wessel-Tuinstra, alleen voor het eerste deel van de vergadering, wegens andere verplichtingen;

Wuthrich-Van der Vlist, wegens ziekte.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van de wetsontwerpen:

Nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet (afschaffing recht op kinderbijslag voor partieel leerplichtige kinderen) (16 534);

Nadere wijziging van de Werkloosheidswet en enige andere wetten (opneming in de Werkloosheidswet van werknemers in de zin van de Wet Sociale Werkvoorziening) (16 527);

Nadere wijziging van de Werkloosheidswet en de Wet Werkloosheidsvoorziening (Wijziging van het aantal dagen werken, vereist voor het recht op uitkering) (16 542).

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Hermsen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De drie wetsontwerpen waarover wij vandaag met de Staatssecretaris van Sociale Zaken van gedachten dienen te wisselen, brengen belangrijke wijzigingen aan in enkele onderdelen van ons stelsel van sociale zekerheid. Zij hebben - zij het niet alle drie even sterk - ingrijpende gevolgen voor omvangrijke groepen in onze samenleving.

Eén belangrijk punt hebben zij met elkaar gemeen: zij maken deel uit van het omvangrijke pakket van drastische maatregelen dat door de Regering noodzakelijk wordt geacht om de

voortdurende achteruitgang van onze economie tot staan te brengen en de schrikbarende groeiende werkloosheid beter te kunnen bestrijden.

In dat kader is het - de CDA fractie voor wie ik hier spreek, heeft dat als onontkoombaar erkend - ook noodzakelijk de groei van de uitgaven voor en het toenemend beroep dat wordt gedaan op ons sociale zekerheidsstelsel te beperken, waarbij harde maatregelen - hard in de ogen niet alleen van wie het betreft, maar ook in de visie van hen die met ons in achter ons liggende jaren dat stelsel hebben kunnen uitbouwen - helaas moeten worden getroffen.

Wij zullen - ik herhaal nog eens wat wij in het voorlopig verslag over het wetsontwerp tot verzwaren van de refterte-eis hebben opgemerkt - daarbij erop hebben toe te zien dat de keuze uit de mogelijkheden die dan denkbaar zijn de meest verantwoorde is. Wij zullen zorgvuldig rekening moeten houden met groepen die door een globaal werkende maatregel mogelijk onevenredig zwaar dreigen te worden getroffen, al sluit dat niet bij voorbaat een zekere cumulatie van maatregelen uit, omdat het om het totale effect voor de verschillende groepen gaat. Indien in de praktijk van de toepassing toch van op het moment van invoering niet geheel te voorziene duidelijke hardheid blijkt moet er ruimte zijn om alsnog daarin verzachtingen aan te brengen.

Ik zou - daar is, nu wij vandaag ook spreken over de positie van de werknemers in de sociale werkvoorziening, naar ik meen wel reden toe - ook op willen merken dat wij niet alleen aan dit soort maatregelen moeten denken maar dat wij ook het oog gericht moeten houden op volumebeperkende maatregelen in deze sector die juist ook bezien vanuit het belang van hen die welhaast gedwongen zijn een beroep te doen op toepassing van ons stelsel, van eminent positieve betekenis kunnen zijn. Dat laatste wil ik gaarne onmiddellijk met een vraag aan de Staatssecretaris verduidelijken.

Mij brandt nl. sinds ik zondagavond de Minister van Sociale Zaken met ver-

ve bezig zag en hoorde in de TV-uitzending 'Vragenvuur' de vraag op de lippen of het wetsontwerp dat het bedrijfsleven gaat verplichten ten minsten 5% gehandicapte werknemers in dienst te nemen of te houden – een wetsontwerp waarvan de Minister zondagavond veronderstelde dat het bij deze Kamer in behandeling was – soms ergens zoek is geraakt tussen de postkamer van het departement en de balie in de ingang van ons gebouw?

Behalve andere wetsontwerpen – ik denk bij voorbeeld aan de verplichte vacaturemelding – en studies die wel eens op gang gebracht mogen worden naar onze mening, zoals bij voorbeeld de vraag of wij niet ook toe moeten naar de verplichting een zeker percentage jeugdige arbeidskrachten in dienst te nemen of te houden, is het met name het zojuist genoemde wetsontwerp waar wij met verlangen naar uitzien. Als wij verplicht zijn om, zoals vandaag volumebeperkende maatregelen in de uitkeringssfeer te nemen en het bruto-netto traject van de werknemerslonen in de sociale werkvoorziening kritisch te bezien in relatie tot dat van werknemers in 'normale bedrijfstakken', mogen wij ook nog wel eens opnieuw op grote spoed aandringen ten aanzien van dat wetsontwerp.

Na deze algemene opmerkingen en mijn eerste vraag, ga ik snel terug naar de drie wetsontwerpen die aan de orde zijn, anders zou Uw bedoeling, mijnheer de Voorzitter via deze gevoegde behandeling de gedachtenwisseling minder tijdrovend te doen zijn, niet blijken te kloppen.

Allereerst is er dan wetsontwerp 16 534, waarmee volgen wij de Staatssecretaris in zijn opstelling en zal men aan de overzijde dit wetsontwerp bereid zijn snel te behandelen en te aanvaarden, de kinderbijslagregeling voor partieel leerplichtigen per 1 april a.s. komt te vervallen.

Om de bij invoering van de tweedaagse partiële leerplicht in een vrij groot aantal gezinnen optredende inkomstenderving te verzachten en te bevorderen dat van die leerplicht, ook zonder stringente controle, algemeen gebruik zou worden gemaakt hebben wij destijds op deze regeling aangedrongen en ons voor invoering daarvan ingezet.

De toen voorziene uitbouw van het partieel onderwijs naar ten minste drie dagen per week, waardoor men aan het in de kinderbijslagwetten steeds gegolden en nog altijd geldende onderwijs criterium (studie etc. voor ten minste de helft van de normaal be-

schikbare werktijd) zou gaan voldoen heeft zich echter niet voltrokken en valt ook thans niet te voorzien. Aan de redenen daarvan kan ik, naar ik meen, voorbijgaan; zij vallen buiten het bestek van dit wetsontwerp.

Gelet op de noodzaak van ingrijpende beperkende maatregelen in deze sector, is er aanleiding dit element, dat overigens destijds bewust als een oneigenlijk element in de wet is opgenomen, daaruit thans te doen verdwijnen. Na de schriftelijke gedachtenwisseling, waarbij de in de memorie van toelichting gegeven redenen daartoe nog eens zijn verduidelijkt, kunnen wij daarmee op zich zelf wel instemmen.

Met de Staatssecretaris verschillen wij nog van mening over het ontbreken van een overgangsregeling waarop – ik bevind mij in bijzonder goed gezelschap daarbij – zelfs ons hoogste over de wetgeving adviserende orgaan, de Raad van State, in zijn advies heeft aangedrongen.

Aannemend dat u, mijnheer de Voorzitter er geen bezwaar tegen heeft, het door mij op dat punt tezamen met collega Van Dis ingediende amendement, meteen in deze algemene beraadslagingen te betrekken, hetgeen straks weer tijdsbesparend kan werken, zou ik allereerst willen verwijzen naar de schriftelijke gedachtenwisseling die wij over dit punt reeds met de Staatssecretaris hebben gevoerd. Ik wil de argumentatie pro en contra zulk een overgangsregeling als door ons bepleit hier niet gaan herhalen.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag erkent de Staatssecretaris dat in het algemeen verworven rechten en verkregen aanspraken geëerbiedigd dienen te worden. Maar, zo stelt hij, omdat het hier feitelijk betreft het verwijderen van een oneigenlijk element in de wet is er van verworven rechten geen sprake omdat het nooit bedoeld was blijvend deel uit te maken van de wetgeving. Ik ben dat maar zeer ten dele met het eens.

Dat argument gaat zonder meer op voor degenen die zich-bij wijze van voorbeeld-op 2 april, ware de partiële leerplicht zo geregeld, zouden moeten laten inschrijven aan enig daarvoor erkend instituut en die nu zo kort voor die datum ontdekken zouden dat voor hen de kinderbijslaagspraak niet tot stand komt.

Maar voor hen die al partieel leerplichtig zijn, behorend tot de groep die die leerplicht regelmatig vervult, wordt mijn rechtsgevoel bepaald niet bevredigd door die stelling. Het gaat hier om een welliswaar in het kader van de kinderbijslagwet oneigenlijk te

noemen element, maar wel om een element dat bewust daarin is aangebracht, omdat het destijds de meest praktische, technische redelijk goed uitvoerbare regeling, misschien zelfs de enig mogelijke regeling was om in de behoefte van een toen rechtvaardige geachte voorziening tegen een inkomstenderving te kunnen voorzien. In theorie had men zich daartoe ook een andere regeling kunnen denken en scheppen, die niet het odium van een oneigenlijk element had verkregen, zoals nu door de inbouw ervan in de kinderbijslagwetgeving is gebeurd.

Zo bezien kan men voor degenen die thans aanspraken hebben wel degelijk denken aan verworven rechten een aanspraken waaraan men nu niet abrupt voorbij mag zien. Zo wordt het stellig ook gevoeld door degenen die gerechtigd zijn tot het aanvragen van kinderbijslag voor deze kinderen en die dat tot nu toe ook regelmatig gedaan hebben.

Wij hebben in de schriftelijke gedachtenwisseling niet gepleit voor een onverkort doorlopen van die aanspraken totdat deze reeds partieel leerplichtigen geheel aan die leerplicht voldaan hebben. Dat voert, gelet op de bittere noodzaak tot besparingen ook als het binnen het totale structurele kader om een relatief niet zo groot bedrag gaat, tot wellicht ongewenste situaties.

Maar het gaat ons na afweging van alle argumenten die hierbij spelen toch te ver om daaraan thans geheel voorbij te zien, zeker nu men nog midden in het lopende leerplichtjaar zit. Kinderbijslaaganvragen plegen ook met additionele inkomsten in hun gedachte uitgavenpatroon voor een aantal komende maanden rekening te houden.

Zoekend naar een ons inziens zoal niet strikt door de rechtvaardigheid dan toch in elk geval door de billijkheid geëiste oplossing meenden wij die gevonden te hebben in de beperkte overgangsregeling die is neergelegd in ons amendement voorkomend op stuk nr. 7 bij dat wetsontwerp. Hier is voor deze groep aansluiting gevonden bij de regeling die ook geldt als het om studerende gaat die aan het einde van dit studiejaar in juni van de schoolbanken komen en voor wie rekening houdend met de vakantieperiode nog aanspraak bestaat op kinderbijslag tot en met het derde kwartaal van dit jaar.

Ik kan er begrip voor hebben dat de Staatssecretaris vanuit de moeilijke positie die hij juist nu in de huidige situatie telkens moet innemen, vandaag niet zal kunnen komen tot de conclusie dat hij het oordeel over dit amende-

ment aan de Kamer overlaet. Toch zou ik hem willen vragen ook zijnerzijds de argumenten die voor een overgangsregeling pleiten niet zonder meer als te licht bevonden onder de regeringstafel te wegen.

Bij het afwegen van deze zaken – en wij hebben dat een en andermaal gedaan – menen wij toch dat zoal niet het strikte recht, dan toch de billijkheid vergt dat er een beperkte overgangsregeling komt. Wij mogen onzes inziens die billijkheid niet loslaten, ook al niet omdat zulks wellicht in de toekomst consequenties zou kunnen hebben als wij – niet vandaag maar bij een volgende gelegenheid – gedwongen zouden zijn nog andere ingrepen in het bestaande stelsel te overwegen.

Ik merk ten slotte nog op, dat met ons amendement de beoogde structurele besparing van ongeveer 30 miljoen (in 1972 werden de uitgaven op dit punt nog op 60 miljoen geschat voor deze regeling) volledig wordt gehandhaafd. De mindere besparing als gevolg daarvan, te becijferen op f 14,5 miljoen gulden alleen voor dit jaar.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans tot het wetsontwerp 16527 dat regelt de opname van werknemers werkzaam in de sociale werkvoorziening in de werkloosheidsverzekering. Budgetair – het levert een besparing op van 10 miljoen aan subsidies op de loonkosten uit 's Rijks kas – het minst belangrijke van de drie; voor de werknemers die het aangaat toch bepaald geen kleinigheid.

Het geringe werkloosheidsrisico waarvan de Staatssecretaris uitgaat opent als het ware de mogelijkheid dat het Rijk hier zelf-risicodragend wordt. Er behoeft geen premie te worden ingehouden en betaald in het werkloosheidsfonds. In toch voorkomende gevallen betaalt het Rijk aan de desbetreffende bedrijfsvereniging de uitgekeerde WW-bedragen en de administratiekosten terug.

Omdat betrokkenen zowel tot nu toe als in de toekomst voor deze sociale verzekering geen premie betaalden, respectievelijk ook niet behoeven te gaan betalen, verkeren zij, wat hun inkomen betreft in een voordelige positie in vergelijking tot werknemers in overeenkomstige werkzaamheden in 'normale' bedrijven. Hun netto-inkomen is zoals feitelijk blijkt uit de gegeven vergelijkende berekeningen in de nota naar aanleiding van het eindverslag ongeveer f 17,75 hoger per maand.

De gekozen oplossing om dit reële verschil te elimineren is voor ons aan-

vaardbaar. Trouwens ook de SER heeft daar in zijn bekende grote advies unaniem zo over geoordeeld en zich feitelijk met deze maatregel akkoord verklaard.

Wel moeten we ons meen ik goed realiseren dat het geringe werkloosheidsrisico voor deze groep mede veroorzaakt wordt doordat ook in tijden als deze waarin ook bij de werkverbanden de orderposities duidelijk de neiging hebben terug te lopen, naast kwalitatief ook kwantitatief, de werkverbanden de werknemers vanuit de bevorderingsplicht die op de gemeentebesturen rust zo lang mogelijk aan het werk, althans in dienst dienen te houden, terwijl ontslagen ook hierom nog maar zelden voorkomen omdat inkrimping van het werknemersbestand hier veelal al bewerkt wordt door een verklaarbaar groot verloop, met natuurlijke oorzaken. Tot zover is er niets aan de hand.

Ik ben de Staatssecretaris erkentelijk voor zijn bereidheid, te kennen geven op vragen onzerzijds in de schriftelijk gewisselde stukken, te bevorderen dat tijdig bijzondere aandacht gegeven zal worden aan een goede en begrijpelijke voorlichting van de werknemers omtrent de inhoud van de diverse mutaties die mede als gevolg van deze wet alsmede als gevolg van de diverse andere met terugwerkende kracht vanaf 1 januari in hun loonberekening zullen optreden.

Toch nog een enkele onzes inziens zeer relevante opmerking in verband met deze zaak. Duidelijk is naar ik meen, dat als gevolg van de huidige situatie weliswaar in verband met natuurlijke afvloeiing werkloosheidsgevallen zeer incidenteel zullen behoeven te zijn, al doen soms kranteberichten van sommige werkverbanden toch wel enige vrees opkomen.

Maar het betekent ook dat hier en daar – misschien beschikt de Staatssecretaris over enige cijfers; is dat niet zo dan wil hij ons die misschien binnenkort nog eens doen toekomen – de wachtlijsten van personen van wie de plaatsing duidelijk bevordert dient te worden aanmerkelijk langer zijn, althans kunnen zijn dan voorheen het geval was. De bevorderingsplicht is dan niet altijd in het gewenste tempo na te komen.

Nu is, meen ik te mogen veronderstellen, de omvang van het werknemersbestand in de sociale werkvoorziening, mede veroorzaakt en wordt zij mede beïnvloed, ook de omvang van de wachtlijsten, door de gebrekkige al jaren aan vervanging toe zijnde wet plaatsing mindervalide arbeidskrach-

ten die een veel te beperkte werking heeft. Dat alles maakt nog eens extra duidelijk, hoe hard nodig de spoedige indiening en totstandkoming van het volgens Minister Albeda al bij ons in behandeling zijnde wetsontwerp is, waardoor veel meer gehandicapten niet zullen worden uitgestoten en naar wij hopen vele anderen die thans alleen nog zouden bestaan in de WSW of hopen op spoedige plaatsing daarin wellicht herplaatst kunnen worden in het bedrijfsleven. Dan pas zal de druk op de werkverbanden wezenlijk kunnen afnemen, dan pas kan het werkloosheidsrisico daár inderdaad met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid tot nagenoeg 0 en geen kosten voor het Rijk meebrengend worden teruggebracht.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans tot het laatste deel van mijn betoog, de beoordeling van het wetsontwerp nr. 16542, waarin ruwweg gezegd wordt voorgesteld het aantal dagen waarop men gewerkt moet hebben, alvorens aanspraak te kunnen maken op de werkloosheidsuitkering, respectievelijk op een uitkering krachtens de Wet werkloosheidsvoorziening, te verdubbelen, althans op te voeren tot 130. Het is naar ik meen het meest ingrijpende voorstel voor de mensen die het in de toekomst kan aangaan, sinds wij in de eerste en tweede fase van de herstructurering van de kinderbijslag in orde van grootte in totaal plusminus 1 mld. aan ombuigingen tot stand hebben helpen brengen, een wetsontwerp dat ook onze fractie, trouwens naar ik aanneem ieder die er tot nu toe mee te maken moet hebben gehad, vanaf de be-windslieden met hun staf tot de SER en ook deze Kamer wel met zekere gemengde gevoelens moet vervullen.

Het laat verworven rechten van reeds aanspraak genietenden – zulks is tijdens de schriftelijke voorbereiding op vragen, die naar ik meen terecht vanuit de fractie van de PvdA zijn gesteld, ten overvloede in alle duidelijkheid vastgesteld – onaangetast, maar het beperkt wel de aanspraken van velen die in de toekomst onvrijwillig werkloos worden; het neemt een stukje van hun gevoel van sociale zekerheid weg. Dat is geen kleinigheid in deze barre tijden!

Het moge waar zijn dat de huidige referentie-eisen in feite vrijwel geen barrière vormen voor hen die worden uitgestoten uit het arbeidsproces en dat de geldende regels vooral dateren uit een periode, waarin wij het begrip 'structurele werkloosheid' dachten te kunnen vergeten – al waren er ook toen zwakke regio's in het land – dat

Hermsen

neemt niet weg dat wij de toeganke-lijkheid tot de regelingen zodanig hebben vastgesteld, ten einde daarin tot uiting te brengen dat wij wilden zorgen dat zij die er gebruik van moesten maken op korte afstand van de actieve beroepsbevolking toch konden blijven delen in de toenemende welvaartssituatie.

Als wij dan nu, door harde noodzaak gedwongen, forse maatregelen nemen – men kan dat niet zonder meer volumebeleid noemen – dan moet wel duidelijk zijn dat, na afweging van andere mogelijkheden, dit de meest verantwoorde is voor dit moment.

Wij betreuren het dat de SER op dit stuk opnieuw verdeeld was, vrijwel langs de telkens weer terugkerende scheidslijn werkgevers/werknemers. Het argument daarbij dat de consequenties van dit voorstel niet voldoende te overzien zouden zijn, verliest niet alleen door de informatie die de Staatssecretaris op dit punt in de memorie van toelichting heeft verstrekt een deel van zijn betekenis, maar ook doordat, terwijl men – zie ik het goed? – feitelijk wel erkent dat men er met een volumebeleid sec, dat wil zeggen, met een beleid, erop gericht, te voorkomen dat een beroep op uitkeringen moet worden gedaan, zeker op korte termijn niet komt, men in de SER geen duidelijke alternatieven aandraagt, die op korte termijn kunnen effectueren.

Wil men pas een soepeler houding aannemen tegenover deze voorstellen, indien tegelijk daarmee de zogenaamde basisvoorziening die wij kunnen verwachten, als de integratie van de drie bestaande regelingen tot stand komt, thans wordt ingevoerd? De onmogelijkheid daarvan heeft de Staatssecretaris in de schriftelijke gedachtenwisseling, aansluitend op zijn memorie van toelichting, onze ziens redelijk juist beargumenteerd. Zich aldus opstellend, moeten Regering en Kamer zelf de knopen doorhakken.

In feite blijft dan geen andere keuze over dan of tornen aan de hoogte van de uitkeringen – de uitkeringspercentages gaan herzien – of het thans aan de orde zijnde voorstel. Vanuit die optiek bezien, menen wij dat, hoe moeilijk overigens elk voorstel met zulke ingrijpende gevolgen ook is – de door de Staatssecretaris gemaakte keuze niet onjuist is, integendeel.

Wij zouden in het andere geval de afstand tussen actieven en niet-actieven structureel vergroten en in feite over de gehele linie alle uitkeringstrek-kers in beginsel op grotere afstand brengen.

Gelijk wij hebben te zorgen dat in goede tijden ook deze groepen – he-
laas te grote groepen – een relatief
gelijkwaardig deel krijgen van een gro-
ter wordende koek, zo hebben wij er
nu er in de komende tijden voor te wa-
ken dat de niet-actieven als geheel blij-
vend zwaarder achteruitgezet worden
dan de actieve beroepsbevolking.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Betekent deze stellingname dat, als bij voor-
beeld met steun van uw fractie dit
wetsontwerp wordt aangenomen,
daarmee verzekerd is dat er geen wij-
zigingen in het stelsel worden aange-
bracht in de zin van meer algemene
verlaging van de uitkeringsniveaus?

De heer **Hermsen** (CDA): Gelet op de
omstandigheden, die ons nu bekend
zijn, kunt u ervan verzekerd zijn dat wij
ons daartegen tot het uiterste zullen
verzetten.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dat
neem ik aan, maar u gebruikt een en
ander nu als argument om dit wets-
ontwerp te verdedigen en ik wil graag
weten wat dit argument nu precies
waard is. Dat u zich tot het uiterste zult
verzetten en dat u zich richt op de stand
van zaken op dit moment moge zo
zijn, u kijkt ook wat verder en de vraag
is, welke betekenis mensen in en bui-
ten dit huis hieraan nu precies mogen
hechten. Gaat het om een van de
vele argumenten of zegt u, dat hier-
mee de weg is afgesneden, die naar al-
gemene verlagingen leidt?

De heer **Hermsen** (CDA): Ik heb duidel-
ijk gemaakt dat een keuze moest wor-
den gemaakt en dat wij de keuze, door
de Staatssecretaris gemaakt, bijzonder
waarderen. Een belangrijk argument
hierbij is dat bij de andere keuzemoge-
lijkheid de uitkeringspercentages zou-
den moeten worden verlaagd. Daar-
tegen zouden wij ons werkelijk tot het
uiterste hebben verzet.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik con-
cludeer, dat de zekerheid, dat men
over een paar weken niet met verder-
gaande ombuigingen zal komen, niet
wordt geboden.

De heer **Hermsen** (CDA): U weet dat
men nooit zekerheden kan geven, ook
al worden die door sommigen ver-
langd, bij de bijzonder onzekere en
zelfs fatale ontwikkelingen in onze eco-
nomie. Die ontwikkelingen kunt u zelf
waarnemen. Wij kunnen echter wel de
verzekering geven, dat wij ons het
uiterste zullen inspannen om alge-
mene verlagingen te voorkomen.

Wij zouden het ten diepste betreu-
ren, mijnheer de Voorzitter, als in de
naaste of verdere toekomst zou blij-

ken, dat de actieve beroepsbevolking
in al haar geledingen niet of mindere
mate dan tot nu toe het geval is ge-
weest het solidariteitsoffer zou willen
opbrengen wat daarvoor nodig is,
waardoor als bijna enige mogelijkheid
die dan nog rest, de trekkers van soci-
ale uitkeringen in welke vorm dan ook
eenzijdig het gelag zouden moeten be-
talen. Ik ga ervan uit dat de wil om dat
te helpen voorkomen overigens bij alle
leden van de SER en bij een meerder-
heid in deze Kamer aanwezig is en zal
blijven.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Het is
mij wel duidelijk maar ik wilde nagaan,
of de heer Hermsen zou kunnen aan-
geven voor hoeveel weken of maan-
den deze 'harde opstelling' van toe-
passing zou zijn. Ik neem aan, dat een
dergelijke concrete uitspraak niet kan
worden gedaan.

De heer **Hermsen** (CDA): U tracht mij
nu tot uitspraken te brengen, die in de
huidige zeer onzekere situatie niet kun-
nen worden gedaan.

Wat betreft het CNV-alternatief valt
het bijzonder te waarderen dat met na-
me het CNV gezocht heeft naar wel-
licht – althans naar haar mening –
bruikbare alternatieven voor dit wets-
voorstel. De Staatssecretaris heeft dat
alternatief niet, zoals door de PvdA in
haar bijdrage tot het eindverslag mijns
inzins ziens onrechte wordt geconclu-
deerd, 'van de tafel geveegd'.

Hij heeft wel degelijk in de memorie
van antwoord zowel als in de nota
naar aanleiding van het eindverslag
blijk gegeven belangstelling, zelfs gro-
te belangstelling, te hebben voor de
adviezen van een werknemersorgani-
satie, al is dat dan dit keer de hem van
huis uit meest vertrouwde. Hij zou die,
net zoals wij trouwens, niet minder
hebben gehad als die alternatieven
waren aangedragen door een ander
deel van de vakbeweging, hetzij de
FNV, hetzij de Raad MHP.

Zijn argumenten, zowel in de memo-
rie van antwoord als in de nota naar
aanleiding van het eindverslag daarte-
genovergesteld, bepaald zakelijke ar-
gumenten en geen 'Jantje-van-Lei-
den-frasen', maken althans voor ons
ten slotte voldoende duidelijk dat dit
alternatief geen op dit moment be-
gaanbare weg blijkt te zijn. Bovendien
– al ontbreken de gegevens om op
zo'n korte termijn verder dan tot
temptatieve berekeningen te komen te
vergelijking van de cijfers – het blijkt
slechts 30% op te leveren van hetgeen
ten slotte aan noodzakelijke ombuig-
ingen op dit vlak tot stand moet komen.

Kennisname van de nota naar aan-
leiding van het eindverslag op dit punt

Hermsen

geeft ons niet de vrijheid, in die richting verder aan te dringen op wijziging van de ingediende voorstellen.

De heer **Meijer** (PvdA): Ik begrijp dat u uw vrijheidsgrenzen snel laat beperken. Het is toch duidelijk dat, ook al wijdt de Regering enige vriendelijke woorden aan het serieuze CNV-advies, zij dat vervolgens naar de prullenmand verwijst en consequent kiest voor de standpunten die door de werkgevers in de SER zijn ingenomen? Ik begrijp nu ook dat het CDA dat doet. Tegen die achtergrond is toch volstrekt duidelijk, dat de Regering op geen enkele manier een poging heeft gedaan om met de werknemersorganisaties op dit voor hen belangrijke punt een compromis te sluiten?

De heer **Hermsen** (CDA): Het gaat mij erom, dat de fractie van de Partij van de Arbeid in het eindverslag bijna letterlijk heeft doen opnemen, dat de Staatssecretaris deze voorstellen niet serieus zou hebben bekeken. Hij zou ze onder de tafel hebben geveegd. Betekent dit, dat je voorstellen alleen serieus hebt bekeken als je ze geheel of gedeeltelijk overneemt?

Mijnheer de Voorzitter! Er kunnen zodanige zakelijke argumenten zijn dat het voor de Staatssecretaris eenvoudig onmogelijk is geweest die voorstellen te volgen. Hij heeft die argumenten zowel in de memorie van antwoord als in de nota naar aanleiding van het eindverslag aangedragen.

De Heer **Van der Doef** (PvdA): Noem er eens twee, behalve het financiële!

De heer **Hermsen** (CDA): Betekent dat hij door die argumenten aan te dragen en een volledige paragraaf in zijn memorie van antwoord aan het alternatief te wijden zich alleen met enkele vriendelijke woorden van het CNV-voorstel heeft afgemaakt? Integendeel, maar ik neem aan dat de Staatssecretaris daarop in zijn antwoord nader zal willen ingaan.

Is een eis van 130 dagen niet te zwaar? bij de bepaling van de 130-dagen-eis heeft de Staatssecretaris aansluiting gezocht bij de desbetreffende bepalingen van de wachtgeldverzekering. Dat dit een niet geringe verzwaaring is, blijkt uit de berekening omtrent de effecten van deze maatregelen. Ik zou hem willen vragen of nog tussenoplossingen zijn overwogen, gelegen tussen de huidige referte-eisen en de thans voorgestelde.

De heer **Meijer** (PvdA): Bij voorbeeld die van het CNV!

De heer **Hermsen** (CDA): Ik vraag dit juist naar aanleiding van het aantal dagen. Dáárom gaat het mij. Het CNV stelde nog een andere kwestie aan de orde dan die van het aantal dagen.

Met name in een situatie als de huidige zou het thans noodzakelijke aanvullende systeem van uitzonderingen als door de Sociale Verzekeringsraad voorgesteld duidelijk beperkter zijn en zou ook het daarmee als het ware gepaard gaande 'verlies' aan minder dan de geraamde besparingen ook beperkter zijn.

De Staatssecretaris heeft zich gehaast, in de memorie van antwoord mee te delen bereid te zijn, de door de Sociale Verzekeringsraad voorgestelde uitzonderingen op de hoofdregel, die voorkomen dat bepaalde groepen werknemers, seizoenarbeiders, musici, artiesten, deeltijdwerkers en bepaalde groepen uit de wereld van de journalistiek, die pas zeer recent verzekeringsplichtig en daarmee uitkeringsgerechtigd zijn geworden, onevenredig zwaar door de verzwaaring van de referte-eis getroffen gaan worden, te overwegen. Met de getroffen groepen zijn wij hem daarvoor erkentelijk.

Wel zie ik op dit stuk nog een klein verschil van inzicht tussen hem en mij. Wij hebben er in de nota naar aanleiding van het eindverslag op gewezen, dat het ons inziens heel goed mogelijk is – ook de Sociale Verzekeringsraad duidt daarop in zijn advies – dat bij het treffen van de nodige uitvoeringsmaatregelen en uitvoeringsbeschikkingen, bij herziening van dagloonbesluiten enz., die met spoed hun beslag moeten krijgen, wil er geen vacuüm ontstaan bij invoering van de wet en geen rechtsonzekerheid bij de betrokkenen, bepaalde groepen en situaties over het hoofd worden gezien.

De SVR vraagt ruimte om, als dat blijkt, met dan nog gewenst geachte bijstellingen te kunnen komen in die uitvoeringsregelingen. De Staatssecretaris verklaart zich daartoe in de nota naar aanleiding van het eindverslag weliswaar bereid, maar laat in het midden of, en zo ja, in welke mate dat ook met terugwerkende kracht tot de datum van invoering van de wet zal gebeuren.

Ik zou nog eens willen herhalen dat wij het ernstig zouden betreuren als – indien uitsluitend ten gevolge van de spoed waarmee de uitvoeringsbeschikkingen en maatregelen tot stand moeten komen, daarna blijkt dat zij in alle redelijkheid moeten worden bijgesteld, ten gevolge van het dan daaraan ontbreken van terugwerkende kracht tot de datum van inwerkingtreding van

deze wet, personen of groepen van personen die uitkeringsgerechtigd zouden dienen te zijn of alsnog dienen te worden, daarvan de dupe zouden worden.

Wij krijgen dan personen die uitkering aanvragen en die geweigerd moeten worden, omdat de bepalingen geen of onvoldoende rekening houden met de speciale omstandigheden waaronder zij niet aan de 130-dagen-eis etc. konden voldoen. Terwijl personen uit diezelfde groep die enige tijd later een beroep doen op uitkeringsrechten wel als gerechtigd worden beschouwd, hoewel zij in dezelfde omstandigheden verkeerden en verkeren. Intussen maakt de gewijzigde uitvoeringsbeschikking etc. het mogelijk hen wèl toe te laten.

Terwijl die wijziging dan inmiddels tot stand is gekomen omdat men ontdekt heeft dat met de omstandigheden waaronder zij werkten aanvankelijk onvoldoende rekening is gehouden. Wij vinden het dan toch alleszins rechtvaardig dat dergelijke bijstellingen terugwerken tot de datum van inwerkingtreding van deze wet.

Het lijkt mij vooralsnog niet toe dat dit bemoeilijkt zou worden door de bepalingen omtrent inschrijving bij het GAB en/of het inleveren van weekbriefjes. Ik meen dat de bedrijfsverenigingen ook in het verleden daaraan wel een mouw wisten te passen. Ik denk daarbij onder andere aan de regelmatig wel voorkomende gevallen waarin het enige tijd, soms zelfs geruime tijd duurt waarin ook op grond van de huidige bepalingen de aanspraken op uitkering kan worden vastgesteld of geweigerd, gevallen waarin men intussen ook de inschrijving bij het GAB dient te regelen en regelmatig weekbriefjes moet inleveren. Ik zou de Staatssecretaris met enige aandring willen vragen op dit punt toch een toezegging als door mij gevraagd te willen doen.

Vaststellend tot mijn genoegen dat de Staatssecretaris zich desgevraagd bereid verklaard heeft eenzelfde standpunt in te zullen nemen met betrekking tot het advies wat hem wellicht morgen of overmorgen zal bereiken over de uitvoeringsregelingen verband houdend met de wijzigingen in de WWV als het standpunt dat hij zal innemen inzake het advies stemmen wij gaarne in met de beslissing thans nog niet de mogelijkheid rechten tijdens militaire dienst op te bouwen te beperken tot de Nederlandse militaire dienstplicht.

De adviescommissie werkloosheidsvoorziening van de SER dient hier in-

Hermsen

derdaad nog eens expliciet over te adviseren, vooral omdat hierbij wellicht ook wel enige vragen kunnen rijzen wat betreft EEG-onderdanen, sommige buitenlandse werknemers e.d. Ik geef daarover thans geen oordeel; wij wachten met de Staatssecretaris dat afzonderlijke advies af.

Een laatste opmerking. Op vragen, ook onzerzijds in het voorlopig verslag gesteld, heeft de Staatssecretaris al enig licht doen schijnen op de voorgenomen wijzigingen in de rijksgroepsregeling werkloze werknemers.

Daarover zo exact mogelijk te worden ingelicht lijkt ons in het verlengde van wat er als gevolg van de aanvaarding van dit wetsontwerp gebeurt niet bepaald zonder betekenis, ook al omdat vorige week daarover in de pers al wellicht ietwat voorbarige mededelingen verschenen zijn, al is het niet direct aan ons daarover dan ook vandaag zonodig uitgebreid met de Staatssecretaris van CRM van gedachten te wisselen.

Dat zal wellicht beter op een ander tijdstip, misschien ook op een andere wijze – dat staat dunkt mij allereerst aan de vaste Commissie voor CRM te bepalen – dienen te gebeuren.

Maar de mededelingen die zij ons wellicht over de beleidsvoornemens op dat stuk kan doen kunnen het perspectief vanuit de WW/WWV-situatie duidelijker maken terwijl het stenogram van de handelingen van vandaag dan wellicht voor de media een duidelijker beeld geeft dan thans uit de persberichten die er hier en daar al verschenen zijn op ons over komt.

Samenvattend is onze fractie bereid de thans voorliggende wetsontwerpen te aanvaarden, indien de in mijn betoog gestelde vraagpunten bevredigend worden opgehelderd. Daarbij menen wij wel op het standpunt te moeten blijven staan dat in de Kinderbijslagwet nog een overgangsregeling dient te worden opgenomen, zoals in ons amendement neergelegd voor die partieel leerplichtige kinderen, waarvoor thans reeds kinderbijslag wordt uitgekeerd.

□

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mijn bijdrage betreft de afschaffing kinderbijslag partieel leerplichtigen en de wijziging referte-eis WW en WWV. Mijn collega De Voogd behandelt de ombuigingen in de WSW.

Wij kunnen ons met het kabinetsvoorstel over de afschaffing kinderbijslag partieel leerplichtigen verenigen. Daarvoor hebben wij de volgende redenen:

1. Het recht op kinderbijslag voor partieel leerplichtigen is niet in overeenstemming met het geldende onderwijs criterium.

2. De partieel leerplicht wordt niet uitgebreid tot drie dagen, zodat aan dat onderwijs criterium ook in de toekomst niet wordt voldaan. Gezien de magere ervaringen met de partieel leerplicht – met name het grote verzuim – willen wij die bovendien zo spoedig mogelijk vervangen zien door een wettelijk geregeld leerrecht.

3. Ook zonder het recht op kinderbijslag is de financiële positie voor deze kinderen beter dan voor studerende leeftijdsgenoten. Daarom behoeft volgens ons ook niet op andere wijze in de loonderving over de niet-gewerkte dagen voorzien te worden.

4. Bovendien blijkt het veelvuldig voor te komen dat partieel leerplichtigen voor de dag(en), die zij op school of vormingsinstituut doorbrengen, krachtens hun c.a.o. het loon volledig doorbetaald krijgen. Zij derven dus in het geheel geen loon, maar hun ouders krijgen toch kinderbijslag.

5. De kinderbijslag voor partieel leerplichtigen is vanaf de invoering in 1972 een tijdelijke voorziening geweest.

6. De sterk verslechterde economische omstandigheden vragen om heroverweging van al die sociale uitgaven, zeker de tijdelijke die in de loop der jaren minder noodzakelijk gebleken zijn.

Voor een overgangsregeling, zoals voorgesteld door de heren Hermsen en Van Dis, voelen wij heel weinig. Zij motiveren hun amendement op grond van een verworven recht. De regeling is, zoals ik al zei, destijds als oneigenlijk element in de kinderbijslagregelingen opgenomen. Daarin is sindsdien geen verandering opgetreden. Alleen daarom al kan er ons inziens geen sprake zijn van een verworven recht.

Omdat deze maatregel pas per 1 april a.s. kan ingaan treedt er reeds een verlies van f 7,5 mln. met betrekking tot het beoogde besparingsbedrag van 30 mln. Het amendement-Hermsen en Van Dis zou betekenen dat er nog slechts een besparingseffect van f 8 mln. overblijft dit jaar. Wat voor alternatief bieden zij – ik vraag dit met name aan de heer Van Dis, omdat hij daar altijd zeer consciëntieus in is – om dit gat van f 14 à f 15 mln. te vullen?

Ik wijs voorts nog op de twee aangenomen moties van de heer Van Iersel, CDA-collega van de heer Hermsen, en van mijzelf in het kader van de wijziging straffelingspercentage minimumjeugdloon. Daardoor zal er voor geen

van de betrokken jonge werknemers – ook niet meer bij verandering van baan – een directe achteruitgang in het minimumjeugdloon optreden. Daardoor is met name voor 15-, 16- en 18-jarigen (dat wil zeggen voor de categorieën waarop de partieel leerplicht van toepassing is) een veel gematigder straffeling bereikt. Ook daarom is volgens ons het amendement Hermsen en Van Dis niet nodig.

De voorliggende maatregel van wijziging referte-eis WW en WWV betreft een uniforme en zwaardere referte-eis van 130 dagen voor WW en WWV, zoals die reeds geldt voor de geheel ten laste van de bedrijfstaking komende wachtgeldverzekering. Wel zal de referte-eis van 65 dagen resp. 6 weken een rol blijven spelen in een nog te creëren basisvoorziening, zoals door de Staatssecretaris is aangekondigd.

De referte-eis is een belangrijke voorwaarde waaraan een werkloze moet voldoen om toe te kunnen treden tot de betrokken uitkering. Op dat punt zijn er niet onaanzienlijke verschillen tussen WW en WWV. Er is het verschil in duur. Er is het verschil dat de WW het criterium van gewerkte dagen en de WWV dat van inkomsten in verband met arbeid, dus ook die uit een WW-uitkering, kent.

Al eerder hebben wij erop gewezen dat de huidige referte-eisen, ook in relatie met ons omringende landen, zeer mild zijn. In praktijk wordt dan ook bijna niemand, die zich aanmeldt, geweigerd. Dit op zich is al een reden tot heroverweging van de geldende refertedrempel.

De WW en WWV zijn opgezet in tijden van vooral frictie- en conjuncturele werkoosheid, terwijl de werkloosheid nu steeds meer structurele kenmerken krijgt. Sindsdien hebben zich bovendien – o.a. door het uitzendwezen en het toegenomen vakantiewerk – veranderingen voorgedaan in de duur van het dienstverband. Dat is voor velen korter en incidenteler geworden.

Tegen de achtergrond van de sterk verslechterde economische situatie en sterk vertraagde economische groei, het onaanvaardbaar hoog oplopend financieringstekort van de overheid en de relaties tussen arbeidsduur en uitkeringsduur in de ons omringende landen, waarvan we ons uit concurrentie- en kostenoverwegingen nu eenmaal niet te ver mogen verwijderen, is de voorliggende maatregel dan ook alleszins aanvaardbaar.

Zij is dat des te meer nu de Staatssecretaris het gedegen advies van de Sociale Verzekeringsraad op bijna alle

De Korte

punten heeft overgenomen. Ik noem daarbij in het bijzonder het bij nota van wijziging verruimde zesde lid. Dit geldt concreet voor uitgezonderde groepen als part-timers en werknemers met een onregelmatig arbeidspatroon, musici en artiesten die doorgaans moeilijk aan een 130-dageneis kunnen voldoen, en seizoenwerkers die na afloop van de seizoenarbeid veelal op loonvervangende uitkeringen zijn aangevoerd.

Met betrekking tot de deelarbeid waarden wij de bepaling die het mogelijk maakt voor werknemers in deeltijdbanen de 130-gewerkte dagen-eis naar evenredigheid te verlagen (met als ondergrens de huidige 65-dagen-eis). Een moeilijk punt blijft de achtergestelde groep van gehuwde vrouwen die bij de realisering van de nieuwe referentie-eisen uitgezonderd blijven van recht op een voortgezette werkloosheidsuitkering krachtens WWV en RWW.

Overigens vragen wij ons ook af, of de uitzendkrachten door dit wetsontwerp niet in moeilijkheden komen, vooral nu de maximale inleenperiode bij eenzelfde werkgever is teruggebracht tot drie maanden. Voor ons is dit een reden te meer om aan te dringen op uitvoering van de motie-De Voogd, die deze periode wil verlengen tot vier maanden.

De heer **Meijer** (PvdA): Moet ik uit uw opmerking begrijpen dat u vindt dat dit wetsontwerp met name de gehuwde werkende vrouw te zwaar treft?

De heer **De Korte** (VVD): Als groep zijn de gehuwde werkende vrouwen achtergesteld bij de uitvoering van de werkloosheidsregelingen. Deze constatering, die al eerder door u en mij is gedaan, moet ik helaas blijven herhalen. De Staatssecretaris heeft ons echter in het vooruitzicht gesteld dat hij werkt aan een geïntegreerde aanpak. Ik vermoed dat daarin iets zal worden geregeld, want anders krijgt hij het met de hele Kamer aan de stok.

De heer **Meijer** (PvdA): Met die mooie aanpak die u nu schetst vliegen er voorlopig wel 5000 vrouwen uit iedere WW-aanspraak. Toen u er zoëven zulke aardige volzinnen aan wijdde, dacht ik dat u iets ging bepleiten voor die categorie. Dan doet u er namelijk iets aan.

De heer **De Korte** (VVD): Ik heb mijn zorgen op dit punt uitgesproken. Ik wacht verder het antwoord van de Staatssecretaris af.

Mijnheer de Voorzitter! De beheersbaarheid van de organisatie, de kosten

van de werkloosheidsregelingen, de individu-gerichte bemiddeling van werklozen, de effectieve vermindering van het volume, de rechten van de gehuwde vrouw en een duidelijke relatie tussen de duur van het arbeidsverleden en het recht op uitkering vragen om een geïntegreerde aanpak. De Staatssecretaris is daar druk mee doende, al zal hij dit werk in deze periode niet meer kunnen voltooien. Met deze maatregel heeft hij een voorschot genomen op dat werk.

Deze maatregel kan structureel tot besparingen leiden van een half miljard. Over de eindopzet van een basisvoorziening – met de solidariteit als grondslag en het AAW-systeem als leidraad – en aanvullende voorzieningen – met de loondervingsgedachte als grondslag – zullen wij pas een oordeel kunnen geven als wij, behalve de reeds gegeven contouren, ook de premieconsequenties kennen.

Wij denken hierbij vooral aan de middengroepen. Het blijft jammer dat niet parallel met de integratie van de werkloosheidsregelingen, de integratie van de arbeidsongeschiktheidsregelingen tot stand komt. Tussen de regelingen inzake werkloosheid en arbeidsongeschiktheid zijn in de loop van de jaren vele dwarsverbanden ontstaan, mede omdat arbeidsongeschiktheid en werkloosheid als oorzaken van uitreden steeds meer verweven zijn geraakt. Wij hebben echter begrepen dat de Staatssecretaris klem zit met betrekking tot het personeel dat hieraan moet werken. Wij hebben wel begrepen dat hij binnenkort een eind zal maken aan de werkzaamheden van de heer Veldkamp en zijn staf. Hij zal binnenkort dus over een groter aantal deskundige ambtenaren kunnen beschikken. Wij hopen dat dit aanleiding kan zijn om die parallele integratie nog eens te bekijken.

In verband met de voorgenomen wachtperiode van een half jaar voor minderjarigen in het kader van de RWW achten wij het een juist voorneemen van de Staatssecretaris van CRM om gedurende de wachtperiode een zodanige uitkering ingevolge de RWW te verschaffen dat daarmee een globale compensatie wordt gegeven voor het verlies van kinderbijslagaanpakken na beëindiging van de studie.

Met betrekking tot de verwachte realisering van het totale ombuigingspakket van 820 miljoen in de sociale zekerheid in 1981 schatten wij – de Staatssecretaris geeft namelijk geen cijfers, ook niet in het eindverslag – dat voor dit begrotingsjaar slechts de helft gerealiseerd zal worden. Zolang ik geen nadere gegevens hoor van de

Staatssecretaris blijf ik daarvan uitgaan. De omvang van het achterblijven van de realisatie geeft ons echt grote zorgen. Dit 'gat' zal alsnog in de eigen begrotings sfeer gedicht moeten worden, want dat is de afspraak binnen het kabinet. Maar hoe?

□

De heer **De Voogd** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De WSW biedt de mensen bescherming van werkgelegenheid, en daarmee van het inkomen, een terecht bescherming die wij in ons land tot stand hebben gebracht ten behoeve van een kwetsbare groep in de samenleving.

Mijn fractie wenst de doelstellingen van de WSW recht overeind te houden, ook al zullen de WSW-ers helaas moeten constateren dat de economische recessie niet onopgemerkt aan hen voorbij zal gaan.

Hoewel de kans dat WSW-werknemers een beroep moeten doen op een werkloosheidsuitkering weliswaar gering te achten is, vindt de VVD-fractie het een goede zaak dat deze werknemers toch onder de werkings sfeer van de WW-zonder premiebetaling worden gebracht. Het heeft onze instemming, dat op de WSW-lonen een vereveningsbijdrage zal worden ingehouden ter grootte van het gemiddelde percentage van de WW-premie voor werknemers in het bedrijfsleven. Wij hechten eraan vast te stellen, dat voor de bepaling van het percentage als uitgangspunt dient te blijven het gemiddelde percentage van het werknemersaandeel in de WW-premie zoals dat geldt in het bedrijfsleven.

Door opneming in de werkloosheidswet van werknemers in de zin van de Wet Sociale Werkvoorziening en door het heffen van een vereveningsbijdrage op het loon wordt in zowel verzekeringstechnisch als in financieel opzicht een gelijke rechtspositie van beide categorieën werknemers bewerkstelligd. Mijn fractie blijft wat zorgen houden over de continuïteit van het werkaanbod binnen de Sociale Werkvoorziening.

Weliswaar zegt de Staatssecretaris in zijn memorie van antwoord dat het in de rede ligt bij het teruglopen van het werkaanbod in de eerste plaats de toelating van nieuwe werknemers af te remmen, maar kan hij ons op dit punt nader geruststellen?

Wat bedoelt hij nu precies met bij voorbeeld het verrichten van tijdelijk ander, wel beschikbaar werk? Wordt vóór een eventuele overplaatsing naar een ander werkobject advies van een arts ingewonnen? Hoe denkt hij te kunnen stimuleren, dat werkverbanden

De Voogd

waar nodig onderling afspraken maken om te komen tot een betere verdeling van orders? Speculeert hij niet te veel op de spontane bereidheid van autonome instellingen, of gaat de Rijksconsulent zich daarvoor inzetten?

In het februarinummer van 'Klik', tijdschrift voor de zwakzinnigenzorg, wordt onder de alarmerende kop 'Werkloosheid bedreigt WSW-ers' vermeld, dat verschillende sociale werkplaatsen maatregelen hebben moeten nemen omdat er onvoldoende werk voor de WSW-ers was.

Voorbeelden: In Gorkum hebben mensen een paar weken thuis gezeten: in Eindhoven wordt arbeidstijdverkorting ingevoerd; in Amersfoort zal een aantal geestelijk gehandicapte mensen worden ontslagen, zodra voor hen een plaats in een dagverblijf is gevonden.

Mijnheer de Voorzitter! Wat is er nu eigenlijk waar van berichten over verdringing van lager opgeleiden door hoger opgeleiden? Wordt de laatste jaren steeds meer oneigenlijk gebruik gemaakt van de Sociale Werkvoorziening, door er werklozen te plaatsen die de plaats innemen van lichamelijke of geestelijk gehandicapte mensen?

Werk is ook voor de WSW-er uitermate belangrijk; mensen naar huis sturen is het ergste wat je kunt doen!

□

De heer **Kno1** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ook wij zullen aan dit debat deelnemen met twee woordvoerders. Zelf zal ik behandelen het wetsontwerp 16 527; collega Meijer houdt zich bezig met de wetsontwerpen 16 534 en 16 542.

Mijnheer de Voorzitter! Het aan de orde zijnde wetsontwerp heeft met name van de kant van mijn fractie in de procedure van de schriftelijke voorbereiding uitvoerige aandacht gehad. Wij hebben de noemer waaronder de Staatssecretaris het wetsontwerp presenteert, belicht.

Wij hebben aangegeven, dat wij een, wat wij noemden, zuivere benaderingswijze verkiezen boven een versluiserende, zoals van de kant van de Regering naar voren komt. Wij kunnen daarom onze inbreng in dit plenaire debat in feite betrekkelijk kort houden. Dat betekent echter niet dat wij over onze benaderingswijze, zoals wij die in het voorlopig verslag ontvouwen thans zullen zwijgen. Integendeel, wanneer de Staatssecretaris in zijn memorie van antwoord, direct al in de inleiding, beoogt dat de benadering van de leden van de PvdA-fractie in be-

ginsel geen andere is dan waarvoor in de memorie van toelichting is gekozen dan (dat zal duidelijk zijn) betekent dat dat ik daar namens mijn fractie nader op zal ingaan.

Mijnheer de Voorzitter! De eerste zin in de memorie van toelichting luidt als volgt:

'De moeilijke economische situatie heeft ertoe geleid om bij brief van 28 augustus 1980 het oordeel van de SER te vragen over een pakket maatregelen om een beperking van de groei van de uitgaven voor sociale zekerheid te bewerkstelligen'.

De zojuist door mij aangehaalde zin is duidelijk; daarover geen misverstand. Echter, onderdeel van dit pakket maatregelen is het wetsontwerp, waarover ik thans spreek en dat louter en alleen betrekking heeft op de WSW-werknemers. In de adviesaanvraag aan de SER wordt een oordeel gevraagd over het voornemen op de lonen van de werknemers in het kader van de Wet Sociale Werkvoorziening een bedrag in te houden in verband met het niet verschuldigd zijn van premie in gevolge de Werkloosheidswet. Dit bedrag wordt omschreven als te zijn een vereveningsbijdrage.

Waarom vraagt de Staatssecretaris advies over het inhouden van een vereveningsbijdrage? Dat omschrijft de Staatssecretaris als volgt: dat met het oog, zo beoogt hij, op een meer evenwichtige ontwikkeling op netto-basis tussen het loon van een werknemer in het bedrijfsleven en het loon van een werknemers in de WSW. Dat is dus de invalshoek, die de Staatssecretaris kiest. Wanneer hij dan in de memorie van antwoord stelt dat er in beginsel geen verschil bestaat tussen zijn en onze benaderingswijze, omdat, zo zegt hij, men een vereveningsbijdrage inhoudt in verband met het niet verschuldigd zijn van een WW-premie, dan zeg ik daarop: het zou ook eens anders moeten zijn! Stel je voor, dat de Staatssecretaris de WSW-werknemers een vereveningsbijdrage liet betalen boven op een door hen verschuldigde WW-premie.

Neen, mijnheer de Voorzitter, om een meer evenwichtige ontwikkeling op netto-basis van de lonen binnen en buiten de WSW tot stand te brengen, introduceerde de Staatssecretaris zijn ideeën.

Nu zou je de redenering kunnen opzetten dat wanneer de vereveningsbijdrage wordt ingevoerd, dus wanneer de WSW-werknemer de bijdrage heeft te betalen, en wanneer dat een evenwichtige ontwikkeling op netto-basis met zich mee zou brengen, dat dan

mooi mee genomen zou zijn. Maar zo is het niet. Een evenwichtige ontwikkeling op dit punt komt niet tot stand. Niet binnen de WSW – immers elke WSW-werknemer wordt met hetzelfde percentage gekort – en niet buiten de WSW, want buiten de WSW, dat wil zeggen in de particuliere sector, wordt de WW-premie geheven via de zogenaamde bedrijfsverenigingen. Dat zijn – dat is bekend – 26 stuks; 26 bedrijfsverenigingen die wat de wachtgeldverzekeringspremie betreft onderling verschillende hoogtes van die premie hanteren.

In 1980 was het grootste verschil tussen de ingehouden wachtgeldverzekeringspremies per bedrijfsvereniging 5,5%. Dat wil zeggen: 8,8 maal zo groot als de door de Staatssecretaris berekende te betalen vereveningsbijdrage. 'Afgestemd op het gemiddelde' zo verklaart de Staatssecretaris. Dus: van een meer evenwichtige ontwikkeling op netto-basis tussen werknemers binnen en buiten de sfeer van de WSW komt niet of nauwelijks tot stand. Dit doet mij zijdelings denken aan het verhaal van een helaas te vroeg overleden statisticus. Hij stond als niet al te beste zwemmer voor een rivier welke hij wenste over te steken. De gemiddelde diepte van de rivier – hij wist dat – bedroeg 1 meter. Hij begon de rivier over te steken en verdronk.

Terug naar vandaag en genoeg over evenwichtige ontwikkelingen, met dien verstande dat ik nog even blijf stilstaan bij de opmerking van de Staatssecretaris in de memorie van toelichting als hij de structurele bijstelling van de WSW-lonen, zoals die plaats vond in 1976, memoreert.

De Staatssecretaris zegt:

'In het bruto-nettotraject is evenwel een onevenwichtigheid blijven bestaan, doordat van de lonen van de werknemers in het bedrijfsleven het werknemersaandeel in de WW-premie wordt ingehouden, terwijl dit voor de WSW-werknemers thans niet het geval is.'

Deze z.g. onevenwichtigheid is in 1976 niet als zodanig herkend, ook niet toen de huidige Staatssecretaris de winkel van zijn voorganger overnam. Eerst nu, nu er bezuinigd moet worden, doet de Staatssecretaris deze ontdekking.

Mijnheer de voorzitter! Er zijn in Nederland nog zoveel onevenwichtigheden in de inkomenssfeer, de staatskas kan nog zoveel gebruiken, dat wij misschien nog eens wat horen; alhoewel de tijd dringt.

De Staatssecretaris heeft in de memorie van toelichting uiteengezet op

De Knol

welke gronden iemand die een dienstverband in de sfeer van de WSW bezit, kan worden ontslagen. De bij de behandeling van dit wetsontwerp meest relevante ontslaggrond is die welke betrekking heeft op het niet meer voorhanden zijn van arbeid in de zin van de WSW. Hierover zegt de Staatssecretaris: 'van deze ontslaggrond wordt echter – gelet op de doelstelling van de WSW – in beginsel geen gebruik gemaakt'. Na nog enkele opmerkingen te hebben gemaakt, concludeert de Staatssecretaris dat het kabinet met de SER van oordeel is dat het risico van werkloosheid in de zin van de WW voor de WSW-werknemer nagenoeg niet bestaat.

In de memorie van toelichting wordt verder uiteengezet dat, indien zou worden besloten de WSW-werknemer onder de werkingssfeer van de WW te brengen en dit gepaard zou gaan met de volledige premiebetaling door werknemer en werkgever het Rijk, gelet op het geringe werkloosheidsrisico en op de inhouding daarbij een enorm bedrag aan premie zou moeten betalen. De Staatssecretaris schat de kosten voor het Rijk in die constructie, dus volledig onderbrengen in de WW, op circa 12 miljoen gulden. In de memorie van antwoord wordt uitgegaan van circa 19 miljoen gulden.

Wij kunnen er begrip voor opbrengen dat de Staatssecretaris om die redenen een andere constructie heeft bedacht. Als wij ervan uitgaan dat het risico dat een WSW-werknemer loopt om werkloos te worden inderdaad uiterst miniem is en dat de oorzaak daarvan gelegen is in de wet zelf, met name in artikel 7, dan is het gerechtvaardigd van de WSW-werknemer ook een bijdrage te verlangen, als wij daarbij letten op hen die buiten de sfeer van de WSW werkzaam zijn en die een WW-premie betalen om de financiële gevolgen van hun eventueel werkloos zijn zo gering mogelijk te doen zijn.

Over de hoogte van deze vereveningsbijdrage wil ik nog een paar opmerkingen maken. In de memorie van toelichting staat dat bij een totale loonsom voor 1981 van 1,7 miljard gulden en een premiepercentage voor 1980 van 0,9, bij de verdeling van de lasten wat de werkloosheidsverzekering betreft 0,225% ten laste komt van de werknemer.

Een eenvoudig rekensommetje leert ons dat in dat geval het gedeelte wachtgeldverzekeringspremie 0,4% bedraagt. In de memorie van antwoord wordt de rekensom iets anders.

Het werkloosheidspremiegedeelte dat de werknemer dient te betalen, wordt 0,375%. Men kan dus redeneren $0,375\% + 0,4\% = 0,775\%$. Dat is dan de te betalen vereveningsbijdrage. Neen, zo berekent de Staatssecretaris, de vereveningsbijdrage per 1-1-1981 is 0,825%, want bij besluit van 3 april 1980 is vastgesteld dat de premie voor het werknemersaandeel in de wachtgeldverzekering wordt gesteld op een gemiddeld percentage van 0,45.

Waarom hanteerde de Staatssecretaris in de memorie van toelichting een percentage van 0,4, terwijl het wetsontwerp pas op 15 december jl. door het staatshoofd is ondertekend? Het percentage lag op die datum immers al op 0,675.

De opbrengst voor het Rijk is thans in ieder geval te schatten op f 13 miljoen. De opbrengst van f 13 miljoen en het bedrag dat niet behoeft te worden afgedragen, te weten f 19 miljoen, maken samen f 32 miljoen. Het gevolg van deze maatregel is voor de WSW-werknemer echter wel dat hij/zij er in reële koopkracht op achteruitgaat.

Ik dank de Staatssecretaris voor de door hem gegeven voorbeelden van de loonberekening in de nota naar aanleiding van het eindverslag. Uit diverse voorbeelden blijkt duidelijk dat deze maatregel, gekoppeld aan de fiscale maatregelen met betrekking tot het arbeidsongeschiktheidspercentage, voor hen die daarvoor in aanmerking komen de koopkracht doet dalen.

Welk risico loopt nu een WSW-werknemer werkelijk om werkloos te worden? De Staatssecretaris concludeert – ik herhaal dit – dat het risico van werkloosheid in de zin van de WW voor de WSW-werknemer nagenoeg niet bestaat. Dit is voor ons een zeer essentiële vraag. Juist het uiterst minieme risico op werkloosheid van de WSW-werknemers rechtvaardigt immers de door de Staatssecretaris gekozen constructie waardoor in incidentele gevallen aan WSW-werknemers een WW-uitkering kan worden verstrekt.

Evenals de heer De Voogd zal ik aan de hand van een concreet voorbeeld op dit punt ingaan. Ik doel daarbij op Eindhoven. Collega Worrell en ondergetekende hebben onlangs vragen aan de Staatssecretaris gesteld. Ik heb thans niet de indruk dat hetgeen plaatsvindt in de sociale werkplaats te Eindhoven een op zich zelf staande gebeurtenis is. Overal in ons land ontstaan lange wachtlijsten. In de regionale noordelijke pers kon men onlangs soortgelijke berichten lezen over het werkvoorzieningsschap Wedeka.

Ik vraag de Staatssecretaris, ons duidelijk uiteen te zetten hoe uiterst miniem het werkloosheidsrisico voor de WSW-werknemers volgens hem is en waarom dat zo is. Voorts vraag ik hem, welke garanties hij met het oog op beleidsvoornemens kan geven, zodat dit risico uiterst miniem blijft. Ons uiteindelijke oordeel over dit wetsontwerp zal mede van de beantwoording van deze vragen afhangen.

Mijn fractie heeft in het voorlopig verslag de suggestie gedaan, het financiële voordeel dat uit deze wetswijziging voor de schatkist naar voren komt, te besteden in de sfeer van de WSW. Neen, zegt de Staatssecretaris in de memorie van antwoord, dat zou te gek zijn. Deze maatregel is er zijns inziens juist voor bedoeld, de uitgaven voor de sociale zekerheid te beperken. Wanneer hij een nieuwe uitgavenpost binnen de WSW introduceert, dan is het effect van de bezuinigingsmaatregel volgens hem verdwenen.

Mijnheer de Voorzitter, op het eerste gezicht lijkt dit een zeer logische opstelling van de Staatssecretaris. Ik zeg 'lijkt', want wat is het geval?

De teruglopende ordervoorziening – ik heb daarover reeds gesproken – maakt het steeds moeilijker de werkgelegenheid voor de WSW-werknemers te handhaven. Ik praat nu nog maar niet over de juist daarop betrekking hebbende gevolgen van het door de Staatssecretaris ingediende wijzigingsvoorstel voor de WSW. Men kan redeneren dat het vrijkomende bedrag een mooi potje vormt om daaruit via de bedrijfsverenigingen de WW-uitkeringen van de onvermijdelijk te ontslagnen WSW-werknemers te financieren.

Een andere redenering is echter ook mogelijk. Daarop doelden wij toen wij onze suggestie lanceerden. Wanneer je namelijk het nu vrijkomende bedrag besteedt om binnen de WSW maatregelen te treffen die de werkgelegenheidssituatie verbeteren, dan bezuinigt je echt op de uitgaven in de sfeer van de sociale zekerheid. Valt iemand die niet meer van de WW of de WWV kan trekken, immers niet terug op een bijstandsuitkering? Natuurlijk is dat het geval, en terecht.

Wanneer er minder mensen een beroep behoeven te doen op de bijstand, dan is dat des te beter voor de betrokkenen en voor de schatkist. En omdat het nu eenmaal zo is, dat de kansen voor een uit de WW en WWV uitgetrokken WSW-werknemer om opnieuw in het arbeidsproces te worden opgenomen oneindig veel slechter liggen dan voor elke andere werknemer, is het behouden van werk voor de WSW-werk-

De Knol

nemer ook voor de overheid uit bezuinigingsoverwegingen van het aller-grootste belang. Om die reden deden wij onze suggestie. Ik hoop dat de Staatssecretaris hiervan goede notitie neemt.



De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! ik zal mijn bijdrage toespitsen op de wetsvoorstellen tot wijziging van de Werkloosheidswet en de Wet Werkloosheidsvoorziening wat betreft de gewerkte-dageneis en de wijziging van de kinderbijslag, de afschaffing daarvan voor de partiel-leerplichtigen.

De regelingen die werknemers verzekeren tegen de gevolgen van werkloosheid, hebben een lange ontstaans-geschiedenis. In tijden van economische en sociale crisis is vaak bittere strijd geleverd voor meer rechtszekerheid bij het wegvallen van de arbeids-plaats. De werkloosheidsregelingen behoren tot de kern van ons sociaal zekerheidsbestel. Een regering die deze regelingen gaat wijzigen, moet wel weten waaraan zij begint, want het sleutelt aan de fundamenten van een stelsel dat in hoge mate het produkt is van gezamenlijke inspanning van de sociale partners in ons land en de belangrijkste politieke stromingen in dit parlement.

De drijfveer door de jaren om tot een betere regeling te komen bij werkloosheid, is de wens om de vroegere individuele bijstand aan werklozen te vervangen door een bestaanszekerheidszorg op basis van objectieve criteria, van de sfeer van welwillendheid naar het recht.

Het voorstel van het kabinet om het aantal gewerkte dagen, vereist voor het recht op een uitkering, op 130 dagen te stellen, heeft zeer ingrijpende gevolgen. Een eerste verkenning laat zien dat ruim een kwart van degenen die nu recht hebben op een WW- of een WWV-uitkering – meer dan 55.000 personen – in de toekomst geen beroep meer kunnen doen op deze regelingen. Zij zijn weer aangewezen op de Algemene Bijstandswet. Van alle bezuinigingsvoorstellen in de sfeer van de sociale zekerheid die wij nu behandelen, is dit wetsontwerp het meest vèrgaand, zowel wat betreft de gevolgen voor de betrokkenen als de budget-taire consequenties. Wordt het voorstel van de Regering tot wet verheven, dan wordt op de werkloosheidsuitkeringen structureel meer dan een half miljard per jaar bezuinigd.

Er wordt niet bespaard op de uitgaven door het beroep op een uitkering te verminderen via het scheppen van nieuwe banen, maar door het verzwaren van de toelatingsvoorwaarden voor de uitkeringsgerechtigden. De werkloosheid stijgt in ongehoord tempo – eind januari meer dan 340.000 – en de Regering heeft iedere doelstelling, iedere norm, ten aanzien van het niveau van werkgelegenheid in het beleid laten vallen. Met andere woorden een doeltreffend antwoord op de verslechterde werkgelegenheid blijft uit, maar de voorwaarden voor de verzekering tegen de gevolgen van werkloosheid worden sterk aangescherpt. Wat doet de Regering als wij 400.000 of 450.000 werklozen hebben? Wordt de reserte dan met 100 dagen naar 230 dagen opgevoerd?

De Regering demonstreert de houding van een verliezende partij, die nog tijdens de wedstrijd de spelregels wil veranderen. Daarbij komt nog dat de lasten van deze maatregel in sterke mate gevolgen zullen hebben voor bepaalde groepen, zoals gehuwde werkende vrouwen, jongeren en buitenlandse werknemers. Ik kom daarop terug. De motieven, welke de Regering heeft aangevoerd bij de indiening van dit voorstel zijn onder meer de volgende.

In de eerste plaats stelt de Regering een nieuwe geïntegreerde werkloosheidsregeling voor ter vervanging van de WW, WWV en RWW. Vooruitlopend daarop, wordt de gewerkte-dageneis – die nu geldt voor de beperkte wachtgeldregeling in de WW – op 130 gebracht voor alle uitkeringen.

In de tweede plaats maakt de financieel-economische situatie een beperking van de uitkeringen voor sociale zekerheid noodzakelijk, zo stelt de Regering.

In de derde plaats zijn er enkele toekomstige overwegingen, zoals het feit dat de huidige regelingen uitgaan van kortdurende perioden van (frictie) werkloosheid en een vergelijking van onze referte-eisen met de voorwaarden in andere EEG-landen.

De motieven van de Regering zijn door ons deels al bestreden in de schriftelijke behandeling van het wetsontwerp. Ik wil er daarom nu slechts kort iets over opmerken.

ad 1) Het is een onjuiste procedure om met een beroep op een plan voor een nieuwe wet, welke het parlement nog niet heeft bereikt, reeds nu de toelatingsvoorwaarden te regelen. Wij zijn best bereid met de Regering van gedachten te wisselen over een zogenaamd geïntegreerde nieuwe regeling

ingeval van werkloosheid ter vervanging van de huidige.

Daarbij is de gedachte om een onderscheid te maken tussen een basisvoorziening bij een kort arbeidsverleden en een aanvullende regeling bij een langer arbeidsverleden zeker een studie waard. Maar het is onjuist om, zoals de Regering voorstelt, vooruitlopend op een eventuele nieuwe wet, alleen de verzwaarde referte-eis voor de aanvullende uitkering over de hele lijn in te voeren. Wij zijn in het kader van een nieuwe regeling, met als verbetering invoering van gelijke rechten voor gehuwde werkende vrouwen, bereid om te praten over een wijziging van de gewerkte-dagen-eis. Maar het voorstel van de Regering is te vroegtijdig en in deze vorm onaanvaardbaar.

ad 2) Wij tillen, evenals de Regering niet licht aan de financieel-economische situatie waarin ons land verkeert. Wij hebben echter eind vorig jaar en ook verleden week alternatieven aangedragen voor het te voeren beleid. In onze opvatting past daarin niet dat er op ad hoc basis zo gesneden wordt in de werkloosheidsregelingen. Terwijl wij bezig zijn de gevolgen van de verzwaarde toelatingseisen voor de WW en WWV te bespreken, wordt ons uit de kranten duidelijk dat de Regering inmiddels de bijstandsrechten voor jongeren nog veel verder wil beperken, dan al was aangekondigd. Het lijkt er soms op, dat het eens weloverwogen en samenhangend beleid heeft moeten plaatsmaken voor ad hoc en paniekmaatregelen.

ad 3) Tot de derde categorie van overwegingen in het wetsontwerp hoort de opvatting dat de huidige werkloosheidsregelingen (de WW en WWV) uitgaan van kortstondige perioden van werkloosheid en dus niet een verzekering bieden tegen langdurige werkloosheid. Althans die sfeer duikt op uit de memorie van toelichting en de verdere commentaren van de Regering. Dit lijkt me een gelegenheidsargument en bovendien een vertekening van de geschiedenis. Ik heb mij ook om die reden de afgelopen dagen nog eens verdiept in de totstandkoming van de Wet Werkloosheidsvoorziening in 1964.

Daarbij is mij zonder meer duidelijk geworden dat Regering en parlement in die dagen wel degelijk de wil hebben gehad voor de langdurig werklozen een werkloosheidsvoorziening – los van de Algemene Bijstandswet – op te zetten.

In de kamerbehandeling van de WWV in november 1964 stond de verzekering van de gevolgen van langdu-

Meijer

rige werkloosheid centraal. Het probleem is niet nieuw zoals wordt voorgesteld, ook al is de omvang van het aantal langdurige werklozen helaas sterk toegenomen.

Ten slotte werd het argument van de vergelijking tussen onze referentie-eisen en de toelatingsvoorwaarden in andere EEG-landen gebruikt. Je hoort de laatste tijd steeds vaker, met name uit sommige kringen in de Regering, dat besnoeiingen in de sociale zekerheid worden verdedigd met een verwijzing naar een regeling in een ander land. Het lijkt mij geen goede methode.

In de afzonderlijke Westeuropese landen is de totstandkoming van het stel van sociale zekerheid verlopen volgens geheel eigen en zelfstandige prioriteiten en sociaal-economische krachtsverhoudingen. Sommige elementen, bij voorbeeld een goede regeling voor ouderschapsverlof of een betere regeling van uitkering bij ziekte, zijn elders beter geregeld dan bij ons. Soms ligt het andersom, zoals bij de vergelijking van de referentie-eisen.

Het is daarvoor onjuist om uit een incidentele vergelijking en los van de totale context van het ontstaan van het bestel van sociale zekerheid een argument te halen ter ondersteuning van een bezuinigingsmaatregel, zoals de Regering nu doet.

In 1965 heeft de toenmalige regering besloten om werknemers die langer dan zes maanden werkloos zijn, niet door te verwijzen naar de ABW. Daarvoor is toen de Wet Werkloosheidsvoorziening in het leven geroepen. Het was een bewuste keuze om zo weinig mogelijk mensen afhankelijk te maken van een bijstandsuitkering. Ook de volgende regeringen hebben later soortgelijke maatregelen genomen; ik denk aan de verlengde WWV-uitkering voor de oudere werknemers. Ik constateer nu dat deze Regering in de omgekeerde richting wil. De verzwaarde toelatingseisen voor WW en WWV betekenen immers een grootscheepse verschuiving van werklozen naar de bijstand. Onze bezwaren tegen het regeringsvoorstel spitsen zich toe op een aantal hoofdpunten.

1. Het voorstel loopt vooruit op een nieuwe regeling. Het beoogt de invoering van een referentie-eis voor een toekomstige aanvullende regeling. Het voorstel biedt thans geen regeling voor een eventuele toekomstige basisuitkering.

2. Het voorstel is gebaseerd op gebrekkelijk onderzoek. Daarom zijn de gevolgen voor diverse bedrijfstakken zoals de bouw niet te overzien.

Evenmin is echt duidelijk welke categorieën het meest getroffen worden. Maar een onderzoek van de Sociale Verzekeringsraad geeft ons wel een aanduiding. Jongeren, gehuwde vrouwen, buitenlandse werknemers zullen naar verwachting verhoudingsgewijs het meest worden uitgestoten. Het zijn dus vooral de groepen met een slechte concurrentiepositie op de arbeidsmarkt. Zo wordt duidelijk, dat naarmate iemands uitkering lager is, de kans groter is dat de verzwaarde referentie-eis tot uitsluiting zou leiden. Het onderzoek toont aan dat van de huidige referentie-voorwaarden geen misbruik in betekende mate wordt gemaakt. Om deze reden hoeven de voorwaarden niet te worden verzwaard.

3. Deze maatregel leidt niet tot een beter volume-beleid, een van de hoofddoelstellingen van deze Regering. Werkloze werknemers verschuiven van een sociale zekerheidsregeling naar de Algemene Bijstandswet of vallen overal buiten. Het aantal werklozen vermindert niet, er wordt alleen bespaard op de uitgaven door de uitkering van sommige groepen te verlagen. Daarom kan de Regering dan ook niet volhouden dat de aanspraken op het niveau van uitkeringen op het huidige peil zijn gehandhaafd. De lasten worden nogal eenzijdig afgewenteld.

4. De eis van 130 resp. 65 gewerkte dagen voor part-timers lijkt het voordeel te hebben van eenvoud en helderheid. De praktijk is echter veel gecompliceerder. Het regeringsvoorstel werkt te grof. Het is misschien – zo men dat wil, de heer De Korte heeft dit gedaan – te verdedigen als een effectief bezuinigingsinstrument. Maar als dat de bedoeling is – en de Regering moet daar over maar duidelijk worden – dan staat ons nog meer onheil te wachten. Wij vinden dat de toelatingsvoorwaarden voor de werkloosheidsregelingen in de eerste plaats gemeten moeten worden aan de centrale uitgangspunten van equivalentie en solidariteit in de sociale zekerheid.

In het regeringsvoorstel is de equivalentie te ver doorgevoerd en de solidariteit te sterk afgezwakt. De hoge toelatingsgrens brengt te veel mensen, die een behoorlijk arbeidsverleden hebben, in moeilijkheden.

Als er, ook vandaag, reden is of reden wordt gevonden tot bijstelling van de referentievoorwaarden in het kader van een nieuwe werkloosheidsregeling, dan behoort daarvoor een fijnmazig stelsel te worden opgesteld, dat zo veel recht doet aan mensen met een langer arbeidsverleden, aan mensen met een onregelmatig werkpatroon of

een kortere arbeidsduur als aan nieuwe categorieën op de arbeidsmarkt, zoals deeltijdwerkers.

Samenvattend: het voorstel voldoet niet aan de criteria, welke vanuit de sociale zekerheid in deze tijd moeten worden gesteld, het is te grof, het draagt niet bij tot een goed en effectief volumebeleid en het mikt te veel op bezuinigingen op korte termijn, zonder in voldoende mate te letten op de gevolgen voor bepaalde groepen werknemers over een langere termijn. Daarom is het duidelijk, waarom de vakbeweging – CNV en FNV – met deze maatregel niet vooruit kan en niet vooruit wil.

Welke maatschappelijke organisatie in Nederland voelt zich meer verantwoordelijk voor een goede regeling voor mensen die werkloos worden dan de vakbeweging? Daarom was het voorstel van het CNV een poging om in verband met de regeringsvoorstellen een tussenpositie in te nemen. Het is te betreuren dat, aangezien de Regering niet bereid is geweest op haar voorstellen terug te komen en niet bereid is geweest met de vakbeweging in onderhandeling te treden om te bekijken, of het voorstel van het CNV een mogelijke vervanging van de regeringsvoorstellen zou kunnen zijn om daarmee mogelijkwerwijs de vakbeweging in een gunstigere positie te brengen ten aanzien van deze regeling, waardoor een betere voorwaarde voor het arbeidsvoorwaardenbeleid op langere termijn had kunnen ontstaan, het voorstel van het CNV van tafel is geveegd.

Ik wil nog iets nader ingaan op de consequenties die deze maatregel zal hebben voor twee groepen, namelijk de jongeren en de gehuwde werkende vrouwen. Als gevolg van het voorstel van de Regering verliest een grote groep gehuwde werkende vrouwen – in de schriftelijke stukken spreekt de Regering over gemiddeld 5000; dat zullen er zeker niet minder, maar eerder meer zijn – ieder recht op een uitkering.

Immers, voor hen gelden niet de aanspraken krachtens de WWV. Zij hebben ook geen zelfstandig recht op bijstand. Dat feit onderstreept nog eens heel duidelijk, waarom het onverantwoord is om deze regeling door te voeren, zonder gelijktijdig zorg te dragen voor een behoorlijke basisvoorziening voor groepen, die buiten de boot dreigen te vallen. Dat is onverteerbaar en het is onbegrijpelijk dat, op het moment dat de Regering de gelijkstelling van man en vrouw in de aanspraken op sociale zekerheid moet voorberei-

Meijer

den, er in feite een volstrekt tegengestelde daad – verminderen van de aanspraken van de gehuwde werkende vrouw – uit de bus komt. Het is in de meest letterlijke zin van het woord een anti-emancipatoir beleid. De vraag is dan ook, waar de Staatssecretaris die de emancipatiezaken behartigt was, toen dit voorstel in het kabinet aan de orde was.

Ten aanzien van de jongeren wil ik in dit verband het volgende opmerken. Uit het eerder door mij aangehaalde SVR-onderzoek blijkt, dat de verhoging van de referte-eis de jongeren, die werkloos worden, hard zal treffen. Circa 46% tot 19 jaar en 27% van 20-24-jarigen valt buiten WW en WWV. Hun positie op de arbeidsmarkt is al niet sterk want $\frac{1}{3}$ van alle werklozen is jonger dan 24 jaar.

Reeds eerder hebben Regering en regeringspartijen een stevige verlaging van de minimum-jeugdloon doorgedrukt. Voor de partieel-leerplichtigen wordt de kinderbijslag afgeschaft.

Verder hebben we een dezer dagen in de krant kunnen lezen, dat de RWW-uitkeringen voor minderjarigen, schoolverlaters en werkloze jongeren worden verlaagd. Wij willen daarover graag nadere details vernemen. Welke wetswijziging wordt op dit punt voorbereid? Voor wie geldt straks een wachtperiode in de RWW voor een half jaar? Welke uitkeringsaanspraken gelden er in die periode, zowel voor thuiswonende als uitwonende jongeren tot 21 jaar? Welke bedragen worden in het toekomstige voorstel van de Regering in de RWW per leeftijdsjaar opgenomen? Hoe verhouden deze uitkeringen in de RWW zich met de corresponderende uitkeringen in de WWV?

Wij zijn van mening dat deze vragen beantwoord moeten worden, willen wij de gevolgen van het wetsvoorstel, dat wij behandelen kunnen overzien. Over de gehele linie wordt de positie van jongeren ondergraven. Hun inkomens, arbeidskansen, uitkeringsrechten worden verminderd. Wij hebben sterk de indruk, dat de Regering in het jeugdbeleid de klok terugzet; tot voor kort was er een streven om de jongeren vanaf 18 jaar meer zelfstandige rechten toe te kennen, in de sfeer van arbeid, wonen, inkomen en sociale uitkeringen.

Wij zien nu, dat deze groep weer sterker van hun verzorgers afhankelijk worden. Wat is de bedoeling van de Regering? Wil men de feitelijke aanspraken van minderjarigen in de soci-

ale verzekeringen verminderen? Wij nodigen de Regering uit om haar opvatting ten aanzien van de zelfstandige rechten van jongeren op werk en inkomen in dit debat nader toe te lichten. Zoals ik zojuist de vraag stelde waar de Staatssecretaris voor het Emancipatiebeleid was zo kan ik nu de vraag stellen waar de Staatssecretaris voor het Jeugdbeleid was toen het in bijzonder ging om de verdediging van de positie van de jongeren. Misschien kan de Staatssecretaris van CRM daarop uitzicht bieden.

De heer **De Korte** (VVD): Waar was de heer Meijer op het partijcongres van de PvdA, dat afgelopen zaterdag werd gehouden? Ik ben daar niet geweest, maar ik heb het op afstand gevolgd.

De heer **Meijer** (PvdA): U heeft wel wat gemist wat het is voor uw partij wellicht wel aardig om eens te zien hoe je op een open en democratische manier met elkaar zaken kunt regelen.

De heer **De Korte** (VVD): Als ik er naar toe was gegaan, was ik op zaterdag gegaan. Ik heb vernomen dat er op die dag weer wat realisme opdook bij de PvdA-congresgangers. Zo werd de leeftijd, waarop men recht heeft op het volwassen minimumloon, weer verhoogd van 21 naar 23 jaar. Het was duidelijk dat de doelstelling niet betaalbaar was.

De heer **Meijer** (PvdA): Staat dit punt nu op de agenda?

De heer **De Korte** (VVD): Neen, maar ik signaleer het maar even omdat u steeds zegt dat dit kabinet en de regeringspartijen de rechten van de jongeren voortdurend verminderen en aantasten. Ik vraag om realiteitszin en wijs in dat verband op de uitspraken van uw congres. Daarbij is die realiteitszin gebleken.

De heer **Meijer** (PvdA): Het streven naar de leeftijd van 21 jaar voor het minimumloon is alleszins te verdedigen maar het maakt veel verschil uit of men het realiseren hiervan plaatst in een vierjarenbeleid, waarbij ook andere prioriteiten aan de orde zijn zoals werkgelegenheid, koopkrachtgarantie voor de sociale minima enz., of dat men, zoals u doet, die maatregel vergelijkt met een wetsvoorstel, waarmee tienduizenden jongeren op een inkomen worden gebracht, dat enkele honderden gulden lager ligt dan het vorige jaar het geval was. Wij spreken dan toch over volstrekt verschillende categorieën?

De **Voorzitter**: Ik vind het intermezzo heel mooi, maar nu moet het weer uit

zijn. Ik hoop dat de leden eraan willen meewerken, dat wij de eerste termijn voor de middagpauze af krijgen.

De heer **De Korte** (VVD): Dat zal ik doen. Ik wil er alleen op duiden dat de PvdA geen prioriteit stelt.

De **Voorzitter**: Neen, luistert u nu een keer!

De heer **Meijer** (PvdA): Ik denk overigens, dat de heer De Korte nog vaak de gelegenheid zal hebben over ons nieuwe verkiezingsprogramma, zodra het regeringsakkoord is geworden, te spreken in deze Kamer, maar dan vanuit de positie van kritische waarnemer.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben onze opstelling ten opzichte van dit wetsontwerp toegelicht. Naar onze opvatting kan het niet zoals de Regering nu voorstelt. Referte-eisen moeten gewijzigd worden bij de behandeling van een nieuw wetsontwerp. Indien de Regering wil doorgaan met dit plan, heb ik wel een aantal nadere vragen, kanttekeningen en voorstellen.

Ik zou graag van de Regering vernemen waarom men, omdat wordt verwezen naar een nieuwe werkloosheidsregeling, niet reeds nu, in dit wetsontwerp, een onderscheid maakt tussen een volledig recht op WW en WWV en een beperkt recht op een WW-uitkering. In tegenstelling tot de heer Hermesen vind ik, dat de beantwoording daarvan onvoldoende is. Ik zie ook niet in welke bezwaren er nu daadwerkelijk tegen de door ons geopperde suggesties zijn.

In de eerste plaats vinden wij de voorgestelde referte-eis van 130 dagen voor een volledig recht te zwaar. Waarom wordt die grens niet lager gesteld, bij 100 of 110 dagen, aangevuld met een nieuw criterium voor een aaneengesloten periode van gewerkte weken, direct voorafgaande aan de werkloosheid. De eis is thans zes weken. Men zou bij een nieuwe regeling kunnen uitgaan van een verdubbeling.

In de tweede plaats zou kunnen worden gedacht aan de invoering van een beperkt uitkeringsrecht. Ik meen de redelijkheid daarvan voldoende te hebben aangetoond. Dat is ook in overeenstemming met de in het vooruitzicht gestelde basisvoorziening. Men zou daarbij kunnen denken aan een voorwaarde, om degenen die in 12 maanden voorafgaande aan de werkloosheid nog geen 100 à 110 maar wel de helft, stel 55 dagen, hebben gewerkt het recht te geven op een WW-uitkering naar rato van het aantal gewerkte dagen, aan te vullen met een uitkering op het niveau van het minimumloon tot maximaal een half jaar.

Meijer

Het grote voordeel hiervan is dat personen met een wat korter arbeidsverleden niet direct naar de bijstand hoeven, maar een beperkt recht op een uitkering behouden. Deze gedachte werkt in het bijzonder in het voordeel van de werkloze gehuwde vrouwen. Zij behoeven niet meer alle aanspraken op een uitkering te verliezen. Men kan de vraag stellen: op welke wijze wordt een minimum-eis voor de referte bepaald voor een beperkte c.q. een basisuitkering? Wij hebben daarbij nog eens een vergelijking gemaakt met de huidige toelatingsvoorwaarde voor de AAW. Daar is als referte de inkomensgrens bepaald op f 3700. Omgerekend tegen het minimumdagloon komt dat neer op een referte-eis van tussen de 45 en 50 dagen.

Welnu, wat voor een zelfstandige geldt voor een basisuitkering, mag toch ook redelijk worden geacht voor werknemers? Een referte-eis van 55 dagen voor een beperkt uitkeringsrecht lijkt ons gerechtvaardigd.

In de derde plaats zou parallel aan dit voorstel ook een maatregel kunnen worden genomen voor mensen in deeltijdbanen. Het is onze opvatting dat de referte-eisen voor deeltijdwerkers geen enkele belemmering moeten worden, eerder gaat het om het tegendeel, omdat dit het arbeidspatroon is waaraan wij in ons land de komende jaren grote behoefte hebben. Ik leg deze gedachten aan de Regering voor. Ik zie daarop gaarne een reactie tegemoet.

Ten slotte heb ik nog een enkele opmerking over dit wetsvoorstel. Wij kunnen ons in algemene zin aansluiten bij de standpuntbepaling van de Regering inzake het SVR-advies over diverse categorieën zoals seizoenwerkers en artiesten. Wel hebben we nog een vraag over een bepaalde categorie. Het gaat daarbij om personen, die op contractbasis werken.

Bij voorbeeld, iemand werkt 8 maanden, maar ontvangt een inkomen waarvan hij/zij geacht wordt 12 maanden te kunnen leven. Toch wordt in de praktijk over 4 maanden een uitkering verkregen, waarna in het volgende jaar de situatie zich herhaalt. Deze praktijk schijnt in de omroepwereld nog wel eens voor te komen. Dit lijkt ons geen goede zaak. Wat vindt de Staatssecretaris hiervan? Ik wil ook nog graag een toelichting op het vierde lid van artikel 35. Geldt de voorwaarde onder b. niet als verzwaaring van de eis onder a? Is dat de bedoeling? Naar mijn mening mag de wederindiensttreding door deze bepaling niet onredelijk verzwagd worden.

Ten slotte wil ik nog een enkele kanttekening plaatsen bij het voorstel van de Regering tot afschaffing van de kinderbijslag voor partieel-leerplichtigen.

De regeling is destijds ingevoerd als een tegemoetkoming in de vermindering van het gezinsinkomen ten gevolge van de invoering van de partiële leerplicht, temeer omdat het hier vooral om leerlingen gaat uit lage inkomensgroepen en die veelal slechts moeilijk of niet voor onderwijsdeelname te motiveren zijn. Ik herinner mij nog de grote activiteit van onze vroegere CDA-collega Kleisterlee, die met name dit soort maatregelen ten behoeve van de werkende jongeren heeft bepleit.

Via invoering van het recht op kinderbijslag voor deze groep is getracht die extra drempel voor deelname aan de partiële leerplicht (nl. de gedeeltelijke loonderving) te verzachten. Die motivering van 1972 geldt nog steeds.

Het gaat om ± 30.000 werkende jongeren die praktisch alleen komen uit gezinnen met de laagste inkomens en de laagste opleidingsniveaus.

Door deze maatregel verliezen die gezinnen – veelal met een minimuminkomen – tussen de f 1000 en f 2500 per jaar, dat wil zeggen bijna 8,5% bij een minimuminkomen, 6,8% bij modaal en nota bene slechts 2,5% bij 4 x modaal.

Bovendien zal modaal en zeker 4 x modaal er nooit last van hebben, want hun kinderen zitten in het volledig dagonderwijs en krijgen de kinderbijslag dus wel.

Deze maatregel richt zich dus rechtstreeks en uitsluitend op de zwakste groep. Een groep die bovendien – ik sprak er reeds eerder over – getroffen is door de verlaging van het minimumjeugdloon per 1 januari 1981.

Argument van de Regering is: destijds is het ingevoerd in de verwachting dat de leerplicht toch verder zou worden uitgebreid. De verlenging van de leerplicht wordt in deze kabinetsperiode niet overwogen. Duidelijk is echter dat dat in de nabije toekomst wel zal gebeuren.

Het is bovendien juist deze groep die verreweg het minst van de onderwijsuitgaven profiteert. Wanneer de Regering stelt dat bij partieel-leerplichtigen geen controle op feitelijke deelname plaatsvindt en dus kinderbijslag terecht kan komen bij leerlingen die alleen maar ingeschreven staan, dan moet niet het recht op kinderbijslag worden afgeschafte maar de controle worden verbeterd.

Conclusie, het is:

– sociaal gezien, een zeer eenzijdige maatregel die uitsluitend de zwakste groepen treft;

- een maatregel die de toch al problematische onderwijsmotivatie van de laagst-opgeleiden nog verzwagt;
- een maatregel die in geen verhouding staat tot het toch al zeer beperkte beslag dat juist deze jongeren leggen op onderwijsuitgaven en op kinderbijslaguitkeringen in verband met onderwijs;
- een maatregel ten slotte die zelfs niet eens een overgangstermijn kent;
- een maatregel die volstrekt en integraal moet worden afgewezen.

□

De heer **Van Dis** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! De slechte en nog steeds slechter wordende economische situatie noopt tot beteugeling van de groei van de uitgaven voor sociale zekerheid. Wil de wal het schip niet keren, dan zal er inderdaad moeten worden ingegrepen. De laatste jaren is dat al in vele toonaarden bezongen en onze fractie heeft zich daarbij niet onbetuigd gelaten.

Nog zeer recent – om precies te zijn de vorige week – tijdens het debat over de stukken over het financieringstekort 1980 en 1981 en over de brieven van de Minister van Sociale Zaken over het arbeidsplaatsenplan heb ik namens mijn fractie in alle ernst mogen wijzen niet alleen op allerlei achterliggende oorzaken, maar bovenal ook op de diepste oorzaak van de huidige economische crisis, want hebben wij wel zegen te verwachten als wij als land en volk de Bron van het allerhoogste goed negeren? In wezen valt er alleen maar op herstel te hopen als wij terugkeren tot het betrachten van de heilzame geboden van God, heilzaam zowel voor enkeling als voor samenleving in haar geheel. Binnen dat kader willen wij ook nu onze bijdrage leveren.

Wij spreken thans over enkele onderdelen van het pakket maatregelen om een beperking van de groei van de uitgaven voor sociale zekerheid tot stand te brengen. Allereerst is dan aan de orde de afschaffing van het recht op kinderbijslag voor partieel-leerplichtige kinderen. Bij de wet van 13 december 1972, Staatsblad 753, is het recht op kinderbijslag geopend voor partieel-leerplichtige kinderen. Destijds werd dat geïntroduceerd als een oneigenlijk element in de kinderbijslagwetgeving, in de legale verwachting dat te zijner tijd, na uitbreiding van de partiële leerplicht tot drie dagen per week, wel aan het onderwijscriterium zou worden voldaan.

In de gewisselde stukken is het nodige opgemerkt over het zogenaamde verwachtingspatroon bij de ouders. Ik

Van Dis

vind dat terecht, afgaande op de lange tijd van 8 jaar dat mocht worden uitgegaan van het recht op bijslag voor partieel leerplichtige kinderen. In die zin is er naar onze mening wel degelijk sprake van verworven rechten in plaats van verworven rechten, zoals de Staatssecretaris ons thans min of meer wil doen geloven.

Ik begrijp met de beste wil van de wereld niet hoe hij in de nota naar aanleiding van het eindverslag kan opmerken: 'Nu dit perspectief niet is uitgekomen, dient dit oneigenlijke element uit de wetgeving te worden verwijderd. Alleen al daarom kan van verworven rechten geen sprake zijn. Het is nooit bedoeld om blijvend deel uit te maken van de kinderbijslagwetgeving.' Ook niet als wij bedenken dat de uitbreiding van de partiële leerplicht wel degelijk in het politieke verschieftelag, ook niet als wij tevens bedenken dat over de 'binnen afzienbare tijd' een behoorlijke tijd heen is gegaan?

Kan binnen dit verwachtingspatroon echt niet van verworven rechten worden gesproken? Mij dunkt van wel! Zeker als het gaat om de lopende zaken moet daarom een overgangsregeling worden geschapen. Ik weet dat daaraan budgettaire consequenties verbonden zijn, maar dat zij dan zo. Als daartoe besloten zou worden, welke compenserende ombuigingen op welk terrein zullen dan pijnlijker uitvallen dan het afzien van een overgangsregeling?

Kan hier een nadere verduidelijking op worden gegeven. Het is niet aan ons om de Regering in haar bezuinigingsstrevens dwars te zitten. De uitbreiding van de partiële leerplicht hebben wij steeds een bedenkelijke zaak gevonden, al was het alleen maar omdat wij veel liever spreken van een leerrecht dan van een leerplicht.

Wanneer men eenmaal tot bepaalde maatregelen heeft besloten, dienen die rechtens materieel uitvoering te krijgen, waarbij in de toekomst zoveel mogelijk wordt voorkomen dat gewekte verwachtingen voor lopende gevallen worden geschonden. Ik denk dat ik hiermee voldoende duidelijk heb gemaakt waarom ik het voorliggende amendement mede heb ondertekend.

Het is natuurlijk een hele eer voor iemand wanneer van hem gezegd wordt dat hij consequent handelt. Het in twiifel trekken daarvan door de heer De Korte noopt mij dan ook tot het geven van enig weerwerk.

De heer **De Korte** (VVD): Ik sprak over consciëntieus.

De heer **Van Dis** (SGP): Naar mijn mening verschilt dit materieel niet zoveel. In de eerste plaats vraag ik mij af, of de consequentie waarop de heer De Korte wees en die kennelijk min of meer verengd is tot financiële aspecten, de enige geldende consequentie is. Er zijn gelukkig nog grotere waarden. Voor mij is dat onder andere het principe dat, wanneer er ergens pijn gedaan moet worden, wij moeten trachten dit via een overgangsregeling zoveel mogelijk te verzachten. Op dat punt is onze fractie altijd consequent geweest. Wij moeten dus kiezen tussen twee soorten consequenties. Wij kiezen voor de tweede. Dan kan ons niet worden verweten dat wij niet consequent handelen. Het amendement heeft ook niet te maken met een structurele zaak.

Het beoogt alleen in 1981 de overgang te versoepelen. Ook dat element moet een rol spelen. Moet voor zo'n strikt eenmalige zaak de Kamer dan zelf met compensatievoorstellen komen? Voor dit soort eenmalige regelingen – ook op andere terreinen – vinden wij de behandeling van de Voorjaarsnota het juiste tijdstip om alle voor- en tegenvallers met elkaar te vergelijken. Voor het dan overblijvende saldo kan dan dekking worden gezocht. Ik meen hiermee enig weerwoord gegeven te hebben.

Ik wil nog een vraag stellen over de door mijn fractie uitgesproken verwachting dat door deze maatregel de ontduiking van de partiële leerplicht, of het ongeoorloofd verzuim zal toeneemen. De Staatssecretaris zegt dat in dat geval voor het recht op kinderbijslag voor een partieel leerplichtig kind slechts vereist is dat dit kind ingeschreven staat bij een onderwijsinstituut. Of het onderwijs ook daadwerkelijk wordt gevolgd, speelt hierbij geen rol. Hij concludeert: 'Het is dan ook niet te verwachten dat de voorgestelde maatregel enige negatieve invloed zal hebben op de naleving van de partiële leerplicht.' Is dat wel juist? Zullen door de voorgestelde afschaffing van de kinderbijslag niet meer kinderen over de drempel worden getild, om niet alleen van inschrijving, maar ook van verdere naleving af te zien?

Ik wil thans enkele opmerkingen maken over het wetsontwerp, handelende over de opnemings in de Werkloosheidswet van werknemers in de zin van de Wet sociale werkvoorziening. Het gaat hierbij over het voornemen van het kabinet om op de lonen van de WSW-werknemers een vereveningsbijdrage in te houden in verband met het niet verschuldigd zijn van premie ingevolge de Werkloosheidswet. Mijn fractie kan zich hier wel in vinden.

Immers, door van de WSW-werknemers enerzijds een vereveningsbijdrage te verlangen en anderzijds op hen de bepalingen van de Werkloosheidswet, uitgezonderd de premieheffing toe te passen, wordt zowel in financieel, als in verzekeringstechnisch opzicht een gelijke rechtspositie van beide categorieën werknemers bewerkstelligd. Dit zij gezegd, met dank voor de bewoordingen die de Staatssecretaris bezigde in de memorie van antwoord.

Zo er al niet in de nota naar aanleiding van het eindverslag uitputtend op in is gegaan, vraag ik – wellicht ten overvloede – naar het bedrag van de reële besparing van deze voorgenomen operatie. Hangt dit niet grosso modo samen met het niet kunnen geven van een indicatie van de door het Rijk te dragen lasten op jaarbasis welke voortvloeien uit de te verstrekken WW-uitkeringen aan WSW-werknemers die onvrijwillig werkloos worden en de verwachtingen met betrekking tot de lasten op langere termijn, wanneer mede in ogenschouw wordt genomen de steeds verder olopende werkloosheid?

Wij zien graag dat dit nog eens kort en bondig uit de doeken wordt gedaan. Ik heb namelijk het idee dat in de gewisselde witten stukken aan deze samenhang niet de nodige aandacht is besteed. Mijn fractie heeft overigens met deze nadere wijziging weinig moeite.

Nog benarder komt de bezuinigingsvertaling in de sector van de sociale zekerheid op ons af, als wij haar toegepast zien op de wijziging van de Werkloosheidswet inzake de referte-eis. Mijn fractie onderschrijft de doelstelling dat de ombuigingsmaatregelen in eerste aanleg gericht moeten zijn op volumebeheersing en -beperking. Dat bij deze verscherping vooruitgelopen wordt op de integratie van de werkloosheidsregelingen kunnen wij in dit stadium billijken. Het invoeren van de huidige referte-eis van de wachtgeldverzekering als norm is alleszins een uitvoering waard.

Het feit dat de voorgestelde verzwaaring van die referte-eisen niet los mag worden gezien van de definitieve integratieregeling legt wel een grote verantwoordelijkheid op de schouders van de verantwoordelijke bewindsmannen en wij willen hem hier met klem op wijzen. Een duidelijker te leggen relatie tussen de duur van het arbeidsverleden en het recht op een uitkering is onzes inziens een eis van rechtvaardigheid als wij dit bezien in het licht van de sterk teruglopende groei en de omkering van conjuncturele naar

Van Dis

structurele werkloosheid, waardoor de doelstelling van volledige werkgelegenheid steeds meer op de tocht is komen te staan.

Binnen welke termijn zal aan de Kamer de nota worden toegezonden over die toekomstige grondslagen van ons sociale zekerheidsstelsel? Kan in hoofdlijnen daarover nu al enige nadere informatie worden verschaft? De reactie van de Staatssecretaris op het advies van de Sociale Verzekeringsraad is bemoedigend. De soepele opstelling die wordt gekozen om voor bepaalde categorieën werknemers het voorgestelde aantal dagen van 130 lager te stellen – zij het niet lager dan 65 – stemt ons tot tevredenheid.

Het voorstel van de Sociale Verzekeringsraad om de bedrijfsverenigingen te verzoeken gegevens te verzamelen met het oog op een mogelijke belemmering van de werkhervatting als gevolg van de verzwaring van de gewerkte dagen-eis, wordt door de Staatssecretaris in die zin gehonoreerd dat hij de resultaten van dit onderzoek met belangstelling afwacht. Hoe ver gaat echter zijn bereidheid om, als de resultaten daartoe aanleiding zouden geven, de regeling bij te stellen?

Waarom kan voorts nu geen antwoord worden gegeven op de volgende vragen: Lopen degenen, omdat zij 130 dagen of langer hebben gewerkt en daaraan een werkloosheidsuitkering ontlenu, bij ontslag niet het risico niet meer aan die 130 dagen-eis te kunnen voldoen, zodat zij dan moeten terugvallen op een uitkering op bijstandsniveau? Zullen veel mensen dat risico niet mede incalculeren bij het nemen van de beslissing om een vacature te bezetten?

Met betrekking tot de gemeentelijke sociale diensten wordt wat betreft de meerlasten in de rijksgroepsregeling voor werkloze werknemers en de daarmee verband houdende uitvoeringskosten opgemerkt dat in de gemeentefondsbegroting een structurele voorziening zal worden getroffen.

Wij vinden dat een goede zaak. Hoe staat het echter met de nadere uitwerking van de verdelingsmethodiek, waarbij ook de Raad voor de Gemeentefinanciën is betrokken? Worden inderdaad inzake de werkverschuiving tussen de bedrijfsverenigingen en de gemeentelijke sociale diensten voldoende mogelijkheden geboden om ook op relatief korte termijn de werkbelasting en de personeelsvoorziening in de pas te laten lopen?

Mijnheer de Voorzitter! Gebleken zal naar ik aanneem zijn dat wij in principe geen bezwaren hebben tegen het laatste wetsontwerp.

□

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Het pakket dat wij nu behandelen, maakt deel uit van de ruim 800 mln. die de Regering in de Miljoenennota heeft aangekondigd als bezuiniging op de sociale uitgaven. De VVD, die ook hier vindt dat Carthago verwoest moet worden, heeft in het eindverslag opgemerkt dat het nog geen compleet bedrag van 800 mln. is. De Regering zegt dat dit inderdaad juist is en dat er straks dan ook nog wel het een en ander achteraan zal komen. Aan dit pakket op zich zelf zien wij al hoe diep sommige van deze maatregelen ingrijpen.

De onderwerpen zijn verschillend, maar ze hebben wel een aantal punten gemeen. Voor het overgrote deel komen ze terecht bij de laagst betaalden. Het zijn, deels verschillende, werklozen – onder wie dan weer bijzondere groepen zoals vrouwen, buitenlandse arbeiders – WSW-ers, en niet in de laatste plaats jonge mensen; het zijn deels weer dezelfde groepen, die elkaar overlappen. Onder degenen die onder een verlengde referteperiode vallen, kunnen 16- tot 17-jarigen zijn; dit zal waarschijnlijk zelfs in grote mate het geval zijn.

Deze jongeren wordt dan ook nog, zij het dat dit formeel via de ouders loopt, via de kinderbijslagmaatregel deze kinderbijslag ontnomen.

Omgekeerd kunnen ouders die op de kinderbijslag als onderhoudskosten voor het kind konden rekenen, terwijl er tegelijkertijd al een verlaging van het jeugdloon heeft plaatsgevonden, of als WSW-er extra moeten inleveren of bij werkloosheid na een onregelmatige of onderbroken tewerkstelling drastisch in inkomen achteruitgaan. Ik wil erop wijzen dat het geheel van deze maatregelen ook gevolgen kan en waarschijnlijk zal hebben voor zeer grote groepen die er niet direct onder vallen, doordat ze loondrukkend werken.

In het geval van de jeugdigen is dit heel duidelijk. De (verlaagde) jeugdloonen kunnen in relatie met de referteperiode aan ondernemers, bij voorbeeld in de bouw, een sterk wapen in handen geven de tarieven te verlagen. Als daar de belofte tegenover staat, dat je misschien wel 130 dagen kan blijven werken, kan dit met zich brengen dat ingeleverd wordt op het loon zelf. Het kan in die zin ook werken met betrekking tot vrouwelijke werkrachten die onregelmatige, losse periodes werk verrichten.

Een ander element dat in elk geval door twee van de drie wetsontwerpen heenloopt en dat ook bij de WSW zonder twijfel zal opduiken, is het steeds



De heer Bakker (CPN)



De kamerleden Hermsen (CDA) en Meijer (PvdA) plegen overleg

dichterbij komen en het steeds concreter worden van het nieuwe systeem van verlaagde basisuitkeringen, waarover de Staatssecretaris al eerder heeft gesproken, met opzetjes naar diensttijd en verdiend loon.

Destijds heeft de Staatssecretaris in een openbare commissievergadering daarover aangekondigd dat het systeem, dat hij voornemens was in te voeren met betrekking tot basisuitkeringen, budgettair neutraal zou gaan werken. De Staatssecretaris zal zich dit zonder twijfel nog wel herinneren. De vraag wordt steeds scherper of dit wel het geval zal zijn. Dat wil zeggen: het antwoord dat dit niet het geval zal zijn, komt steeds meer voor de hand te liggen. Nu spreekt de Staatssecretaris al over 75% van het minimumloon als basis. Het gevaar bestaat dat bij steeds grotere groepen naar deze 75% terug-

gevallen zal worden. Dan zitten wij heel dicht bij het biologische minimum van de VVD.

Het is ook een gedachte die steeds meer verbonden wordt met het denkbeeld van een gezinsinkomen, waarbij alle fraaie redeneringen over de zelfstandiging van de vrouw die wij de laatste jaren hebben mogen horen, op de schroothoop gaan. Daarbij wordt steeds meer en steeds duidelijker voorbijgegaan aan de opzet die ons en iedereen steeds is voorgehouden de laatste tientallen jaren, dat men van zijn loon nu eenmaal zo'n groot deel aan premies moet afstaan om zich te verzekeren tegen werkloosheid, tegen handicap, tegen ouderdom.

De kleine lettertjes van de verzekeringspolis worden steeds talrijker en steeds gevaarlijker. Dat is vooral de kern van het referte wetsontwerp. Wij

komen hier naar ik vrees nog wel eens op terug bij andere gelegenheden, wanneer concreet deze basisuitkeringen ter sprake zijn. Het is echter met name in de stukken een aantal malen naar voren gebracht. Daarom wilde ik er in dit verband iets over zeggen.

Ik wil in de eerste plaats iets zeggen over het wetsontwerp over de WSW-ers. Onder alle schone bewoordingen gaat natuurlijk het keiharde feit schuil dat er een loonsverlaging wordt doorgevoerd. Dit gaat dan via een zogenaamde vereveningsbijdrage. Wij weten altijd wel weer een mooi woord uit het recente verleden op te pikken als het op centen aankomt. Het gaat feitelijk om ruim een half procent loonsverlaging, waar in feite niets tegenover staat. De vorm van de WW-premie is de aanleiding die ervoor gezocht is.

Echter, intussen is deze lastenverlaging wel weer vastgekoppeld aan de WW-premie en bestaat dus het gevaar dat, als de WW-premie omhoog gaat, ook deze lastenverlaging extra zwaar zal worden in de toekomst. De Staatssecretaris knikt bevestigend.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat is echter niet verschillend met de overige werknemers. Daar geldt het precies eender.

De heer **Bakker** (CPN): Dat is juist het punt hier. Het betreft gehandicapten, werknemers die al voor een belangrijk deel hebben moeten inleveren bij de wet van het vorige jaar, die aanpassingswet voor de sociale verzekeringen. Zij hebben al voor een belangrijk deel moeten inleveren doordat zij in de WAO lopen. Zij krijgen via deze maatregelen een extra verlaging toegeschoven. Dan gaat het om mensen die vaak extra kosten hebben, juist als gehandicapten, waaraan verder nauwelijks iemand iets doet.

De Staatssecretaris zegt zelf in de toelichting op pagina 4 dat de belangrijkste doelstelling én van WAO én van WSW, namelijk behoud, herstel, bevordering van de arbeidsgeschiktheid van de werknemers, onder de huidige omstandigheden niet gehaald kan worden. Het blijven dus in de aller-eerste plaats gehandicapte mensen die er zitten, die juist als gehandicapten vaak extra lasten te dragen hebben. Dit is het schrijnende in deze zaak.

Het is dubbel-op schrijnend wanneer het enige wat het CDA daarover weet te vertellen is dat er vooral tijdig een 'in voor betrokkenen begrijpelijke taal' gestelde uiteenzetting moet komen over het feit dat zij minder loon krijgen. Bij de maatregel en in hun totaál is het meest treffend, dat de Rege-

ring haar bezuinigingen treft via jongeren. De heer Meijer herinnerde er al aan dat dit ook bij de verlaging van het jeugdloon het geval was. Het is echter ook het geval bij de afschaffing van de kinderbijslag voor gedeeltelijk leerplichtigen, bij de verhoging van het collegegeld en bij de systematiek van de nieuwe studiefinanciering die is ontworpen. Het wetsontwerp inzake de kinderbijslag moet allereerst worden gezien in dit bezuinigingskader.

Zal hierbij geen sprake zijn van een versnelde terugloop van het vormingsonderwijs? Tot nu toe hadden wij het systeem dat men ingeschreven moest zijn bij een instituut om voor de kinderbijslag in aanmerking te komen. Wij weten dat een deel van de jonge mensen zich wel liet inschrijven, maar niet verscheen bij het vormingsonderwijs. Door de Regering is echter altijd gezegd dat het ingeschreven zijn een weg naar het vormingsinstituut opende. Dat is nu echter niet meer nodig. De grote vraag is dan ook, wie er straks werkelijk een of twee dagen naar een vormingscursus zal gaan. Ik denk dat de Regering hier bezig is, praktisch het hele vormingsonderwijs te liquideren.

Ik heb er al op gewezen dat ook de verlengde-refertetermijn in het bijzonder jonge mensen zal treffen. Zij worden daarbij in de onderneming buitengewoon kwetsbaar. De Staatssecretaris heeft in de nota naar aanleiding van het eindverslag enige cijfers van uitvoeringen gegeven die de Regering – en vooral de Staatssecretaris van CRM – voorziet ná het verlaten van de school, ook als er korte tijd gewerkt is. Er staat niet bij wat een korte tijd is, maar ik neem aan dat het minder dan 130 dagen wordt. Ik weet niet of de gegeven cijfers de cijfers zijn waarover de heer Meijer sprak in verband met krantenberichten, maar de cijfers uit de nota van de Staatssecretaris spreken boekdelen.

Een jong-volwassene van 18–21 jaar die thuis woont, krijgt f 290 per maand. Wanneer deze niet meer in zijn ouderlijk gezin woont, dus als deze op een kamer woont, krijgt hij of zij f 420 per maand! Zo'n kamer kost echter zo'n f 300 of f 400 per maand, moet ik er meteen bij zeggen. Dit betekent dat iedere baas zijn jonge werknemers – jongens en meisjes tot 21 jaar – het mes op de keel kan zetten door een ontslagdreiging volgens het nieuwe systeem van de verlengde referte.

Het verdienen van zelfs een te laag loon wordt nu zo belangrijk in vergelijking met de RWW-uitkering daarna,

dat een baas kan eisen dat zijn jonge werknemers bereid zijn tot het onmogelijke. De jongeren willen immers in dienst blijven.

Ik zal het nu even uit een andere hoek schetsen. Ik neem aan dat de Staatssecretaris de volgende praktijk kent, want zij is vrij algemeen bekend. In de periode na afloop van examens nemen bepaalde ondernemers bij voorbeeld 3 of 4 jonge mensen aan, hoewel zij er maar 1 nodig hebben. Zij nemen die jonge mensen aan voor de proeftijd. Na die paar maanden houden zij degene in dienst die naar hun mening het beste is.

Het wordt een doodordinair competitie-systeem waarin twee van de drie of drie van de vier aan de plan blijven kleven. Dat is een heel bekende methode. Zulke ontslagen jonge mensen staan op dit ogenblik al zwak doordat zij bij de volgende sollicitatie moeten meedelen dat zij één van degenen zijn die na twee of drie maanden zijn afgeschoven. Zij worden nu echter helemaal achteruit geschoven en in een onmogelijke positie geschoven, doordat zij in deze buitengewoon lage RWW-uitkeringen zullen vallen.

Die lage uitkeringen zullen straks weer een uitnodiging vormen om het aanvangssalaris weer te beknotten van degene die wél werkt.

Ik heb zwaar de nadruk op de positie van de jongeren in de referteperiode willen leggen, hoewel het niet alleen om deze groep gaat. Het is een diepgrijpende maatregel, die zeer velen treft. De redenering dat tot nu toe de termijnen waarop uitkeringen waren gebaseerd in sterke mate conjunctuureel waren bepaald en dat nu de werkloosheid structureel is zodat de uitkeringen moeten worden verlaagd, slaat nergens op. In de eerste plaats zijn er grote delen van ons land waarin de werkloosheid al die tijd structureel is geweest. De heer Hermsen heeft het terloops gezegd, maar hij had er best wat meer de nadruk op mogen leggen omdat hij uit zo'n streek komt.

De heer **Hermsen** (CDA): Daarom moet je juist oppassen daar niet al te sterk de nadruk op te leggen!

De heer **Bakker** (CPN): Daarom leg ik wel de nadruk op de redenering die is gehanteerd.

De heer **Hermsen** (CDA): Dat mag u doen!

De heer **Bakker** (CPN): Dat zal ik ook wel doen. In die streken is geen sprake geweest van een conjuncturele verschuiving. Die structurele werkloosheid in die delen van het land heeft zich uitgebreid naar andere delen van

het land. Daar spreken wij over. Bij de onderhandelingen in deze periode is nooit ter sprake gekomen dat de reden was dat het maar om conjuncturele werkloosheid ging. Bovendien zou de redenering dan eerder omgekeerd moeten luiden, want mensen die kort werkloos zijn, kunnen beter een stoot opvangen dan mensen die langdurig werkloos worden. Van mensen die langdurig werkloos zijn, gaat het levensniveau langdurig naar beneden. Er is dus veel te zeggen voor een omgekeerde redenering.

Het betreft verder vrouwen, die toch al veel worden benadeeld doordat zij nu alleen maar als kostwinnaressen door de WWV en de bijstand zullen worden erkend. Het ontnemt een aan de premie ontleend recht.

Op aandrang van de Sociale Verzekeringsraad heeft de Staatssecretaris enige nieuwe mogelijkheden tot versoepeling van de 130-dagenperiode ingebouwd. Het geldt met name voor artiesten en voor groep en als seizoenwerkers. Hij laat al het aantal van 100 dagen vallen. Dat is een drastisch verschil, juist voor deze groepen in verband met de geldende 6-wekenperiode. Hoe zal dit precies uitpakken?

Ik geloof dat juist met betrekking tot de groep van artiesten door verregaande bestedingsbeperking en door subsidieverlagingen een verkrappende toestand optreedt. Men zal steeds meer grijpen wat men grijpen kan. De kans dat men 130 – of ook 100 dagen – gewerkt zal hebben, wordt steeds geringer.

Hoe pakt deze refertemaatregel uit met betrekking tot velen voor wie niet het patroon geldt dat zij tien of twintig jaar bij een bedrijf hebben gewerkt en dat op slot gaat? Wil de Staatssecretaris nog eens precies uitleggen hoe dit bij voorbeeld voor mensen in de bouw werkt? Ik wil het door middel van een voorbeeld toelichten. Iemand heeft zes weken gewerkt, is elf maanden werkloos, is weer twee maanden aan de slag en wordt weer werkloos. Begrijp ik het goed dat hij dan regelrecht de RWW in gaat? Zou hij nog ruim een jaar in de WWV hebben gezeten als hij niet die twee maanden had gewerkt?

Misschien kan de Staatssecretaris aan de hand van zo'n praktisch voorbeeld verduidelijken wat er precies gebeurt.

De financiële consequenties worden door de Staatssecretaris geschat op f 200 miljoen, die dan bij de werklozen vandaan wordt gehaald. Het geheel is niet los te zien van de plannen die er met betrekking tot de basispremies

zijn. De vraag is of het op den duur niet gaat om veel meer dan f 200 miljoen.

Door deze methode zullen de gemeentelijke sociale diensten onder een zeer zware druk worden gezet. In de stukken is dat door de Staatssecretaris uiteengezet, maar ik zit met zijn rekensommetje. De Staatssecretaris schrijft dat het aan meeruitgaven voor de gemeenten ongeveer f 30 miljoen en aan uitvoeringswerkzaamheden ook ongeveer f 30 miljoen kost, samen een f 61 miljoen. In de begroting van het Gemeentefonds is een bedrag van f 36,7 miljoen uitgetrokken. De rest zal, zo stelt de Staatssecretaris, proefondervindelijk wel blijken.

Moeten de gemeenten deze f 25 tot f 30 miljoen dan voorschieten? Waar moeten ze dat van doen? Moeten ze soms kort geld lenen, waar de heren Van der Stee en Zijlstra zo hun opmerkingen over plegen te maken? Als het dan zo precies is uitgerekend, waarom is dan een bedrag van f 36,7 miljoen uitgetrokken en niet die f 61 miljoen, waarvan de Staatssecretaris zegt dat het nodig zal zijn? Komen de gemeenten en met name de ambtenaren die zich met deze RWW-problematiek moeten bezighouden, niet onder een enorme pressie te staan?

Het geheel is mede gepresenteerd als een soort dwang om aan misbruik een eind te maken en mensen aan het werk te zetten. Dat werk is er echter niet! Het is profiteren van het feit dat het werk er niet is en de mensen werkloos en machteloos zijn. Dat is wat zo schrijnend is!

□

Mevrouw **Bischoff-Van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De drie wetsontwerpen waarover wij vandaag spreken maken deel uit van een pakket van beleidsmaatregelen, die ertoe moeten leiden dat de groei van de sociale zekerheidsuitgaven wordt beperkt met f 820 miljoen. Toen dit pakket eind augustus werd gepresenteerd, is geraamd dat de 3 voorliggende maatregelen tezamen f 240 miljoen zouden opleveren; inmiddels is dat minder, omdat ze niet per 1 januari, maar waarschijnlijk pas per 1 april in werking zullen treden. Inmiddels zijn nog meer maatregelen genomen of aangekondigd die ik niet allemaal noem, maar die bedoeld zijn te leiden tot substantiële besparingen op de uitgaven voor sociale zekerheid.

Gesteld voor de noodzaak de overheidsuitgaven te beperken en het beslag van de totale collectieve uitgaven op het nationaal inkomen te beperken,

of althans de groei daarvan af te remmen, zal het, zo moeten wij vrezen, niet bij deze maatregelen blijven. Voor eind maart staat weer een nieuwe bezuinigingsronde op het programma. Illustratief voor de ontwikkelingen is de onlangs vrij plotseling opgelaaide discussie over de toekomst van de sociale verzekeringen. Zo hebben de Ministers van Sociale Zaken en van Binnenlandse Zaken laten weten dat ont koppeling van lonen en uitkeringen bespreekbaar zal zijn, dan wel onontkoombaar is.

De Minister van Financiën heeft hetzelfde gedaan, zij het via een omweg door het Duitse systeem te prijzen.

Niet alleen de koppeling staat ter discussie, ook met andere ontwikkelingen die zich voltrekken is dat het geval: herstructurering van de uitvoeringsorganisatie, de integratie van werkloosheidsregelingen, de gelijkberechtiging van man en vrouw. En wat dat laatste betreft: zelfs in de verschillende partijen zijn een aantal ideeën opgeworpen die in de praktijk op zijn minst op gespannen voet staan met de noodzakelijke individualisering die wij in '78 al aannamen. Ook de programma's van andere partijen kiezen voor een vorm van gezinsinkomen of het 'echt' zijn van een minimuminkomen als norm voor uitkeringsrechten. Is de individualisering verworpen, nog voordat zij een feit is? Wordt de EG-richtlijn hiermee in feite genegeerd?

Mijnheer de Voorzitter! Er is veel discussie en dat werd tijd, omdat het inderdaad ingrijpende beslissingen zijn die de komende tijd genomen moeten worden, zowel wat betreft die individualisering als met betrekking tot de inhoud en hoogte van de uitkeringsrechten. Naast een beter volumebeleid – zeker nodig – zijn er velen die ook pleiten voor een niveaubeleid: sleutelen aan de hoogte van uitkeringsrechten. Hoe men ook tegenover deze ontwikkelingen moge staan – ik niet altijd even positief – het is verheugend dat eindelijk een publieke discussie is ontstaan. Het idee van prof. Veldkamp om een referendum te houden is wellicht niet goed uitvoerbaar, maar illustreert de noodzaak om de ontwikkelingen ter discussie te stellen.

De vele dreigende berichten over het sleutelen aan uitkeringsrechten leiden tot onzekerheid bij mensen over hun toekomstige inkomenspositie. Bij spreekbeurten is dit een algemene vraag. Daarom is het van belang dat brede groepen uit de bevolking kennis kunnen nemen van de voornemens en daarop invloed krijgen. Het gaat om een zaak die zozeer de levensomstan-

digheden van mensen bepaalt, dat deze meer inspraak en discussie dan tot dusver, waard is.

Sociale zekerheid is immers niet alleen een inkomenspolitiek maar ook een sociaal-psychologisch gegeven. Ook de niet-actieven dienen aan de discussie deel te nemen, zoals mijn partij al verschillende malen bepleit heeft. Wat D'66 betreft staan daarbij de uitgangspunten: rechtvaardige verdeling van bezuinigingen, individualisering, democratisering, doelmatigheid in samenhang met andere beleidsterreinen (zoals bijvoorbeeld het arbeidsmarkt- en inkomensbeleid) en het handhaven van de netto-netto-koppeling voorop.

Mijnheer de Voorzitter! Bezien wij het concrete pakket van bezuinigingen, dan valt op dat de maatregelen zich vooral richten op twee groepen van uitkeringsgerechtigden: arbeidsongeschikten en jeugdigen. De wetjes gericht op arbeidsongeschikten moeten voor een belangrijk deel nog aan de orde komen. Ik sluit mij aan bij de vragen van de heer Hermens.

Het is echter nu wél het moment om aan de orde te stellen dat jongeren onevenredig zwaar worden getroffen. En daarmee kom ik dan tot de eerste van de drie wetsontwerpen die vandaag ter discussie staan: de afschaffing van de kinderbijslag voor gedeeltelijk leerplichtigen.

Jongeren – jeugdige werknemers en jeugdige werklozen – krijgen zeer veel maatregelen cumulatief opgelegd. In de eerste plaats is in december besloten tot een verlaging van de minimum-jeugdlonen, met overgangsregeling weliswaar, maar dat doet aan de aard van de verlaging niets af. De memorie van toelichting bij het wetsontwerp inzake de kinderbijslag schetst nog eens wat hiervan structureel de gevolgen zijn: f 57,60 netto minder per maand voor 16-jarigen met twee dagen leerplicht, f 103,40 voor 17-jarigen met een dag leerplicht per week. Verder wordt – als gevolg hiervan – de RWW voor jongeren verlaagd, en bovendien de wachtperiode-RWW voor schoolverlaters met drie maanden verlengd tot 1 januari.

Schoolverlaters hebben dus, als dit doorgaat, pas veel later recht op een veel lágere uitkering. Een derde is het verzwaren van de referentie-eis, die het voor partieel-leerplichtigen als gedwongen parttimers en als nieuwkomers op de arbeidsmarkt ook nog eens moeilijker maakt om aan de gewerkte-dagen-eis te voldoen; in plaats van 65 dagen, moeten zij nu 78, dan wel 104 dagen hebben gewerkt alvorens voor

Bischoff van Heemskerck

een uitkering, gerelateerd aan het loon, in aanmerking te komen.

Een laatste reden waarom jongeren extra zwaar getroffen worden door elke maatregel in deze sfeer is de slechte arbeidsmarktpositie van jeugdigen in het algemeen, en van deze meestal weinig geschoolde jongeren in het bijzonder: ongeveer éénderde van de 16- en 17-jarigen is werkloos. En alsof dat allemaal nog niet genoeg is, kregen jongeren zondagavond jl. in de AVRO-uitzending Vragenvuur voor hun voeten geworpen dat ze te gemakkelijk van een uitkering zouden gaan leven, en dat dáárom de wachtperiode wordt verlengd, en dat dáárom de hoogte van de uitkeringen wordt verlaagd.

Maar lagere uitkeringen, een langere wachtperiode, scheppen geen banen, en lossen daarom niets op van de hoge jeugdwerkloosheid. De vraag door mijn fractie in het voorlopig verslag gesteld naar de inkomensgroepen waaruit partieel leerplichtigen afkomstig zijn, wordt door de Regering niet beantwoord, omdat het volgens haar niet bekend zou zijn.

Ik vind het onvoorstelbaar, dat een maatregel met grote gevolgen voor een groot aantal gezinnen zonder dergelijke achtergrondinformatie wordt voorgesteld. De cijfers mogen niet bekend zijn, uit de deelnamecijfers van het vervolgonderwijs in Nederland, waarbij de inkomensgroepen wel bekend zijn, kan men de gerechtvaardigde verwachting afleiden dat zij, die na hun negen jaren volledige leerplicht meteen gaan werken over het algemeen uit relatief lage inkomensgroepen afkomstig zijn. Bovendien is er een onderzoek van de sociologen Geurts en Tesser uit 1976 beschikbaar, getiteld 'Werkende jongeren en hun onderwijs'. Daaruit blijkt dat ongeveer 75% van de jongeren tot 18 jaar, afkomstig uit het sociaal milieu van ongeschoolde werknemers, werkt. Ter vergelijking: voor jongeren, afkomstig uit de hogere-beroepenmilieus is dat ongeveer 12,5%.

In de memorie van antwoord is iets te lezen over de cumulatie van deze maatregel met de verlaging van de minimumjeugdlonen. De Regering schrijft dat van cumulatie in letterlijke zin geen sprake is, omdat de kinderbijslag aan de ouders wordt uitgekeerd. Dat lijkt mij onjuist. Zowel in formele zin als in materiële zin bestaat verwevenheid tussen het inkomen van ouders en jongeren.

In formele zin bepaalt artikel 251 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, dat ouders recht hebben op het inkomen

uit arbeid van hun inwonende minderjarige kinderen. Materieel gezien betalen veel kinderen hun ouders kostgeld. Het onderzoek naar inkomensverdeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek toont aan dat 72% van de thuiswonende werkende jongeren kostgeld betaalt; in 1977 was dat gemiddeld f 200 per maand.

Het is dus alleszins realistisch om te verwachten dat ouders in de toekomst nog meer kostgeld van hun kinderen zullen vragen, als de kinderbijslag komt te vervallen.

Een volgend bezwaar van onze fractie tegen het wetsontwerp is de te verwachten toename in de ontduiking van de partiële leerplicht. Ook hierbij is sprake van een onvolledigheid in de memorie van antwoord. Daarin staat dat een telefonische enquête zou hebben uitgewezen dat het verzuim op de vormingsscholen ongeveer 20% is wegens ziekte en andere dringende redenen.

Dat verzuim van 20% zal wel kloppen, maar daar gaat het niet alleen om. Andere gegevens op dit punt zijn wél bekend. In antwoord op vragen in de schriftelijke voorbereiding voor de notitie Jeugdwerkloosheid worden als cijfers gegeven dat slechts 49% van de partieel leerplichtigen zich inschrijft en daadwerkelijk onderwijs volgt. Van de rest schrijft 22% zich wel in, maar blijft vaak weg, terwijl 29% zich helemaal niet inschrijft. Het totale verzuim is dus 51%, een cijfer dat bij de Regering bekend was.

Waarom zou men niet nog meer gaan verzuimen, nu de partiële leerplicht voor ouders en kinderen nog on aantrekkelijker wordt?

Het laatste argument, waarom wij niet gelukkig zijn met het wetsvoorstel is het feit dat aan schoolgaande jeugd en studerende van Staatswege veel meer per kind wordt uitgegeven dan aan werkende jongeren, gedurende een vaak veel langere periode als men de onderwijsvoorzieningen en dergelijke in aanmerking neemt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot mijn conclusie voor wat betreft dit wetsontwerp. Ook in mijn fractie leven sterke twijfels over de effectiviteit van de partiële leerplicht. Het is echter on-eigenlijk om deze nog meer dan nu al het geval is te frustreren door middel van het afschaffen van elke compensatie. Het zal duidelijk zijn dat wij de afschaffing van de kinderbijslag voor deze groep leerplichtigen afwijzen.

Ik kom tot het tweede wetsontwerp dat betreft de opnemings in de WW van WSW-werknemers. Nu per 1 januari 1980 een vereveningsbijdrage wordt

ingehouden op de uitkeringen van WAO-, WW- en WWV-uitkeringsgerechtigden, is dit wetsontwerp eigenlijk een logisch vervolg daarop. Willen wij de netto-netto-koppeling ook in de toekomst in stand houden, dan is het zaak om die koppeling zo zuiver mogelijk te maken en uitkeringen op netto-basis niet lager, maar ook niet hoger te laten zijn dan de netto uitbetaalde vergelijkbare lonen. Het is daarom dat wij een vereveningsbijdrage voor WSW-werknemers redelijk vinden.

Het werkloosheidsrisico voor deze werknemers is volgens de memorie van toelichting gering, doch niet geheel afwezig. Een vraag waarop ik graag antwoord zou willen hebben is: hoe gering? In welke gevallen wordt een WSW-werknemer eigenlijk ontslagen? Zal dat werkloosheidsrisico in de toekomst niet groter worden omdat deze groep werknemers nu recht krijgt op een WW-uitkering; met andere woorden, zal de opnemings in de WW niet tot gevolg hebben dat deze regeling gaat fungeren als alibi voor het ontslaan van WSW-werknemers? Het is immers een doelstelling van de Regering om de WSW-volume groei te beperken?

Een dergelijk gevolg zou zeer ongewenst zijn en ik zou dan ook graag van de Staatssecretaris vernemen welke de garanties zijn dat dit niet gebeurt.

Een tweede punt, wat voor mijn fractie belangrijk is, is de hoogte van de bijdrage; kan de Staatssecretaris garanderen dat deze ook in de toekomst zal aansluiten bij de gemiddelde hoogte van de premies per bedrijfstak en daar niet bovenuit zal stijgen?

Mijnheer de Voorzitter! Als laatste punt noem ik de verhoging van het aantal dagen werken, vereist voor het recht op uitkering: de referte-eis. Dit is de meest ingrijpende maatregel. Mijn fractie staat positief tegenover het beginsel dat de duur van het arbeidsverleden, of liever gezegd de totale arbeidsgeschiedenis, méér dan voorheen bepalend moet zijn voor de duur van het recht op een uitkering. Dit beginsel is te meer rechtvaardig, waar de werkloosheid niet zozeer van conjuncturele, maar voor een groot deel van structurele aard is. De Werkloosheidswet en de werkloosheidsvoorziening dienen daarom steeds minder voor het opvangen van korte werkloosheidsperiodes. Het is redelijk dat dan de relatie tussen arbeidsverleden en uitkering in sterkere mate in de wet tot uitdrukking komt. Toch hebben wij met betrekking tot dit wetsontwerp nogal wat twijfels om ten minste twee redenen.

Bischof van Heemskerck

De eerste is de enorme groei van de werkloosheid. Het is onze overtuiging dat in een tijd, waarin de werkloosheid zo sterk groeit, alles gericht moet zijn op voorzichtigheid bij het sleutelen aan uitkeringsrechten, omdat immers de gevolgen van iedere wijziging zo groot zijn en ook de onzekerheid toeneemt.

De tweede reden is de concrete uitwerking van het beginsel in dit wetsontwerp. Allereerst leeft bij ons zorg over de gevolgen van dit wetsontwerp op mogelijke werkhervatting. Bij het bepalen van het aantal gewerkte dagen wordt gekeken naar de 12 maanden, voorafgaande aan de werkloosheid. Zal het nu niet zo zijn dat degene, die werkloos is en de mogelijkheid heeft opnieuw een baan aan te nemen – met het risico opnieuw werkloos te worden en daarna niet meer aan de gewerkte dageneis te voldoen – minder geneigd zal zijn die baan te nemen. Ik had ook een casus-positie. Omwille van de tijd sluit ik mij aan bij het voorbeeld, dat de heer Bakker in dit verband heeft gegeven.

Mijnheer de Voorzitter! Een ander probleem is dat van de deeltijdwerkers. Nu deeltijdarbeid allerwegen belangrijker wordt, is het van belang de wetgeving daarop af te stemmen. Dat geldt ook voor de sociale verzekeringswetgeving. Wat denkt de Staatssecretaris te gaan doen met het feit dat het belangrijk is voor het recht op uitkering, niet hoeveel uren gewerkt is, maar op hoeveel dagen die uren werden gemaakt? Werkt men bij voorbeeld 20 uren, verdeeld over 5 werkdagen, dan wordt veel eerder aan de eis voldaan dan wanneer men die 20 uren op 3 werkdagen maakt. De Staatssecretaris acht het zinvol, dit probleem in breder verband aan de orde te stellen. Op welke wijze is hij van plan dit te doen? Wat is verder de reden geweest dat niet meer moeite is gedaan om nu al aan dit probleem tegemoet te komen?

Mijnheer de Voorzitter! Het zal mogelijk blijven om voor bepaalde groepen van werknemers afwijkende dageneisen te stellen. Mij ontgaat echter de ratio van het feit dat voor de groepen, voor wie eerst een afwijking naar boven van de dageneisen gold, nu een afwijking naar beneden zou moeten gelden, dit mede op voorstel van de Sociale Verzekerings Raad. Wat is de reden van dit besluit geweest?

Mijnheer de Voorzitter! Een zeer belangrijk bezwaar dat wij tegen dit wetsontwerp hebben, is de wijze waarop het beginsel van een sterkere rela-

tie tussen arbeidsgeschiedenis en uitkeringsduur is uitgewerkt. De grens van 130 dagen is – evenals trouwens een grens van 65 dagen of 6 weken – betrekkelijk willekeurig.

Ik zou daarom met nadruk willen pleiten voor een duidelijker relatie en ik denk dat het maatschappelijk beter aanvaard zal worden indien de uitkeringen op een meer flexibele wijze qua duur afhankelijk worden gemaakt van de duur van het arbeidsverleden. Ik bepleit een soort glijdende schaal of iets wat daarop lijkt. Het sluit ook aan bij het gevoel van logica en rechtvaardigheid indien een 50-jarige werkloze aanmerkelijk langer recht heeft op een aanvullende uitkering dan een 20-jarige. Is de Staatssecretaris bereid om dit uitgangspunt als nieuwe voorwaarde mee te geven aan de ambtelijke projectgroep, die de stelselintegratie bestudeert?

Staatssecretaris **De Graaf**: Het is al meegegeven.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Het gaat natuurlijk ook op voor het verschil tussen degenen die 129 dagen en zij die 130 dagen hebben gewerkt. Onze moderne techniek moet het toch mogelijk maken, op een eenvoudige wijze de glijdende schaal uit te rekenen.

Mijnheer de Voorzitter! Enkele laatste opmerkingen over dit wetsontwerp. De Sociale Verzekeringsraad heeft er op gewezen dat deze maatregelen vooral degenen met een zwakke arbeidsmarktpositie treft, met name ongehuwde jongeren, gehuwde vrouwen die geen kostwinner zijn en buitenlandse werknemers. Weér de jongeren dus en weér wordt aan de positie van de vrouw op de arbeidsmarkt geen bijzondere aandacht gegeven. Voor dat laatste is toch alle aanleiding nu de laatste jaren de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt zo is toegenomen en waarschijnlijk nog veel groter zou zijn als er meer werk was en de cijfers van Sociale Zaken anders werden berekend, namelijk niet op basis van meer dan 25 uur per week, maar ook op basis van deeltijdarbeid.

De haast die echter wordt gemaakt bij het naar voren halen van een strakke referte-eis is ver te zoeken bij de individualisering. Was het niet mogelijk geweest, te meer daar nu zoveel duizenden vrouwen mogelijk uit elke uitkering worden gegooid, meer haast te maken met gelijke rechten, bij voorbeeld in de WWV-RWW? Welke nog hardere garanties heeft de Staatssecretaris, dat zij niet tussen wal en schip vallen? Voor ons eindoordeel

over het wetsontwerp is een dergelijke harde garantie van het grootste belang. Zoals al door anderen is gezegd wordt met dit wetsontwerp vooruitgelopen op de toekomstige integratie.

In de toekomst zal het uitkeringsrecht worden gesplitst in het recht op een basisvoorziening met soepele voorwaarden, en het recht op een aanvullende uitkering met strengere voorwaarden. Een basisvoorziening is er niet; de strengere voorwaarden zijn er wel. Onze indruk is dat de Regering te gemakkelijk over dit feit is heengelopen. In dit verband zou ik aan de Regering de vraag willen stellen op welke termijn zij verwacht dat de uiteindelijke integratie een feit zal zijn. Wij hopen dat dit zo spoedig mogelijk is.

Mijnheer de Voorzitter! Wij waren verheugd te lezen dat de dekking van de meerkosten voor de gemeenten structureel zal zijn. Volgens de memorie van antwoord vindt er nog onderzoek plaats naar de verdeling van dit bedrag over de gemeenten. Volgens mijn fractie moet voorop staan dat deze maatregel niet alleen voor de gemeenten als geheel, maar ook voor iedere individuele gemeente niet tot achteruitgang in de financiële positie mag leiden.

Wij weten dat dit voor een deel ook bij de rijksbijdrageregeling maatschappelijke dienstverlening zou zijn gebeurd.

Concluderend zou ik willen stellen dat de afschaffing van kinderbijslag voor partieel leerplichtigen geen rechtvaardige bezuiniging mag heten om redenen die ik eerder heb uiteengezet, terwijl verder de doelmatigheid in het kader van de ontwikkeling van de partieel leerplichtig sterk in twijfel mag worden getrokken.

De opnemings van WSW-werknemers in de WW is een maatregel, die past in de structurele ontwikkeling omdat zij een oneffenheid in de wetgeving wegneemt.

Wat betreft de doelmatigheid van de verlenging van de referte-eis, alsmede de rechtvaardigheid van deze maatregel heeft mijn fractie sterke twijfels, reden waarom ik erg benieuwd ben naar de antwoorden op onze vragen.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Als ik mij houd aan de volgorde op de agenda, begin ik met het voorstel tot afschaffing van de kinderbijslag voor partieel leerplichtige kinderen. Dit is nu al de vierde beperking van de kinderbijslag, als ik de kinderaf-trek-operatie erbij reken. Dat maakt mij wel kritisch. Destijds is de betreffende

Verbrugh

regeling in de eerste plaats ingevoerd vanwege de achteruitgang met een dag loon bij de invoering van de partiële leerplicht. In de tweede plaats had men de verwachting, dat de betreffende rechthebbenden binnen afzienbare tijd toch zouden gaan voldoen aan het onderwijscriterium in de AKW, namelijk als de partiële leerplicht zou worden uitgebreid.

Het eerste argument, de achteruitgang in loon, kan ik begrijpen als argument voor een overgangsregeling die hooguit een jaar zou behoeven te gelden. Voor de nieuwe gevallen zou geen persoonlijke inkomensachteruitgang optreden. Het is geen rechtvaardiging voor een blijvende regeling.

Zo'n rechtvaardiging zou wel zijn gelegen in het feit dat de mogelijkheid zou bestaan, dat door uitbreiding van de partiële leerplicht toch wel aan het onderwijscriterium zou worden voldaan. Is dan het toekennen van een volledig kinderbijslagbedrag wel helemaal logisch? Zou het niet logischer zijn geweest, indien een bedrag van tweevijfde van de kinderbijslag zou worden toegekend voor de 16-jarige partiële leerplichtige en eenvijfde voor de 17-jarige?

Als dit een rechtvaardige verdeling zou zijn, zou dan het bezuinigingsargument om de kinderbijslag voor partiële leerplichtigen geheel af te schaffen wel voldoende zijn? De consequenties voor het inkomen van met name de grotere gezinnen onder modaal niveau zijn niet onaanzienlijk. Het spijt mij dat de Regering daarover nogal licht denkt. Zou een beperking tot tweevijfde, respectievelijk eenvijfde van het kinderbijslagbedrag niet een beter aanvaardbare bezuiniging zijn? Schat ik het bezuinigingsbedrag op jaarbasis op de goede manier, als ik dit op f 21 mln. stel – f 3 mln. voor de 17-jarigen en f 6 mln. voor de 16-jarigen (het bedrag van f 21 mln. ontstaat dan na aftrek van f 9 mln.) – in plaats van op f 30 mln.? Kan de Regering dat verschil van f 9 mln. niet elders in de nu aangekondigde enorme miljardenbezuiniging vinden?

Een aanvullend argument, dat de bewindslieden gebruiken in het kader van hun voorstel, is dat over het algemeen de inkomenspositie van de partiële werkende jongeren beter is dan die van hun volledig schoolgaande leeftijdsgenoten. Dit mag in het algemeen juist zijn. Dat is echter wel een korte momentopname. De studerende leeftijdsgenoten hebben een achterstand, als zij eenmaal beginnen te werken snel ingehaald.

De partieel leerplichtigen zitten in de laagste inkomenscategorieën en hebben een grote kans, daarin voor de rest van hun leven te blijven zitten. Als rechtvaardiging voor de thans voorgestelde maatregel spreekt mij dit argument daarom niet zo erg aan.

Vervolgens wil ik nog een vraag stellen over de voorgestelde wijziging van de WW met het oog op de opnemingsfractie kan akkoord gaan met de voorgestelde wijziging. In de gegeven situatie is dit waarschijnlijk wel de meest praktische oplossing. De situatie is nu zo dat na de invoering van de vereveningsbijdrage de netto WSW-lonen globaal gelijk zijn aan de vergelijkbare lonen in het bedrijfsleven. Ik vind het echter jammer dat als gevolg van de noodzaak de kosten van de sociale voorzieningen te beperken het huidige aantal WSW'ers nagenoeg bevroren zal worden.

De Staatssecretaris trekt ook de conclusie, dat geen nieuwe WSW'ers kunnen worden aangetrokken. Voor degenen, die nu nog arbeidsongeschikt worden en voor de WSW in aanmerking zouden kunnen komen, is dat erg teleurstellend. Daarom wil ik een aantal vragen stellen. Welke additionele kosten treden er eigenlijk op, indien iemand van de AAW/WAO naar de WSW gaat? Maken de kosten van het zogenaamde inkomensdeel van de WSW'er voor de rijksoverheid in de meeste gevallen, namelijk bij de minima nog wel een significant verschil uit? Er gaat een WAO'er af en er komt een WSW'er bij.

In die gevallen kunnen daarin toch niet de grote kosten zitten? Zijn het dan de kosten van de arbeidsplaatsen die de WSW'ers te duur maken? Zo ja, betekent dit dan dat er geen bezwaar zou zijn tegen de uitbreiding van het aantal WSW'er, als dit maar niet gepaard gaat met additionele kosten voor de inrichting van die arbeidsplaatsen? Daarom wil ik vragen, of het absoluut noodzakelijk is, WSW'ers werk te bieden op speciale arbeidsplaatsen? Zijn meer zelfstandige arbeidsplaatsen niet denkbaar? Ik denk bij voorbeeld aan gemeentereinigingsdiensten.

Het zou bij voorbeeld mooi zijn als zo alle graffiti uit de steden kunnen worden verwijderd. Kan de Staatssecretaris hierover iets naders zeggen?

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans op de verzwaren van de referentie-eis voor een WW- en WWV-uitkering. Deze vindt haar rechtvaardiging niet alleen in de noodzaak tot ombuiging van

de uitgaven ten behoeve van de sociale zekerheid. Een andere rechtvaardiging hangt mijns inziens ook samen met de versterking van de solidariteit tussen het werkende en belastingbetalende deel van de bevolking enerzijds en de WWV-gerechtigden anderzijds naar mate de duur van hun actieve werkperiode langer is geweest.

Het zijn dan ook echt mede-werkers geworden. Thans kan het voorkomen dat men een half jaar 80% van het laatst verdiende loon ontvangt en twee jaar 75%, terwijl men – populair vertaald – voorafgaand aan de periode van werkloosheid slechts drie maanden heeft gewerkt. Gezien in het licht van de verhouding tussen het actieve en het niet-actieve deel van de bevolking staat een en ander niet in een erg bevredigende verhouding tot elkaar.

Nu het recht op uitkering voor WW gedurende een half jaar wordt gekoppeld aan een referentie-eis die globaal eveneens overeenkomt met een half jaar werken, komen de verhoudingen wat beter te liggen. Tellen wij de WWV mee, dan is de uitkeringsperiode nog viermaal langer dan de gewerkte periode. Betrekken wij dit in de beschouwing, dan is deze zogenaamde eerste stap op weg naar een geïntegreerde werkloosheidsregeling, waarin ook de duur van het arbeidsverleden mede bepalend is voor het recht op uitkering, een nog vrij kleine stap.

Voor een recht op WWV-uitkering van twee jaar, waar geen premiebetaling tegenover staat, is ook een referentieperiode van globaal een half jaar nog vrij kort te noemen. Wel zou ik evenals de heer Bakker en mevrouw Bischoff willen weten of deze nieuwe regeling nu geen belemmering zal zijn voor nog niet zo lang werklozen om nieuw werk te aanvaarden met de kans dat zij daar eerder dan na zes maanden worden ontslagen en dan naar de bijstand moeten gaan.

De beoogde verlenging van de referentieperiode wil alleen degenen treffen die een kort arbeidsverleden hebben en die daarom hun uitgavenpatroon vaak nog niet helemaal definitief aan hun arbeidsinkomsten hebben aangepast. Zij die echter een lang arbeidsverleden hebben, zouden niet worden getroffen door de verlenging van de referentieperiode. Als zij buiten de regeling vielen, zou de pijn in die gevallen veel groter zijn.

In het kader van dit wetsontwerp is veel aandacht geschonken aan het streven naar een geïntegreerde werkloosheidsregeling en aan zo'n regeling bestaat behoefte. Gedacht wordt nu aan een basisregeling en aan een

Verbrugh

aanvullende regeling. Denkt de bewindsman bij elk van beide regelingen telkens aan een met het thans bestaande systeem vergelijkbare regeling, dus respectievelijk een sociale voorziening op basisniveau en een sociale verzekering voor een aanvullende regeling?

In de nadere taakopdracht lees ik echter niet dat er de mogelijkheid zal komen van een verplichte sociale verzekering op basisniveau naast een aanvullende verzekering waarbij de loonderving centraal staat en die vrijwillig kan worden afgesloten. Waarom heeft de bewindsman geen voorkeur voor een dergelijke constructie laten blijken?

De Staatssecretaris heeft bij mij het onbehagen nog niet weggenomen dat bepaalde formuleringen uit de memorie van toelichting en de nadere taakopdracht hebben gewekt. Zo staat in de memorie van toelichting dat de opvatting dat men door arbeid in het levensonderhoud dient te voorzien, zo'n 15 jaar geleden meer gemeengoed was dan thans. Als ik dan verderop lees dat er twee regelingen komen, een basisvoorziening die voor iedere werkloze geldt en een aanvullende verzekering, waarbij de onvrijwilligheid van de werkloosheid als criterium geldt, dan zal de bewindsman toch kunnen begrijpen dat er bij onze fractie enig wantrouwen wordt opgeroepen.

In de memorie van antwoord las ik nu dat de a contrario-redenering, als zou de basisvoorziening ook bij vrijwillige werkloosheid gelden, niet opgaat. Ook om voor de basisvoorziening in aanmerking te komen, zijn er criteria waaraan men moet voldoen. Maar een en ander is toch wel erg zweverig aangeduid. De basisvoorziening zal worden toegekend na voldoende getoond besef van de verantwoordelijkheid en rekening houdend met aard en ernst van objectieve en subjectieve omstandigheden die tot de werkloosheid hebben geleid. Wat moet ik mij daarbij voorstellen?

Wie moet die gebleken verantwoordelijkheid en omstandigheden toetsen en waaraan? Is dit niet voor erg uiteenlopende uitleg vatbaar? Waarom kan in het geval van de basisvoorziening niet kort en duidelijk worden gesproken van onvrijwillige werkloosheid? Daardoor snijdt men in ieder geval de mogelijkheid af dat sommigen worden verleid de basisvoorziening te gebruiken als een gegarandeerd arbeidsloos inkomen. Zou daardoor het onderscheid met de bijstand niet te gering worden?



De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! We krijgen nu de uitwerking gepresenteerd van de in de miljoenennota aangekondigde bezuinigingen op het gebied van de sociale zekerheid. Het zal duidelijk zijn, dat de negatieve mening die ik toen hierover ventileerde sindsdien niet veranderd is. Ik zal dan ook tegen alle drie de voor ons liggende wetsonwerpen stemmen.

Ik begin met te zeggen wat mij zo slecht bevalt aan het voorstel, de WSW-werknemers op te nemen in de Werkloosheidswet. Op het eerste gezicht ziet het er niet onredelijk uit: WSW-werknemers hebben een voor-sprong op mensen die in het bedrijfsleven werkzaam zijn, omdat zij geen WW-premie behoeven te betalen. Dat moet dus rechtgetrokken worden. Waarom betalen WSW-ers echter geen WW-premie? Om de eenvoudige reden, dat zij praktisch niet ontslagen kunnen worden en dus ook slechts bij grote uitzondering het risico lopen waartegen de WW verzekert. Dat klinkt mijns inziens óók niet onredelijk.

Om toch het verschil in de nettosfeer op te heffen tussen WSW-ers en werknemers in het bedrijfsleven, komt de Staatssecretaris op advies van de SER met het ingenieuze idee de WSW-werknemers een bedrag te laten betalen dat gelijk is aan het gemiddelde percentage aan WW-premie dat werknemers in het bedrijfsleven betalen (een zgn. vereveningsbijdrage). Hij komt niet met het voorstel om ook hen een WW-premie te laten betalen, omdat dat de overheid nog eens 12 miljoen zou kosten. Hij combineert dat met het voornemen ze voortaan wél onder de WW te laten vallen, hoewel het risico van onvrijwillige werkloosheid in de zin van de werknemers in de WSW praktisch te verwaarlozen is. Mij dunkt, een mooi staaltje van doorzichtig maken van ons sociaal-verzekeringstelsel!

En dan heb ik het er nog niet eens over dat mensen die er financieel helemaal niet zo best voorstaan, wier goedkope arbeidskracht vaak door werkgevers misbruikt wordt, die in de meeste gevallen ook door het slechte image dat de WSW heeft op dood spoor zitten, het gevoel hebben door de maatschappij uitgerangeerd te zijn. Het gaat om mensen wier kans om in het bedrijfsleven aan de slag te houden praktisch nihil is. Die mensen moeten nu weer wat inleveren, omdat ze een zogenaamde 'voorsprong' hebben op anderen. Bij mensen in een dergelijke situatie kan er geen sprake zijn van een voorsprong, vind ik. Er kan alleen maar

sprake zijn van in het verdomhoekje zitten.

Mijn bezwaren tegen het het wetsontwerp dat de afschaffing beoogt van de kinderbijslag voor partieel leerplichtige kinderen komen eigenlijk op ongeveer hetzelfde neer. Ook hier wordt door de Staatssecretaris gerept van een groep wier financiële positie dan toch maar aanmerkelijk beter is dan die van hun studerende leeftijdgenoten. De Staatssecretaris vergeet daar echter bij te zeggen, dat die studerende leeftijdgenoten (ondanks de ook voor hen toegenomen werkloosheid) straks een aanmerkelijk betere start op de arbeidsmarkt zullen hebben en daar ook beduidend grotere promotiekansen zullen krijgen.

Ik vind het onzinnig, dat de Staatssecretaris zijn voorstel motiveert vanuit het mislukken van de in 1972 verwachte ontwikkeling ten aanzien van de partiële leerplicht. De kinderen en de ouders die door dit wetsontwerp gedupeerd worden, kunnen daar immers niets aan doen. Dat er sprake zou zijn van het doorbreken van een verwachtingspatroon, omdat een partieel leerplichtige tevoren weet dat hij slechts over drie of vier dagen loon gaat ontvangen, gelooft de Staatssecretaris toch zelf niet, want in dat verwachtingspatroon zit toch óók dat zijn ouders recht op kinderbijslag krijgen of houden!

Om hieruit de motivatie te putten in dit kader geen overgangsregeling voor deze groep te maken, waarmee gebroken wordt met het tot nu toe gehanteerde uitgangspunt dat wijzigingen in uitkeringen naar beneden altijd een dergelijke overgangsregeling kennen, vind ik heel kwalijk. Ook de Raad van State wees er in zijn advies op, dat het hier wel degelijk een achteruitgang van het gezinsinkomen betreft en een doorbreking van een verwachtingspatroon.

Het is ook mij niet ontgaan dat onze economische omstandigheden verslechterd zijn. Maar om in de bezuinigingsdrang keer op keer jongeren te pakken die toch al in een achterstandsituatie verkeren — daar verzet ik me tegen. Hoewel de Staatssecretaris het niet schijnt te weten, lijkt het mij als een paal boven water te staan dat deze groep partieel leerplichtigen niet uit de meest bevoorrechte milieus afkomstig is.

Hoewel de bewindsman van mening is dat er geen sprake is van cumulatie in de eigenlijke zin van het woord, namelijk van enerzijds dit voorstel en anderzijds de maatregelen betreffende de herstructurering van de minimum-

Van der Spek

jeugdlonen – hij gebruikt als argument dat de kinderbijslag aan de ouders wordt uitbetaald en de jeugdlonen aan de jeugdigen zelf – vindt ik dat je wel degelijk de effecten van beide maatregelen bij elkaar moet optellen en dat dit dus dubbel hard aankomt.

Ook het voorstel ter verlenging van de *referte-eis voor de WW en de WWV* valt bij mij in verkeerde aarde.

In de memorie van toelichting noemt de Staatssecretaris ter verdediging van de wijziging, nieuwe categorieën werknemers die er tegenwoordig de voorkeur aan geven kort of incidenteel in dienstbetrekking te werken, zoals vakantiewerkers, uitzendkrachten en dergelijke. Deze omstandigheid, gevoegd bij de relatief lichte *referte-eisen* van WW en WWV zou ertoe leiden dat mensen die maar af en toe werken, veel te gemakkelijk voor een uitkering in het kader van een van deze wetten in aanmerking komen.

Blijkens de memorie van toelichting en ook het betreffende SER-advies is dit niet met cijfers te onderbouwen. Het lijkt mij dus giswerk. Afgezien daarvan gaat de Staatssecretaris geheel voorbij aan het feit dat er categorieën werknemers zijn die door persoonlijke omstandigheden niet anders kunnen dan zich incidenteel of voor korte tijd op de arbeidsmarkt beschikbaar te stellen (bij voorbeeld werkende alleenstaande ouders) respectievelijk van wie de aard van de beroepsuitoefening normaliter leidt tot discontinu werken (zoals uitvoerende artisten en dergelijke).

Nadat een stroom van kritiek uit het veld was losgebarsten, heeft de bewindsman aangekondigd te bezien of en hoe er voor met name de laatste categorie werknemers uitzonderingen op de regel zouden kunnen komen. Als dat lukt, laat dat mijns inziens onverlet dat er grote groepen ten onrechte wel getroffen zullen blijven.

Ik geef een voorbeeld: het verlengen van de *referte-eis* treft jongeren die net een baan hebben en in de wettelijke proeftijd ontslagen worden, hetgeen nog al eens kan gebeuren met de ruime keuze aan schoolverlaters die werkgevers tegenwoordig hebben. In plaats van WW krijgen die dan een RWW-uitkering en uitgerekend daarvoor wordt nu ook een extra wachttijd ingevoerd.

Er lijkt ook een soort vestzak-broekzak-politiek mee te spelen want – en de Staatssecretaris heeft dat blijkens de memorie van toelichting ook door – als het voorstel erdoor komt, zal er een grote verschuiving komen van WW- en

WWV-uitkeringen naar bijstandsuitkeringen. 'De financiële effecten laten zich niet exact becijferen', staat in de memorie van toelichting. Het gaat echter niet alleen om het geld, ook uitvoerings- en personeelsproblemen bij de toch al overbelaste gemeentelijke sociale diensten gaan een rol spelen. Heeft de bewindsman zich dit in voldoende mate gerealiseerd? Hoe denkt hij dit probleem praktisch het hoofd te kunnen bieden?

De plannen lijken mij bovendien in tegenspraak met de bevordering van de deeltijdarbeid, waarover door de bewindslieden van Sociale Zaken zo aan de weg wordt getimmerd. Of zie ik dit fout? Wil de Staatssecretaris hier een duidelijke reactie op geven?

Alle drie de wetsontwerpen worden ons gepresenteerd onder het mom van: verbetering van de systematiek, bevordering van meer evenwichtige ontwikkelingen tussen verschillende groepen uitkeringstrekkers, schrapping van oneigenlijke elementen, de integratie (of het vooruitlopen daarop) van werkloosheidswetten en dergelijke. Naar mijn mening worden die redenen er met de haren bijgesleept, want – en dat is iets dat de Staatssecretaris in de diverse memories van toelichting ook wel toegeeft – in werkelijkheid gaat het alleen om het bij elkaar harken van een paar bedragen in het kader van de bezuinigingen op de overheidsuitgaven.

De motivering van de voorstellen moet gezocht worden in de monetaire en financiële hoek en niet in een plotseling verbeterd inzicht in de werking van bij voorbeeld de WW of de AKW. En dat zijn dan bedragen die vrijwel uitsluitend gaan ten koste van mensen die er toch al niet rooskleurig voorstaan: WSW-ers, partieel leerplichtige werkende jongeren en hun ouders, mensen die noodgedwongen maar een gedeelte van het jaar kunnen meedoen in het arbeidsproces, schoolverlaters, en dergelijke.

Groepen die juist een extra steuntje in de rug nodig zouden hebben of die als zodanig een nuttige en sociaal geaccepteerde functie in ons arbeidsbestel vervullen, worden verder afgeknapen. Naar mijn mening heeft dit met systeemfouten in ons sociale zekerheidsstelsel erg weinig te maken, eerder met systeemfouten bij onze Regering.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.15 uur tot 14.00 uur geschorst.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van

de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Het Presidium heeft met eenparigheid van stemmen besloten, de bijzondere commissie voor het wetsontwerp Wijziging van enkele bepalingen met betrekking tot de huur en verhuur van bedrijfsruimte (15 666) te doen herleven en in haar handen te stellen het wetsontwerp Wijziging van enige bepalingen van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot huur en verhuur van bedrijfsruimte (16 655).

Tevens heeft het Presidium met eenparigheid besloten, te stellen in handen van:

a. de vaste Commissie van Financiën: Wetsontwerp Machtiging als bedoeld in artikel 40 van de Comptabiliteitswet 1976 ten aanzien van de deelneming van de Staat in de Nederlandse Middenstandsbank NV (16 648);

b. de vaste Commissie voor Verkeer en Waterstaat: Ontwerp van Rijkswet Wijziging van de Schepenwet, laatstelijk gewijzigd 30 juni 1976 (Stb. 427) (16 637, R 1157);

c. de vaste Commissie voor Sociale Zaken: Wetsontwerp Wijziging van de Veiligheidswet 1934 (Stb. 352) en van de Arbeidsomstandighedenwet (Stb. 1980, 664) (16 638);

d. de bijzondere Commissie Structuurschema Vaarwegen (14 391): de Nota Vaarwegen (16 641);

e. de vaste Commissie voor Justitie: Wetsontwerp Wijziging van de regelen omtrent de indexering van uitkeringen voor levensonderhoud. (16 630).

Ik stel aan de Kamer voor – overeenkomstig mijn gisteren gedane mededeling – geen uitdrukkelijke goedkeuring te vragen van de Overeenkomst inzake de handel in burgerluchtvaartuigen (16 623, R 1156).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor dit stuk voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Omdat er op 18 maart a.s. een mondeling overleg zal plaatsvinden over de brief van de Staatssecretaris en de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk over de Stichting de Ombudsman (16 400-XVI, nr. 95) kan dit onderdeel van de agenda van de volgende week worden afgevoerd.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het **voorstel van wet van het lid Ginjaar-Maas tot het geven van een hechte wettelijke basis aan de MO-opleidingen (Wet op de MO-opleidingen) (16 435)**

en van:

de motie-Van Baars en Konings over een wettelijke regeling van de MO-opleidingen door middel van de Experimentenwet (15 800-VIII, nr. 143);

de motie-Van Baars en Deetman over een eigen wettelijk kader voor de opleidingen voor onderwijsgeevenden (16 435, nr. 15).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mij rest nog het maken van een nadere opmerking over een klein aantal punten.

Collega Konings heeft in tweede termijn wederom het artikel van de heer Hoekstra in Resonans aangehaald om daarmee aan te tonen dat naar zijn oordeel de MO-opleidingen geen goede voorbereiding zouden zijn op het leeraarschap. Ik denk dat het niet moeilijk is tal van artikelen aan te halen van vóór- of tegenstanders van MO-opleidingen met daaraan verbonden kwalificaties.

Ik vind dit een onjuiste gang van zaken. Wij hebben te maken met dagopleidingen voor leraren en met parttime-opleidingen voor leraren. Beide soorten opleidingen hebben hun waarde voor het onderwijs. Ik wil in elk geval niet in de valkuil vallen van het tegen elkaar afzetten van die opleidingen om dan tot een conclusie te komen als bij voorbeeld: die is beter dan die. Dit lijkt mij niet goed. De lerarenopleidingen zijn gelijkwaardig en vergelijkbaar.

De heer Konings heeft vervolgens gevraagd naar de particuliere opleidingen. De particuliere opleidingen hebben natuurlijk niets van doen met dit wetsontwerp. Ik wil wel als mijn mening geven dat de particuliere opleidingen (de heer Konings zal waarschijnlijk bedoeld hebben op de mondelinge opleidingen) zouden moeten worden ingepast in het kader van de volwasseneneducatie.

Dit zou dan betekenen dat die opleidingen door de Minister moeten worden erkend en dat er een inspectie komt die op de particuliere opleidingen het toezicht houdt. Echter, dat staat buiten dit wetsontwerpje. Als wij

dát willen regelen, zullen wij dat op een ander moment moeten doen.

Collega Van Baars heeft in een nadere toelichting op zijn amendementen mijn instelling onderstreept dat volwasseneneducatie, als het enigszins mogelijk is, niet verzuimd zou moeten worden. Hij heeft er echter bij gezegd dat, als de betrokkenen het zelf anders willen, zij ruim baan dienen te krijgen. Ik denk dat dit een goede benadering is. Wij hebben in het afgelopen jaar al verschillende malen gesproken over de planprocedure en de effecten daarvan op het onderwijs.

Wij hebben ons voorgenomen hieraan binnen afzienbare tijd een debat te wijden en wellicht tot een zekere besluitvorming te komen. De opmerking van de heer Van Baars, waarmee hij zich richt op betrokkenen binnen de volwasseneneducatie heeft mij eigenlijk de hoop gegeven dat wij wellicht nog tot consensus kunnen komen over de beste manier waarop de planprocedure in dit opzicht geregeld zou kunnen worden.

De heer Mertens heeft gevraagd of de bedreiging met betrekking tot de MO-opleidingen weggenomen zouden zijn als dit initiatief-wetsontwerp zou worden aangenomen. Die bedreiging is dan inderdaad in belangrijke mate weggenomen, en niet alleen vanwege de inhoudelijke betekenis van het wetsontwerp, waarvan in elk geval de strekking is dat geen Minister zonder meer naar eigen bevinding van zaken kan handelen. Daarvoor worden procedures vastgesteld.

Er is nog een belangrijker element bijgekomen. Als de Kamer dit wetsontwerp aanneemt, wil zij daarmee nadrukkelijk bezegelen dat MO-opleidingen het waard zijn om te behouden en te versterken. Dat heeft de Kamer dan vastgelegd. Die bezegeling is van belang voor de zekerheid van de MO-opleidingen. Ik zie niet in hoe in de toekomst, die er hopelijk anders zal uitzien dan de heer Konings zich dat voorstelt, eventueel iemand nog de MO-opleidingen zou kunnen aantasten, als dit wetsontwerp wordt aangenomen.

Ook de heer Evenhuis heeft nog eens nadrukkelijk gesproken over de planprocedure. De heer Evenhuis heeft met de heer Van Baars geconstateerd dat hetgeen dit wetsontwerp regelt voor de planprocedure, inclusief het amendement van de heer Van Baars, geen voorschot zal zijn op de toekomstige inrichting van de volwasseneneducatie. Dat is een juist uitgangspunt.

De lerarenopleidingen zullen ondergebracht worden in de toekomstige

wet op het HBO. Er zal zeker een regeling komen voor de planprocedure. Daarmee zal wel enige tijd gemoeid zijn. In de tussentijd moeten wij bezien hoe wij de bestaande praktijk met betrekking tot de planprocedure kunnen aanpassen aan nieuwe inzichten en nieuwe verlangens.

Het gaat ons dan om de vertaling van het begrip 'verlangd onderwijs'. Dat moet onzes inziens inderdaad vertaald worden naar de gebruikers van het onderwijs toe.

In dit wetje heb ik nadrukkelijk niet de volledige planprocedure willen opnemen. Daarvoor zal het aantal opleidingen te gering zijn. Ik heb wel rekening willen houden met het begrip evenwichtige spreiding. Mij lijkt dat niet onredelijk, zeker niet wanneer men het beziet vanuit het aspect van de lerarenopleiding. Hier is uitdrukkelijk uitgesproken dat voor de volwasseneneducatie geen voorschot wordt genomen op de toekomstige situatie.

Gezien de nadere verklaring van de heer Van Baars over zijn amendement, kan ik er geen verder bezwaar tegen hebben. Inhoudelijk heeft de heer Van Baars een zelfde amendement ingediend als de heer Mertens, maar de heer Mertens heeft er een andere toelichting op gegeven. De toelichting van de heer Mertens duidt erop dat hij eigenlijk zou willen dat wij vooruitlopen op de besluitvorming die nog moet plaatsvinden.

De heer **Van Baars** (CDA): Mevrouw Ginjaar-Maas spreekt nu over het amendement waarin het 'waar mogelijk' staat?

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Dat is nog het enige amendement dat ter discussie staat, aangezien de andere amendementen van de heer Van Baars zo technisch zijn dat ik ze een verbetering acht van het wetsontwerp. Ik ben de heer Van Baars dankbaar dat hij zich zo heeft ingespannen om de wet technisch te verbeteren. Het is niet eenvoudig als eenvoudig kamerlid een wet te maken. De heer Van Baars heeft zijnerzijds alles eraan gedaan om die wet, technisch gezien, te perfectioneren. Ik weet dat het formeel niet kan, maar in gedachten zal ik dit wetje in de toekomst noemen de wet Ginjaar-Maas/Van Baars.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Naar mij is gebleken, worden alle op het voorstel van wet voorgestelde amendementen voldoende ondersteund.

Voorzitter

Over artikel 1 en het daarop voorgestelde amendement en artikel 2 en het daarop voorgestelde amendement wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over artikel 3, waarop zijn voorgesteld:

twee amendementen-Mertens (stukken nrs. 6 en 7);

drie amendementen-Van Baars en Deetman (stukken nrs. 11, 12 en 13).

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Heb ik het goed begrepen dat de initiatiefneemster het amendement op stuk nr. 12 overneemt of heeft zij alleen maar geen bezwaren tegen aanvaarding van dat amendement?

De **Voorzitter**: Er zijn blijkbaar twee concurrerende amendementen, dus kan er niet één worden overgenomen.

De heer **Mertens** (D'66): Dan zou ik gaarne de bedoeling van de initiatiefneemster wat verduidelijkt zien, omdat zij zojuist deed voorkomen dat een en ander niet veel meer was dan een technische benadering. Ik verzoek de initiatiefneemster, haar keuze voor een van de twee amendementen toe te lichten. Hoe zou de initiatiefneemster handelen wanneer een van de twee amendementen werd aangenomen?

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Baars heeft evenals de heer Mertens uiteengezet dat het begrip 'waar mogelijk' zozeer samenhangt met het karakter van de Experimentenwet dat het niet in dit wetsvoorstel past. Die redenering komt mij logisch voor.

Vervolgens is er de keuze tussen het amendement van de heer Mertens en het amendement van de heer Van Baars. Ik heb gezegd dat het amendement van de heer Mertens een voorschot lijkt te nemen op de toekomstige besluitvorming. Dat gebeurt niet qua wetstekst, want op dat punt maakt het niet uit welk amendement wordt aangenomen. Dat is wel het geval qua toelichting. Ik kan mij niet scharen achter de toelichting die de heer Mertens bij zijn amendement heeft gegeven.

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik moet mij hiertegen in de scherpst mogelijke bewoordingen afzetten. De bedoeling van mijn amendement is wel degelijk om te voorkomen wat er tot nu niet was, namelijk een 'planproceduregewijze' planning voor deze sector van de MO-opleidingen. Het is dus de bedoeling, meer inhoud te geven aan een eigentijdse defi-

nitie van het begrip 'vervangend onderwijs'.

Daarbij zijn de termen 'enquetering' en 'verzoeken van ouders en leerlingen' gevallen. Dat verdraagt zich niet met de formule die in het amendement van het CDA wordt voorgesteld, omdat daarin de klassieke – want historische – interpretatie wordt gegeven. Wanneer de initiatiefneemster aanvaarding van mijn amendement afwijst, onttaardt het voorschot in een 'naschot', te weten in het introduceren van de planprocedure waar deze aanvankelijk niet bestond, en dan nog wel in de meest slechte en achterhaalde vorm.

De heer **Van Baars** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb het gevoel dat de heer Mertens een eigen interpretatie geeft van de planprocedure. Naar mijn opvatting stoelt de planprocedure altijd op de overwegingen van de mensen zelf. Zij is niet 'gedropt' vanuit een dictaat waaruit blijkt op welke wijze de inrichting en spreiding van scholen in dit land plaatsvindt. Naar mijn mening is het de keuze van de ouders. Via de ouders wordt die keuze uitgevoerd door de schoolbesturen, dus door de bevoegde gezagen. Eigenlijk gaat het terug tot het recht van de ouders om zelf te bepalen naar welke scholenrichting hun kinderen gaan.

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het in verre-gaande mate eens met de heer Mertens. Dat betekent dat hetgeen de heer Van Baars zegt niet helemaal overeenkomt met de praktijk van alledag. Ik zag echter graag dat wij de planprocedure ten principale bij de kop pakten en dat wij voor de gehele onderwijswetgeving tot een betere regeling kwamen, zodat wij tot een betere vertaling kwamen van het begrip 'verlangd onderwijs'. De heer Mertens wil in dit kleine wetje – dat niet meer is dan een ahangsel van de Wet op het Voortgezet Onderwijs – vast een regeling hiervoor treffen. Daarmee loopt hij echter vooruit op een belangrijk parlementair debat, dus op belangrijk parlementaire besluitvorming. Men ziet dat in het debat nu al voorschotten worden genomen. Mijn gedachte is dat wij ons op dit moment moeten aansluiten bij de bestaande formuleringen en dat wij ons moeten voornemen, op werkelijk korte termijn de planprocedure bij de kop te pakken.

Wat mij betreft ben ik daar ieder moment toe bereid. Wij hebben echter procedureel afgesproken dat wij wachten op een notitie van de Staatssecretaris daarover.

De heer **Konings** (PvdA): Mevrouw Ginjaar zegt zich bij de bestaande situatie te willen aansluiten. Ik wil erop wijzen dat de MO-opleidingen tot op dit moment geen planprocedure kenden. Ook geen bepalingen ter zake zijn door haar in het wetsontwerp geïntroduceerd.

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Dat is mij volstrekt duidelijk. Dat komt ook doordat de MO-opleidingen tot op heden nauwelijks gegrondvest waren op behoorlijke wetgeving. Het argument van de heer Konings is naar mijn oordeel een volstrekte slag in de lucht: kaders men onderwijssoorten in in reguliere wetgeving, dan is het onvermijdelijk dat men vanuit de reguliere wetgeving elementen van de planprocedure meeneemt. Ik merk dat de heer Konings en ik het op dat punt niet eens worden.

Mijnheer de Voorzitter! Met betrekking tot artikel 3, vierde lid is alweer sprake van concurrentie tussen het CDA en D'66. Naar mijn mening is de formulering van het CDA het duidelijkst. Bovendien sluit de formulering van het CDA aan bij hun eerste amendement. Als het eerste amendement eenmaal wordt aanvaard, is de logische consequentie dat daarmee samenhangende amendementen worden geaccepteerd. De heer Mertens behoeft daarover niet bedroefd te zijn, want het resultaat is precies hetzelfde.

De heer **Mertens** (D'66): Ik vrees dat ik het Reglement van Orde niet voldoende ken, maar bij mijn weten luiden de amendementen exact gelijk. De overwegingen worden misschien wel betrokken bij het stemgedrag, maar als zodanig niet verder in de discussie vervlochten.

Aangezien het amendement op stuk nr. 7 een eerder nummer draagt, vermoed ik dat dit amendement ook het eerst in stemming komt. Wij zien wel wat er verder mee gebeurt. Ik vraag de initiatiefneemster echter opnieuw waarom zij spreekt over een technische wijziging, terwijl althans door mij zeer uitdrukkelijk een uitbreiding van het doelgebied van de MO-opleidingen is aangeduid, vergeleken bij het oorspronkelijke ontwerp.

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Ik vat het op als een technische verbetering van de wet.

De heer **Mertens** (D'66): In het oorspronkelijke lid 3 – dat is nu lid 4 geworden – staat dat het eerste lid uitsluitend van toepassing is geworden op opleidingen voor dezelfde examens. Komt dit te vervallen, dan geldt deze bepaling ook voor nieuwe soorten examens. Ik heb als het voorbeeld

Ginjaar-Maas

van lerarenopleidingen voor informatica genoemd. Met andere woorden: het is een wezenlijke uitbreiding van hetgeen oorspronkelijk is bedoeld. Het is dus geen technische wijziging. Waarom heeft de initiatiefneemster aanvankelijk de beperkingen ingelast?

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Nu is het duidelijk. Van het begin af aan is het mijn bedoeling geweest een tijdelijk wetje te maken met een beperkte strekking en tijdsduur in afwachting van definitieve wetgeving. Ik heb gemeend dat juist vanwege het tijdelijke karakter dit wetje moest worden beperkt tot hetgeen wij thans in het onderwijs hebben.

Het is interessant de samenhang te zien die de heer Mertens met het andere amendement – dat 'destructieve' amendement – aanbrengt. De heer Mertens stelt voor deze wet na 1 jaar weer af te voeren. Hoe stelt hij zich voor dat men enerzijds kan zeggen dat deze wet 1 jaar mag bestaan en dat men anderzijds suggereert dat binnen dat jaar nog tal van nieuwe opleidingen kunnen worden gecreëerd, nieuwe opleidingen in de zin van inhoudelijk nieuwe opleidingen.

De heer Mertens is naar mijn mening wat te optimistisch geweest. Dat hangt misschien samen met zijn blijmoedige karakter. Ik heb mij willen beperken tot de opleidingen die wij nu hebben. Ik vind het uitstekend dat men zegt dat ruimte moet worden gemaakt omdat deze wet misschien langer van kracht zal zijn dan wij hopen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de artikelen 4 en 5 en over artikel 6 en het daarop voorgestelde amendement wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over artikel 7, waarop is voorgesteld een amendement-Mertens (stuk nr. 8).

□

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Als dat waar was, zou ik het onmiddellijk doen. Ik zie echter die tegenstrijdigheid niet in. Er wordt voortdurend over een noodwet gesproken. Een belangrijke reden ervoor is de noodzaak van een tijdelijke maar hechte basis voor de MO-opleiding. Dat betekent dat niet alleen de oude maar ook de nieuwe examens erin moeten worden geregeld. Onverkort blijft de doelstelling, het te doen opgaan in een bredere wetgeving. Welnu, wij hebben als streefdatum 1 augustus 1981 en die moet wat ons betreft rustig blijven staan.

De heer **Evenhuis** (VVD): Waarom zet u dat laatste dan niet verbaal in uw amendement in plaats van een datum te noemen?

De heer **Mertens** (D'66): Het is een vraag die ik bijna letterlijk zo tot de initiatiefneemster heb gericht maar waarop ik geen antwoord heb gekregen. Waarom komt, als het een tijdelijke wet wordt genoemd, die tijdelijkheid niet in de artikelen tot uitdrukking? Wij hebben het op deze manier vorm gegeven. Laat de VVD het op een andere manier doen.

□

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Over dat amendement van de heer Mertens heb ik gisteren al gesproken en daaraan heb ik werkelijk niets toe te voegen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over artikel 8 en de beweegreden wordt geen beraadslaging gevoerd.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, morgen de stemmingen in verband met dit voorstel van wet te doen plaatsvinden.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de wetsontwerpen:

Nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet (afschaffing recht op kinderbijslag voor partieel leerplichtige kinderen) (16 534);

Nadere wijziging van de Werkloosheidswet en enige andere wetten (opneming in de Werkloosheidswet van werknemers in de zin van de Wet Sociale Werkvoorziening) (16 527);

Nadere wijziging van de Werkloosheidswet en de Wet Werkloosheidsvoorziening (Wijziging van het aantal dagen werken, vereist voor het recht op uitkering) (16 542).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de geachte afgevaardigden voor de serieuze reacties op deze drie wetsontwerpen. Het is een heel goede gedachtenwisseling. Ik heb een zodanig grote hoeveelheid opmerkingen gehoord, dat het niet zo eenvoudig was de zaken snel en goed te rubriceren. Bovendien heb ik in de korte pauze geen kans gezien alle stukken te verwerken. Ik hoop toch dat ik zodanig kan antwoorden, dat er sprake is van een verantwoorde afhandeling van deze wetsontwerpen. Misschien zal mijn antwoord hier en daar niet al-

tijd even geordend zijn, waarvoor ik bij voorbaat excuses vraag.

Het lijkt mij verstandig, de zaak te behandelen aan de hand van de drie voor ons liggende wetsontwerpen, te beginnen bij 16.534, de nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet (afschaffing recht op kinderbijslag voor partieel leerplichtige kinderen). Sinds 1972 is voor partieel leerplichtige kinderen het recht op kinderbijslag geopend.

De reden hiervoor was, dat in het kader van de partiële leerplichtregeling het niet langer mogelijk was over vijf dagen per week loon te ontvangen. Er was toen dus sprake van een directe achteruitgang van het gezinsinkomen, hetgeen destijds een doorbreking van het verwachtingspatroon betekende, anders dus dan op dit moment. Als instrument voor een loondervingsvergoeding is toen gekozen voor de kinderbijslag.

Hiermee werd bewust een oneigenlijk element in de kinderbijslag gecreëerd. Deze kinderen voldeden immers noch aan het onderwijs criterium, noch aan het onderhoudscriterium, twee criteria die in de kinderbijslagwet centraal staan.

Dat zij desondanks toen toch in het kinderbijslagsysteem zijn opgenomen, was op grond van de verwachting, dat zij binnen afzienbare tijd, namelijk na uitbreiding van de partiële leerplicht, wel aan deze criteria zouden voldoen. Deze verwachting is niet uitgekomen. Diverse sprekers hebben hierop gewezen als rechtvaardigingsgrond voor het nu afschaffen van de kinderbijslag.

De heer **Meijer** (PvdA): Als volgens de Regering kinderbijslag wel mag worden gebruikt voor koopkrachtverbetering, wat is dan de principiële grondslag, dat deze niet mag worden gehanteerd voor loonderving?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik zeg niet dat de kinderbijslag niet gehanteerd mag worden voor loonderving. Ik heb aangegeven, waarom het destijds in die zin is gehanteerd. Er werd toen uitgegaan van de verwachting, dat deze kinderen te zijner tijd aan de criteria van de Kinderbijslagwet zouden voldoen. Die verwachting is niet uitgekomen.

Ook op korte termijn zal dit niet kunnen worden gerealiseerd. Er is natuurlijk een verband tussen de noodzaak van ombuigen in het kader van de collectieve lasten en het opnieuw ter discussie stellen van de kinderbijslag voor partieel leerplichtigen.

De heer **Meijer** (PvdA): De Staatssecretaris sprak over een oneigenlijk ele-



Achter de regeringstafel Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters van CRM en Staatssecretaris De Graaf van Sociale Zaken

ment in de kinderbijslagregeling. Toen hij het had over het loondervingsaspect. Waarom is deze regeling oneigenlijker dan het voorstel van de Regering – twee weken geleden hier behandeld – waarbij de verhoging van de kinderbijslag werd gemotiveerd door koopkrachtverbetering?

Staatssecretaris De Graaf: Het gaat alleen om die kinderen, die beantwoorden aan de criteria van de Kinderbijslagwet, namelijk het onderhoudscriterium en het onderwijscriterium. Die criteria zijn niet losgelaten bij de maatregelen inzake toeslagen op de kinderbijslag in het kader van de koopkrachtgarantie. Het oneigenlijke schuilt niet zozeer in het loondervingselement als wel in het feit dat niet aan twee essentiële criteria wordt voldaan.

De heer **Hermesen** (CDA): Ik denk dat de Staatssecretaris zich enigszins heeft versproken, toen hij stelde, dat in 1972 het onderwijs- en onderhoudscriterium een rol hebben gespeeld. Het onderwijscriterium heeft inderdaad een rol gespeeld. Het onderhoudscriterium heeft niet die rol gespeeld, die de Staatssecretaris er nu aan toekent. Ter zake van de twee dagen loonderving was in de meeste gevallen een situatie aanwezig, waarin de ouders het kind in belangrijke mate moesten blijven onderhouden. Het onderhoudscriterium werd op dat moment niet aan de kant geschoven.

Staatssecretaris De Graaf: Die veronderstelling is niet juist. Partieel leerplichtigen, die gedurende 3 of 4 dagen

loon ontvangen, voldoen in het algemeen niet aan het onderhoudscriterium. Ik ben het eens met de heer Hermesen, dat de feitelijke teruggang van de lonen reden vormde voor het treffen van een voorziening.

Ik heb de vraag onder ogen gezien, of voor deze kinderen, die immers over drie of vier dagen loon dan wel uitkering ontvangen, op een andere wijze in de loonderving voor de resterende dagen kan worden voorzien. Ik moet die vraag ontkennend beantwoorden. Ik heb daarvoor drie argumenten.

1. De dwingende noodzaak om de groei van de uitgaven voor de sociale zekerheid te beperken.
2. De financiële positie van deze kinderen. Loon of uitkering is in alle gevallen beter dan die van de studerende leeftijdsgenoten.
3. Er is nu geen sprake van een uitbreiding van het aantal leerplichtige dagen. Er is geen doorbreking van het verwachtingspatroon.

Bij mijn afweging heb ik wel degelijk in beschouwing genomen, dat de partieel leerplichtige kinderen in het algemeen in de minder draagkrachtige milieus zullen voorkomen. Vanuit deze Kamer is door de meeste geachte afgevaardigden, die het woord hebben gevoerd, hierop ook gewezen. Ook de grote werkloosheid onder deze groep jongeren baart mij evenzeer zorgen, maar noch de financiële positie van ouders, noch de werkloosheid onder de jongeren wordt structureel verbeterd door het onder de kinderbijslagwet houden van deze groep.

Hiervoor zijn anders gerichte maatregelen nodig. Het zal de Kamer bekend zijn dat de Regering aan de bestrijding van de jeugdwerkloosheid hoge prioriteit toekent. Verder is ook het beleid van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen erop gericht, achterstandssituaties zoveel mogelijk op te heffen.

In dit verband wil ik ten aanzien van het punt, waarin wordt gesteld dat de inkomenspositie in de betrokken gezinnen bepaald gunstiger is dan in gezinnen, waarin kinderen volledig onderwijs volgen ingaan op de verwijzing die de heer Meijer pleegde – ik meen dat mevrouw Bischoff van Heemskerck dat ook deed – naar de inkomensmutatie, die is vermeld op blz. 2 van de memorie van antwoord.

Daaruit blijkt inderdaad dat de afschaffing van de kinderbijslag voor partieel leerplichtigen effecten heeft die variëren van min 8,4 naar min 2,5% van minimumloon tot vier keer modaal.

Ik wil erop wijzen dat dit misschien een vertekend beeld kan geven, omdat vóór de afschaffing van de kinderbijslag voor partieel leerplichtigen de inkomenspositie van een gezin met één partieel leerplichtige van bij voorbeeld zestien jaar beduidend gunstiger was dan de inkomenspositie van degene die alleen studerende kinderen heeft, namelijk een plus van 27% voor de minimumloner en een plus van 12,4% voor een werknemer met twee keer modaal.

Die situatie blijft gunstig, zij het minder gunstig dan op dit ogenblik, maar een minimumloner staat er wat dat betreft 18,6% beter voor, als het gaat om iemand die een kind van zestien jaar heeft dat partieel leerplichtig is. De mincijfers in de nota naar aanleiding van het eindverslag moeten in de context van een groter inkomen in dat gezin worden beoordeeld.

De heer Verbrugh stelt voor om voor partieel leerplichtige kinderen een bedrag van tweevijfde van de kinderbijslag toe te kennen aan zestienjarigen en een bedrag van eenvijfde aan zeventienjarigen. Hiermee zou dan structureel 20 mln. worden omgebogen. Een dergelijke regeling zou betekenen dat het oneigenlijke element in de kinderbijslagregeling blijft bestaan. Dit zou naar onze overtuiging niet juist zijn.

Deze kinderen voldoen immers niet aan de onderwijsse van de kinderbijslagwet. Ook hebben zij zodanige inkomsten, hetzij loon, hetzij uitkering, dat aan de onderhoudseis in veel gevallen ook niet wordt voldaan. De door de heer Verbrugh becijferde ombuiging klopt overigens ten naaste bij.

De Graaf

Mevrouw Bischoff van Heemskerck stelt dat het verzuim van de partieel leerplichtigen, zoals blijkt uit een telefonisch gehouden enquête, veel hoger is dan de door mij opgegeven 20%. Dit percentage heeft uitsluitend betrekking op de ingeschreven partieel leerplichtigen. Als alle partieel leerplichtigen erbij worden betrokken, dan blijkt dat het percentage van het niet vervullen van de leerplicht uiteraard veel hoger is.

De heer Van Dis vraagt om een nadere toelichting op mijn stelling dat de voorgenomen maatregel geen effect zal hebben op de naleving van de partiële leerplicht. Voor het recht op kinderbijslag is slechts vereist dat het kind ingeschreven staat bij een instelling van partiële leerplicht. Wanneer nu een kind zich laat inschrijven maar zich verder niet vertoont op de onderwijsinstelling bestaat er toch recht op kinderbijslag.

Mijn verwachting is dat, als er voor deze kinderen geen recht meer op kinderbijslag bestaat, degenen die zich nu wel laten inschrijven, maar verder niet verschijnen, zich ook niet meer laten inschrijven. Op de feitelijke naleving heeft dit dan geen enkel effect.

De heer **Bakker** (CPN): Het ging in niet onbelangrijke mate over anderen, namelijk degenen, die zich laten inschrijven en daarmee de opening naar het instituut houden. Oorspronkelijk is erop gerekend dat op die manier die jonge mensen naar het instituut toe getrokken zouden worden. Op het moment dat er geen enkele noodzaak meer is om zich te laten inschrijven, is die groep verdwenen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Men kan hierover verschillend denken maar ik houd de redenering, die ik zojuist verwoordde, staande; het is niet uitgesloten dat van degenen, die dan wel dat onderwijs volgen, enkelen het niet meer zullen doen. Een bewijs is in dit verband niet te leveren. Het is een kwestie van vertrouwen en ik geloof, dat dit wel zal meevallen.

Mijnheer de Voorzitter! Verschillende sprekers hebben op een overgangsregeling aangedrongen. Ook in de schriftelijke behandeling is hierover uitvoerig gediscussieerd. Van de zijde van de Kamer is erop gewezen, dat hier sprake is van 'verworven rechten'. Ook is erop geduid dat, bij het ineens vervallen van de kinderbijslag, er sprake is van een doorbreken van het verwachtingspatroon.

De woordvoerders van CDA en SGP hebben inmiddels een concreet voor-

stel gedaan, namelijk om voor de zogenaamde 'lopende gevallen' het recht op kinderbijslag tot 1 oktober te laten voortbestaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb begrip voor wat men vraagt en voor de overwegingen, die daarbij een rol spelen maar ik heb al in de stukken aangegeven dat naar mijn mening het hier gaat om het verwijderen van een oneigenlijk element.

Op grond daarvan kan men niet spreken over 'verworven rechten'. Hooguit kan men stellen dat er in zekere zin – ik erken het – een verwachtingspatroon wordt doorbroken. Echter, om een aantal redenen meen ik toch dat van een overgangsregeling zal moeten worden afgezien.

De voornaamste reden is de klemmende noodzaak om ook 1981 een ombuiging te realiseren. Niet ten onrechte is er van verschillende zijden op gewezen dat er ook elders al gaten zijn gevallen. Het niet volledig realiseren van de voorgenomen ombuiging leidt onontkoombaar tot ombuigingen op andere terreinen, waarvan ik denk dat zij pijnlijker zijn dan de onderhavige.

De heer Van Dis vraagt waar, wanneer er een overgangsregeling zou komen, de nadere ombuigingen zouden moeten plaatsvinden. Mijnheer de Voorzitter! De Regering beraadt zich thans nog op een ombuigingspakket voor het lopende jaar. Daarbij zullen ook de tegenvallers betreffende de voorgestelde maatregelen moeten worden betrokken.

Ik kan op dit moment niet op die discussie vooruitlopen. Mijn verzoek is dan ook, het voorstel van CDA en SGP niet in te willigen. Ik zou het betreffende amendement ten sterkste willen ontraden.

De heer **Hermesen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Vanmorgen heb ik, naar aanleiding van de vraag of er sprake is van een oneigenlijk element, duidelijk opgemerkt dat in 1972 het ook heel goed denkbaar zou zijn geweest, een regeling te treffen buiten de Kinderbijslagwet om.

De **Voorzitter**: Neemt u mij niet kwalijk, mijnheer Hermesen, maar u houdt een heel betoog. Is dit nu niet iets voor de tweede termijn?

De heer **Hermesen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik kom er in tweede termijn op terug.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Hiermee meen ik een van de drie wetsontwerpen te hebben afgehandeld.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Dat dacht u! U behandelt de drie wetsontwerpen apart, maar verschillende afgevaardigden, ik zelf ook, hebben naar aanleiding van alle wetsontwerpen gevraagd of daarmee niet indirect weer de jongeren worden gepakt. Ik heb met wetsartikelen en met cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek geprobeerd, u ervan te overtuigen dat de jongeren er toch wel in een zeer grote mate door geraakt worden. Kunt u daarop nu niet ingaan? Het is belangrijk voor de tweede termijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik weet niet of je in dit verband kunt zeggen dat de jongeren direct of indirect worden gepakt. Het gaat inderdaad om jongeren, omdat de uitkering alleen aan partieel leerplichtigen van 16 en 17 jaar wordt gegeven. In die zin worden inderdaad direct alleen de jongeren getroffen. Dat kan toch op zich zelf geen reden of overweging zijn, een regeling, die naar onze opvatting een oneigenlijk element inhoudt, te laten voortbestaan?

Als er reden is, voor die jongeren, hetzij in het onderwijs, hetzij aan de kant van de arbeidsmarkt, iets extra te doen, zal men daarvoor de geëigende maatregelen op het terrein van het onderwijs of de arbeidsmarkt moeten nemen.

Wij kunnen echter niet dit soort oneigenlijke elementen in het kader van de kinderbijslagwetgeving, een onderdeel van de sociale verzekeringen, laten voortbestaan.

De heer **Meijer** (PvdA): Nu maakt u het helemaal mooi. U laat na de maatregelen die u zojuist noemde te nemen, maar intussen haalt u wel 30 mln. weg bij gezinnen waarvan u ook zelf vaststelt, dat zij tot de zwakkere inkomensgroepen behoren. U maakt een vergelijking met schoolgaande kinderen. U zegt dat die er verhoudingsgewijze altijd slechter van af komen dan de partieel leerplichtigen.

Dan is uw beschouwing van het probleem wel heel beperkt, want de schoolgaande kinderen hebben tot 26 jaar recht op kinderbijslag, in de leeftijd tot 18 jaar op dubbele kinderbijslag. Van de onderwijsmiddelen nemen zij een veel groter aandeel voor hun rekening dan de partieel leerplichtigen. Uw vergelijking slaat naar mijn gevoel nergens op.

Staatssecretaris **De Graaf**: Aan de hand van die vergelijking kan nooit besloten worden de kinderbijslag al dan niet te handhaven. Ga je die redenering volgen, dan zou je op een gegeven moment moeten uitrekenen wat het life time inkomen van iemand is.

De Graaf

Als dat hoog is, zouden in het kader van de kinderbijslag of kinderaftek nader voorzeningen moeten worden getroffen. Dit lijkt mij volstrekt onjuist.

De heer **Meijer** (PvdA): U maakt die vergelijking. Wij hebben het puur over een bepaalde groep gehad. U maakte vervolgens een vergelijking met andere categorieën.

Staatssecretaris **De Graaf**: U hebt ingehaakt op de inkomensmutaties die zich voordoen voor een gezin met een minimum inkomen, een met een modaal inkomen enz. Ik heb inderdaad daarover zelf cijfers gegeven. Ik heb er echter tegenovergesteld, hoe de inkomenspositie van dezelfde gezinnen is als er studerende kinderen en niet partieel leerplichtige kinderen zijn. Dan zijn die cijfers heel anders. Ik gaf een reactie op de cijfers die u, overigens citerend uit onze stukken, noemde.

De heer **Meijer** (PvdA): Ik betwist dat u zo'n vergelijking moet maken. U betreft een categorie in de beschouwingen die nog lange tijd in principe recht kan hebben op kinderbijslaguitkeringen. Wij spreken nu echter over een categorie waarvoor u dat recht beëindigt. Dat is het principiële verschil. De ene groep heeft nog perspectief op aanspraken; de andere groep heeft geen enkele aanspraak meer.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik herhaal dat men daarvoor maatregelen moet treffen, die liggen in de sector onderwijs of arbeidsmarkt. Dat gebeurt ook. Het is volstrekt onwaar, dat bij voorbeeld in het kader van het werkgelegenheidsbeleid geen aandacht aan de jongeren wordt besteed.

De heer **Meijer** (PvdA): Noemt u mij eens een onderwijsmaatregel, die ter compensatie dient voor deze maatregel voor deze categorie jongeren.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik sprak met name over de arbeidsmarktmaatregelen. In de schriftelijke stukken zijn mijns inziens ook de maatregelen genoemd, die mijn collega Van Onderwijs en Wetenschap voor 16- en 17-jarigen neemt.

De heer **Meijer** (PvdA): Wij spreken nu toch over de samenhang in het regeringsbeleid. U kunt toch niet zeggen, dat u niets met die onderwijsmaatregelen te maken heeft, terwijl u aan de andere kant erkent dat de door u te treffen maatregelen gevolgen hebben voor het onderwijsaspect? U kunt toch niet zeggen dat wij daarvoor bij uw collega van Onderwijs moeten zijn?

Wij spreken met de Regering en niet met een fragment daarvan.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat is juist. Ik ontken echter dat er op het terrein van de arbeidsmarkt en op het terrein van het onderwijs geen maatregelen worden getroffen. U kunt deze in de stukken terugvinden. Ik ben niet onderwijskundig genoeg om deze maatregelen te noemen. Het is echter volstrekt onjuist dat er niets gebeurt.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Wij spreken over de rechtvaardigheid van bezuinigingen. Ik neem aan dat u dat ook belangrijk vindt. Zullen die jongeren niet zeggen: Het minimumloon en de uitkeringen worden lager en je moet er langer op wachten, dat is op ons gericht, maar moet je eens zien, wat de staat investeert in studerende, terwijl van ons zoveel wordt weggepakt! Wij zijn het over dat oneigenlijke karakter eens, maar ik wil graag uw reactie op die rechtvaardiging vernemen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Die rechtvaardiging schuilt in het feit dat kinderbijslag wordt toegekend in situaties, waarin dat in strijd is met wat de Kinderbijslagwet beoogt. Dat wordt weggewerkt. Ik meen dat daarin voldoende rechtvaardiging ligt opgesloten om deze maatregel wel te treffen.

De heer **Bakker** (CPN): Hoeveel oneigenlijkheden denkt u de komende periode eigenlijk nog te vinden?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik hoop er nog een paar te vinden. Hoe meer ik vind, hoe beter. Ik wil graag oneigenlijke elementen in onze collectieve regelingen vinden. Het is beter om die weg te werken dan om het niveau van de uitkeringen te verlagen. Dat vind men ook in de stukken terug.

De heer **Bakker** (CPN): Alle niveauperlagen baseert u tot nu toe op oneigenlijk gebruik! U doet niet anders.

Staatssecretaris **De Graaf**: Neen, dat is geen niveauperlaging. Als wij die discussie aangaan, treden wij in een herhaling van de Bestek-discussie. Ik denk dat het te ver gaat om die zetten te herhalen.

Mijnheer de Voorzitter! Het tweede wetsontwerp dat aan de orde is betreft een wijziging van de Werkloosheidswet en het heffen van een vereveningspremie voor WSW'ers. Ik heb de indruk dat dit wetsvoorstel in de Kamer op het minste verzet stuit, zij het dat niet iedereen even enthousiast is. Ik heb echter de indruk dat men over het algemeen wel instemming betuigt met de gedane voorstellen.

De heer Hermsen komt terug op de voorlichting aan de werknemers over de mutaties, die in de loonberekening zullen optreden in verband met de voorgestelde maatregelen en andere mutaties, die zullen optreden. In de nota naar aanleiding van het eindverslag heb ik toegezegd dat aan de gemeenten zal worden verzocht, extra aandacht te besteden aan deze voorlichting.

De heer Hermsen stelt daarbij dat het zou gaan om mutaties, welke met terugwerkende kracht optreden tot 1 januari van dit jaar. Ik wijs de heer Hermsen erop dat de ingangsdatum van de vereveningsbijdrage niet is gesteld op 1 januari doch op het tijdstip, dat de WSW'er verzekerd zal zijn in het kader van de Werkloosheidswet.

De heer **Hermsen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil het misverstand graag ophelderen. Ik heb bedoeld te zeggen dat er nog een en ander te regelen valt in het kader van de 'jaarwisseling' met betrekking tot de lonen en de arbeidsvoorwaarden voor de WSW'ers en nu, zij het op een latere datum – waarschijnlijk 1 april – de vereveningsheffing.

Naar ik aanneem, zal dat wel in één pakket worden doorgevoerd en dan wordt het voor de betrokkenen een vrij onoverzichtelijke situatie. Daarom heb ik een goede voorlichting bepleit, hetgeen de Staatssecretaris ook heeft toegezegd.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Inderdaad ligt dit in het kader van nog een aantal andere maatregelen die moeten worden genomen.

Op een vraag van de heer Hermsen of de wachtlijsten thans toenemen, kan ik antwoorden dat het aantal personen dat in de plaatsingsprocedure was betrokken in het derde kwartaal van 1980 9100 bedroeg, terwijl 3300 mensen op feitelijke plaatsing wachtten. Het in de plaatsingsprocedure betrokken zijn, wil zeggen dat men de verschillende stadia van de plaatsingsprocedure nog doorloopt, bij voorbeeld het inwinnen van adviezen of het ondergaan van een medische keuring.

In het derde kwartaal 1978 resp. 1979 lagen deze aantallen op resp. 10.354 en 8700 voor het aantal mensen in de plaatsingsprocedure en 3100 resp. 2800 voor het aantal mensen dat op de feitelijke plaatsing wachtte.

Mijnheer de Voorzitter! De heer De Voogd vroeg wat er waar is van berichten over verdringing van lager opgeleiden door hoger opgeleiden. In combinatie hiermee vroeg hij zich af,

De Graaf

of er de laatste jaren steeds meer oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de SWV (Sociale Werk Voorziening) door dat werklozen worden geplaatst waardoor zij de plaats innemen van lichamelijk of geestelijk gehandicapte personen.

In antwoord hierop wil ik uitdrukkelijk stellen dat het beleid er steeds op gericht is dat de personenkring van de WWV juist wordt toegepast. Dat wil zeggen dat in de sociale werkvoorziening geplaatst dienen te worden die personen die wegens een persoonlijke handicap elders geen werk kunnen verkrijgen.

Het werkloos zijn wegens economische redenen alleen is niet voldoende om tot de personenkring van de WSW te gaan behoren. Ook het opleidingsniveau dient hierbij geen rol te spelen. Dit uitgangspunt wordt door mij regelmatig benadrukt. Ik heb geen reden om aan te nemen dat de door de heer De Voogd geuite veronderstelling juist is. Ik hoop hem hiermee dan ook gerust te hebben gesteld.

De heer Knol vroeg om een evenwichtige ontwikkeling WSW en bedrijfsleven. Hij is in zijn bijdrage teruggekomen op het in de schriftelijke voorbereiding behandelde vraagstuk van de diversiteit van verschillende wachtgeidverzekeringen. Reeds in de nota naar aanleiding van het eindverslag heb ik gewezen op de onmogelijkheid om met deze diversiteit in de lokale werkvoorziening rekening te houden.

Ik wil er nogmaals op wijzen dat ook bij loonwijzigingen in de WSW geen rekening kan worden gehouden met de diversiteiten in diverse bedrijfstakken, terwijl die verschillen ook daar wel aanwezig zijn. Het karakter van een voorziening als de WSW brengt nu eenmaal met zich mee dat met gemiddelden wordt gewerkt, omdat de meeste bedrijfstakken in de sociale werkvoorziening zijn vertegenwoordigd.

Ook binnen één werkverband kunnen meer bedrijfstakken vertegenwoordigd zijn. Ik vermag niet in te zien waarom bij loonwijzigingen de heer Knol geen moeite heeft met het werken met gemiddelden en bij het in het wetsontwerp voorgestelde vereveningsbijdrage wél die moeite schijnt te hebben, terwijl het in feite toch om precies dezelfde benaderingswijzen gaat.

De heer **Knol** (PvdA): Het is toch goed geweest dat ik op dit punt in het debat ben teruggekomen, want nu blijkt dat



De heer Knol (PvdA) bij de interruptiemicrofoon

de Staatssecretaris in de schriftelijke voorbereiding niet heeft begrepen waar het ons om ging. De Staatssecretaris zegt dat hij de vereveningsbijdrage wil invoeren om tot een meer evenwichtige ontwikkeling te komen. Daar hebben wij ons tegen verzet. Wij hebben duidelijk aangetoond dat die opzet van de Staatssecretaris niet is geslaagd. Wat de Staatssecretaris nu zegt, is in die zin nooit eerder besproken.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik ben blij dat wij het op dit punt eens zijn. Het is de vraag of onze invalshoek principieel wel zo anders is als die van de heer Knol. Aanvankelijk dachten wij alleen aan de netto-netto-gelijkheid. Op advies van de SER zijn wij daar later van afgestapt. Principieel is er naar mijn mening geen verschil tussen de benadering die wij in het wetsontwerp hebben gekozen en die, welke de heer Knol schriftelijk en mondeling naar voren heeft gebracht.

De heer **Knol** (PvdA): Als u nu dus een brief aan de SER zou schrijven, zou u de reden van het komen tot een meer evenwichtige ontwikkeling dus verre van u werpen?

Staatssecretaris **De Graaf**: Geenszins, want ik vind dat een heel legitiem verhaal. Mijnheer de Voorzitter! De heer Knol heeft berekend dat de opbrengst van de vereveningsbijdrage 32 mln. zou zijn. Daarbij gaat hij uit van de ver-

onderstelling dat het voor het Rijk een besparing is dat geen bijdrage in de premie voor de Werkloosheidsverzekering behoeft te worden gedragen. Dit is echter niet juist. Thans zijn de WSW-werknemers niet krachtens de WW verzekerd. De invoering van een vereveningsbijdrage betekent dan ook een besparing van de uitgaven van ten hoogste 10 mln., zijnde de vereveningsbijdrage.

Naar mijn mening is het oneigenlijk om daarbij de uitgaven te betrekken die de overheid zou moeten doen als wel premie verschuldigd zou zijn in die situatie.

De heer **Knol** (PvdA): Zoals u dat nu uitlegt, is het juist...

De **Voorzitter**: Ik wil u eraan herinneren dat er nog een tweede termijn komt.

De heer **Knol** (PvdA): Daar zal ik rekening mee houden, maar ik wil graag deze interruptie nog even afmaken.

De **Voorzitter**: Kort graag!

De heer **Knol** (PvdA): Wanneer men uitgaat van een totale gelijkstelling van de WSW-werknemer en de werknemer in de particuliere sector, zou die besparing wel degelijk aan de orde zijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat is juist. In de door ons gekozen benaderingswijze kan ik echter niet tot een andere beschouwing komen dan ik zoëven gaf.

De Graaf

Mijnheer de Voorzitter! De heer Knol vroeg nog waarom in de memorie van toelichting bij de berekening van de vereveningsbijdrage voor het werknemersgedeelte in de wachtgeldverzekering een percentage van 0,4 is gehanteerd, terwijl het wetsontwerp eerst op 15 december jl. door de Koningin aan de Tweede Kamer is aangeboden.

Indien de heer Knol hiermee bedoelt te zeggen dat op dat moment reeds met het percentage van 0,45, in plaats van 0,4 rekening had kunnen worden gehouden, dan heeft hij gelijk. Het thans in de memorie van antwoord genoemde percentage is overigens het juiste. Ik zie de heer Knol instemmend knikken.

De heer Bakker wijst erop dat gehandicapten vaak extra kosten hebben ten opzichte van vergelijkbare werknemers in het bedrijfsleven.

Ik wil hem erop attent maken dat extra kosten die het gevolg zijn van invaliditeit kunnen vallen onder het voorzieningenpakket van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet. Dat voorzieningenpakket is niet gering. Daarnaast bestaat er in het kader van de WSW nog een mogelijkheid om eventuele extra kosten op te vangen via toepassing van artikel 27 van de WSW.

Dit artikel opent namelijk de mogelijkheid, een tegemoetkoming te verstrekken ten behoeve van de werknemer of aan de bij hem inwonende gezinsleden voor noodzakelijk te maken kosten die redelijkerwijze niet door hem kunnen worden bestreden. In deze extra kosten, die vaak reëel zijn, maar ook vaak vergoed worden, kan geen reden liggen om de heffing van een vereveningsbijdrage achterwege te laten.

De heer Bakker (CPN): Betekent dit dat er bereidheid bestaat om die extra vergoeding te verhogen?

Staatssecretaris De Graaf: Waarom zou die verhoogd moeten worden?

De heer Bakker (CPN): Omdat via de vereveningsheffing het loon omlaag gaat.

Staatssecretaris De Graaf: Wij houden van de WSW-lonen toch niet meer in dan wordt ingehouden voor werknemers en particuliere bedrijven? Integendeel, wij hebben geconstateerd dat daarin die onevenwichtigheid zat en die gaan wij nu wegwerken. Er wordt niets meer ingehouden, integendeel, het wordt gelijk getrokken. Ik zie niet in waarom je daarom iets extra's moet doen in het kader van de voorzieningen die ik net noemde.

De heer Bakker (CPN): U wees er terecht op dat die voorzieningen worden getroffen wanneer mensen niet in staat zijn van hun loon daarvoor voldoende af te schuiven.

Staatssecretaris De Graaf: Dat is slechts artikel 27 van de WSW.

De heer Bakker (CPN): Nu gaat het loon omlaag en dat betekent dus dat het bedrag waarvoor bijgespijkerd moet worden, groter wordt. Dat is toch logisch?

Staatssecretaris De Graaf: De voorzieningen die men krijgt in verband met het feit dat men gehandicapt is, worden nu verstrekt in het kader van de AAW. Wij hebben ze ook zelfs volledig verstrekt.

De heer Bakker (CPN): Of in het kader van artikel 27. Die worden verstrekt omdat het loon daarvoor onvoldoende is.

Staatssecretaris De Graaf: Neen, niet omdat het loon onvoldoende is, maar omdat deze mensen vaak voorzieningen hebben die gericht zijn op het behoud van een arbeidsplaats of op het feit dat men maatschappelijk kan functioneren. Dat staat los van de hoogte van het loon.

De heer Bakker (CPN): Dat staat er niet los van.

Staatssecretaris De Graaf: Afgezien van bij voorbeeld een vergoeding voor een auto die alleen beschikbaar wordt gesteld als men een inkomen heeft dat beneden een bepaalde inkomensgrens ligt.

De heer Bakker (CPN): Het hele systeem is erop gericht dat het loon onvoldoende is en dat daarom voorzieningen worden getroffen. Als u het loon verlaagt, moet u de ruimte voor die voorzieningen verhogen.

Staatssecretaris De Graaf: Die conclusie deel ik dus niet.

De leden Bischoff van Heemskerck, De Voogd en Knol spraken over de ontslaggronden in het kader van de WSW en de werkgelegenheid in dit verband. In antwoord op de door mevrouw Bischoff van Heemskerck gestelde vraag hoe gering het werkloosheidsrisico van de WSW-werknemer eigenlijk is, mag ik nog eens wijzen op de memorie van toelichting bij het wetsontwerp waar op pagina 9 en volgende per ontslaggrond wordt aangegeven waarom het risico van vrijwillige werkloosheid in de zin van de WW zo gering is.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Dat had ik braaf gelezen. Ik stel-

de mijn vraag in verhouding tot de door de Regering voorziene volumebeperking in de WSW.

Staatssecretaris De Graaf: In het vervolg van mijn betoog ligt het antwoord op deze vraag opgesloten.

Alleen indien de WSW-werknemer zou moeten worden ontslagen omdat onverhoopt geen werk op korte of middellange termijn meer beschikbaar is, zal zij of hij in aanmerking komen voor een uitkering ingevolge de Werkloosheidswet. Helaas moet worden geconstateerd dat het steeds moeilijker wordt om arbeid te vinden voor de sociale werkvoorziening. Dit betekent evenwel niet dat daardoor op grote schaal ontslagen zullen vallen.

Immers, het personeelsverloop in de sociale werkvoorziening ligt op ongeveer 15 % van het personeelsbestand, zodat mijn beleid erop is gericht in die situatie van onvoldoende werkaanbod in eerste instantie het aannemen van nieuwe werknemers af te remmen.

In dit verband moet men ons volumebeleid ook zien.

De door de geachte afgevaardigde mevrouw Bisschoff gevraagde garantie dat geen ontslagen zullen vallen, kan ik dan ook slechts geven in het licht van wat ik zojuist heb opgemerkt. Ik meen hiermee tevens een vraag in dezelfde richting van de heren De Voogd en Knol te hebben beantwoord.

De heer De Voogd heeft mij ook gevraagd wat ik heb bedoeld met het doen verrichten van tijdelijk ander wel beschikbaar werk. Zoals bekend vinden in de meeste werkverbanden vele verschillende soorten werk plaats. Mocht een order in één richting wegvallen dan zal worden bezien of de op die afdeling werkzame werknemers kunnen worden overgeplaatst naar de andere afdeling waar wèl werk voorhanden is. Uiteraard wordt hierbij rekening gehouden met de mogelijkheden van betrokkenen, waarbij, zo nodig, de arts zal worden ingeschakeld.

Op de vraag van de heer De Voogd hoe ik denk te kunnen stimuleren dat werkverbanden, waar nodig, onderling afspraken maken voor een betere verdeling van orders, wil ik nog het volgende zeggen. Er zijn in beginsel twee mogelijkheden om dit te bereiken. In de eerste plaats zullen de rijksconsulenten hun invloed aanwenden om deze verdeling tot stand te brengen. De in het kader van de NOSW functionerende brancheberaden kunnen een nuttige functie vervullen bij een juiste verdeling van de orders op de terreinen waar de brancheberaden actief zijn, in dit verband met name tuinderijen en grafische producten.

De Graaf

De geachte afgevaardigde mevrouw Bisschhoff heeft een vraag gesteld over de hoogte van het percentage van de vereveningsbijdragen. Zij wil weten of gegarandeerd kan worden dat dit percentage ook in de toekomst zal aansluiten bij de gemiddelde hoogte van de premiepercentages per bedrijfstak.

Ik kan bevestigen dat het inderdaad de bedoeling is voor de vereveningsbijdragen ook in de toekomst aan te sluiten bij gemiddelde premiepercentages in het bedrijfsleven, die zijn afgeleid van de premiepercentages van de diverse bedrijfstakken.

Dit zal worden gerealiseerd door de hoogte van het percentage van deze vereveningsbijdragen middels een algemene maatregel van bestuur te koppelen aan het premiepercentage van de wachtgeldverzekering zoals dat bij algemene maatregel van bestuur in het kader van de Wet aanpassingsmechanismen wordt vastgesteld voor de vereveningsbijdrage die ook geheven wordt in het kader van de Werkloosheidswet. Die relatie is dus volkomen zuiver gelegd.

De heer Van der Spek stelt dat de WSW-werknemers er financieel niet goed voorstaan. Ik wijs hem erop dat in het midden van de jaren '70 de WSW-lonen opnieuw werden gestructureerd, waarbij werd aangesloten bij de lonen zoals die buiten de sociale werkvoorziening worden uitbetaald. Ook de overige arbeidsvoorwaarden in de WSW zijn afgestemd op dat wat voor de werknemers in particuliere dienst geldt. Ik ben het wat dit betreft dan ook niet met de heer Van der Spek eens.

De heer Verbrugh vroeg naar de additionele kosten, wanneer een uitkeringsgerechtigde in het kader van de AAW/WAO overgaat naar de WSW. De door de heer Verbrugh uitgesproken veronderstelling dat de grootste kosten hierbij zitten in de kosten van de arbeidsplaats, is juist.

Door de heer Verbrugh is in dit kader ook nog de vraag gesteld of het noodzakelijk is WSW-ers aan het werk te zetten op speciale werkplaatsen dan wel of ook meer zelfstandige werkplaatsen mogelijk zijn, zoals de plantsoendienst. Ik kan hem mededelen dat zulke meer zelfstandige arbeidsplaatsen in de sociale werkvoorziening reeds veelvuldig voorkomen.

De heer Verbrugh heeft gevraagd hoe het nettoloon van de WSW-werknemer zich in de loop van de jaren heeft ontwikkeld in relatie tot vergelijkbare bedragen in het bedrijfsleven. Hij heeft gevraagd of de WSW-lonen na

de invoering van de vereveningsbijdragen globaal gelijk zijn aan de corresponderende lonen in het bedrijfsleven. Deze laatste vraag kan ik bevestigend beantwoorden.

Sinds de herstructurering van de WSW-lonen in het midden van de jaren '70 zijn de bruto WSW-lonen op een vergelijkbaar niveau met de lonen in het bedrijfsleven gebracht. Door de invoering van een vereveningsbijdrage wordt deze vergelijkbaarheid ook op netto-basis bereikt.

De heer Van Dis heeft gevraagd naar de reële besparing van de in te voeren vereveningsbijdrage, wanneer daarbij betrokken worden de uitkeringen welke aan de werkloze WSW-ers moeten worden gedaan. Zoals in de memorie van antwoord reeds is vermeld kan een opgave daarvan thans niet worden verstrekt, aangezien daarvoor de exacte gegevens ontbreken. Volstaan moet worden met de opmerking dat het beleid erop gericht is werkloosheid voor WSW-werknemers zoveel mogelijk te voorkomen.

Naar verwachting zal het aantal uitkeringen dat in verband met de werkloosheid moet worden gedaan, dan ook zeer gering zijn. Ook een globale schatting kan ik dus niet geven.

De heer Knol heeft mij gevraagd of ik nog eens goede notitie wil nemen van zijn suggestie om de vrijkomende gelden in de sociale voorzieningen zelf te besteden. Uiteraard neem ik daar graag notitie van. Daarbij gaat hij er vanuit dat het behouden van een arbeidsplaats in een sociale werkvoorziening voor de overheid bezuinigend werkt ten opzichte van andere voorzieningen van sociale zekerheid, zoals de WW, de WWV en de RWW.

Ik wijs erop dat de financiering van de WSW bij wet is verzekerd. Additionele middelen uit vrijkomende besparingen zijn dan ook naar mijn overtuiging niet nodig. Eerder heb ik reeds uiteen gezet dat mijn beleid erop gericht is ontslagen uit de sociale werkvoorziening zoveel mogelijk te voorkomen.

Hiermee heb ik alle vragen en opmerkingen over wetsontwerp 16 527 voldoende behandeld.

De heer **Hermesen** (CDA): In het kader van dat wetsontwerp, in aansluiting op mijn eerste algemene opmerking van morgen, heb ik gevraagd naar het uitblijven van het wetsontwerp met betrekking tot de tewerkstelling van andersgeschikten. Een antwoord daarop heb ik tot nu toe niet gehoord.

Staatssecretaris **De Graaf**: Misschien is dit verscholen in de map Diversen

voor het andere onderwerp. Ik ben het met de heer Hermesen eens dat de realisering van de Wet arbeid gehandicapten van bijzonder groot gewicht is, met name vanwege het feit dat wij een volumebeleid moeten realiseren in het kader van de WSW.

Het feit dat die wet er nog niet is, is een belemmerende factor in dit geheel. Ik onderschrijf gaarne dit grote belang. De heer Hermesen heeft terecht opgemerkt dat die wet hier nog niet is ingediend. Deze ligt op het ogenblik nog slechts voor advies bij de Sociaal-economische Raad.

Ik heb gisteren aan de overzijde de verwachting uitgesproken dat de Sociaal-Economische Raad die advisering in april gereed zal hebben. Ik hoop dat het mogelijk is in elk geval het wetsontwerp voor de verkiezingen hier in te dienen. Ik geef echter toe dat het een vrij zware opgave is.

Ik kom nu toe aan het wetsontwerp dat regelt de referentie-eis in het kader van de werkloosheidsvoorzieningen. Het heet ook wel de dageneis. Dit is wel het meest ingrijpende wetsontwerp van de drie die wij nu behandelen.

Om die reden ben ik het eens met de stelling van de heer Hermesen dat er in dezen bijzonder zorgvuldig moet worden gehandeld. Wij doen dat naar mijn mening ook.

De aanleiding voor deze maatregel is de moeilijke economische situatie. Men weet dat wij hierover het advies van de Sociaal-Economische Raad hebben ingewonnen in het kader van een heel pakket maatregelen ten bedrage van f 820 miljoen. Er is door verschillende geachte afgevaardigden op gewezen dat de maatregel inpasbaar moet zijn in de structurele ontwikkeling van ons stelsel van sociale zekerheid en dat hij ook inpasbaar moet zijn in de stelselwijzigingen die wij op het oog hebben.

Ik ben het ermee eens dat deze maatregel vooruitloopt op de integratie van de werkloosheidsvoorzieningen die wij voor ogen hebben. Gelukkig heeft de meerderheid van de Sociaal-Economische Raad zich positief uitgesproken ten aanzien van de nu al te introduceren verzwaring van de referentie-eis in de werkloosheidsvoorzieningen. Ik zeg nogmaals dat de belangrijkste overweging werd gevormd door de economische situatie. De nu voorgestelde maatregel doet minder pijn dan bij voorbeeld maatregelen met betrekking tot ontkoppeling of niveauverlaging.

De heren Hermesen en De Korte hebben daarop al gewezen. De huidige da-

De Graaf

geneis voor de werkloosheidsverzekering en de WWV is erg laag voor een toch betrekkelijk hoge uitkering. Deze situatie kwam tot stand in een tijd dat er nog sprake was van een flinke economische groei. Nieuwe categorieën werknemers – vakantiewerkers, incidenteel werkenden – zijn er inmiddels gekomen en zij hebben in ieder geval minder behoefte aan de destijds voorziene uitkeringen.

Er is dan ook alle reden, deze zaak aan te passen door een grotere relatie te leggen tussen enerzijds het uitkeringsniveau en de duur en anderzijds het arbeidsverleden. Wij zien dat niet alleen in ons land, maar ook in het buitenland. Ik ben het ermee eens dat wij met deze plannen wat vooruitlopen op de integratie van de voorzieningen.

Wanneer ik vrijwillig mocht kiezen, zou ik daarop het liefste wachten. Op het moment dat je echter een ombuiging moet realiseren, dus op het moment dat je moet kiezen, is het evenwel verantwoord, deze keuze te maken.

De heer Meijer is van mening dat in het nu aan de orde zijnde wetsontwerp de equivalentie te ver is doorgevoerd en dat de solidariteit te zeer is afgezwakt. Het kabinet dient een keuze te doen uit twee mogelijkheden, namelijk het beknotten van de uitkering en het beperken van de uitkeringen door het verscherpen van de voorwaarden. Zoals ik al eerder heb opgemerkt, ben ik van mening dat – zo enigszins mogelijk – de uitkeringen moeten worden ontzien.

De keuze is gevallen op verzwaring van de toelatingseisen, omdat het redelijk is, de duur van het arbeidsverleden meer in relatie te brengen met het recht op uitkering. Ook daarin kan overigens een element van het equivalentiebeginsel worden gezien.

Het aspect van de integratie, de positie van de gehuwde vrouwen en de middelentoets heeft de aandacht van verschillende afgevaardigden gehad. De gehuwde vrouwen zullen straks op grond van de voorgenomen geïntegreerde regeling dezelfde uitkeringsrechten krijgen als elk ander. Dat is conform de richtlijn die de EG heeft aangenomen. Voor de basisvoorziening is het voldoende wanneer men zes weken of vijftien dagen heeft gewerkt. Vooruitlopen hierop is niet mogelijk vanwege de budgettaire consequenties. Integratie moet juist mededienen om budgettaire ruimte voor gelijkberechtiging mogelijk te maken.

De heer M. Bakker wees erop dat ik bij de behandeling in een uitgebreide

commissievergadering heb gesproken over budgettaire neutraliteit. Hij heeft gelijk, want ik heb dat toen gedaan. In een nadere taakopdracht aan de interdepartementale commissie kan hij echter terugvinden dat de integratie uiteindelijk moet leiden tot een structurele ombuiging van de uitgaven in onder andere deze sector. Ik had er behoefte aan daarop nog even te wijzen.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Volgens uw berekening hebben 5000 – volgens mijn berekening 7000 – gehuwde vrouwen geen recht op een uitkering als zij werkloos worden. De brandende vraag voor mijn fractie is wanneer de regeling van kracht wordt dat de gehuwde vrouw gelijke uitkeringsrechten heeft in de WWV of de RWW

Staatssecretaris De Graaf: Ik kom daarop nog terug. Er is nog een heel complex van vragen dat ik in dit verband moet beantwoorden. Het is misschien verstandig deze vragen eerst te beantwoorden.

Of in het kader van de toekomstige basisvoorziening net als nu voor de RWW een middelentoets zal gelden, valt op dit moment nog niet exact te zeggen. De projectgroep die voor de integratie is ingesteld, moet daarover nog adviseren.

De heer De Korte verklaarde in dit verband dat hij pas een oordeel over de eindopzet van de basisvoorziening en de aanvullende regeling wil geven, als het premiepercentage bekend is. Ik ben het met de heer De Korte eens dat bij stelselwijzigingen ook de consequenties voor de premies uitermate belangrijk zijn en dat in het bijzonder voor de door de heer De Korte bedoelde middengroepen.

De heer Meijer (PvdA): Heb ik het goed begrepen dat de enige reden van de Staatssecretaris om geen afwijkende bepaling op te nemen waardoor ook de gehuwde vrouwen in deze regeling kunnen blijven, een budgettaire is? Kan de Staatssecretaris voor deze categorie eigenlijk niets doen omdat hij het geld van hun uitkeringen nodig heeft? Heb ik dat goed begrepen?

Staatssecretaris De Graaf: Neen. Het is misschien beter dat ik mijn beantwoording afmaak. De heer Meijer kan dan bezien of hij eventueel nog wil interrumperen.

Mevrouw Bischoff vraagt of de individualisering van de uitkeringen al verworpen is voordat zij een feit is. Wordt de EG-richtlijn genegeerd? De gelijkberechtiging van man en vrouw in de AAW is reeds gerealiseerd, namelijk op 1 januari 1979. Zij is Kamer-

breed geaccepteerd. Op 28 augustus 1980 is de Projectgroep Integratie een nadere taakopdracht verstrekt.

In dit verband is het met name van belang te wijzen op de paragraaf 'Samenloop' van deze taakopdracht, zoals geformuleerd onder 2k: Met inachtneming van de rechtsgronden in het algemeen en de internationale verplichtingen in het bijzonder zo breed mogelijk anticumulatieregelingen in de nieuwe regeling opnemen.

Uitgaande van dit algemene principe bezien in hoeverre voor een echtpaar of daarmee gelijkgestelden het voorkomen van twee sociale-zekerheidsuitkeringen dan wel één sociale-zekerheidsuitkering en één inkomen kan worden beperkt dan wel in hoeverre het mogelijk is de som van de inkomsten die geheel of gedeeltelijk uit sociale-zekerheidsuitkeringen bestaan per echtpaar c.q. per alleenstaande aan een maximum te binden.

De projectgroep zal bij deze studie rekening moeten houden met het in de taakopdracht neergelegde uitgangspunt dat er in het kader van de geïntegreerde regeling een gelijke behandeling van mannen en vrouwen moet zijn overeenkomstig de EEG-richtlijn. Ik wacht dan ook met belangstelling de studie van de projectgroep af.

Mevrouw Bischoff vraagt wanneer de integratie van de werkloosheidsvoorzieningen een feit zijn.

Het streven is erop gericht de invoering van de geïntegreerde regeling uiterlijk op 1 januari 1985 te doen plaatsvinden of zoveel eerder als de feitelijke uitwerking dat mogelijk maakt. De EG-richtlijn van 19 december 1978 inzake gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid vereist een aanpassingswetgeving binnen een periode van zes jaar.

De heer Verbrugh heeft in verband met de basisvoorzieningen gevraagd, of niet kort en duidelijk de eis van onvrijwillige werkloosheid kan worden gesteld. Ook stelde hij vragen over de toepassing van de criteria, zoals voldoende besef van verantwoordelijkheid en het rekening houden met de aard en de ernst van de omstandigheden. Dergelijke criteria worden ook thans bij de toepassing van de Algemene Bijstandswet en de WWV beoordeeld.

In het algemeen zal voor een volledige basisuitkering de voorwaarde zijn, dat men al het mogelijke gedaan moet hebben en moet doen om arbeid te behouden of opnieuw passende arbeid te verkrijgen. Ook thans moet het uitvoeringsorgaan overwegen of en zoja in welke mate sanctie nodig is. Door

De Graaf

het stellen van regelen en door het ontstaan van jurisprudentie worden zekere normen verkregen. Ik zie voldoende mogelijkheden om straks tegen te gaan, dat sommigen worden verleid, de basisvoorziening te gebruiken als een gegarandeerd arbeidsloos inkomen.

Overigens wijs ik erop, dat de voorwaarde van onvrijwillige werkloosheid thans ook niet in de WWV is opgenomen. Vertaling van de entreegrens in een referte-eis voor de WW en de WWV strookt niet met de opzet van de geïntegreerde werkloosheidsregeling. Het gaat bij de entreegrens niet om een verzachting van de beoogde referte-eis in het kader van geïntegreerde regelingen doch om het voorkomen van kruimelverzekeringen.

De heer Verbrugh zei dat in de nadere taakopdracht niet de mogelijkheid is gevonden van een verplichte voorziening en een vrijwillige aanvullende regeling. Inderdaad gaat het in de nadere taakopdracht om een verplichte regeling, zowel voor de basisvoorziening als voor de aanvullende regeling. De gedachte van vrijwilligheid voor een deel van ons sociale zekerheidsstelsel leidt veel verder dan thans aan de orde is. Denkbaar is, daaraan in het kader van de komende nota over de grondslagen van de sociale verzekering aandacht te besteden.

Ik kom tot de categorie van uitzonderingsgevallen, waaraan dus een lichtere eis wordt gesteld dan die van 130 dagen. Het gaat om die groepen waarvoor de maatregel gelet op hun arbeidspatroon onredelijk zou uitwerken. Ik verwijs naar de categorieën parttimers, musici, seizoenarbeiders en dergelijke. Mede op advies van de Sociale Verzekeringsraad is de mogelijkheid om af te wijken bij nota van wijzigingen nog verruimd. Op grond daarvan zal het mogelijk zijn, zowel van het eerste lid, fulltimers, als van het tweede lid, parttimers, af te wijken. Ook voor bepaalde parttimers met een onregelmatig arbeidspatroon kan dan indien nodig een lagere dageneis worden gesteld.

De heer Hermesen vroeg of de eventuele bijstelling van de uitvoeringsbeschikking met terugwerkende kracht zal kunnen plaatsvinden. Hij wil daarvan graag een toezegging. Ik kan hem toezeggen, dat deze zaak zeer zorgvuldig zal worden beoordeeld in overleg met de Sociale Verzekeringsraad.

In dat overleg zal ook worden bezien, of het dan nodig is – hetzij per geval, hetzij per categorie – eventueel terugwerkende kracht te verlenen.

De heer Bakker heeft gevraagd, of de bijzondere groepen ondanks de uitzondering in de generale eis van 130 dagen ernstig gedupeerd zullen worden, nu de 6-weken-eis zal komen te vervallen. Ik kan hierop antwoorden, dat ook in het verleden deze groepen door hun bijzonder arbeidspatroon niet aan de 6-weken-eis konden voldoen. De eisen, die voor deze groepen zullen worden gesteld op grond van het voorgestelde zesde lid, zijn voorlopig voor de tijd van één jaar bepaald in samenwerking met de Sociale Verzekeringsraad en de uitvoeringsorganen.

Daarbij is overwogen, aan welke eisen deze categorieën in redelijkheid zullen kunnen voldoen. Bovendien zullen de bedrijfsverenigingen ook in de toekomst de duur van de verschillende werkseizoenen nauwkeurig onderzoeken. De regeling zal zo nodig worden bijgesteld.

De heer Van der Spek is van oordeel, dat het wetsontwerp in tegenspraak is met de bevordering van de deeltijdarbeid. Ik ben het met deze opvatting geenszins eens. Het wetsontwerp strekt tot een generale verzwaring van de gewerkte-dagen-eis. In de huidige situatie dienen deeltijdwerkers aan de generale referte-eis te voldoen, hetgeen uiteraard menigmaal een onmogelijke opgave blijkt te zijn. Om deze onevenwichtige situatie op te heffen, is voor deeltijdwerkers een op de generale eis geënte evenredig verlaagde eis in het wetsontwerp opgenomen, namelijk het 26-voud van het aantal gewerkte dagen per week, met een minimum van 65.

Ik kom thans te spreken over de vraag of de 130-dagen-eis te zwaar is en een zekere differentiatie moet worden aangebracht. Deze zaak is aangekaart door het CNV. Ik heb hierop uitvoerig commentaar gegeven in de schriftelijke stukken.

De heer Meijer heeft gevraagd, of reeds niet nu een onderscheid kan worden gemaakt tussen een volledig recht op een WW-uitkering. Na een zorgvuldige afweging van alle aspecten is op 28 augustus 1980 de nadere taakopdracht voor de projectgroep Integratie werkloosheidsregelingen vastgelegd.

Met name is essentieel de onderscheiding basisvoorziening en aanvullende regeling. Basisvoorziening: met een uitkering op sociaal niveau geënt op de solidariteit. Een aanvullende regeling: uitkering in beginsel gerelateerd aan het eigen dagloon. De loondervingsgedachte staat hier meer centraal; het equivalentiebeginsel. De basisvoorziening met relatief lichte voor-

waarden om voor een uitkering in aanmerking te kunnen komen; zes weken en 65 dagen referte-eis. Aanvullende regeling: zwaardere eisen, ook de eis van onvrijwillige werkloosheid en een referte-eis van 130 dagen.

Hier is dus sprake van een versterking van het ruilevenwicht door een sterke relatie tussen de duur van het arbeidsverleden en de duur en de hoogte van de uitkering. Via een uitkeringssysteem kunnen na een bepaalde periode daglonen worden afgebouwd. Een generale referte-eis van minder dan 130 dagen voor het recht op een aanvullende uitkering zou mijns inziens een te lichte voorwaarde worden voor het recht op een aan het eigen loon gerelateerde uitkering, ook in vergelijking met referte-eisen, die in internationaal verband en EG-verband gelden.

De heer Meijer vindt de voorgestelde 130 dagen een te zware eis – hij vroeg of men niet iets anders zou moeten doen, als er toch iets zou moeten gebeuren – en wil daarom de grens gesteld zien op 100 à 110 dagen, aangevuld met een nieuw criterium van een aaneengesloten periode van gewerkte dagen, direct voorafgaande aan het intreden van de werkloosheid.

De heer Meijer denkt daarbij aan een eis van tussen de 55 en 110 dagen werken in het refertejaar, met het recht op uitkering naar rato van het aantal gewerkte dagen, aan te vullen met een uitkering op het niveau van het minimumloon tot een maximum van een half jaar. Voor deeltijdwerkenden zou een parallel lopende regeling dienen te worden getroffen.

Het is mij niet duidelijk, hoe de heer Meijer tot het aantal van 100 of 110 dagen komt. Het lijkt mij een vrij willekeurige keuze. Indien de heer Meijer meent, dat er bij de vaststelling van het aantal dagen rekening zou moeten worden gehouden met factoren als vakantiedagen en ziekte-dagen, dan wil ik hierbij aantekenen dat vakantiedagen thans al volledig meetellen als gewerkte dagen, terwijl bij eventuele ziekte-dagen de referte-periode van een jaar, waarin die 130 dagen moeten liggen, met die ziekte-dagen wordt verlengd.

Het voorstel van de heer Meijer roept bij mij in het algemeen de volgende bezwaren op. Deze gelden ook de suggestie van het CNV, alsmede de suggestie, opgesloten in het voorstel van de heer Hermesen om tot een andere dageneis te komen.

De heer Meijer (PvdA): De Staatssecretaris noemt mijn dagencriterium tamelijk willekeurig. Wil hij ons eens duidelijk maken, op welke afweging het cri-

De Graaf

terium van 130 dagen berust? Kan hij daaruit een afgeleid criterium voor ons gekozen aantal dagen vinden?

Staatssecretaris De Graaf: Ik stem toe dat in ons criterium ook een zekere willekeur een rol speelt. De keus van 130 dagen is echter een vrij bewuste politieke keus geweest van het kabinet bij het geven van een nadere taakopdracht aan de interdepartementale commissie, die de geïntegreerde regelingen ter zake moet uitwerken.

De heer **Meijer** (PvdA): Wat is het politieke hieraan?

Staatssecretaris De Graaf: Het gaat om een politiek college.

De heer **Meijer** (PvdA): De VVD wilde 150 dagen en de Staatssecretaris 100 misschien?

Staatssecretaris De Graaf: Deze interpretatie is volstrekt voor rekening van de heer Meijer. Alle beslissingen die wij nemen zijn van politieke aard.

Ik kom nu tot de bezwaren tegen het voorstel van de heer Meijer. Deze zijn:

1. Het voorstel strookt niet met de voornemens van de Regering met betrekking tot de integratie van de werkloosheidsregelingen, waarin van een eis van 130 dagen voor de aanvullende en van zes weken of 65 dagen wordt uitgegaan voor de basisvoorziening. Ik meen dat ik zoëven heb gesproken over 15 dagen, maar dat moet 65 dagen zijn. Bij de basisvoorziening zal ook worden uitgegaan van de relatieve behoefte.

2. Het voorstel draagt niet bij tot vereenvoudiging van de werkloosheidsregelingen. Uitvoeringstechnisch is het echter een vrij ingewikkelde zaak.

3. De verlaging van 130 tot 110 dagen past niet in het systeem van de wet.

4. Het besparingsbedrag wordt globaal gezien bij de overneming van de gedachte van de heer Meijer ten minste gehalveerd, dat wil zeggen bij de referte-eis van 55 tot 110 dagen in een aaneengesloten periode. Zou de suggestie van de heer Hermsen worden gevolgd, dan zou dat minder opleveren aan besparingen bij 120 dagen 15% en bij 110 dagen 30%; dit is een schatting.

De heer **Meijer** (PvdA): Is het mogelijk om deze gegevens schriftelijk toe te lichten, gelet op de tweede termijn? Het is erg moeilijk – zeker als wij tot wijzigingsvoorstellen willen komen – om aan de hand van een enkele uitspraak de financiële consequenties te

volgen. Omdat u nu percentages noemt, moet u ook gegevens hebben, die voor ons van belang zijn.

Staatssecretaris De Graaf: Ik wil daarover straks wel overleg plegen maar ik moet er nogmaals op wijzen dat het om schattingen gaat. Ik weet niet, of zij even hard kunnen worden onderbouwd als de gegevens, die in de stukken zijn vermeld.

De **Voorzitter:** De heer Meijer spreekt nu over de tweede termijn. Ik meen dat wij er van uit mogen gaan dat de tweede termijn onmiddellijk zal volgen na het antwoord van de Regering.

De heer **Meijer** (PvdA): Daarom maak ik op dit moment mijn opmerking. Wellicht kan er als gevolg daarvan intussen technisch voorbereidend werk worden gedaan. Wij kennen besparingsvoorstellen van de Regering. Ik neem niet aan, dat het daarbij om schattingen gaat; die zijn het gevolg van zeer precieze berekeningen. Welnu, ik verkrijg graag de basisgegevens die nodig zijn om de voorstellen van de heer Hermsen en van mijzelf nog eens te bezien.

Staatssecretaris De Graaf: Wij hebben voorstellen aan de SER gedaan – ik doel nu op de 130 dagen – die ook om advies werden voorgelegd aan de SVR. Aan de hand van die voorstellen zijn uitvoerige enquêtes gehouden en steekproeven gedaan. Op grond daarvan zijn berekeningen gemaakt met medewerking van de uitvoeringsorganen. In de stukken, die tot nu toe zijn verschenen, treft men hierover gegevens aan.

Wat nu in de discussie naar voren komt – 20% meer of minder; 110 dagen of 130 dagen – kan niet anders zijn dan een schatting of een benaderingswijze op basis van oude enquêtes. Als men een opzet zou verlangen als ten grondslag lag aan hetgeen in de memorie van toelichting is gesteld, zou men de uitvoeringsorganen nieuwe opdrachten moeten geven.

Ik denk dat ik in tweede termijn niet anders zal kunnen zeggen dan dat de verminderingen van de besparingen zullen liggen in de orde van grootte, die ik zojuist heb aangegeven.

De heer **Meijer** (PvdA): Het punt is, dat u in de memorie van toelichting en andere stukken óók geen gedetailleerde berekening geeft wat betreft de opbouw van de structurele besparingen. Ik ben ervan uitgegaan, dat u over die gegevens beschikt en dat het u niet zoveel moeite zal kosten om ons die gegevens te verstrekken.

Staatssecretaris De Graaf: Ik vraag me af, of die gegevens niet reeds verstrekt zijn in het kader van de adviezen van de SER. Wij hebben niets achtergehouden. Het verzamelen van die gegevens gebeurde op grond van onze voorstellen en ik kan niets anders zeggen dan dat het om een schatting gaat als wij over andere voorstellen spreken.

Veel is er gezegd over de gevolgen van deze maatregelen voor economisch-zwakke groepen. Voorop kan worden gesteld, dat gehuwde vrouwen en schoolverlaters wel recht op uitkering ABW kunnen doen gelden als aan de van kracht zijnde voorwaarden wordt voldaan. Wat betreft de vraag, of de maatregel alle groepen met een zwakke arbeidsmarktpositie treft, dient óók de vraag te worden gesteld, of de uitkeringsgerechtigde behoort tot een huishouding, waarin een volwaardig inkomen wordt ingebracht.

Wanneer het gaat om prioriteiten zal de solidariteitsdoelstelling van de sociale zekerheid moeten prevaleren boven de vraag naar een arbeidsmarktpositie van uitkeringsgerechtigden. Andere alternatieven zijn nu eenmaal niet aanwezig.

De heer Meijer wijst in dit verband op de consequenties, die de maatregel zal hebben voor de jongeren en de gehuwde vrouwen.

Ik heb al opgemerkt, dat in het voorstel is gekozen voor een verzwaring van de eis van het aantal dagen dat is gewerkt in plaats van voor een aantasting van de uitkeringen. Gehuwde vrouwen en jongeren verkeren voor wat hun uitkeringsrechten betreft niet in een andere positie dan alle anderen. Wanneer zij niet aan de dagen-eis voldoen zullen zij immers, net als andere personen, in beginsel volgens de daarvoor geldende voorwaarden in aanmerking komen voor een ABW-uitkering.

Dat vele gehuwde vrouwen en jongeren niet voor een ABW-uitkering in aanmerking zullen kunnen komen valt te betreuren, maar is onvermijdelijk. De budgettaire situatie laat niet toe de in die wet geldende middelentoets af te schaffen. De vraag of in de geïntegreerde werkloosheidsregeling enige vorm van een middelentoets moet worden opgenomen is nog open. Ik heb dat ook in ander verband al gezegd.

Mevrouw Bischoff wijst erop, dat het vooral voor de partieel leerplichtigen door de verhoging van de referte-eis moeilijker wordt, voor een WW-uitkering in aanmerking te komen, omdat

De Graaf

zij nu naar gelang van hun partiële leerplicht 78 of 104 dagen moeten hebben gewerkt om voor een uitkering in aanmerking te komen. Het moge waar zijn dat ook voor deze groep de referentie-eis wordt verhoogd, relatief gezien geldt voor deze groep toch een lagere eis, daar de 130 dagen-eis voor fulltime werknemers wordt gesteld.

Partieel leerplichtigen zijn op dit punt beslist niet slechter uit dan fulltime medewerkers. Zij worden echter op dezelfde manier behandeld als parttimers.

Mevrouw Bischoff vraagt naar de lasten die samenhangen met het toekennen van WWV-rechten aan de gehuwde vrouw. Een dergelijke maatregel betekent het toekennen van rechten aan een groep die dat recht nu niet heeft. Een raming van deze lasten is dan ook niet eenvoudig. Aanknappend bij het aantal gehuwde vrouwen in de WW kan worden geschat, dat de meerlasten zullen liggen tussen f 200 mln. en f 400 mln.

De heer Van Dis heeft gesproken over de verschuiving van werkzaamheden van bedrijfsverenigingen naar sociale diensten. Daarvoor is bij het Gemeentefonds een structurele begrotingsvoorziening getroffen. Een probleem is de verdelingsmethodiek van gelden uit het Gemeentefonds over de gemeenten. Het is duidelijk dat de gelden behoren te komen op de plaatsen waar de werkbelasting toeneemt. Op dit moment wordt daarvoor een methode uitgewerkt. Het resultaat daarvan zal binnen niet al te lange tijd bekend zijn.

Over de gevolgen voor de uitvoering door de gemeentelijke sociale diensten en de problemen voor het personeel, waarover ook de heer Van der Spek heeft gesproken, merk ik op dat de aanpassing van de uitvoeringsstructuur en de personeelssterkte tot de taak van de gemeenten behoort. Zoals zojuist gezegd, worden de daarvoor benodigde middelen ook daadwerkelijk beschikbaar gesteld.

De heer Bakker vraagt of de gemeenten slechts de al in de begroting van het Gemeentefonds opgenomen f 36,7 mln kunnen ontvangen of dat hun totale extra lasten in samenhang met de referentie-eisverzwaring aan de gemeenten kunnen worden vergoed. Het laatste is het geval. Indien en voor zover de meerlasten voor de gemeenten in 1981 de f 36,7 mln te boven gaan zal nog een aanvullende voorziening worden getroffen.

In verband met de beoogde invoering van de referentie-eisverzwaring per 1

april aanstaande zullen de meerkosten achterblijven bij de eerder genoemde en door de heer Bakker aangehaalde f 61 mln. Van voorfinanciering door de gemeenten van deze meerlasten zal geen sprake zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom ten slotte aan een aantal meer verspreide opmerkingen. De heer De Korte vraagt hoe het gat in de bezuinigingen kan worden gedicht. Hij verwijst daarbij naar het gestelde in de nota naar aanleiding van het eindverslag, waarin wordt geschreven, dat de beantwoording van deze vraag zal plaatsvinden in het kader van de oplossing van de totale problematiek voor het jaar 1981. De heer De Korte constateert dat de voor ons liggende maatregel alleszins aanvaardbaar is.

Hij heeft woorden van lof voor het gedegen advies van de Sociale Verzekeringsraad en spreekt zijn waardering ervoor uit, dat de Regering zich bereid heeft getoond, dit advies op bijna alle punten over te nemen. Ik ben de heer De Korte erkentelijk voor deze waardering.

De heer Meijer is nog ingegaan op de totstandkoming van de WWV in 1964 en memoreert dat de Regering en het parlement wel degelijk de wil hebben gehad, een maatregel voor langdurig werklozen op te zetten. In beginsel is deze constatering niet onjuist, zij het dat een en ander vooral in relatie tot de kortlopende WW-uitkering is beargumenteerd. In de memorie van toelichting is hierop uitgebreid ingegaan.

Het karakter van de WWV, zijnde een voorziening bij langdurige werkloosheid, blijft behouden. Ik wijs er nogmaals op dat in 1964 aanvankelijk een gedifferentieerd systeem met lagere uitkeringspercentages werd voorgesteld en dat de economische situatie van dat moment niet vreemd zal zijn geweest aan het vaststellen van het uitkeringspercentage op het huidige niveau. Hetzelfde geldt voor de gewerkte dagen-eis, zoals die toen in de Werkloosheidswet en in de WWV zijn neergelegd.

De heer Meijer stelt dat het voorstel is gebaseerd op een gebrekkig onderzoek. Vanzelfsprekend is het altijd mogelijk, een verderstrekkend onderzoek te doen. Ik bestrijd evenwel, dat te weinig onderzoek zou zijn gedaan. Integendeel, wanneer wordt gelet op de diepgang van het onderzoek bij vergelijkbare wetsontwerpen, moet worden geconstateerd dat hier juist verhoudingsgewijze veel aandacht is gegeven aan het verkrijgen van inzicht in de gevolgen, die dit wetsontwerp heeft.

Dat onderzoek is niet slechts gebaseerd op reeds voorhanden zijnde materiaal, zoals meestal gebeurt. Er is een speciaal op dit probleem gericht steekproefsgewijze onderzoek naar het bestand van de WW en de WWV verricht. Ik heb juist waardering voor de ruime mate van medewerking en snelheid die daarbij met name door de Sociale Verzekeringsraad, de bedrijfsverenigingen en de gemeenten zijn getoond.

De heer Meijer wijst voorts op een groep van personen die op contractsbasis werken en die gedurende slechts acht maanden werken, doch een inkomen ontvangen, waarvan zij twaalf maanden kunnen leven. Ik wil wijzen op de werking van de algemene maatregel van bestuur van 23 december 1976, die in een aantal van die gevallen recht op een WW-uitkering kan ontzeggen aan personen, die met onderbrekingen bij dezelfde werkgever werkzaam zijn.

Voorts is het niet uitgesloten, dat de hier bedoelde personen niet onvrijwillig werkloos kunnen worden geacht en derhalve geen recht op uitkering hebben. Overigens acht ik het juist, deze kwestie voor te leggen aan de Sociale Verzekeringsraad ten einde te bezien, of er inderdaad aanleiding is, in dit opzicht nadere maatregelen te treffen.

Mevrouw Bischoff heeft bezwaren tegen de uitwerking van de arbeidsgeschiedenis en de arbeidsduur. Zij bepleit in dit verband een glijdende schaal. De 50-jarige werkloze zou een langer recht moeten hebben dan een 20-jarige.

Zij vroeg of ik bereid was, dit punt mee te geven aan de projectgroep. Volgens mij heb ik al bij interruptie gezegd dat dit punt al door de projectgroep wordt bestudeerd. Ik moge in dit verband naar de taakopdracht verwijzen.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Het staat ook al in uw adviesaanvraag aan de SER. De arbeidsduur en het arbeidsverleden echter worden niet in relatie gebracht met de referentie-eis.

Staatssecretaris De Graaf: In zekere zin wel, want de referentie-eis is namelijk een tijd van werken in het verleden. Wij werken straks met een basisvoorziening en daarop een aanvulling. Die aanvulling wordt gegeven op basis van het eigen dagloon. Dat eigen dagloon zal worden afgebouwd al naar gelang de duur van het dienstverband afneemt.

Naar mijn overtuiging is er wel een duidelijke relatie, maar niet met het recht op uitkering. Het gaat dan om de

De Graaf

vragen 'hoe lang een hogere uitkering' en 'welke uitkering'. Net als thans voor de 57,5-jarigen, zal men blijvend tot de 65-jarige leeftijd in die hogere uitkering zitten.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): U ziet geen aanleiding om die relatie met de referentie-eis uit te breiden tot het recht op uitkering?

Staatssecretaris De Graaf: Ik denk dat dit niet nodig is, want dan zou je op een gegeven moment iemand geen aanvullende uitkering moeten geven. Wij stellen eisen, de referentie-eis, er is een vloer, voor de basisuitkering lager dan voor de aanvullende uitkering en voor deze uitkering is die 130 dagen.

Als men slechts kort boven die 130 dagen uitkomt, zal blijken dat men heel snel op die basisuitkering terugvalt. Met die differentiatie is naar mijn gevoel de vertaling van de referentie-eis in de aanvullende voorziening gegeven. Ik zie de ambtenaren boven knikken.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Stel nu dat iemand net onder die 130 dagen zit, de beroemde 129 dagen, maar wel allerlei andere zaken heeft die in zijn voordeel spreken. Dan kan hij geen gebruik maken van die aanvullende uitkering.

Staatssecretaris De Graaf: Neen, men moet die grens hebben overschreden om te kunnen toetreden tot die aanvullende regeling.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Ik kan mij voorstellen dat het mogelijk is om met computers uit te rekenen – ik heb dit overigens eerst aan computerdeskundigen gevraagd – en dat men neemt 100 tot 150 als referentie-eis, maar dat er dan andere criteria bij worden opgenomen.

Staatssecretaris De Graaf: Dat is wel zo, al heb ik het niet aan computerdeskundigen gevraagd, maar naar mijn overtuiging is hetgeen u wilt bereiken al door ons bereikt door de vertaling van een korte of lange duur een uitkering gerelateerd aan het eigen loon. Naar mijn gevoel is hiermee bereikt wat u wilt bereiken.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Meijer wilde een toelichting hebben op het vierde lid van artikel 35, volgens welke bepaling eerst weer opnieuw recht op uitkering bestaat als de betrokkene na het einde van het uitkeringsjaar weer het vereiste aantal dagen heeft gewerkt en voorts na de laatste werkloosheid weer de helft van die dagen heeft gewerkt.

Hij vraagt zich af, of de laatste voorwaarde als een verzwaaring van de eerste geldt. Ik kan deze vraag bevestigend beantwoorden. Het gaat in feite echter om een continuering van de thans al bestaande situatie. De op dit punt bestaande bepaling is slechts in overeenstemming gebracht met de nieuwe voorgestelde dageneis.

De heer Van Dis vraagt of de voorgestelde eisen niet een bezwaar zullen zijn bij een eventuele werkherhvatting waardoor werkloze werknemers bij sollicitaties een dergelijk risico eventueel zullen incalculeren. Zoals ik in de memorie van antwoord reeds heb opgemerkt, heb ik veel waardering voor het advies van de Sociale Verzekeringsraad op dit punt.

Het onderzoek naar mogelijke belemmering van de werkherhvatting als gevolg van de verzwaaring van de eis van het aantal gewerkte dagen zal door de Sociale Verzekeringsraad in nauwe samenwerking met de uitvoeringsorganen worden verricht. Overigens is mij van de zijde van de federatie van bedrijfsverenigingen medegedeeld dat vooralsnog niet de indruk bestaat dat de voorgestelde regeling dergelijke bezwaren met zich zal meebrengen.

Mevrouw Bischoff vraagt naar de consequenties van het wetsontwerp voor een werknemer die in 12 maanden een half jaar werkloos is geweest, vervolgens een deeltijdbaan aanneemt, waarin hij, of zij enkele keren wegens ziekte verzuimt, om vervolgens na drie maanden te worden ontslagen. Ik wijs erop dat in het kader van de Werkloosheidswet wordt bepaald dat in een uitkeringsjaar over ten hoogste 130 dagen uitkering wordt verleend.

In dit voorbeeld staat die bepaling ook thans reeds een uitkering in de weg. Ingevolge de WWV is er in dat geval echter wel recht op een uitkering. De periode van 12 maanden, waarin de 130 dagen moeten zijn gelegen, wordt op grond van artikel 9, tweede lid, immers verlengd met de periode waarin de werknemer wegens arbeidsongeschiktheid of werkloosheid in het genot is geweest van een uitkering, anders dan ingevolge die wet.

De heer Hermsen sprak over het advies van de SER-commissie betreffende de werkloosheidsvoorziening. Hij noemde met name de militaire dienstplicht. Het advies van de commissie over de eis van het aantal gewerkte dagen in algemene zin, heb ik inmiddels ontvangen.

De commissie sluit zich in meerderheid aan bij het advies van de Sociale Verzekeringsraad. Aan de militaire dienstplicht zijn nog een aantal facetten verbonden die nog eens goed moeten worden onderzocht. De commissie houdt zich daar thans mee bezig en ik verwacht de uitslag op niet al te lange termijn.

De heer Bakker vroeg naar de toepassing van de werkloosheidsregelingen als iemand – hij zei 6 weken, maar dan is dan is er helemaal geen recht op WW of WWV – na zes maanden, 11 maanden werkloos is...

De heer Bakker (CPN): Neen, ik sprak over de oude situatie, waarbij iemand 6 weken gewerkt heeft, vervolgens 11 maanden in de WW en de WWV loopt, dan twee maanden werkt in de nieuwe situatie en dan werkloos wordt.

Staatssecretaris De Graaf: Ik denk dat het antwoord dat ik dacht te geven ook in dat geval wel opgaat. Ik zal het thans voorlezen. In dit geval zal geen recht op WW-uitkering ontstaan, omdat niet wordt voldaan aan de nieuw gestelde eis van het aantal gewerkte dagen. In het kader van de WWV zal op dezelfde grond evenmin een nieuw recht ontstaan.

Voor de werknemer die voor het laatste dienstverband van twee maanden een uitkering ingevolge de WWV genoot, zal dit uitkeringsrecht worden voortgezet. Het vierde lid van artikel 9 regelt immers een herleving van het recht, indien de uitkering vóór de maximale uitkeringsduur is beëindigd, terwijl daarna geen nieuw recht is opgebouwd.

□

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Mijnheer de Voorzitter! Verschillende geachte afgevaardigden hebben gesproken over de maatregelen die ik voornemens ben te nemen in de RWW. Het betreft RWW-uitkeringen aan minderjarige schoolverlaters en werkloze jongeren. Die maatregelen waren globaal aangekondigd in de CRM-begroting. Ik ben dit voornemen thans aan het uitwerken.

De heer Hermsen heeft gesteld dat misschien wellicht ietwat voorbarige mededelingen hier en daar zijn verschenen in de pers. Het door mij voorbereide stuk is thans zover gevorderd dat de ministerraad erover kan oordelen. Ik verwacht nog advies van het college-algemene bijstandswet en van de raad voor het jeugdbeleid.

Het voornemen wordt in de Staatscourant gepubliceerd, zodat iedereen twee maanden de tijd heeft om daarop

Kraaijeveld-Wouters

te reageren. De zaak wordt dan door mij vastgesteld, waarna de maatregelen kunnen ingaan, zoals al is aangekondigd in de memorie van toelichting op de begroting van CRM.

De heer Meijer vroeg naar nadere details in verband met de wetswijziging die ik voorbereid, zijnde een wijziging van het besluit landelijke normering. Allereerst gaat het om het voornemen voor minderjarige schoolverlaters en voor uit het buitenland afkomstige jongeren beneden de 21 jaar een wachtperiode van een half jaar in te voeren, waarin zij aanspraak kunnen maken op een bedrag dat globaal compensatie biedt voor het verlies aan kinderbijslaagspraken.

U hebt daarover al het een en ander kunnen vinden in het eindverslag op het wetsontwerp dat Staatssecretaris De Graaf net behandeld heeft, het wetsontwerp 16542. Daarin worden mijn voornemens met zoveel woorden genoemd en de bedragen worden daarin ook aangegeven.

Het gaat om f 140 voor 16- en 17-jarige thuiswonenden; om f 280 voor de 18- tot 21-jarige thuiswonenden en tegelijkertijd voor de uitwonenden van 16- en 17 jaar en om f 420 voor de 18- tot 21-jarige uitwonenden. Hierbij wordt ook de bedoeling van deze bedragen aangegeven.

Tot nu toe hebben de schoolverlaters recht op een RWW-uitkering, als zij werkloos zijn, vanaf 1 oktober. Die periode, analoog aan wat er in de andere wetten staat, wordt verlengd met drie maanden tot de datum 1 januari.

Er is gesproken door de heren Bakker en Van der Spek over het tussentijds werken, voor een korte periode, waarna men weer in de voorziening valt. Wij gaan hierbij op dezelfde wijze voort als wij tot nu toe gewend waren. Als je als werkloze jongere een korte periode gewerkt had en je was opnieuw werkloos geworden voor de datum van 1 oktober, dan kwam je – als het kwartaal voor de kinderbijslag verstreken was – voor een RWW-uitkering in aanmerking.

Dit geldt nu ook voor de vervolgperiode. Als men een korte tijd gewerkt heeft, dan hoeft men niet opnieuw te beginnen met de zogenaamde referentieperiode. Op 1 januari heeft men dan die periode achter de rug en men kan dan op een uitkering volgens de RWW aanspraak maken.

Het is ook mijn voornemen in de RWW de uitkeringen te laten aansluiten op dezelfde zaken die bij de vaststelling van de uitkering WW en WWV aan de orde zijn. In het besluit landelij-

ke normering worden dus bedragen voor jeugdige werklozen opgenomen die aangepast zijn aan de wijziging in de minimumjeugdlonen.

In 1979 is getracht om de bestaande fricties tussen de hoogte van de minimumjeugdlonen en de daarop gebaseerde WW- en WWV-uitkeringen zoveel mogelijk te elimineren. Wij hebben toen de aanpassing van de jeugdnormen in de RWW hier aan de orde gehad. Door de wijziging van de staffeling in de minimumjeugdlonen per 1 januari 1981 en de doorwerking daarvan op de WW- en WWV-uitkeringen, ontstaan er opnieuw fricties.

Wij hebben getracht hierop een antwoord te geven. Nadere afstemming is nodig. Daarbij zal direct worden aangesloten op de minimumjeugdlonen. Het is het voornemen om de uitkeringen voor jongeren beneden de 23 jaar vast te stellen op 75% van het netto minimumjeugdloon voor het corresponderende leeftijdjaar.

Voor jongeren beneden de 21 jaar die thuiswonen, zal daarbij rekening worden gehouden met de daaruit voortvloeiende lagere bestaanskosten. Het laagste normbedrag voor jongere alleenstaanden zal worden gehandhaafd op het huidige niveau. Op dit moment is dat f 688 per maand, daar komt een bedrag voor vakantiegeld bij, zodat men op een bedrag van f 729 totaal zit.

Dat bedrag wordt als bodembedrag gehandhaafd voor uitwonenden, die dus uitwonend kunnen blijven op een wijze zoals het ook nu onder de bijstandsregeling mogelijk is. Het komt dus praktisch neer op eenzelfde maandbedrag voor jongere alleenstaanden beneden 20 jaar die uitwonend zijn.

Dit betekent tegelijkertijd dat, als uitwonende jongeren een WWV-uitkering hebben en jonger dan 20 jaar zijn, zij eventueel een beroep op de Algemene Bijstandswet kunnen doen om dit bedrag aangevuld te krijgen, zodat men als uitwonende op dat bodembedrag een beroep kan doen via die twee mogelijkheden, de WWV-uitkering en eventueel die suppletie.

Daarmee hebben wij getracht samenhang te brengen in het totale inkomensbeleid voor jongeren: enerzijds afstemming op het sociale-zekerheidsbeleid en anderzijds recht doen aan het criterium van de Algemene Bijstandswet, namelijk dat de uitkering toereikend moet zijn voor de noodzakelijke kosten van het bestaan.

De heer Meijer heeft nog een meer algemene opmerking gemaakt (ook mevrouw Bisschoff duidde erop) over

de vraag of jongeren op dit moment worden behandeld op een wijze die afwijkt van de ontwikkeling zoals wij die tot nu toe te zien hebben gekregen. Dit is niet het geval.

De heer Meijer (PvdA): Dat begrijp ik. Ik had echter nog een vraag over de relatie tussen de RWW en de WWV.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Ik wil die wel meteen beantwoorden. Als de maatregelen zijn geëffectueerd, is er een verschil tussen een jongere die WWV-gerechtigde is en een jongere die RWW-gerechtigde is. Dit verschil geldt voor 23-jarigen, 22-jarigen, 21-jarigen en 20-jarigen. Dan is de RWW-uitkering lager dan de WWV-uitkering. Wat betreft de 19- en 18-jarigen is dit niet het geval, voor zover het gaat om uitwonenden.

Voor hen is dan sprake van een bodembedrag krachtens de Algemene Bijstandswet. Dan komt de RWW-uitkering dus wat hoger uit dan de WWV-uitkering, waarbij, zoals men weet, geen onderscheid wordt gemaakt tussen uitwonenden en thuiswonenden.

Voor de uitwonende RWW-er komt de uitkering wat hoger uit; voor de 19-jarigen is dat een bedrag van f 27 en voor de 18-jarigen een bedrag van f 97. Hierbij past mijn verhaal over eventuele suppletie.

De heer Meijer (PvdA): Wordt hiermee nu expliciet erkend dat door de verlaging van de minimum jeugdlonen en de daarvan afgeleide WWV-norm voor de jongeren tot 19 jaar het recht om hiervan zelfstandig te leven door de bijstandsnorm ontkend wordt? Ik begrijp dus dat de WWV zakt onder het niveau waarop de bijstand het minimum definieert voor deze categorieën.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Het gaat hier om uitwonende WWV-ers. Het gaat in de WWV niet om onderscheiden uit- en thuiswonende personen. In zoverre onderschrijf ik uw stelling.

De heer Meijer (PvdA): Maar dat criterium kent de WWV niet.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Ik geef u het complete antwoord. Voor een uitwonende WWV-er van 19 en van 18 jaar is op dat moment het bodembedrag niet geheel toereikend voor wat de bijstandswet noemt: de noodzakelijke kosten van het bestaan.

Daarom kan een suppletie worden gegeven opdat de uitwonende niet wordt gedepriiveerd. Hij kan worden gesuppleerd tot hetzelfde bedrag als een uitwonende nodig zou hebben om als alleenstaande echt op de been te blijven.

Kraaijeveld-Wouters

De heer **Meijer** (PvdA): Bij mijn weten is het nog nooit eerder vertoond, dat de normsystematiek van de RWW, anders dan voor afwijkende individuele behoeften, uitkomt boven de normen die gelden in een andere sociale regeling.

Naar mijn gevoel staat de Staatssecretaris hier nu levensgroot te erkennen dat de verlaging van de normen voor het minimumjeugdloon en de daarvan afgeleide sociale uitkeringen te groot zijn om nog te kunnen voldoen aan de minimumnorm voor jongeren in de RWW. Dit is de conclusie die ik trek.

Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Dat is geen juiste conclusie. Ik bestrijd dat de jongere die een WWV-uitkering krijgt op dat moment niet meer voldoende inkomsten heeft om zelfstandig te kunnen wonen. Er is een suppletie voor de categorie van 18- en 19-jarigen die niet meer thuis wonen nodig, wanneer zij een WWV-uitkering hebben. Die WWV-uitkering is namelijk niet geënt op de noodzakelijke kosten van bestaan.

Zo werken deze uitkeringen namelijk niet. Het gaat bij de WWV erom wat jeugdloon is. Het gaat om de vraag wanneer mensen vak-volwassen zijn en recht hebben op een minimumloon. Wij hebben dit vastgesteld op 23 jaar. Via staffeling worden dan de uitkeringen bepaald.

De heer **Meijer** weet dat in vroegere jaren de RWW-uitkeringen in een aantal gevallen ineens uitstegen boven WWV-uitkeringen. Daarom heb ik in 1979 die jeugdnormen aangepast, omdat het vreemd was dat iemand met een RWW-uitkering in een bepaalde leeftijdscategorie zelfs meer kreeg dan iemand met een minimumjeugdloon.

In het totale WWV-systeem zit de categorie jeugdige WWV-ers goed, behalve de categorie van 18- en 19-jarigen die op een bepaald moment uitwonend zijn. Hiervoor hoeft niet het gehele systeem bijgesteld te worden. Via de Bijstandswet kan dan het geringe bedrag worden verkregen dat nodig is om volledig rond te komen als men uitwonend is.

Men weet dat via de Bijstandswet mensen, die vallen in een bepaald wetsstelsel dat helemaal klopt, op onderdelen waar het niet klopt zich van een extra uitkering kunnen voorzien. Men kent de voorbeelden. In dit kleine geval is het ook zo.

De heer **Meijer** heeft vanmorgen geëxclameerd: Waar was de Staatssecretaris van Jeugdzaken? Dat was

toevalligerwijze dezelfde Staatssecretaris als de Staatssecretaris voor bijstandbeleid. Zij was er geheel met haar positieven bij, ook als Staatssecretaris van Jeugdzaken, toen zij deze zeer verantwoorde maatregelen aan het voorbereiden was.

Ik ben het niet eens met de suggestie dat wij de ontwikkeling naar meer zelfstandige rechten voor jeugdigen als het ware stop zetten en terugdraaien. Wij doen dat in het geheel niet. De zelfstandige rechten van jeugdigen op uitkeringen zijn volledig behouden gebleven, op dezelfde wijze.

Alleen: jeugdigen zijn wel burgers van Nederland. Wij hebben een aantal referte-dagen vastgesteld die van belang zijn als men aanspraak op een werkloosheidsuitkering wil maken. Deze maatregel geldt voor alle burgers die werkloos zijn en een beroep moeten doen op een uitkering in de sfeer van de werkloosheidswetten. Wij vragen hetzelfde van de jeugdigen in de RWW-sfeer.

Dat is een algemeen verhaal. Zij worden hiermee niet anders behandeld dan alle andere burgers, die te maken hebben met die verzwaren van de referte-eis. De jeugdigen in de RWW-sfeer krijgen nu niet per 1 oktober een RWW-uitkering, maar per 1 januari. Zij hebben dus dezelfde lastenverzwaren te verwachten. Het betekent dat zij drie maanden langer afhankelijk moeten blijven van de ouders.

Dit geldt alleen voor de minderjarigen. Voor de meerderjarigen hebben wij een dergelijke maatregel niet in petto. Als van hen hetzelfde wordt gevraagd als van alle andere Nederlanders, kan toch niet gezegd worden dat de zelfstandigheid van jeugdigen wordt aangetast.

□

De heer **Hermesen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank beide bewindslieden voor de antwoorden die zij hebben gegeven op opmerkingen mijnerzijds. Mij rest, slechts enige punten te behandelen.

Het eerste punt is overigens zeker niet onbelangrijk. Daarbij gaat het om de overgangsregeling voor de partieel leerplichtigen. De Staatssecretaris heeft in zijn antwoord niet gereageerd op een argument dat ik in eerste termijn naar voren heb gebracht. Hij heeft namelijk benadrukt – daarbij begrip tonend voor onze vraag en voor onze overwegingen – dat hij aan ons verlangen niet tegemoet kan komen vanwege budgettaire overwegingen.

Hij heeft ook gezegd dat er een gat ontstaat, indien ons amendement

wordt aangenomen. Er moet dan overigens in meer dan één gat worden voorzien. Dat betekent dat dit gat straks zal moeten worden meegenomen in het pakket van zaken die nog voor het lopende jaar moeten worden geregeld. Dat kan tot gevolg hebben dat er onaangename zaken dan deze kwestie uit de bus rollen.

Ten aanzien van het laatste punt merk ik op dat onaangename zaken natuurlijk wel hard kunnen aankomen, maar dat de zaken die strikt genomen billijk zijn, niet uit de weg mogen worden gegaan. Zaken die door ons strikt genomen billijk worden geacht, moeten op een gegeven moment die billijkheidswaarde ook toegekend krijgen.

Je hebt dan wel eens te nemen dat er op een ander terrein iets onaangenaams moet gebeuren. Het zal de Staatssecretaris bepaald niet onbekend zijn dat wij daartoe na afweging van alle factoren eventueel bereid zijn.

Van een andere zijde der Kamer werd gevraagd, een dekking aan te geven voor het amendement dat wij hebben ingediend. Bij dit soort wetswijzigingen en amenderingen plachten bepaalde zaken hier altijd later – in de loop van het jaar en op andere wijze – te worden geregeld. Ik denk daarbij aan de Voorjaarsnota. De Kamer is dan ook niet per se verplicht, direct de dekking aan te geven. Dat kan echter wel het geval zijn bij een begrotingspost.

Ik heb al gezegd dat de Staatssecretaris niet is ingegaan op een argument dat wij naar voren hebben gebracht. Ik zal dat argument eens herhalen. Indien destijds de noodzakelijk geachte tegemoetkomingsregeling niet via de Algemene Kinderbijslagwet was geregeld, maar op een andere wijze – los van de Algemene Kinderbijslagwet – bij voorbeeld via een uitkeringsregeling sec, dan was het geen oneigenlijk element geweest, zoals nu bij de Algemene Kinderbijslagwet het geval kan worden genoemd.

Bij een regeling sec zouden wij vandaag het argument van de oneigenlijke regeling – en het argument dat er geen sprake van recht is – niet hebben kunnen gebruiken. Om die reden is er naar mijn mening wel degelijk wat meer voor te zeggen, te spreken van een zeker recht en minstens van een billijkheid, wanneer wij zeggen dat de noodzaak van een overgangsregeling aanwezig is.

Alles afwegende en geluisterd hebbende naar de Staatssecretaris, moet ik zeggen dat wij ons amendement handhaven.

De Staatssecretaris heeft aan de hand van argumenten toegelicht waar-

Hermesen

om hij niet voelt voor de even door ons opgeworpen gedachte om in plaats van de eis van 130 dagen enigszins terug te gaan. Ik heb niet uitdrukkelijk gesproken van een voorstel mijnerzijds. Ik heb alleen gevraagd, of nog is overwogen of er alternatieven zijn in die richting en wat daarvan de consequenties zouden zijn.

Van onze kant zal daarop niet verder worden ingegaan, gezien de argumenten van de Staatssecretaris.

Gelet op de mededelingen van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk zullen minderjarige schoolverlaters – als ik haar goed heb begrepen – een vervangende uitkering krijgen als zij gedurende het halfjaar dat aansluit op het kwartaal waarin hun aanspraak op kinderbijslag eindigt, geen passend werk vinden. Die uitkering komt feitelijk neer op 420 gulden per kwartaal voor inwonende kinderen. Ik ga dan uit van 140 gulden per maand. Dat bedrag is globaal afgestemd op de kinderbijslag.

De kinderbijslag voor het eerste kind bedraagt 274 gulden per kwartaal en de kinderbijslag voor het tweede kind is 436 gulden per kwartaal. Voor bij voorbeeld het achtste kind bedraagt de kinderbijslag 840 gulden per kwartaal. Dat betekent dat zich bij deze regeling een niet onbelangrijk aantal gevallen zal voordoen, waarin de ouders tot de ontdekking zullen komen dat, wanneer het kind de school verlaat en het geen werk heeft, zij de helft van de kinderbijslag moeten missen.

Als het het achtste kind is, ontvangen zij in plaats van 840 gulden per kwartaal nu 420 gulden. Die gevallen zullen zich voordoen! Met andere woorden: hier is duidelijk sprake van een vrij hard gelag.

Deze zaak is hier slechts zijdelings aan de orde.

Ik heb goed begrepen dat binnenkort publikatie van de voorgenomen algemene maatregel van bestuur tot wijziging kan worden verwacht. Ik wil de Staatssecretaris nu al meedelen dat het de stellige bedoeling van onze fractie is om via haar leden in de kamercommissie voor CRM in elk geval over dit punt een pittige gedachtenwisseling met de Staatssecretaris te hebben.

□

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft de partieel leerplichtigen is eigenlijk het amendement-Hermesen-Van Dis nog het belangrijkste onderwerp. Daarin wordt voorgesteld dat de overgangsregeling tot 1

oktober a.s. van kracht blijft op basis van verworven rechten en het anders doorbreken van een verwachtingspatroon. De Staatssecretaris heeft aanvaarding van het amendement sterk ontraden.

Hij heeft op de klemmende noodzaak van de ombuigingen gewezen. Er is mijns inziens geen sprake van verworven rechten of van een verwachtingspatroon. De zaak was al op 28 augustus 1980 publiek gemaakt. Wat dat betreft is er geen argument deze overgangsregeling te doen plaatsvinden.

De oppositie heeft gezegd dat de Staatssecretaris en ik oneigenlijke elementen hebben aangevoerd. Het lijkt mij dat er sprake is van oneigenlijke argumentatie: de heer Meijer is van mening dat de kinderbijslag doorgang moet vinden omdat de inkomenspositie van deze kinderen over een langere periode moet worden gezien.

Naar mijn mening vraagt de gedachtengang van de PvdA over de herverdeling van inkomens dan nog eens grondige bezinning. Men moet dan de inkomens gedurende de leefperiode van iedereen eerst in het geding nemen, wil men die argumentatie afmaken. Daar hoor ik overigens de PvdA nooit over!

De heer **Meijer** (PvdA): U hebt veertien dagen geleden van mij nog eens kunnen horen dat de inkomensafhankelijke kinderbijslagregeling voor ons prioriteit nummer één is. Wij willen daarbij best de door u genoemde factoren bezien. In dat opzicht lijkt mij uw verwijt niet helemaal terecht, of u hebt veertien dagen geleden niet zo goed geluisterd!

De heer **De Korte** (VVD): U zegt in uw verhaal, dat de inkomenspositie van die kinderen op een zeker moment niet mag worden vergeleken met die van hun leeftijdgenoten maar dat dit moet gebeuren over een langere periode. Daaraan ontleent u het laten voortbestaan van het recht op partiële kinderbijslag.

De heer **Meijer** (PvdA): Dat is weer een misverstand. Ik ben niet begonnen met die vergelijking, want die vind ik volstrekt niet juist. Het gaat om een maatregel die is toegekend om het deelnemen aan partieel onderwijs te bevorderen en de inkomensderving die daarvan het gevolg is zo enigszins mogelijk op te vangen.

Die maatregel gaat u afschaffen. Dat betekent dat in de gezinnen van die 30.000 kinderen het inkomen dit jaar minimaal f 1000 en maximaal tot f 2500 lager is. Dat is het enige dat aan de orde is. U onttrekt f 30 miljoen aan

de inkomens van de gezinnen die aan dat inkomen echt behoefte hebben, vooral in deze tijd. Het gaat om de echte minima, weet u wel?

De heer **De Korte** (VVD): Als ik het over de echte minima heb dan doel ik met name op de gezinsminima. Ik praat dan niet over het suppleren via de kinderbijslag, maar via de bijstandswet.

De heer **Meijer** (PvdA): U praat er alleen maar over. U staat hier al maandenlang over dit onderwerp de ene redevoering na de andere te houden. U hebt op nog geen enkel moment de daad bij het woord gevoegd. U hebt enorme lofredes op de sociale minima gehouden, maar bij geen enkele concrete gelegenheid hebt u er iets aan gedaan.

Veertien dagen geleden hebt u het zelfs gepresteerd, tegen een voorstel van uw eigen Regering, die ten minste nog iets deed aan de kinderbijslag, te stemmen. U moet eens ophouden met dit soort van praatjes te verkopen. U bent daarin niet meer geloofwaardig.

De heer **De Korte** (VVD): Ik zeg u in antwoord hierop dat ik gelijk zal krijgen als wij binnenkort gaan praten over de echte minima, toegespitst op de gezinsminima. Daarvoor zullen wij extra dingen moeten doen en daarvoor zullen oplossingen worden gevonden. Dat weet ik heel zeker.

Mevrouw Bischoff had het over het investeren in menselijke talenten. Dat is buitengewoon belangrijk, maar ik wijs haar erop dat het daarvoor heel belangrijk is te investeren in het leerrecht. Het lijkt mij niet juist te doen wat zij doet. Dan kan een juridisch student ook aanspraak maken op een hogere studietoelage dan een medisch student omdat de investeringen in de medisch student hoger zijn, of dan kan een werknemer die op een kapitaalsintensieve arbeidsplaats zit, te horen krijgen dat hij op minder loon moet rekenen. Die argumentatie deugt mijns inziens volstrekt niet.

Mevrouw **Bischoff-van Heemskerck** (D'66): Dat ben ik met u eens, maar dat heeft ook helemaal niets te maken met het betoog dat ik heb gehouden. Zelfs Wiegel bakt zo iets niet.

De heer **De Korte** (VVD): Uw interventie was toch wel heel merkwaardig. U geeft mij dus toe, dat mijn betoog hierover juist is.

Mevrouw **Bischoff-van Heemskerck** (D'66): Dat is heel wat anders, want met mijn interventie had uw betoog niets te maken. Het was een alleraardigst fantasierijk praatje. Ik heb ervan genoten.

De Korte

De heer **De Korte** (VVD): U had het over het investeren in menselijke talenten en dat plaatste u in het kader van dit wetsontwerp. Toen zei u dat u op grond daarvan moest concluderen dat u niet af wilt van die kinderbijslag voor partieel leerplichtigen. Welnu, ik zeg nogmaals dat die argumentatie niet opgaat, want uit andere voorbeelden blijkt dat zij niet te houden is. Daarmee bak ik dus geen eieren, maar zorg ik gewoon voor een goede argumentatie.

Mevrouw **Bischoff-van Heemskerck** (D'66): Misschien zou u dat beter wel kunnen doen. Ik was van plan ten behoeve van de Staatssecretaris mijn beoogte te herhalen. Misschien wil hij wel luisteren en misschien wilt u dan ook luisteren.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot het punt van de referentie. De Staatssecretaris heeft gezegd dat hij goed heeft begrepen dat wij ons eendoordeel over zijn stelselwijziging nog voorbehouden, totdat wij de premieconsequenties kennen.

De kwestie van de gehuwde vrouw heeft de aandacht van de Staatssecretaris. Hij heeft erop gewezen, dat gehuwde vrouwen in de geïntegreerde regeling dezelfde rechten krijgen als ieder ander. Het moet wel budgettair neutraal blijven. Beide doelstellingen hebben onze zegen.

Wat de ingangsdatum betreft, heeft de Staatssecretaris gezegd, dat het 1 januari 1985 zal zijn. Dat is de uiterste datum, die de EG ons geeft. Het is overigens opvallend dat dit soort problemen in Nederland ontstaat. Ik denk dan aan de onbetaalbaarheid. De niveaus in dit land zijn dan ook bijzonder hoog.

De fractie van de PvdA heeft een amendement ingediend dat ertoe strekt, de referentie-drempel te verlagen tot 110 dagen respectievelijk 11 weken. Het besparingsbedrag wordt daardoor gehalveerd. Wij kunnen bijzonder moeilijk voor een dergelijk amendement stemmen, gezien de financiële positie van de rijksoverheid, die meer dan de helft moet suppleren wat de werkloosheidsuitkeringen betreft.

Dit wetsontwerp zou geen volume-effecten hebben, zo is gesteld. Ik constateer, dat er 5000 minder toekenningen zullen zijn. Dat geeft een structureel effect van ongeveer f 100 mln. Aangezien het structureel effect van de maatregel in totaliteit een half miljard is, is viervijfde aan andere zaken toe te wij-

zen. Dat betreft dan de vermindering van het volume van hogere uitkeringen.

Als ik de heer Meijer goed heb gevolgd, betrof dit vooral de uitkeringen aan mensen in leefeenheden. Welnu, dat is precies wat het congres van de PvdA in navolging van Van der Doef wil. De heer Meijer mag dan niet ongelukkig zijn met deze maatregel. Wat dat betreft valt men in zijn eigen zwaard. Overigens zijn wij geen voorstander van de ideeën van de heer Van der Doef. Wij houden het op de individualisering, de emancipatie, de EG-afspraken, de verzekeringsgedachten en het overeind houden van de midden-groepen.

Met de afschaffing van de kinderbijslag partieel leerplichtigen zijn wij het eens. De financiële situatie van deze kinderen is altijd beter dan die van de volledig schoolgaande leeftijdsgenoten. Vele c.a.o.'s bepalen, dat partieel leerplichtigen het volle loon uitbetaald krijgen.

Moeten die ouders dan nog gesuppleerd worden bij die huidige moeilijkheden om de financiële zekerheid rond te krijgen? Wat betreft de verhoging van de gewerkte-dagen-eis van 65 naar 130 dagen, merk ik op, dat die ons onvermijdelijk lijkt. De huidige drempel is in vergelijking met die in de ons omringende landen te mild. De nieuwe drempel betekent een besparing van een half miljard. Welnu, dat geld is hard nodig vanwege de grote toestroom van werklozen.

□

De heer **Knol** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Staatssecretaris voor de wijze, waarop hij is ingegaan op vragen en opmerkingen van mijn kant.

De Staatssecretaris heeft gezegd, dat het risico, dat een WSW-werknemer werkloos zal worden, niet op grote schaal aanwezig is. Kan hij dit nader uiteenzetten? Wanneer is sprake van 'grote schaal'? Kan dit betrekking hebben op het totale beeld? Of heeft het betrekking op een werkvoorzieningschap?

Het gaat erom, aldus de Staatssecretaris, dat de toestroom wordt afgeremd. Hij tast met deze stelling de doelstellingen van de WSW aan. De WSW zegt, dat er mogelijkheden moeten zijn om beschutte arbeid in het kader van de WSW te kunnen krijgen.

Op het ogenblik dat men – de Staatssecretaris noemde in verband met het verloop een percentage van 15 – de toeloop wil afremmen en dat men het werkgelegenheidseffect van de toestrooming min of meer in de hand

wil houden, waardoor de zaak voor de anderen zou kunnen worden gered, dan is er sprake van aantasting van de doelstelling. Het aantal potentiële WSW-werknemers neemt toe en het zal in de toekomst nog verder toenemen.

Niet iedereen die op dit werk is aangewezen, komt in de visie van de Staatssecretaris binnen de WSW aan het werk, hetgeen betekent dat al deze mensen genoeg moeten nemen met hun uitkering. Dat heeft direct te maken met de grote kosten die de overheid voor dat doel moet maken. Van bezuinigingen op dat punt is dan ook geen sprake.

Als het personeelsbestand in verband met de WSW niet toeneemt, dan houdt dat in dat de overhead-kosten per WSW-werknemer hoger worden. Ook hiervan kan men niet zeggen dat het bezuinigend werkt.

Wij hebben daarom voorgesteld een bedrag te reserveren om maatregelen te treffen voor plaatsen en werkverbanden waar werkloosheid dreigt. Als de Staatssecretaris zegt dat dit niet kan, omdat de financiering in verband met de WSW gebeurt via wettelijke regels op declaratiebasis, dan doet dat mijns inziens geen afbreuk aan ons voorstel; ik zal straks ter zake een motie indienen.

Er komt uit de WSW een bedrag van 13 mln. vrij. Wat is er tegen om dit bedrag van 13 mln. als extra aanvulling op de begrotingspost, die voor de WSW wordt gecreëerd te zetten? Het wordt dan mogelijk dat werkverbanden, die moeilijkheden krijgen met hun werkvoorziening – voorbeelden daarvan heb ik genoemd – geld uit deze middelen krijgen. Ik meen dat dit heel goed kan.

Ik heb de eer u, mijnheer de Voorzitter, hierbij een motie te overhandigen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Welke criteria zou de heer Knol willen hanteren bij het verdelen van dit bedrag? Dat lijkt mij niet erg eenvoudig.

De heer **Knol** (PvdA): Voor mij zou dat niet eenvoudig zijn, maar voor de Staatssecretaris, die het hele beeld ziet, lijkt het mij veel gemakkelijker.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het is voor mij evenzeer moeilijk.

De heer **Knol** (PvdA): De Staatssecretaris weet precies, waar de knelpunten zich voordoen, zodat hij kan bepalen, welke criteria hij daarvoor zal gebruiken. Ik ben dan ook zeer nieuwsgierig, hoe hij de vragen zal beantwoorden, die ik vorige week, samen met collega Worrell heb gesteld, want die gaan over dit onderwerp.

De **Voorzitter**: Door het lid Knol wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat een beperking van de groei van de uitgaven voor sociale zekerheid noodzakelijk is;

voorts overwegende, dat het behoud van werkgelegenheid de beste waarborg is de uitgaven voor de sociale zekerheid binnen aanvaardbare hoogte te houden;

van oordeel, dat WSW-werknemers, indien zij worden ontslagen, uiterst minieme kansen hebben weer in het arbeidsproces te worden opgenomen en dienstengevolge feitelijk geen ander vooruitzicht hebben dan na te zijn uitgetrokken uit de WW/WWV, aangewezen te zijn op een bijstandsuitkering, hetgeen de uitgaven voor de sociale zekerheid onherroepelijk zal verhogen;

verzoekt de Regering, de uit wetsontwerp 16 527 voortvloeiende financiële opbrengsten aan te wenden voor werkgelegenheidsbevorderende maatregelen binnen de WSW,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 11 (16 527).

De heer **Knol** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat uit de motie blijkt dat wij de Staatssecretaris voldoende ruimte geven om wat wij van hem vragen exact in te vullen.

De heer **Hermesen** (CDA): Kunt u voorbeelden van maatregelen noemen, die met dit geld getroffen zouden kunnen worden en die anders niet zouden kunnen worden genomen?

De heer **Knol** (PvdA): Men zou kunnen denken aan speciale omscholingsmaatregelen maar het kan ook heel goed zo zijn dat men door middel van het brancheberaad en andere mogelijkheden actie onderneemt om werkgelegenheid te scheppen. Die acties kosten geld en de gemeenten hebben op dit moment niet de financiële mogelijkheden, daaraan aandacht te geven.

De heer **Hermesen** (CDA): Ik dacht toch dat er op dit moment aardig wat aan acquisitie werd gedaan!



De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Dit naar onze opvatting uitermate belangrijke debat – belangen van grote groepen van de bevolking zijn hierbij in het geding – krijgt toch een wat merkwaardig verloop. Zie ik de positie van de VVD goed, dan heeft zij zich zo'n beetje tot taak gesteld, hier op te treden als de bewaker van de kassa.

De heer **De Korte** (VVD): Dat moet toch iemand doen?!

De heer **Meijer** (PvdA): De heer Hermesen typeert de positie van het CDA door de indruk te wekken dat hij deze hete aardappel maar het liefst zo snel mogelijk doorslikt. Hij wil er liever niet te veel woorden aan vuil maken. De Regeering heeft bij dit alles een typisch voorbeeld van beleidsverdediging gegeven, waarbij zij soms met een beroep op niet aanwezige maatregelen of op in het vooruitzicht gestelde maatregelen vergaande verslechteringen voor de bevolking heeft doorgevoerd.

Mijnheer de Voorzitter! Eén kwart van de mensen, die nu werkloos worden en daarbij nog een beroep kunnen doen op WW en WWV – het gaat naar schatting om 55.000 mensen – wordt door dit voorstel verwezen naar de Bijstandswet. Het is een ontwikkeling, die tegengesteld is aan het streven, dat vanaf 1964, de totstandkoming van de WWV, gold. Dat streven was erop gericht, zo weinig mogelijk mensen van de bijstand afhankelijk te maken.

Staatssecretaris **De Graaf**: Kunt u nader ingaan op dit probleem? U zegt zelf, dat die referte-eis ter discussie mag worden gesteld en kritisch bezien mag worden. Ik vraag u nu concreet, of het juist is dat iemand, die zeven weken achtereen tegen een hoog loon heeft gewerkt, zo langdurig een hoge uitkering krijgt. Ik neem aan, dat u die vraag ontkennend moet beantwoorden en ik vraag u vervolgens, hoe u een dergelijke ongewenste situatie dan wil wegwerken.

De heer **Meijer** (PvdA): Ik heb een voorstel geformuleerd waarmee naar mijn mening, indien men toch met dit wetsontwerp wil doorgaan, meer redelijke grenzen worden aangegeven wat betreft de eis inzake de gewerkte dagen. Ik zal nader ingaan op deze interruptie maar ik wil eerst aangeven wat ons kernbezwaar is tegen dit wetsontwerp. Het vermindert niet het beroep op de sociale uitkeringen of de werkloosheid; het verschuift groepen

in het bestand van de werklozen naar een lager uitkeringsniveau.

Het betreft in het bijzonder de gehuwde vrouwen, jongeren en buitenlandse werknemers. Zij betalen de gevolgen en zijn bij uitstek de groepen die een slechte concurrentiepositie innemen op de arbeidsmarkt.

Het voorbeeld dat hier al een paar maal over de tafel is gegaan spreekt misschien nog het meest. 5000 vrouwen, een schatting die nog aan de lage kant is, zullen geen uitkering meer krijgen als gevolg van dit voorstel en dat in een tijd dat hun zelfstandige rechten in de sociale zekerheid behoren te worden vastgelegd en de Regering zegt aan maatregelen op dat punt te werken.

De eis van de 130 gewerkte dagen voor het recht op een WW- en WWV-uitkering lijkt, zo heb ik in eerste instantie gezegd, eenvoudig en helder, maar is in de praktijk een te grof middel. Wij hebben fijnmaziger maatregelen en een fijnmaziger stelsel nodig, dat recht doet aan mensen met een lang arbeidsverleden, een onregelmatig arbeidspatroon, een korte arbeidsduur en deeltijdwerkers.

Als de Staatssecretaris het voorstel dat wij hebben gedaan goed heeft bekeken, zal hij weten dat wij met hem in het door hem gegeven voorbeeld geen meningsverschil hebben. Het gaat natuurlijk om heel andere categorieën, die door zijn maatregel buitengewoon pijnlijk worden getroffen.

Wij vinden dat zij een arbeidsverleden, een arbeidspatroon of een vorm van arbeid hebben gekozen die wij dringend nodig hebben, zoals de deeltijdarbeid. De maatstaven voor de toekenning van een werkloosheidsuitkering in het voorstel van de Staatssecretaris werken daarvoor veel te grof. Het moet veel fijnmaziger.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Mijn probleem is een beetje het volgende. De heer Meijer heeft, althans in eerste termijn, allereerst gesteld dat de voorstellen die wij hebben gedaan niet moeten worden doorgevoerd. Hij heeft alleen gezegd dat wij moeten verfijnen als zij doorgaan. Mijn opmerking van zojuist betrof enkele concrete voorbeelden. De heer Meijer ging daarop niet in. Hij zou die gevallen rustig laten voortbestaan.

De heer **Meijer** (PvdA): Ik heb zojuist gezegd, dat wij daarover geen meningsverschil hebben. In het door de Staatssecretaris gegeven concrete voorbeeld voorzien onze voorstellen ook niet. Ik meen daarover heel duidelijk te zijn geweest. Ik heb het over heel

Meijer

andere categorieën, waarop ik met een paar voorbeelden heel duidelijk terugkom.

De Staatssecretaris heeft gezegd dat allerlei nieuwe categorieën op de arbeidsmarkt zijn gekomen, die eigenlijk helemaal niet zoveel behoefte hebben aan de uitkeringen. In zijn voorstel gaat het om het voorkomen van zogenaamde kruimeluitkeringen. Nu mag zijn voorbeeld van zojuist daarop betrekking hebben, maar de maatregel werkt natuurlijk niet alleen voor iemand die zeven weken heeft gewerkt en dan een volledige uitspraak op uitkering doet.

Overigens heeft de Staatssecretaris die persoon die zeven weken heeft gewerkt helemaal geen uitkering, ook geen basisuitkering, in het vooruitzicht gesteld. Neen, met zijn maatregel stelt hij de eis van 26 gewerkte weken in een patroon van een vijfdaagse werkweek. Dat is natuurlijk heel andere koek dan het voorbeeld dat hij geeft.

Hij moet mij niet vragen wat ik doe in een geval, waarvoor hij bij het vaststellen van zijn eigen maatstaven het vierdubbele als criterium neemt.

Staatssecretaris De Graaf: Hoe komt de heer Meijer erbij, te beweren dat ik iemand die bij voorbeeld acht weken heeft gewerkt helemaal geen uitkering in het vooruitzicht stel? Als hij de taakopdracht aan de interdepartementale commissie leest, zal hij tot heel andere conclusies komen. Kijk maar naar de basisvoorziening.

De heer **Meijer** (PvdA): 1985, heb ik begrepen! De Staatssecretaris stelt heel fraaie dingen in het vooruitzicht. De wetgeving die hij ons in het vooruitzicht stelde was bijna een fata morgana. Wij zijn echter niet gebaat bij hetgeen hij ons belooft te zullen doen of aan zijn opvolger te zullen adviseren om te gaan doen, als die na 26 mei op zijn stoel zit.

Wij beoordelen op dit moment concrete voorstellen, die de Staatssecretaris tot wet wil doen verheffen. Dat hij zo af en toe zijdelings verwijst naar een gedachte die op zijn departement leeft stellen wij op prijs, maar kan voor ons geen reden zijn om met dit soort ingrijpende voorstellen akkoord te gaan.

Over kruimeluitkeringen hebben wij het al helemaal niet. Ik wijs nog eens op de positie van de werkende gehuwde vrouw die werkloos wordt en niet voldoet aan de zware referte-eis van 130 dagen. Voor die categorie vervalt iedere aanspraak op werkloosheid.

Daar is sprake van een absolute teruggang, die haaks staat op de maatschappelijke ontwikkeling, waarin deeltijdwerk wordt aangemoedigd, hetgeen door zwaardere referte-eisen, zoals in het voorstel van de Regering opgenomen, kan worden belemmerd.

Dat is nog niet eens mijn grootste bezwaar. Het staat haaks op een beleid, gericht op het toekennen van zelfstandige rechten in de sociale zekerheid. Dat heb ik in eerste instantie anti-empancipatoir genoemd. Ik heb daarop geen enkele reactie van de kant van de Regering gehoord. Ik vind dat een onverteerbaar voorstel.

Ik wil opnieuw aan de Staatssecretaris voor emancipatiezaken vragen, hoe zij een dergelijk beleid vanuit haar verantwoordelijkheid en haar positie in het kabinet kan dekken. Ik heb al begrepen, dat zij dit hier niet wenst te verdedigen. Dit is een positie, waarvoor ik begrip kan opbrengen.

De Staatssecretaris heeft ook gereageerd op ons tegenvoorstel. Ik wil daarop nu een aantal algemene opmerkingen maken en daarbij aansluiten op de bezwaren, die hij heeft aangevoerd tegen het amendement, dat wij nu concrete vorm hebben gegeven.

Er zijn volgens de Staatssecretaris vier bezwaren. Het strookt niet met de eis voor een aanvullende uitkering in een toekomstige regeling, die wij onder een volgend kabinet tegemoet zullen zien en waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen basisuitkering en aanvullende uitkering. Naar mijn opvatting strookt dit daar volstrekt mee, zij het dat het amendement de grens lager stelt, namelijk in plaats van op 130 op 110 dagen.

De Staatssecretaris heeft toegegeven, dat zijn 130 dagen willekeurig is. Vermoedelijk is dit gebaseerd op 26 weken (een half jaar). Mijn 110 dagen is ook afgeleid van een half jaar, maar dan wel van de min of meer feitelijk gewerkte dagen. Daarbij zijn dan afgetrokken vakantie- en feestdagen. Feitelijk vindt mijn berekening echter op dezelfde grondslag plaats als die van de Staatssecretaris.

Wat ik toevoeg – en daarom strookt het wel met een toekomstige geïntegreerde werkloosheidsregeling – is een begin met de invoering van een recht op een beperkte uitkering in die gevallen, waarin men niet aan de zwaardere referte-eis voor de aanvullende uitkering voldoet, maar tenminste 55 dagen in een twaalfmaandelijkse periode, voorafgaand aan de werkloosheid heeft gewerkt.

Ik ben met mijn voorstel veel meer in de lijn van het beleid dat hij de komende jaren wil voeren dan de Staatssecretaris met zijn voorstel. Hij zou dat ruiterlijk moeten erkennen. De basisuitkering, die hij wil met een lagere referte, leggen wij in feite al in ons amendement neer.

Het tweede argument van de Staatssecretaris is, dat het amendement niet bijdraagt aan de vereenvoudiging. Dat begrijp ik. Het amendement maakt het wat ingewikkelder. Vanmorgen heb ik al betoogd, dat men een ingewikkelde situatie als de verzekering tegen werkloosheid in een gecompliceerde arbeidsmarktsituatie met langdurig arbeidsverleden, met kortere arbeidspatronen, met deeltijdwerk, enz., niet met één norm kan regelen.

Men moet daarvoor meer criteria hebben. Men moet zich niet laten ontmoedigen omdat de praktijk zo ingewikkeld is. Men moet de zaak niet voor allerlei categorieën slecht gaan regelen, omdat men zo'n eenvoudige en heldere norm wil stellen.

Het derde argument is dat de 110 dagen niet in de systematiek van de wet past. Dat moet mij nog maar eens duidelijk gemaakt worden. Bij de voorbereiding van het amendement hebben wij deskundige bijstand gehad. Ik heb dat bezwaar toen niet gehoord. Ik vind echter dat de systematiek van de wet – hoe belangrijk deze ook is – nooit boven het recht, dat men wil realiseren, gaat. In dat opzicht is er geen enkele reden om een verbetering van de regeringsvoorstellen ten opzichte van allerlei categorieën onder de bevolking achterwege te laten.

Ik kom nu op het vierde en vermoedelijk belangrijkste argument van de Regering, namelijk dat door mijn amendement de besparing naar de schatting van de Staatssecretaris zou worden gehalveerd. Men kan zich natuurlijk tot doel stellen om op de korte termijn heel veel te besparen in de sociale zekerheid.

Ik heb in mijn eerste termijn gezegd dat als men die weg opgaat men kan verwachten dat iedere tegenvallende ontwikkeling zal worden gevolgd door verzwaarde eisen, ook op dit punt. Natuurlijk gaat het in dit opzicht ook om de vraag wat ter zake nu goed beleid is; waar kan de steun worden verkregen van maatschappelijk belangrijke groepen, zoals de vakbeweging die in grote mate mede belanghebbend is voor de regeling van deze kwestie en die ook van groot belang is voor medewerking aan het toekomstige arbeidsvoorwaardenbeleid.

Meijer

Onze centrale kritiek op de Regering is dat zij op te korte termijn te zware bezuinigingen doorzet en daarmee de samenwerking met belangrijke maatschappelijke groeperingen verspeelt. Je kunt beter zo'n regeling invoeren en mogelijk het eerste jaar de heft van je gestelde doeleinden realiseren en over compenserende maatregelen gaan nadenken – mijn fractie heeft daarover verleden week allerlei voorstellen gedaan tijdens het werkgelegenheidsdebat – dan dat je nu op dit punt het onder-
ste uit de kan wilt halen met alle negatieve gevolgen van dien.

De Staatssecretaris heeft mijn vraag over artikel 35,4 beantwoord zoals ik vreesde, namelijk dat onderdeel b. in dat artikel als een verzwaaring moet worden gezien van de referte-eis die al in onderdeel a. – de normale referte-eis – is vermeld.

Wij hebben grote moeite met dit voorstel van de Regering want hier komt een referte-eis boven op een reeds bestaande. Dat mag de Staatssecretaris dan verwijzen naar een ander onderdeel van de Werkloosheidswet, wij hebben daar bezwaar tegen. Wij zouden juist het opnieuw weer beginnen na een langdurige periode van werkloosheid niet aan te grote risico's, aan verzwaarde referenties, bloot willen stellen.

Daarom zullen wij op dat punt een amendement indienen om de tekst in dat opzicht nevensgeschikt te maken.

Staatssecretaris Kraaijeveld heeft een uitvoerige toelichting gegeven op ontwikkelingen die zij voorbereidt in de rijksgroepsregeling werkloze werknemers. Gelet op het tempo waarop zij dat overzicht gaf, is het mij niet gelukt alles op te schrijven. Ik zou dan ook graag zien dat zij dat overzicht op papier zette. Het gaat dan om de door haar genoemde categorieën en om de normen zoals zij die zich voorstelt voor de beneden 21-jarigen voor de in- en uitwonenden.

Dan kunnen wij ook een vergelijking maken met de huidige norm. Bovendien zou ik graag zien dat zij in datzelfde staatje de uitkeringsniveaus voor dezelfde groepen in het kader van de WWV zette.

Ik vond het buitengewoon merkwaardig haar toelichting te horen op de vraag waarom de RWW-norm voor bepaalde leeftijdscategorieën hoger moest uitvallen dan de betrokken normen in de WWV of, anders gezegd, als haar redenering klopt, klopt natuurlijk de redenering van de Staatssecretaris van Sociale Zaken niet, want hij laat toe dat de norm voor de WWV in feite

naar een niveau zakt waarop een zelfstandig bestaan niet meer mogelijk is.

Immers dat is het criterium dat ten grondslag ligt aan de norm voor zelfstandig wonende jongeren die een bijstandsuitkering krijgen. Mijn opvatting is dat een sociale verzekeringsregeling, de WWV of de WW, nooit lager kan uitkomen dan de RWW als vergelijkingsbasis.

Op het moment dat men die kant opgaat, wordt de Bijstandswet een soort toeslagenstelsel op sociale verzekeringswetten en dat is het omgekeerde van de praktijk tot nu toe. Ik zou daar de grootst mogelijke bezwaren tegen hebben en aan deze hele discussie ontleen ik eigenlijk ook een politieke conclusie.

De Regeringspartijen moeten zich het nu volgende nog maar eens goed realiseren. Naar mijn mening is de Regering in haar grote behoefte om bij jongeren op allerlei niveaus minimumjeugdlonen en de daarvan afgeleide uitkeringen te verlagen kennelijk zo driftig aan de slag gegaan dat zij nu zelf, met het resultaat van haar werk geconfronteerd, moet erkennen dat de WWV-uitkeringen voor 18- en 19-jarigen lager uitkomen dan de vergelijkbare bijstandsuitkering.

Wie deze ontwikkeling de laatste jaren een beetje heeft gevolgd, weet dat men dan de zaak op zijn kop zet. De Regering moet politiek erkennen dat zij met de verlaging van de minimumjeugdlonen voor deze groepen te ver is doorgeschoten. Zij is beneden het niveau gekomen dat zij in het kader van de Bijstandswet als noodzakelijk beschouwt om in de kosten van levensonderhoud te kunnen voorzien.

De Staatssecretaris voor jeugdbeleid heet ik ook hartelijk welkom. Ik ben blij dat ook zij haar verdediging wilde voeren. Zij moet toch toegeven dat de cumulatie van maatregelen, gegeven het niveau van de werkloosheid onder jongeren, de verlaging van de minimumjeugdlonen, de aanpassing van de WWV-normen, de verlaging van de RWW-normen, de wachttijd van een half jaar in de bijstand, ons doet concluderen dat de klok ten aanzien van het zelfstandig recht van jongeren op inkomen wordt teruggedraaid.

Ik wil nog een opmerking maken over het afschaffen van kinderbijslag voor partieel leerplichtigen. Het centrale punt van discussie tussen de Regering en ons was, dat de Regering drie redenen aanvoerde voor de maatregel, namelijk de benodigde bezuiniging, de betere positie van deze groep ten opzichte van de studerende en

het achterwege blijven van een uitbreiding van het aantal leerplichtige dagen.

Voor dat laatste draagt de Regering natuurlijk mede verantwoordelijkheid. Het eerste lijkt mij een discutabel punt, want men kan toch moeilijk volhouden dat de Staat der Nederlanden door het nemen van deze maatregel wordt gered. Het derde argument vind ik merkwaardig. Als men de toekomstkansen van partieel leerplichtigen afmeet aan die van studerende en de milieus in oegenschou neemt waarin deze kinderen opgroeien, dan ziet men toch dat het gaat om de problematiek van een groeiende restgroep, die noch in het onderwijs, noch op de arbeidsmarkt vooruit kan.

De samenleving erkent wel het recht op onderwijs, maar slaagt er niet in om het voor iedereen te realiseren. Deze groep vormt een groeiende harde kern in de jeugdwerkloosheid. Ze worden in toenemende mate achtergesteld en zijn afhankelijk van sociale uitkeringsregelingen die ook voor hen verslechterd worden. Dat is een bijdrage aan de vorming van een achterstandsbeleid, echter nu in omgekeerde zin.

Groepen worden niet geholpen om zich verder te ontwikkelen of te emanciperen. Ze worden verder op achterstand gezet. Als de Regering uit overwegingen van systematiek in de kinderbijslag deze maatregel thans wil afschaffen, dan had zij tegelijk een maatregel moeten aankondigen om het bedrag van 30 mln. aan deze jongeren en hun gezinnen ten goede te laten komen.

Dan zou men echt iets hebben gedaan aan het door de Staatssecretaris genoemde oneigenlijke element in de kinderbijslag, terwijl tegelijkertijd de positie van deze groepen niet slechter was geworden. Nu wekt de Regering de indruk dat het uitzuiveren van oneigenlijke elementen belangrijker is dan de behartiging van de ontwikkelingskansen van deze groep werkende jongeren. Dat betreuren wij zeer.

□

De heer **Van Dis** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Ik begin met het uitspreken van mijn erkentelijkheid voor de antwoorden van de Staatssecretarissen. De Staatssecretaris van CRM zal het mij niet euvel duiden wanneer ik mij hoofdzakelijk zal richten tot haar collega. Ik begin met de volgorde aan te houden van de wetsontwerpen die op de agenda staan.

Ik kom eerst bij enkele punten over de afschaffing van de kinderbijslag

Van Dis

voor de partieel leerplichtigen, waarbij het met name gaat om de overgangsregeling. Uit het antwoord van de Staatssecretaris heb ik geen enkel nieuw argument gehoord. Wel kreeg ik de indruk dat er bij hem meer begrip gekomen is voor het pleidooi voor een overgangsregeling. Hij heeft dat min of meer in die woorden ook gezegd.

Hij wil thans wel aanvaarden dat het abrupt stoppen een doorbreking van verwachtingen met zich brengt. Die erkenning heeft onze fractie tot de – misschien wat te boude – conclusie gebracht dat nog een enkele duw nodig is, waarna de Staatssecretaris de balans laat doorslaan naar het billijke van een overgangsregeling.

Ik wil niet twisten over de vraag of deze wel of niet rechtmatig moet worden genoemd. Ik kan mij in ieder geval wel aansluiten bij het argument dat de heer Hermesen nog naar voren heeft gebracht.

De Staatssecretaris zei dat hij een aantal redenen had om daar tegen te zijn. Ik heb er echter maar één gehoord: de financiën. Is het feit dat de Staatssecretaris nu niet in staat is om op andere terreinen pijnlijker bezuinigingen aan te geven, niet het bewijs van de niet helemaal stevige grondslag van zijn stelling: geen overgangsregeling.

Wij hebben natuurlijk begrip voor de wenselijkheid om het totaal van ook incidentele tegenvallers – en dit zou ook een tegenvaller zijn in het kader van het oorspronkelijke plan – mee te nemen in een totaalbenadering. Het nu niet noemen van gevraagde pijnlijker maatregelen – de Staatssecretaris heeft dit element zelf in de discussie ingebracht – maakt zijn stelling er ook niet overtuigender op. De heer Hermesen zei dan ook terecht: wij handhaven ons amendement.

Ik wil nog een opmerking maken over de toename van het verzuim. Het is duidelijk dat wij niet doelden op die jongeren die wel ingeschreven zijn, maar dat vormingswerk niet volgen. Men kan de Staatssecretaris toegeven dat het laten vervallen van de KB voor deze groep geen negatieve invloed zal hebben.

Juist het feit dat zij die wel dat onderwijs volgen het zullen laten afweten, was het punt waarom wij vroegen. Ik krijg het idee dat dit ertoe kan leiden dat de afstand tussen wet en werkelijkheid zal toenemen. Is dit ook niet een overweging die niet leiden tot de nodige zorgvuldigheid bij het opstellen van wettelijke bepalingen?

Ik kom tot het derde wetsontwerp, de referte-eisen. Er is veel gesproken over de gelijke rechten. Ik moet de Staatssecretaris corrigeren toen hij sprak van een kamerbrede aanvaarding van gelijke rechten in de AAW. Onze fractie heeft op principiële gronden destijds gesteld dat bij het maken van wettelijke regelingen in ieder geval de fundamentele verhoudingen tussen man en vrouw krachtens de scheppingsorde tot uitgangspunt moeten worden genomen. Zelfs EG-richtlijnen zullen daarvoor moeten wijken.

De heer **Verbrugh** (GPV): De heer Van Dis spreekt nu ook namens mij.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik ga dat onderscheid toch niet opheffen?

De heer **Van Dis** (SGP): Wat voor onderscheid?

Staatssecretaris **De Graaf**: Het fundamentele onderscheid tussen man en vrouw. Het gaat hier alleen om de gelijkberechtiging.

De heer **Van Dis** (SGP): Het gaat er mij alleen om dat de implicaties die uit die Scheppingsorde naar voren komen, in de wetgeving moeten doorwerken.

Wij kondigen reeds nu aan dat ook de integratiewetgeving voor de basisuitkeringen en de aanvullende uitkeringen aan dit fundamentele beginsel zal worden getoetst. Wij dagen beide bewindslieden uit aan dit aspect in de memorie van toelichting ter zijner tijd uitvoerig aandacht te besteden.

Ik heb genoteerd dat de Staatssecretaris het resultaat van het door de Sociale-Verzekeringsraad via de bedrijfsverenigingen te entameren onderzoek naar mogelijke remmingen als gevolg van de verhoging van die referte-eis heeft genoemd. Ik heb gevraagd wat hij nu gaat doen als blijkt dat hier werkelijk obstakels liggen. Gaat hij die snel opruimen of niet?

□

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank beide bewindspersonen voor hun antwoord. Vooral de discussie met de Staatssecretaris van Sociale Zaken was interessant waar het ging om het oneigenlijke element in bepaalde specifieke wetgeving en bezuinigingen die rechtvaardig over de burgers moeten worden verdeeld.

Ik wil dit punt nog één keer van mijn kant benaderen. Ik denk dat de burger die een uitkering krijgt, niet precies weet of er in zo'n wetje oneigenlijke elementen zijn gesloten. Dat geloof ik echt niet; zij zijn niet zulke muggenzifters als wijzelf.

Wij moeten dat zijn, zij behoeven dat niet te zijn. Het is duidelijk dat er in deze tijd bezuinigd moet worden; daarmee is onze fractie het ook eens. Wij moeten dit als politici in het land ook gaan uitleggen. Dan komt het probleem van de rechtvaardige verdeling om de hoek kijken. Ik vind het bij voorbeeld bij dit bezuinigingspakket van de Regering niet uit te leggen dat minder georganiseerde groepen, zoals jongeren en toch ook gehuwde vrouwen, van alle kanten om hun oren worden geslagen.

Dat voelt men als onrechtvaardigheid. Ik kan in het land niet uitleggen dat, terwijl iedereen gelijke uitkeringsrechten van mannen en vrouwen op korte termijn wenst, 5000 tot 7000 gehuwde vrouwen tot 1985, zoals de Staatssecretaris zojuist zei, uit vrijwel alle uitkeringen worden gegooid.

Bezuinigingen okay; dat vindt mijn fractie ook, maar ze moeten wel uitlegbaar zijn. Dan is het nog niet leuk voor de mensen en horen wij nog allerlei bezwaren, maar het wordt dan niet als een zodanig onrecht gevoeld, dat nog veel meer mensen de neiging krijgen zich van deze maatschappij af te keren.

Ik kom dan op de afschaffing van de kinderbijslag. Ik betwist niet, dat er een oneigenlijk element in was opgenomen, misschien, maar het heeft mij niet overtuigd, omdat er toch sprake is van een opeenstapeling van maatregelen waardoor de jongeren worden getroffen. Dit is voor mij belangrijker dan het op dit moment halen van een oneigenlijk element uit een bepaalde wet.

Ik zou het heel anders hebben gezien, als niet juist de Wet op het minimum jeugdloon zou zijn veranderd en als geen plannen bestonden tot lange wachtperiodes voor de RWW-uitkering.

Waarop is het vertrouwen gebaseerd, dat de ontduiking van de gedeeltelijk leerplichtigen niet groter zal worden? Immers, de ontduiking is nu al groter dan de helft: 51% volgens de cijfers van de Regering. Ik ben ook voor een leerrecht, mijnheer De Korte.

Ik vind echter niet dat men een bezuinigingsmaatregel moet nemen als men principieel met een maatregel iets wil veranderen. Dat vind ik oneigenlijk bestuur.

De heer **De Korte** (VVD): Dat doen wij ook niet.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Ik dacht dat u het koppelde; mijn excuses.

Wat de WSW betreft dank ik de Staatssecretaris van Sociale Zaken

Bischoff van Heemskerck

voor de duidelijke garanties voor de percentages en de zo hard mogelijke toezeggingen wat het werkloosheidsrisico betreft. Ik hoop dat wij hem daar in de toekomst niet aan behoeven te houden.

Ik ben een beetje geschrokken van de referte-eis, vooral van de streefdatum van de geïntegreerde regeling. Ik had de indruk gekregen dat die streefdatum veel dichterbij zou liggen. Er is nu geen basisvoorziening. Een kleine vier jaar vallen dus een aantal mensen terug. Ik vind dit moeilijk. Ik hoop dat de Staatssecretaris wil ingaan op de argumenten, die door anderen en door mij zijn genoemd, over de gehuwde vrouwen.

Is het niet mogelijk op één of andere manier daaraan iets te doen?

Mijn glijdende schaal voor de referentie-eis betekent een grotere rechtvaardigheid. De Staatssecretaris heeft waarschijnlijk ook alle artikelen gelezen over de wet van de afnemende service bij toenemende automatisering. Men zou dit nu kunnen omdraaien, door de toenemende automatisering te gebruiken om zo'n referte-eis rechtvaardig te maken en niet zo hard, van de ene dag alles en de andere dag niets.

Ik had hierover eerst een motie willen indienen. Wijzere mensen hier hebben mij dat echter afgeraden, omdat deze nu nog geen kans zou maken. Ik wil het idee echter meegeven omdat de Staatssecretaris toch een zekere flexibiliteit aan de andere kant inbrengt.

Ik had het mandaat van mijn fractie om voor het wetsontwerp te stemmen als er bepaalde garanties zouden worden gegeven ten aanzien van de problemen die ik zojuist noemde. Zoals het antwoord nu in eerste termijn heeft geluid, moet ik toch terugkomen. Die garanties zijn eigenlijk niet gegeven. Ik ben benieuwd naar het antwoord in tweede termijn van de Staatssecretaris.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ook ik dank graag de bewindspersonen van beiderlei kunne voor de antwoorden. Een kroniekschrijver die te zijner tijd de historie van de sociale zekerheid in de tweede helft van deze eeuw zal beschrijven, zal waarschijnlijk mededelen dat wij voortdurend bezig waren de rechtvaardigheid te betrachten.

Toen het goed ging werden in alle hoeken en gaten de gevallen opgespoord van categorieën uitkeringsge-

rechtigden die een achterstand hadden ten opzichte van anderen, en die daarom ter wille van de rechtvaardigheid moesten worden opgetrokken.

Toen het slecht ging werden overal de gevallen opgespoord van categorieën die nog een beetje voorop liepen en die ter wille van dezelfde rechtvaardigheid worden gekort. Deze laatste handelwijze wordt vandaag betracht.

Zo gaat het ook met het herkennen van een oneigenlijk element van de kinderbijslag bij de partieel leerplichtigen. Ik leg mij daarbij neer. Bij de WSW-regeling legde ik mij ook al neer.

Het punt van de voorkoming van werkloosheid van WSW-werknemers hield ook mij bezig. De Staatssecretaris wees erop dat WSW-ers niet alleen werkzaam zijn in speciale werkplaatsen die relatief veel geld kosten, maar bij voorbeeld ook bij de plantsoendienst.

In eerste termijn had ik nog gewezen op openbare reinigingsdiensten die bij voorbeeld allerlei rommelige opschriften en illegale, ontsierende aanplakselzouden kunnen verwijderen? Zijn er op dit gebied nog mogelijkheden?

Het deed mij genoegen dat de Staatssecretaris duidelijk zei dat de basisvoorziening die hij beoogt geen gegarandeerd arbeidsloos inkomen zal zijn.

Ik zal mijn betoog beëindigen met een diepzinnige vraag. Wanneer de Staatssecretaris een brandverzekering afsluit en wanneer zijn huis één dag nadat hij de verzekering heeft afgesloten afbrandt, dan krijgt hij het volle bedrag van de brandschade terug. De verzekeraar zegt dan niet: neen mijnheer, als u zo kort premie hebt betaald, dan krijgt u maar een kleine schadevergoeding, maar hoe langer u premie hebt betaald, hoe meer u van uw schade terugkrijgt.

Komt de relatie die de bewindsman ook in de toekomst wil leggen tussen de duur van de arbeidsperiode en de duur van de uitkering, niet in botsing met de verzekeringsgedachte?

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Allereerst zal ik ingaan op de opmerkingen over het wetsontwerp inzake de afschaffing van het recht op kinderbijslag voor partieel leerplichtige kinderen. De heer Hermesen verklaarde dat ik niet ben ingegaan op diens argument dat er nu geen sprake zou zijn van een oneigenlijk element, wanneer destijds was gekozen voor een loondervingsuitkering buiten de kinderbijslag.

De constatering van de heer Hermesen is op zich zelf juist, maar ik ben er in mijn antwoord wel degelijk op ingegaan dat er thans geen mogelijkheid is, een loondervingsvergoeding te creëren. Ik ben het evenwel niet eens met de heer Hermesen dat hierin een argument ligt voor een overgangsregeling.

Ik heb geprobeerd, duidelijk onder woorden te brengen dat mijn afwijking anders uitvalt, hoeveel begrip ik ook heb voor de benaderingswijze van de heren Hermesen en Van Dis.

De heer Van Dis veronderstelde bovendien dat ik bijna door de pomp was, maar zover is het echt nog niet.

De heer **Van Dis** (SGP): 'Nog' niet?

Staatssecretaris **De Graaf**: Het woordje 'nog' mag men vergeten.

De heer **Hermesen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb echt niet gevraagd, te overwegen om in plaats van de huidige regeling een soort loondervingsregeling in het leven te roepen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het was alleen 'voor het geval dat'?

De heer **Hermesen** (CDA): Neen. Wanneer wij destijds – toen een regeling nodig werd geacht – de oplossing niet in de kinderbijslag hadden gezocht, doch daarbuiten in een regeling sec, dan zou het nu geen oneigenlijk element zijn geweest. Die regeling sec mag men dan een loondervingsregeling noemen.

Het feit dat het een oneigenlijk element zou zijn, kan om die reden nu niet worden aangedragen om aan te tonen dat de overgangsregeling niet tot de billijkheden behoort. Ik blijf van mening dat hier wel degelijk sprake is van billijkheid.

De **Voorzitter**: Ik vraag de leden, zeer terughoudend te zijn in het interrumperen. Wij hebben vanavond nog een begroting te behandelen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Dis beweerde dat de partieel leerplichtigen die thans wél hun leerplicht vervullen, dit straks wellicht niet meer doen wanneer de kinderbijslag vervalt. Ik kan die opvatting niet onderschrijven. Daarvoor heb ik in eerste termijn al een argumentatie gegeven.

De heer Van Dis kan zijn mening naar mijn oordeel niet bewijzen. Ik houd dan ook voorlopig vast aan hetgeen ik eerder heb gezegd. Dit antwoord geldt mede voor een opmerking die door mevrouw Bischoff van Heemskerck is gemaakt.

De Graaf

Daarmee ben ik gekomen tot het wetsontwerp inzake de WSW. De heer Knol heeft gesproken over de doelstelling in relatie tot het afremmen van de toestroom. Hij vroeg mij hoe de doelstelling van de wet – het bevorderen van de werkgelegenheid – zich voor gehandicapten verhoudt tot mijn opmerking, de toestroom van nieuwe werknemers af te remmen.

Ik kan hierover opmerken dat de gemeentebesturen gehouden zijn, gehandicapten in dienst te nemen, voor zover er een redelijke verwachting bestaat dat voldoende werk voorhanden is.

Als de orderpositie minder wordt, zal het gemeentebestuur er dan ook verstandig aan doen niet te uitbundig nieuwe werknemers in dienst te nemen. Overigens wil ik nog wel kwijt dat het niet in het belang van de potentiële werknemer is om bij betrokkenen verwachtingen te wekken die na indiensttreding niet kunnen worden waargemaakt.

Mijn conclusie is dan ook dat het zowel in het belang van potentiële als van zittende werknemers is, indien het gemeentebestuur zich er tevoren terdege van vergewist, of voldoende aangepaste werkgelegenheid voorhanden is. Als het gemeentebestuur dit doet, komt het dan ook niet in strijd met de doelstelling die de wet kent.

Werkgelegenheid in de WSW kan niet altijd koste wat kost worden gegarandeerd, ook al vanuit overwegingen van de concurrentiepositie van de sociale werkvoorziening in vergelijking met bij voorbeeld het particuliere bedrijfsleven.

De heer **Knol** (PvdA): Het moge voor een deel juist zijn wat de Staatssecretaris zegt, maar mijn motie ging er juist om ervoor te zorgen dat er voor de slechte werkpositie een extra post op de begroting is. De Staatssecretaris zal het ongetwijfeld met mij eens zijn dat dan pas een situatie wordt gecreëerd waarin meer mensen die op de WSW zijn aangewezen, aan werk kunnen worden geholpen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Daarmee kan je toch geen orderportefeuille vullen, tenzij de gelden worden aangewend om onder de markt te bieden. De concurrentie mag echter niet worden vervalst. Het zou naar mijn gevoel een bijzonder riskante zaak zijn.

De heer **Knol** heeft gevraagd of ik nader kan aangeven wat wordt bedoeld met de stelling dat er in de sociale werkvoorziening naar verwachting geen werkloosheid op grote schaal zal

ontstaan. Hij vroeg of hierbij wordt gedacht aan een grote schaal in totaliteit of dat wordt bedoeld dat per werkvoorzieningschap en per werkverband afzonderlijk geen werkloosheid op grote schaal verwacht kan worden.

In antwoord hierop kan ik meedelen dat in de eerste plaats is gedacht aan het werkloosheidsrisico voor de totaliteit van de werknemers in WSW-verband. Indien bij voorbeeld in een bepaald werkverband een zekere specialisatie in werkzaamheden is, kan het voorkomen dat bij een sterke achteruitgang in opdrachten op het gebied van die werkzaamheden binnen dat verband een werkloosheidsrisico op grotere schaal aanwezig is.

Ik merk hierbij nog op dat veelal in een werkverband en zeker in een werkvoorzieningschap een diversiteit van soorten werkzaamheden wordt uitgeoefend zodat de risico's van werkloosheid op grote schaal binnen zo'n werkverband bijzonder gering moeten worden geacht.

De heer **Knol** (PvdA): Wanneer er nu zo'n speciaal werkverband is waar zich dreiging van grote werkloosheid voordoet, neemt de Staatssecretaris dan daartoe gerichte maatregelen?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik wil niet op die dingen vooruitlopen. Als er geen werk voorhanden is en ook niet gecreëerd kan worden, zullen de verantwoordelijke instanties in die lokale situatie de nodige beslissingen moeten nemen.

De door de heer **Knol** ingediende motie beoogt de besparingen van het wetsontwerp ten goede te laten komen aan de WSW. Ik wil erop wijzen dat de in de wet neergelegde doelstelling beoogt werk te bieden aan degenen die daarvoor ook in aanmerking komen. De voorbeelden ter aanwending van de vrijkomende gelden, die hij in tweede termijn noemde, vinden thans reeds plaats bij uitvoering van de wet. Daarvoor zijn die middelen dus niet nodig. Ik kan de motie dan ook niet uitvoeren.

Met betrekking tot het wetsontwerp over de referte-eis is de heer **Hermesen** niet verder ingegaan op het al of niet verlagen van die grens. Ik kom hierop in ander verband op terug. De heer **Meijer** vroeg een fijnmaziger systeem. Parttimers krijgen al een aangepaste dagen-eis. Dat is dus al een vorm van fijnmazigheid. Gehuwde vrouwen en jongeren nemen dezelfde positie in als elke andere groep.

In die zin is er geen enkel onderscheid tussen jongeren, vrouwen, ouderen, of de gehuwde werkende

vrouw. Men kan dus eventueel een beroep doen op de bijstandswet. Dat is het gevolg van het feit dat de bijstandswet bepaalde criteria kent. Als wij vinden dat een referte-eis van 130 dagen een reële eis is, dan moet die eis ook zijn functie hebben. De gevolgen ervan treffen iedereen, zonder enig onderscheid.

De heer **Meijer** (PvdA): Dat blijkt toch niet uit het onderzoek.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dan gaat het om de feiten. Feitelijk kunnen er hier en daar verschillen zijn, maar het gaat om objectieve criteria in het kader van de nieuwe werkloosheidsvoorziening en de Werkloosheidswet.

De heer **Meijer** zei dat aan de onderwijskant te weinig wordt gedaan. In 1978 heeft de huidige Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen de notitie nieuwe onderwijsvoorzieningen voor 16- tot 18-jarigen aan de Kamer gezonden. Daarin worden nieuwe onderwijsvormen voorgesteld, waarin zowel in volle tijd als in deeltijd een onderwijskundig eindpunt kan worden bereikt.

Afhankelijk van de behoefte van de jongeren, die kan ontstaan door het al dan niet hebben van een werkkring, bestaat binnen deze onderwijsvorm de mogelijkheid dat zowel in volle tijd als in deeltijd een einddoel kan worden bereikt. Zoals bij een eerdere gelegenheid door de Minister van Onderwijs werd opgemerkt, is een uitbreiding van de partiële leerplicht eerst zinvol, indien er onderwijsvoorzieningen zijn die meer zijn toegesneden op de behoeften van deze gevarieerde groep van jongeren.

Door de ontwikkeling van de laatstbedoelde onderwijsvorm, thans bekend onder de naam **KMBO**, hoopt de bewindsman van Onderwijs en Wetenschappen te bereiken, dat de werkende jongere volledig binnen zijn eigen behoefte van zijn leerrecht gebruik kan maken om voldoende geschoold zijn taak te kunnen vervullen in de maatschappij.

Ik wil er nadrukkelijk op wijzen, dat er zeer zeker extra maatregelen ten behoeve van zwakkere groepen op de arbeidsmarkt met name ook voor jongeren door Sociale Zaken zijn getroffen.

Ik wil de argumenten die ik in eerste termijn tegen amendering heb gegeven niet herhalen, omdat de tijd daarvoor te kostbaar is. Ik zou willen verwijzen naar wat ik in eerste instantie daarover heb gezegd.

De heer **Van Dis** heeft terecht opgemerkt, dat de **AAW** niet steunt op een kamerbude aanvarding maar op een

De Graaf

bijna kamerbrede. Het maakte op mij wel die indruk, maar hij heeft gelijk.

Voor de invoering van de geïntegreerde regeling heb ik 1 januari 1985 als uiterste datum genoemd, omdat dat de termijn is die wij moeten aanhouden in verband met de EG-richtlijn. Ik heb eraan toegevoegd, dat wij het zullen doen zoveel eerder als mogelijk is. Als het mogelijk is het met een jaar te vervroegen of wat mij betreft met meer, dan zal het mij dierbaar zijn. Wij zullen er zeker naar streven, maar een garantie kan ik niet geven.

De opmerking van de heer Verbrugh over de brandverzekering was wel aardig gevonden, maar een brandverzekering is een risicoverzekering, terwijl een werkloosheidsverzekering een opbouwsysteem kan bevatten, zoals ook een oudedagsvoorziening kan hebben.

We zien het ook in de rijkswachtgeldregelingen, die een uitkering geven die is gerelateerd aan de duur van het dienstverband, omdat deze niet alleen een risicoverzekering is maar ook een honorering van een bepaalde bijdrage aan zo'n verzekering op het moment dat men er gebruik van gaat maken. Waar de heer Verbrugh het over had is een pur sang risicoverzekering. De omstandigheden daarbij zijn beduidend anders.

□

Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb van de heer Hermsen begrepen, dat zijn fractie nog nader wil spreken over de maatregel, die ik aan het voorbereiden ben. Ik neem kennis van deze opmerking.

Ik wil een enkele opmerking maken over de wachttijduitkering in het kader van de RWW. De heer Hermsen sprak over een bedrag van f 140. Ik wijs erop, dat de categorie van 16- en 17-jarigen dat bedrag van f 140 krijgt. De uitkering is globaal gebaseerd op de kinderbijslaggrondslag tweede en derde kind. De heer Hermsen heeft over het voorbeeld van acht kinderen gesproken. Achtste kinderen vormen toch wel een uitzondering. Wij zijn uitgegaan van de regel, niet van de uitzondering. Het gemiddelde aantal kinderen per gezin is 1,7. Het begint iets aan te trekken.

Staatssecretaris De Graaf heeft reeds gereageerd op een opmerking van de heer Meijer betreffende vrouwen. Vrouwen zijn ook burgers en vallen op dezelfde wijze als alle andere burgers onder dezelfde regelingen. De heer De Graaf en ik zijn bezig met een opzet van een geïntegreerde werkloosheidsregeling, waarin die gelijkberech-

ting voor 100% hard wordt gemaakt. Ik hoop, dat een en ander voor januari 1985 zijn beslag zal kunnen krijgen.

De heer Meijer heeft naar cijfers gevraagd. Ik wil die cijfers wel op één kantje schrijven, maar in de Staatscourant verschijnen die cijfers ook.

De heer Meijer heeft gezegd, dat ik een buitengewoon vreemd betoog heb gehouden. Ik heb beweerd, dat de bijstandswet voor bepaalde categorieën aanvullend kan zijn. Naar de mening van de heer Meijer komt dat nooit voor. Dat is niet juist. Er zijn voorbeelden over. Ik denk aan de AAW-uitkering voor de niet verplicht verzekerden bij de ziekenfondsen. De netto AWW-uitkering is soms lager dan de uitkering krachtens de Algemene Bijstandswet.

Dan vindt een aanvulling plaats. Ik denk verder aan de AOW-uitkering voor degenen, die een partiële uitkering hebben. In het verleden – de heer Meijer moet dit toch weten – kwam het voor, dat de RWW-uitkering hoger was dan de WWV-uitkering. De uitkering voor de categorieën van 18-, 19-, 20-, en 21-jarigen was vóór de verlaging van de jeugdnormen RWW beduidend hoger dan de WWV-uitkering voor dezelfde leeftijdscategorieën. Dat gold hier en daar zelfs voor de WW-categorieën. Jarenlang heeft dit systeem op die manier gewerkt.

Ter zake van de WWV wordt geen onderscheid gemaakt tussen uit- en thuis-

wonende jongeren. Voor de uitwonenden klopt het op een bepaalde leeftijd niet meer. Er moet dus een verfijning worden aangebracht ter zake van de generale WWV-uitkering. Deze kleine categorie krijgt een aanvulling via de Algemene Bijstandswet.

Het gaat dan om uitwonende WW'ers. Op deze manier heeft de Algemene Bijstandswet steeds ten principale gefunctioneerd.

Ik acht het als Staatssecretaris voor het jeugdbeleid onjuist ten aanzien van deze maatregelen te stellen, dat de klok ten opzichte van het zelfstandig recht van jongeren wordt teruggedraaid. Het recht van de jongeren op zelfstandige uitkering blijft zowel voor uit als thuiswonenden volledig gehandhaafd. De uitkeringshoogte van de bedragen wordt echter iets anders dan tot nu toe.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben nog een antwoord schuldig in verband met het amendement op stuk nr. 13 van de heer Meijer. Ik heb in de eerste termijn gesteld, dat het gaat om een aanpassing van een reeds bestaande bepaling aan de huidige situatie. De betrokken leden willen deze wijziging aanbrengen, omdat naar hun mening voor personen die opnieuw werkloos zouden worden, een lagere eis zou moeten worden gesteld.



De heer De Graaf, Staatssecretaris van Sociale Zaken

De Graaf

Ik ben echter van mening dat een dergelijke regeling, anders dan de huidige bepaling, geen recht doet aan personen, die primair werkloos worden. Zij beoordeelt naar mijn mening ten onrechte personen, die toevalligerwijze na beëindiging van hun WW-uitkering spoedig aan het werk komen en weer spoedig daarna werkloos worden. Ik zou daarom aanvaarding van dit amendement willen ontraden.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, morgen over de wetsontwerpen te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 17.48 uur tot 19.15 uur geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:
hoofdstuk XIII (Economische Zaken)
van de rijksbegroting voor 1981
(16 400-XIII);

de begroting van het Fonds Investeringsrekening voor 1981 (16 400-K);

de verslagen inzake de WIR/SIR-problematiek (15 800-IXB-XIII, nrs. 16 en 23 (herdruk);

de brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken over Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie (16 513);

het wetsontwerp Goedkeuring van de Beschikking wijziging investeringsbijdragen (Stcrt. 1980, 101) alsmede van de beschikking van 30 mei 1980, nr. 080-1158 (Stcrt. 103) tot wijziging van de beschikking

en van:

de motie-Bolkestein c.s. over vorming van één directoraat-generaal voor de handelsbevordering (15 800-XIII, nr. 16);

de motie-Jansen over wettelijke normen voor vestiging van verkooppunten voor tabaksartikelen en alcoholhoudende dranken (16 500, 16 501, 16 502, nr. 8);

de motie-Engwirda over beperking van een aantal verkooppunten voor rookwaren (16 500, 16 501, 16 502, nr. 10);

de motie-Portheine en Van Erp over de hoogte van de zelfstandigenaftrek (16 400-XIII, nr. 64).

De **voorzitter**: Het is mij gebleken, dat de motie-Portheine en Van Erp (16 400-XIII, nr. 64), die is ingediend op 23 februari 1981 in een uitgebreide commissievergadering, voldoende is ondersteund.

De (algemene) beraadslaging wordt geopend.



De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Sinds de heer Van Aardenne de portefeuille van Economische Zaken beheert, zijn er een aantal dingen snel gaan groeien:

de rentestand,
het financieringstekort,
het aantal faillissementen,
het aantal werklozen en
het aantal arbeidsongeschikten. Dat is geen geringe prestatie. Ook daalden er een paar zaken:

de groei van het nationaal inkomen,
het vrij besteedbaar inkomen van personen,
de winstgevendheid van bedrijven,
het risicodragend vermogen van bedrijven en
het overschot op de betalingsbalans.

Ik realiseer mij dat beide lijsten niet uitputtend zijn. Kortom: onder deze Minister zijn de economische problemen enorm toegenomen.

Natuurlijk kun je hem daar geen volstrekt verwijt over maken. Wel mag de vraag gesteld worden, wat hij aan specifiek beleid heeft ontwikkeld om aan de economische problematiek iets te doen. Per slot van rekening is dat zijn opdracht. Het opvallende is, dat deze Minister als een echte representant van zijn VVD méér hecht aan een beleid, gericht op vermindering van de overheidsuitgaven, dan aan het ontwikkelen van een aansprekend economisch beleid. Voor de VVD moet specifiek economisch beleid van marginale betekenis blijven. Evenzeer is het opvallend dat de andere regeringspartij, het CDA, daarop nooit een correctie heeft aangebracht.

Wat dit betreft kon de Minister zijn eigen opvattingen en partijprogramma trouw blijven en kon hij ongestoord zijn weg gaan. Ik zal mijn stelling aan de hand van een aantal voorbeelden toelichten.

Zeer tegen onze zin heeft dit kabinet gepoogd, de steun aan individuele bedrijven terug te brengen tot bijna niets. De campagne, die deze beleidsombuiging begeleidde, bevatte de volgende elementen.

Steun leidt tot concurrentievervalsing. Desgevraagd blijken noch de Minister, noch de werkgeversorganisaties ook maar één overtuigend voorbeeld te noemen, waaruit dit euvel blijkt. Wij zouden het er overigens me eens zijn geweest indien de financieringsproblematiek van individuele ondernemingen werd geplaatst in het kader van de bedrijfstak of onderdelen daarvan.

Dan zou de kans op concurrentievervalsing in ieder geval zeer gering wor-

den. Maar als men denkt dat de Minister die weg op wil, dan vergist men zich deerlijk. Zijn sectorbeleid sluit de steun aan het risicodragend vermogen van ondernemingen vrijwel uit. Zijn sectorbeleid kent slechts premies voor op zich zelf interessante maar vaak bijkomende zaken. Veelzeggend is in dit verband de zinsnede uit zijn recente nota inzake het regionale beleid, dat hij niet verwacht, nog bij de herstructurering van bedrijfstakken in moeilijkheden betrokken te raken.

Steun is 'goed geld naar kwaad geld gooien'. Bedrijven overleven in de markt of gaan failliet. Daar helpt geen moedertje lief aan, óók niet vaderschap, zo meent de Minister. Systematisch neemt de Minister daarbij het rapport-Van Dijk in de mond, waaruit de geringe effectiviteit van het beleid zou blijken. Veel blijkt er uit het rapport-Van Dijk, maar niet wat de Minister beweert. Het rapport wordt nogal demagogisch gehanteerd.

Bij herhaling – en zeker onder de huidige economische omstandigheden – komen bedrijven in de problemen. Schuldvernieuwing of schuldsolidatie zonder directe of indirecte overheidssteun lukt vaak niet, óók niet als het om ondernemingen gaat, die op zich met enkele ingrijpende organisatorische en financiële maatregelen kansrijk kunnen zijn. De vakbeweging weet dat, vele ondernemers weten dat; de Minister zou het moeten weten, maar zijn voorkeur voor bezuinigen, samen met globale en generieke lastenverlichting, verhindert hem een specifiek beleid te voeren. Zijn optreden heeft het kabinet iedere mogelijke sympathie, hoe gering ook, van de vakbeweging gekost, waarmee de maatschappelijke steun voor zijn beleid erg eenzijdig en beperkt is geworden.

De Minister heeft nog meer in zijn arsenaal:

Steun leidt tot ongewenste bemoeienis van de politiek met de vrije ondernemingsgewijze produktie. Het staat in de sectornota. Dat is een logische stellingname, een conservatief liberaal waardig. Maar de Minister komt binnenkort met een huis- tuin- en keukenverhaal om zijn ideologische preoccupaties te ondersteunen. Hij zal in een brief of notitie neerschrijven hoe vaak bemoeienis van de Tweede Kamer heeft geleid tot uitstel van executie, vaker dan tot geprolongerd succes.

Dit moet wel een erg demagogisch stukje worden, omdat de meest moeilijke en aangrijpende gevallen de Kamer halen. Ik zou de Minister willen raden dit soort stuntwerk achterwege te laten. Een serieuze effectrapportage

Van der Spek

zou meer welkom zijn. Een tijdige inschakeling van en meer volledige informatie aan de vaste Commissie van Economische Zaken zou meer bijdragen tot de zorgvuldige afweging die zo broodnodig is.

Het volgende onderwerp dat ik ter onderlijning van mijn stelling wil aanstippen is het generiek of specifiek gericht beleid.

De keuze van de Minister voor generiek beleid is overbekend. Het liefst ziet hij het in de vorm van fiscale of parafiscale lastenverlichting. Uit een aantal feiten blijkt deze voorkeur overduidelijk. Op transactiebasis staan 4 mld. WIR-premies en 1,3 mld. lastenverlichting voor winstgevendende bedrijven tegenover nog geen 1 mld. aan meer gericht beleid. Maar ook dat meer gerichte economische beleid bestaat weer overwegend uit generieke regelingen. Daarin gaat wel specifiek beleid schuil. Toch is specifiek beleid, dat wil zeggen beleid gericht op knelpunten, die zich in concrete gevallen voordoen, in de minderheid bij deze Minister.

Wat meer aan aardgasopbrengsten wordt ontvangen na Spierenburg, lijkt te worden verrekend met het financieringsstekort, dat immers hoe dan ook naar beneden moet. Daarmee wordt een genuanceerde benadering van de overheid als medefinancier van de marktsector onmogelijk gemaakt. Dat bleek uit de reacties van het kabinet op ons urgentieprogramma de vorige week in deze Kamer.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid betoogde in zijn rapport over de plaats en toekomst van de Nederlandse industrie dat er 2 mld. gulden additioneel nodig zou zijn om de gewenste investeringen te financieren. Wat doet de Regering met zo'n opvatting? Zij betoogt dat de WRR ongelijk heeft. De verwachte werkgelegenheidsimpuls zou vele malen kleiner zijn dan de WRR berekent! Hoe kan dat?

Wel, de Regering redeneert als volgt. De 2 mld. nodig voor het industriebeleid haal je uit een verlaging van de overheidsuitgaven. Daarmee doe je het positieve werkgelegenheidseffect van de industriële inspanning voor een belangrijk deel teniet, omdat de overheidsbestedingen teruglopen. De door het kabinet beoogde bezuinigingen als financieringsbron voor de marktsector, leiden tot kritiek op de WRR!

Minder werkgelegenheid dan men dacht; minder werkgelegenheid dan de WRR dacht. Mij lijkt dit een gotspe.

De WRR wordt een financieringsbeleid in de maag gesplitst die hij niet, maar het kabinet maar al te graag wil. Vervolgens wordt dan meegedeeld dat het werkgelegenheidseffect van het WRR-verhaal tegenvalt. Is dit een vorm van zelfkastijding, vermomd in een jas die de WRR niet wil aantrekken?

Minister Van Aardenne: Hoe moet ik mij dat voorstellen?

De heer **Van der Hek** (PvdA): Dat zult u straks merken.

Minister Van Aardenne: Zelfkastijding in een jas? Dat zie ik niet!

De heer **Jansen** (PPR): Onder de jas door!

De heer **Van der Hek** (PvdA): De Minister is nu weer geheel op de hoogte! Laat hij er nog eens over nadenken! Enige verbeeldingskracht kan leiden tot de schoonste visioenen.

De WRR wil extra aardgasopbrengsten voor de 2 mld. benutten. Dat wil het kabinet nu juist niet. Daar zit de crux. Dit kabinet kiest voor bezuinigingen boven werkgelegenheid in de industrie omdat het andere prioriteiten stelt dan de WRR.

De WRR wil een combinatie van generiek én specifiek beleid. Wij steunen dat. Het kabinet wil overwegend generiek beleid. Evenals bij het vorige punt mag het CPB het rekenwerk doen ter adstructie van de politieke voorkeur van het kabinet. Het CPB rekent alsof er alleen generiek beleid is. Iets anders kan het CPB trouwens en wat het dan kan nog met moeite en erg onnauwkeurig. Dat komt de Minister erg goed uit. Specifiek gericht beleid wordt van zeer beperkte betekenis geacht in het regeringscommentaar op het WRR rapport.

Maar zie: Het CPB geeft zelf toe dat 'van een meer specifiek op werkgelegenheidscreatie gerichte investeringsimpuls meer arbeidsplaatsen mogen worden verwacht dan van een generieke impuls.'

Het volgende punt ter adstructie van mijn stelling is de besteding van de gaswinst. Na alles wat erover gezegd is nog dit. Het is merkwaardig dat Shell en ESSO samen en afzonderlijk iets kunnen, wat de Regering – ten onrechte overigens – onmogelijk acht voor zichzelf: bijna 3 mld. gulden per jaar aan gericht beleid besteden.

Het is merkwaardig dat Shell en ESSO hun investeringsprogramma van de Minister mogen financieren voor 100% uit hun netto gaswinst. Dus zonder fiscaal aantrekkelijk vreemd vermogen. Een erg onwaarschijnlijk verhaal. En bovendien dat ze nog WIR-

premie krijgen ook. Voor zover ze voor raden houden en outillage aanschaffen krijgen ze extra lastenverlichting en extra WIR-premie uit de extra gaswinst, waarvan ze al eerder een deel hebben opgestreken. De merkwaardigheid schuilt hierin, dat geen enkele andere onderneming zo gesubsidieerd wordt als Shell en ESSO. De ratio van dit subsidiebeleid, ontgaat ons volstrekt. Het gas dat het Nederlandse volk toebehoort, wordt al te zeer ten gunste van twee ondernemingen aangewend.

Zorgwekkend is dat de Minister zich geen enkele zekerheid heeft verschafte dat de Nederlandse industrie maximaal bij de investeringen wordt ingeschakeld.

Zorgwekkend is ook dat de realisatie van de investeringen in het Rijnmondgebied spanningen op de arbeidsmarkt oproept, die snel onbeheersbaar blijken. Een anticiperend beleid van beide ondernemingen, Rijnmond, betrokken gemeenten en Regering zou zeer wenselijk zijn. Waarom wordt dat niet ondernomen? Het beleid van deze Minister getuigt niet alleen van grote vrijgevigheid in eenzijdige richting, maar eveneens van grote stuurloosheid.

Ik kom aan een volgend punt: De paradox van liberale non-interventie en markt-nonconformisme.

De Minister vindt rechtstreekse bemoeienis met ondernemingsbeslissingen afschuwelijk. Vandaar zijn voorkeur voor WIR-premies, sectorgenerieke premies, fiscale lastenverlichting en dergelijke. Dit non-inventionisme leidt echter niet tot het doel dat ondernemingen vooral op prikkels uit de markt reageren, waardoor de beste inzet van de productiefactoren zou ontstaan. Bij alle genoemde regelingen wordt niet de vraag gesteld of de ondernemer de beschikbare middelen nodig heeft en of ze wel aangewend kunnen worden voor de knelpunten, die hij ontmoet.

De veronderstelling is dat de genoemde regelingen altijd positief uitwerken ongeacht de bijzondere situatie, waarin de individuele knelpunten van de onderneming op

- zijn arbeidsmarkt;
- zijn kapitaalmarkt;
- zijn afzetmarkt;
- zijn grondstoffenmarkt; enz.

Specifiek beleid doet dat per definitie wel. Daarom is specifiek beleid vaak minder marktversturend dan generiek beleid. De EEG steunt de opvatting. De Minister kiest echter voor geheelonthouding. Uit ideologische overwegingen. Hij voert als het ware

Van der Hek

een soort van Pavlovbeleid. Een onderneming investeert en krijgt zonder meer een premie. Een onderneming houdt een voorraad; zij krijgt zonder meer een belastingverlichting, enz.

Een controleerbare tegenprestatie wordt niet verlangd! Bij het branden van het ondernemerslampje komt het financiële speeksel los!

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Herinnert de heer Van der Hek zich nog dat de WIR één van de maatschappijhervormende denkbeelden van de PvdA was en dat hij nu de WIR aantijgt, het geesteskind van zijn eigen partij?

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Weet de heer De Korte zich nog twee dingen goed te herinneren, namelijk dat de PvdA pleidooien hield voor gerichte premies in een grotere omvang dan de basispremie, hetgeen niet is gerealiseerd en onze kritische kanttekeningen die wij al sinds enkele jaren hebben geplaatst bij het WIR-gebeuren en dat wij de Regering stelselmatig vragen om toch eens een evaluatie van effecten te geven, omdat wij in toenemende mate twijfelen aan de effectiviteit van het gekozen on-evenwicht in het huidige WIR-systeem?

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu op hetgeen ik heb genoemd het budgettaire tekort. Alle regelingen van de Minister worden uitgevoerd met het voorbehoud 'wie het eerste komt, het eerste maalt'. Dat leidt niet tot problemen wanneer er voldoende middelen zijn naar de mate er een beroep op de regeling wordt gedaan. Onder verwijzing naar het financieringstekort wordt echter elke poging afgewezen om middelen ter beschikking te stellen voor regelingen waar uitputting dreigt.

Dit geldt met name voor de steun aan individuele bedrijven en ook, naar ik de indruk heb, voor de bijzondere financieringsregeling van de Nationale Investeringsbank. Wij ervaren dat bij zulke moeilijke kwesties als de Amsterdamse Scheepsbouw, Asselbergs Gierij te Bergen en Zoom, Van Gelder Papier, Volvo Car – is het bericht dat ons vandaag bereikte overigens juist, namelijk dat collectief ontslag wordt aangevraagd voor 500 mensen bij Volvo Car? Als dat zo is, wil ik dat graag bevestigd zien en eveneens de achtergronden ervan vernemen – Dikkers te Hengelo. Ik noem nog maar enkele recente voorbeelden; er zijn er veel meer. Eigenlijk komt het hierop neer; de Minister en met hem het gehele kabinet weigeren een zorgvuldige afweging te

maken van welk beroep voor welk doel van de overheid op de nationale middelen economisch het meest verantwoord is.

Te snel wordt besloten dat terugdringing van het overheidsberoep op de nationale middelen zonder meer een goede zaak is. Hoe zeer het specifieke economische beleid onder dit dogma lijdt, is niet alleen in de voorgaande gevallen gebleken, maar ook in twee die wij kortelings aan de orde hebben gesteld: De lauwe afwijzende reactie van het kabinet op ons voorstel om met een bescheiden bedrag aan begrotingsmiddelen een veelvoud van begrotingsmiddelen via de NIB naar de risicodragende sfeer te transfereren en dat terwijl er een behoefte zou zijn aan ongeveer 30 mld. risicodragend vermogen in dit land.

Ik wil ook noemen het al eerder vermelde WRR-rapport dat om 2 mld. extra per jaar vraagt in de risicodragende sfeer. Wij hebben een voorstel gedaan, neergelegd in een motie, waarover wij morgen zullen stemmen. De reactie van het kabinet was echter tot op heden 0,0 repetent.

Wij stelden voor, de export te bevorderen door het instellen van het instrument van de gemengde kredieten. Zien wij even af van het feit dat de Minister niet bleek te weten hoe het mechanisme van de door ons bepleite 'credits mixtes' werkte, blijvend is dat de Minister een onaanvaardbaar voorstel deed; 50 mln. voor iets dat gemengd krediet wordt genoemd.

Dit bedrag is volstrekt ontoereikend. Met één transactie van een paar honderd miljoen is het bedrag op! Wij zullen trachten om op dit punt de begroting te amenderen.

De suggestie van het kabinet dat er geen middelen zijn voor werkgelegenheidsbeleid lijkt ons zo wie so voor bestrijding vatbaar. De Minister zou eens op de twee volgende feiten moeten letten onder vele andere. De Algemene Bank Nederland vindt het ongewenst dat 85% van de effecten in Nederlandse portefeuilles – ik heb het dan over beleggers – Nederlands zijn.

Het zou slechts 25% moeten worden! De bankwereld adviseert derhalve tot kapitaalexport van enorme omvang. De Regering zal daar een stokje voor dienen te steken. Wat doet zij echter? Zij spreekt er niet eens over. Een aantal beleggers – met name pensioenfondsen – opereren nogal onzorgvuldig en letten eigenlijk helemaal niet zo precies op de belangen van de werknemers wier gelden zij beheren.

Die werknemers wensen naast inkomsten straks, werkgelegenheid nu. Vrij

Nederland publiceert daarover vandaag weer behartenswaardige informatie. In beide gevallen gaat het om vele tientallen miljarden guldens. Bij de bespreking van de begroting van Financiën komt mijn fractie hierop terug.

Ik memoreer dit slechts in dit verband, omdat vaak de suggestie wordt gewekt dat er geen middelen in onze economie zouden zijn om voor onze eigen doeleinden – de werkgelegenheid – aan te wenden. Wij wagen dit te betwijfelen.

Mijn fractie heeft in dit debat het beleid van deze Minister aan een politiek oordeel trachten te onderwerpen. Minister Van Aardenne is een intelligente, krachtige, conservatief liberale Minister. Dat is hem van harte toegegeven. Hij heeft het CDA op het punt van het economisch beleid weggespeeld en zijn VVD-visie doen triomferen.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Zoudt u dat eens kunnen toelichten?

De heer **Van der Hek** (PvdA): Wanneer u een poging ondernam om deze Minister iets anders te laten doen, zette u deze poging nooit, maar dan ook nooit door. Deze Minister heeft bij u nagevoel altijd zijn zin gehad.

De heer **Kolthoff** (PvdA): Juist, de heer Van Houwelingen is daar specialist in!

De heer **Van Houwelingen** (CDA): De Minister voert beleid namens het kabinet. Zoals de heer Van der Hek weet, bestaat een kabinet uit meer dan één minister. Het zal duidelijk zijn dat het beleid van deze Minister binnen dat kabinet gevormd wordt. Hoe wilt u nu bewijzen dat er binnen dat kabinet niet over en weer bevruchtend is gewerkt?

De heer **Van der Hek** (PvdA): Hoe bevruchtend er ook gewerkt moge zijn, de vruchten ervan hebben wij nooit gezien. Overigens wijs ik de heer Van Houwelingen erop dat de Grondwet persoonlijke verantwoordelijkheid van de Minister tegenover de Kamer kent.

De heer **Van Iersel** (CDA): Kunt u een aantal voorbeelden noemen waarin de door u aangegeven alternatieven werkelijk tot zeer aanwijsbaar beter resultaat zouden hebben geleid dan het beleid van de Minister? Daarbij wijs ik er overigens op dat de Minister wel degelijk in een aantal gevallen van steun aan individuele bedrijven zijn beleid heeft bijgesteld.

De heer **Van der Hek** (PvdA): U vraagt mij nu te bewijzen wat er zou zijn gebeurd als ik het voor het zeggen had gehad. Daar moet u nog even mee wachten. Als voorbeelden zou ik u een reeks van gevallen kunnen noemen

Van der Hek

waarin het CDA honorabele pogingen ondernam om de Minister op een ander been te zetten dan waarop hij wilde staan, maar waarin de Minister toch zijn weg ging als eenmaal puntje bij paaltje kwam.

Heel snel zullen wij overigens al kunnen zien in gevallen als de Amsterdamse scheepsbouw, Volvo Car, Van Gelder Papier enz., waar uw fractie staat.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Dat is wel een heel eenzijdig lijstje!

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ik vind het een zeer veelzijdig lijstje, want ik laat geen bedrijfstak onberoerd!

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Het is natuurlijk prachtig om op een aantal concrete bedrijven te wijzen, waarmee wij in het parlement problemen hebben gehad. Overigens had dat niet alleen de fractie van de heer Van der Hek, maar vaak een unanieme kamermeerderheid...

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ja, ja, en dan vervolgens, hè....

De heer **Van Houwelingen** (CDA): ...maar laat de heer Van der Hek nog eens spreken over het beleid, zoals bij voorbeeld het punt van individuele steun aan bedrijven. Misschien kan hij zich nog herinneren dat hij bij de vorige begrotingsbehandeling een amendement van mijn fractie heeft gesteund.

Na drie jaar spreken wij in ieder geval wekelijks, zo niet dagelijks, over dit beleidsonderdeel. Dat is toch een bewijs dat dit beleidsonderdeel nog steeds heel functioneel is, al hebben wij er natuurlijk wel minder middelen voor beschikbaar.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ik ben het roerend met u eens dat het beleid zeer functioneel is. Daarom is het toch opmerkelijk dat met uw toestemming de Minister stelselmatig zijn begroting naar beneden aanpast.

Ik wil nog wel een voorbeeld noemen. Terecht hebt u aan deze Minister en aan dat kabinet met die vruchtbare gedachtenwisseling gevraagd om te komen met een wet op het sectorbeleid.

Wij hebben die vraag gesteund, maar die wet is er nog steeds niet. Wij pleiten daar al een paar jaar voor. Wat hebt u gedaan om die vruchtbare gedachtenwisseling in het kabinet deze Minister ertoe te laten brengen om zo'n ontwerp in te dienen.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Een initiatief-wetsontwerp kan ook door de oppositie worden ingediend.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Niet alleen door de oppositie! Het kan ook door de Kamer worden ingediend, zoals u weet. Ik begrijp hieruit dat u plannen in die richting hebt. We hebben niet zoveel meer voor de verkiezingen, maar misschien is er nog wat te bedenken.

De heer **Van Iersel** (CDA): Herinnert de heer Van der Hek zich zijn enthousiaste bijdrage aan het rapport van de commissie-Van Dijke?

De heer **Van der Hek** (PvdA): Dat herinner ik mij heel goed. Ik heb dat van harte gedaan en het is mij altijd opgevallen hoe de Minister dat rapport verkeerd weet te citeren. Als de heer Van Iersel mijn theses met betrekking tot dat rapport steunt – en ik begrijp dat dit de bedoeling van zijn interruptie is – dan neem ik dit gaarne mee.

Ik wilde eigenlijk mijn zin afmaken, ik sta namelijk de Minister te complimenteren en u valt over een aantijging aan uw adres, hetgeen ik overigens best begrijp. Wij hebben dus de Minister bestreden, omdat wij grondig van mening en visie met hem verschillen. Hij levert ons een krachtig argument op om dit land een andere regering toe te wensen. Dit achten wij een politiek compliment aan zijn adres.

En dan de heer Beyen met wie ik vaak te maken heb gehad als woordvoerder van mijn fractie. Hij is hier niet aanwezig, vermoedelijk is hij nog in het buitenland. Ook hij verdient echter enige aandacht. Ik wens hem vooral te eren als internationaal ereburger. Hij valt op. Taken die tot zijn portefeuille behoren, worden door de Minister overgenomen.

Denk maar aan de onderzeebotenleverantie aan Taiwan, de uitvoering van de In- en Uitvoerwet en het besluit strategische goederen. Ook de organisatie van de exportbevordering acht de Minister thans zijn eerste taak, getuige de brief die hij ons toezond in reactie op een motie, aangehouden door de Kamer over een betere organisatie van de departementen met betrekking tot de exportbevordering.

Het is opmerkelijk; er is iets met deze Staatssecretaris aan de hand. Hij knipt in het buitenland ook linten door en hij deelt kaas uit. Ik onderschat de betekenis daarvan voor de Nederlandse economie niet, maar het is te weinig om te zeggen dat deze functie in dit kabinet tot een succes is gebracht.



De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Alleen kwaaddenkende lieden zouden de complimenten van mijn collega Van der Hek aan de Minis-

ter kunnen interpreteren als een vorm van het graf in prijzen. Ik wil het hebben over een vorm van over het graf heen regeren, namelijk over de Nota regionaal sociaal-economisch beleid die betrekking heeft op de jaren 1981 tot en met 1985 en waarin het kabinet alsnog een fundamentele beleidsombuiging van het regionale beleid probeert in het parlement en via maatregelen erdoor te krijgen.

De nadruk van het beleid wordt gelegd van stimulering van de zwakke regio's naar uitbuiting van de sterke punten in het land. Uitvloeisel hiervan is de tijdelijk omkering van het uitgangspunt dat het werk naar de mensen moet. De beoogde mobiliteit – pendel en migratie – vanuit de zwakke regio's versterkt de problemen in die regio's – er vindt een afroming van de kwaliteit in die zwakke gebieden plaats – zonder de fundamentele problemen van de grote stedelijke gebieden (de slechte aansluiting van de werkgelegenheidsstructuur op de aard van het arbeidsaanbod aldaar) op te lossen.

Integendeel, naar ons gevoel wordt daardoor de grootstedelijke problematiek nog verder verergerd. Wij wijzen dan ook de visie van deze nota volstrekt af, alsmede de uit deze visie voortvloeiende maatregelen, zoals die met ingang van dit jaar zouden gaan gelden.

Ik verwijs gemakshalve naar de commentaren die in de korte tijd waarin de nota verschenen is uit alle mogelijke regio's zijn verschenen. Vandaag hebben wij nog een telex uit Overijssel ontvangen. Al eerder was vanuit het Noorden een soortgelijke verwerpen-de visie over de uitgebrachte nota te lezen.

Mijnheer de Voorzitter! Het is op zich buitengewoon merkwaardig dat een bijna demissionair kabinet, alsnog het beleid voor een volgende kabinetsperiode vastlegt. Terecht had de Minister oorspronkelijk het voornemen om slechts voor een jaar een nota over het regionaal beleid uit te brengen.

Om tamelijk onduidelijke redenen is men van die oorspronkelijke opzet om het tot een jaar te beperken afgestapt. Er was hiertoe geen enkele noodzaak, ook geen budgettaire noodzaak. Immers, de beleidsombuigingen zijn interne verschuivingen die de omvang van de totale regionale begroting niet wijzigen.

Ik heb uit de nota zelf begrepen dat de IPR-verminderingen zullen gaan naar de provincies, die ze voor een voorwaardenscheppend beleid zouden kunnen gebruiken. Ik denk dat dit correct is. Ook de kamercommissie heeft zich afvraagd of een aantal maatregelen wel per 1 april kunnen ingaan.

Wöltgens

De brief van de Minister aan de commissie is weinig overtuigend, tenzij het overtuigingskracht zou moeten hebben dat de Minister mededeelt dat hij reeds bij zijn collega van Financiën de desbetreffende begrotingswijziging heeft ingediend.

Minister Van Aardenne: Ik meen zelfs, dat zij reeds bij de Kamer is gearriveerd.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Inderdaad, u behoeft zich daarover geen zorgen te maken. Wij maken ons zorgen over de inhoud ervan. Ik zou het op prijs hebben gesteld als de Minister wat meer aandacht had gehad voor de argumenten die unaniem door de karercommissie op dit punt naar voren zijn gebracht.

Ik wil het niet uitsluitend over de procedure hebben.

Ook inhoudelijk zijn de maatregelen van grote vraagtekens te voorzien. Het kabinet acht kennelijk geen verdere intensivering van het beleid ten aanzien van het Noorden en Zuid-Limburg nodig. Men zegt, dat per saldo een nieuw beleid voor deze twee gebieden waarschijnlijk neutraal zou uitpakken. Het kabinet accepteert dan ook een verslechtering van de positie van nota bene aankomende zwakke regio's zoals Noord-Brabant, delen van Gelderland en Overijssel, alsmede Noord- en Midden-Limburg.

De erachter liggende gedachte is kennelijk dat men de zwakste regio's steunt en troost door de aangrenzende gebieden ook maar te verzwakken. Zulk een hulp kan natuurlijk gemist worden als kiespijn. Wij kunnen dan ook op geen enkele manier instemmen met de thans tot stand gebrachte beperking van het aantal IPR-kernen (Cuyk, Uden, Doetinchem, Kampen, Deventer; ik denk dat deze opsomming bijna uitputtend is).

Ook is het heel moeilijk hierover thans inhoudelijk te discussiëren, omdat de betrokken gebieden op dit ogenblik zelf nog veel materiaal overleggen. In elk geval hebben de leden van de vaste Commissie voor Economische Zaken stapels papier uit de betrokken regio's ontvangen, die argumenten aandragen om de IPR in stand te houden.

Het is heel moeilijk in dit korte bestek deze stapels met materiaal inhoudelijk met de Minister te bespreken. De Kamer zelf heeft dan ook niet de kans gehad, bij voorbeeld via schriftelijke voorbereiding en via een uitgebreide behandeling van de nota de waarde van de voorstellen die de Minister heeft gedaan, vast te stellen.

Dit geldt temeer daar de voorstellen die de Minister heeft gedaan, op geen enkele manier berusten op een evaluatie van het tot nu toe gevoerde beleid. Ik vind dit het belangrijkste gemis uit de Nota regionaal economisch en sociaal beleid; een beleidsombuiging wordt aangekondigd, eigenlijk het erkennen van de onmacht om de investeringen te sturen en het zich bij die onmacht aanpassen, resp. uit ideologische overwegingen, zoals al door mijn collega is gezegd, dit zelfs toejuichen. Het berust echter op geen enkele manier op een evaluatie van de instrumenten en de effecten van het tot nu toe gevoerde beleid.

Onze conclusie is dan ook dat wij het kabinet dringend uitnodigen (dit willen wij bij motie en eventueel per amendement, als het nodig is) de in het jaar 1981 ingaande maatregelen, zoals ze in de nota zijn vastgesteld, niet te laten doorgaan. Ik moge u hierbij deze motie overhandigen.

Motie

De **Voorzitter:** Door de leden Wöltgens, Mateman en Engwirda wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

van oordeel, dat de uit de Nota Regionaal Sociaal-Economisch Beleid 1981-1985 voortvloeiende beleidsmaatregelen niet van kracht mogen worden dan nadat de Kamer de gelegenheid heeft gehad, de nota uitvoerig te bespreken en de betrokken regio's gelegenheid hebben gehad tot inspraak;

nodigt de Regering uit, de uit de nota voortvloeiende beleidswijzigingen voor het jaar 1981 niet tot stand te brengen en de daarmee samenhangende begrotingswijziging alsnog in te trekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 72 (16400-XIII).

Ik zou over deze motie even met de heer Wöltgens van gedachten willen wisselen. U sprak over de mogelijkheid dat, als de Regering een en ander niet doet, alsnog amendementen kunnen worden ingediend. Het ontgaat mij even waarom u niet onmiddellijk hebt geamendeerd, maar dat is mijn zaak niet. Stel voor, dat de Minister niet onmiddellijk deze toezegging doet en dat u de motie dan handhaaft: dan neem ik aan dat de motie als eerste in

stemming moet komen vóór de amendementen, vóór de begroting en vóór de andere moties. Stel voor, dat de motie dan wordt aangenomen, hetgeen, gezien de ondertekening niet geheel onwaarschijnlijk is, en stel voor dat de Minister dan niet onmiddellijk kan toezeggen de motie te zullen uitvoeren, hetgeen gebruikelijk is (op zijn minst moet de Regering er dan een nachtje over slapen): zou dan niet de consequentie zijn dat de verdere stemmingen ten minste één week worden uitgesteld?

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Uw gedachtengang spreekt mij volledig aan. Overigens heb ik zojuist van de heren Van Iersel en Van Houwelingen begrepen, dat die kamermeerderheid zal doorzetten. Ingeval van nood, als de Minister zou dreigen de motie niet uit te voeren, zou een amendement met de strekking van de motie ook op dezelfde meerderheid kunnen rekenen.

De **Voorzitter:** Wanneer moet volgens u blijken dat de Minister de motie niet uitvoert?

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik stel mij voor, dat de motie wordt aangenomen – waar het naar uitziet – en dat wij dan aan de Minister vragen, wat hij met de motie gaat doen.

De **Voorzitter:** Dan is het gebruikelijk dat de Minister er een nachtje over slaapt.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Dat gun ik de Minister van harte.

De **Voorzitter:** Daar wacht u dan op en pas daarna gaat u het amendement indienen?

De heer **Wöltgens** (PvdA): Ja, uitstekend.

De **Voorzitter:** Wanneer de amendementen worden ingediend, is tot daar aan toe. Worden de verdere stemmingen dan een week uitgesteld?

De heer **Wöltgens** (PvdA): Ja, uitgaande van de wellicht niet voor de hand liggende veronderstelling, dat de Minister deze motie niet uitvoert.

Minister Van Aardenne: Mijnheer de Voorzitter! Mij ontgaat het eigenlijk, waarom de heer Wöltgens geen amendement heeft ingediend. Ik heb in de brief duidelijk de mogelijkheden aangegeven. Een begroting moet immers in gemeen overleg worden vastgesteld. Natuurlijk is er een begrenzing aan de ruimte, maar in begrotingen wordt wel eens meer geschoven.

Voorzitter

Daarvoor beraadslagen wij hier. Als er een dergelijk bezwaar tegen is, verwacht ik dat er amendementen komen. Het beleid van de Regering is vastgelegd in de begroting. Er is aangekondigd dat, wat het regionale beleid betreft, er nog een wijziging zou komen. Zij is er nu. De Kamer behoeft het daarmee uiteraard niet eens te zijn. De Kamer kan amenderen.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Het lijkt erop, dat de Minister nu een misverstand aan het creëren is. Zelfs als wij zo amenderen, dat de oude begroting weer hetzelfde is, dan nog zou de IPR-verlaging kunnen doorgaan, evenals de beperking van het aantal IPR-gebieden. Dit is namelijk niet in de begroting geregeld en moet dus per motie aan de Regering worden voorgelegd.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog één opmerking maken over de procedure. De vaste commissie voor Economische Zaken, die tot taak heeft, dit debat voor te bereiden en de nota van wijzigingen te behandelen, is unaniem tot een bepaalde opvatting gekomen. Het lijkt mij dat een dergelijke unanieme opvatting, nu verwoord in een motie – hetgeen naar mijn gevoelen niet nodig was – toch een verzoek aan de Minister inhoudt. Ik vind het merkwaardig dat de Minister nu zegt, dat hij eigenlijk een amendement had verwacht.

Minister **Van Aardenne**: Ik hoop natuurlijk niet op amendementen. Dat doet men nooit bij de behandeling van de eigen begroting. Als echter op deze manier wordt gesproken, verwacht ik dat geamendeerd wordt. In plaats daarvan komt de heer Wöltgens met een motie, een motie die toch iets terzijde gaat. Hij kan wel zeggen dat de IPR-regeling moet blijven, maar hij weet ook, dat de IPR-regeling in wezen is afgelopen, zeker voor een aantal plaatsen die hij noemt. Het kan dus niet zomaar.

Thans is aan de orde het budgettaire kader, met name voor het voorwaardenscheppend beleid. Dat is het punt. Dit moet hij wegnemen van de regio. Daar zit waarschijnlijk het probleem.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Dat is naar mijn mening onjuist. Daarop moet de Minister maar antwoorden in eerste termijn. De vaste commissie voor Economische Zaken is van oordeel, dat wij deze nota van wijziging niet op een enigszins redelijke manier, op dit ogenblik, inhoudelijk kunnen bespreken. Daarvoor is de procedure te kort geweest. Dat is het standpunt. Daar-

over moeten wij de reactie van de Minister maar horen.

De **Voorzitter**: Die discussie wilde de ik juist niet uitlokken. Iedereen kan daarover op zijn beurt spreken. Ik wilde alleen duidelijk omlind hebben wat de bedoeling van de heer Wöltgens was. Dan weet iedereen wat hij kan verwachten.

De heer **De Korte** (VVD): Waarom heeft de heer Wöltgens deze procedure gekozen voor zijn motie? Alle grote partijen waren aanwezig in die vergadering van de vaste commissie. Zij waren eensluidend in hun oordeel. Waarom komt hij dan in eerste termijn met een motie die maar gedeeltelijk is ondertekend door de toen aanwezigen?

De heer **Wöltgens** (PvdA): Als de heer De Korte zich alsnog wil aansluiten bij de gedachten die in deze motie zijn verwoord, heb ik daartegen natuurlijk geen enkel bezwaar.

De heer **De Korte** (VVD): Dat is geen antwoord.

□

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De motie zelf heeft tot strekking de IPR-gebieden, zoals die tot nu toe bestonden, te handhaven en het IPR-percentages voor uitbreiding niet met 5 te korten, zoals de Minister heeft voorgesteld.

Daarbij accepteer ik overigens dat dan ook het voorwaardenscheppende beleid dat nu is bedoeld voor de elf provincies, niet doorgaat. Er zit dus geen poging achter om alleen de goede dingen binnen te halen en de slechte dingen te verzwijgen; ik accepteer dat het voorwaardenscheppende beleid dan ook op zijn minst een jaar in de ijskast blijft.

Dat geldt te meer, daar er een verschuiving plaatsvindt van zwakke gebieden – waar nu de IPR van toepassing is – naar het gehele land, wanneer de IPR-concentratie min of meer kan worden geargumenteerd met een vorm van concentratiebeleid.

In wezen is er natuurlijk sprake van verwatering, want men haalt uit de zwakste gebieden geld weg, terwijl dat geld in de elf provincies wordt gestopt. Wanneer dat geen verwatering betekent, dan weet ik het ook niet meer.

Ik wijs er bovendien op dat men de IPR niet als een 'wiebelinstrument' moet gebruiken. Het gaat immers om een regeling waarop ondernemers en anderen die beslissingen nemen, op langere termijn moeten kunnen blijven rekenen.

Minister **Van Aardenne**: Dat is nu juist de reden waarom zo'n nota een tijd geldt.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Wanneer men van mening is dat men bij de IPR op de langere termijn moet kunnen rekenen, dan is het natuurlijk te gek om los te lopen dat een kabinet dat drie maanden voor zijn einde staat, een dergelijke voor de langere termijn geldende beslissing neemt.

In dat geval heeft een kabinet de plicht, het over te laten aan het volgende kabinet. Het volgende kabinet kan het immers getitmeerd voor vier of vijf jaar vastleggen.

Minister **Van Aardenne**: Heeft de heer Wöltgens dat vier jaar geleden ook gezegd?

De heer **Wöltgens** (PvdA): Bij welke gelegenheid?

Minister **Van Aardenne**: Bij de indiening van de toenmalige regionale nota?

De heer **Wöltgens** (PvdA): Ik moet zeggen dat ik dat achteraf ook een buitengewoon ongelukkige procedure vind. De Minister was het daarmee eigenlijk eens. Een jaar of twee geleden heeft hij op vragen mijnerzijds geantwoord dat hij erover denkt, het slechts voor één jaar te doen, gezien de kwalijke kanten van de procedure. Dat heeft ertoe geleid dat de Minister inzag dat het op een andere manier moest. Hij heeft daaruit helaas uiteindelijk niet de consequenties getrokken.

De inhoud van de nota maakt eens te meer duidelijk dat deze Minister zich niet bijster veel gelegen laat liggen aan de opvattingen die in de Kamer leven. In zijn regeerperiode zijn zo'n 60 à 70 moties aangenomen op het gebied van het regionale beleid. Wanneer de Minister zegt dat dit te veel moties zijn, dan moet ik hem gelijk geven, want het aantal had aanmerkelijk beperkter kunnen blijven. Enkele hoofdlijnen zijn in de moties te ontwaren:

- regionale prioriteitsstelling in het beleid van alle departementen (doorbreking van de verkokering);
- het zichtbaar maken daarvan in de begroting door regionale splitsing van de relevante begrotingsbedragen;
- systematisch onderzoek naar de mogelijkheden om bij nieuwe beleids terreinen (zoals energiebeleid en innovatiebeleid) de bedragen en de werkgelegenheid naar de zwakste gebieden te 'sluizen', en wel onder het motto 'het moet in de regio, tenzij het echt niet anders kan'. Dat motto is uitdrukkelijk naar voren gekomen bij de behandeling van de nota waaraan de Minister zojuist refereerde.
- ook sturing van de particuliere sector, en wel vooral de dienstensector.

Wöltgens

Het enige wat daaruit is gekomen, is een nog steeds te verschijnen rapport; — sturing van de overheidsopdrachten.

Al de sturingselementen die in de moties zijn aangeduid, hebben er enkel en alleen toe geleid dat bij voorbeeld bij de Perspectievennota in de afspraken met gedeputeerde staten een werkgroep is gevormd die nu eventueel gaat bekijken in hoeverre sectorbeleid en andere vormen van industrieel beleid nog regionaal kunnen worden gesplitst.

De teneur van al deze moties was: overheid, breng in God's naam het werk waarop je zelf het meeste invloed hebt, daar waar de meeste behoefte aan werk bestaat. Ik heb al gezegd dat de nota exact de tegenovergestelde sfeer ademt.

Bij de behandeling van de begroting voor 1979 heb ik een motie ingediend over de uitvoering van moties. Daarmee stemde uiteraard een kamermeerderheid in. Ik kan nu weer zo'n motie indienen, zodat je het malte verschijnsel zou krijgen dat er een motie wordt ingediend over een motie over de uitvoering van moties! Ik vrees echter dat dit alleen tot een perspectivische verkleining van het kamergezag zal leiden.

Ik beperk mij daarom tot twee recente moties. Het gaat niet om moties uit de oppositionele hoek, maar van de grootste regeringspartij. Het gaat namelijk om twee moties met de heer Van der Linden als eerste ondertekenaar.

De eerste motie is ingediend bij het Urgentieprogramma Twente. Daarbij werden speciale aandacht en speciale maatregelen voor dit gebied gevraagd. Die punten moesten worden verwerkt in de begroting en in de Nota Regionaal Sociaal-Economisch Beleid.

Voor zover ik in beide stukken kan nagaan is deze motie volstrekt genegeerd. Over de manier waarop de Minister consequenties uit moties trekt, is al eerder in deze Kamer gesproken. Wij zijn er benieuwd naar, welke consequenties het CDA uit het negeren van de motie trekt. Eventueel zullen wij op dit punt een eigen motie indienen.

De tweede motie is door de heer Van der Linden ingediend op 16 december 1980 tijdens een korte interpellatie over de Perspectievennota. Deze motie is op bijna alle punten die daarin werden aangegeven, in het geheel niet uitgevoerd.

Er werd gevraagd tijdig een overzicht te geven van hetgeen men aan

gedeputeerde staten wilde voorleggen; er werd gevraagd de militaire opslagplaatsen niet onder de spreiding rijksdiensten te laten vallen en er werd gevraagd de perspectievennota niet te gebruiken voor de aanleg van de materieledepôts in NAVO-verband. Al deze punten zijn niet uitgevoerd. Ook hier zijn wij buitengewoon nieuwsgierig welke daden het CDA op zijn woorden laat volgen.

In het verleden is door de heer Faber een motie ingediend, die erop neerkwam dat onmiddellijk na afloop van een ISP-jaar een evaluatieoverleg zou worden gevoerd tussen het college van gedeputeerde staten van het noorden, de bestuurscommissie Noorden des Lands en de Regering.

Het merkwaardige feit doet zich voor dat, net als bij de Perspectievennota, ook dit overleg is uitgesteld. Ik hoop dat de Minister gelegenheid vindt om ons de achtergronden hiervan uit te leggen.

Minister Van Aardenne: Althans de voortzetting daarvan! Het overleg is dus wel begonnen.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Niettemin zou er vrijdag een gesprek zijn geweest. Het is misschien mogelijk dat de Minister ons de achtergronden van het uitstel meedeelt.

Minister Van Aardenne: Dat is heel eenvoudig en het kan bij interruptie. Drie dagen van tevoren werd een aantal agendapunten toegevoegd vanuit het ISP-gebied. Het is duidelijk dat naar die punten moet worden gekeken voordat erover wordt gepraat. Dat duurt even.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Ik begrijp dat binnenkort, misschien vandaag of morgen, een datum te noemen is waarop de voortzetting van het gesprek zal plaatsvinden.

Het kabinet — dat is één van de positieve punten die in de nota Regionaal Beleid zijn aan te wijzen — kondigt een meer gecoördineerde aanpak aan van de grootstedelijke problemen. Zoals gezegd, juichen wij dat toe. Coördineren op zich zelf is natuurlijk een mooie zaak, die tot aanzienlijke verbeteringen in het beleid kan leiden, maar de vraag is in hoeverre zich dat feitelijk in het beleid doorzet.

Immers, het feitelijke beleid ten aanzien van de problemen in de grote steden komt neer op het accepteren van de geleidelijke afbraak van de bestaande industriële beërijvigheid. De heer Van der Hek heeft een serie van bedrijven genoemd die met name in het grootstedelijk kader te vinden zijn.

In dit verband willen wij ook graag onze verbazing uitspreken over een buitengewoon curieus geval dat de Staatssecretaris van Economische Zaken regardeert. Het gaat om een krantenberichtje waarin staat dat een drukfout in de Rijksbegroting de grote steden zo'n 10 mln. gaat kosten. Ik zou van de heer Hazekamp precies willen weten hoe dat nu zit.

Ik lees dat de directeur van het bureau economische zaken van de gemeente Utrecht, de heer Mr. P. H. Kooij, dinsdagavond in de raadscommissie voor economische zaken heeft meegedeeld dat door een door de Staatssecretaris als drukfout aangemerkt getal plotseling 10 mln. zijn verdwenen, waar men in de grote steden in het kader van de steun aan bedrijven in stadsvernieuwinggebieden volstrekt op rekende.

Ik neem aan dat het een kleine moeite is deze drukfout te herstellen, waar zo gemakkelijk begrotingswijzigingen bij ons kunnen worden aangevend.

Eveneens willen wij — eventueel door een Kameruitspraak — de Regering ertoe brengen de Regeling Ambachtsverzamelingsgebouwen ook na 1981 te continueren. Wij zouden in dit verband een beroep op de Staatssecretaris willen doen positieve aandacht te schenken aan een initiatief van de Amsterdamse gemeenteraad onder de misschien wat pretentieuze titel 'het ei van Columbus'. Het is een poging om in Amsterdam een soort Clyde work-shop op te zetten.

Staatssecretaris Hazekamp: Dat ei is ook even oud als Columbus!

De heer **Wöltgens** (PvdA): Dan verbaast het mij te meer hoe voorzichtig de Regering met die ideeën voor de Clyde work-shops omspringt. In Groningen is een dergelijk jong bedrijvenpark inderdaad in statu nascendi.

De Regering heeft tot voorzichtigheid gemaand en gezegd dat nog geen nieuwe mogen ontstaan omdat eerst dit experiment rustig moet worden afgewacht. Dit oude ei wordt dus kennelijk nog zo behoedzaam bekeken, dat het toch de moeite waard is om daar ook wat 'bevrunder' tegenaan te kijken.

Minister Van Aardenne: Dit is kennelijk een bevrucht ei. Het is wel aardig, omdat u net zegt dat de moties over de zwakke regio's niet worden uitgevoerd. In hetzelfde verhaal zegt u nu dat er in Groningen ten minste zo iets is gekomen.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Niet ontkend kan worden dat er inderdaad wat voor zwakke regio's is gebeurd. Dat

Wöltgens

zult u mij niet horen ontkennen. Het is natuurlijk volstrekt onvoldoende. Ik hoop dat de Kamer het hierover met mij eens is.

Ik moet nog een paar opmerkingen maken over een onderwerp dat min of meer aan deze agenda is gekoppeld, namelijk de kwestie WIR-SIR. Ik behoef niet te herhalen wat in het mondeling overleg is gezegd. Het is duidelijk dat die WIR-SIR-combinatie allerlei negatieve aspecten heeft.

Het is dan ook goed dat er spoedig wijziging in komt. Wij zetten overigens grote vraagtekens bij de vraag, of het ertoe moet leiden dat de SIR-heffing moet verdwijnen. Laten we maar afwachten met welke wetsontwerpen de Regering komt.

Groot bezwaar hebben wij tegen het structureel maken van de conjuncturele outillage-toeslag, zonder dat enige evaluatie van de effecten van het WIR-beleid en speciaal van dit onderdeel is gemaakt. Wij voelen er dan ook buitengewoon weinig voor, vóór wetsontwerp 16 279 te stemmen. Te meer missen wij deze evaluatie daar die elders wel mogelijk was, zoals in het debat over de zeescheepvaart is gebleken.

Ik moet de heer De Korte de primeur van een opmerking over de WIR toekennen, maar ik wil wel alvast zeggen dat ik mij graag aansluit bij de opmerking die hij zal maken over de vertraagde uitbetaling.

Ten slotte wil ik erop wijzen dat ons nog steeds geen wetsontwerp inzake de verschillende voedingspercentages heeft bereikt. Ook daarover zouden wij graag nader bericht van de Minister krijgen.

□

De heer **Kolthoff** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Kunnen gebrek aan logica en consequentheid samengaan? Ja, als de politieke wil er maar is, die immers bergen verzet. Deze Regering blijkt – onlogischerwijs – verstrakking van het loonbeleid te kunnen koppelen aan verslappung van het prijsbeleid. Consequent laat zij voor het tweede achtereenvolgende jaar de teugels van het prijsbeleid vieren.

Er blijken nog meer methodes tot het inleveren van koopkracht dan verlaging van lonen, verlaging van uitkeringen, verlaging van prijscompensatie, verhoging van premies en het verhogen van tarieven en eigen bijdragen, namelijk het geven van meer ruimte aan ondernemers om kosten door te berekenen aan de consument.

De prijzenbrief van de Minister van Economische Zaken (16 400, nr. 56) en de algemene prijzenbeschikking 1981 geven vijf wegen aan tot verhoging van het ondernemingsinkomen ten koste van de koopkracht, dit is op kosten van de consument.

De eerste is de versoepeling van de loondoorberekeningsregeling voor de industrie. Op grond van het blijkbaar geringe aantal ontheffingen in 1980 – hoe weinig is nergens te vinden – wordt het z.g. 'normatief element' (dit is het niet doorberekenbare deel van de kosten) in het doorberekeningspercentage gehalveerd: van 1% tot 0,5%. Waarom wordt het niet verhoogd als er zo weinig ontheffingen nodig zijn? Verder wordt een inhaalpercentage voor 1980 van 0,5 toegestaan.

In normaal Nederlands: kostenstijgingen van de industrie ten gevolge van loonstijgingen mogen in tegenstelling tot het vorig jaar volledig worden doorberekend. Nu de prijscompensatie voor consumenten op de tocht staat, wordt door dit kabinet een soort 'looncompensatie' voor producenten veilig gesteld. Wonderlijk hierbij is dat ontheffingen, die in het algemeen per sector, bedrijfstak of bedrijf worden gegeven of geweigerd, nu een generieke doorwerking krijgen. Kan de Minister dat óók eens uitleggen?

De tweede weg is de doorberekening van externe kosten. Het forfait daarvoor is op grond van een hutspot van, wederom, ongekwantificeerde grootheden verhoogd tot 1%; dat was 0,5%.

Zonder ook maar een woord vuil te maken aan het waarom wordt de derde versoepeling geïntroduceerd: een toegelaten prijsverhoging voor diensten van 1,2% door 'de voorheen gehanteerde kostenquote van 15% te verhogen tot 20%'. Hoe zit dat?

De vierde tip uit de ministeriële handleiding 'Hoe verhoog ik mijn prijzen in 1981' is er al ingegaan als Gods woord in een ouderling.

Het gaat om de overheidstarieven.

Zoals wij al enkele malen hebben laten weten gaan die de grenzen, door het prijsbeleid gesteld, herhaaldelijk te boven. Verder blijken gemeenten nogal eens te grijpen naar het middel van belastingverhoging. Beide vormen van ontoelaatbare tariefverhogingen worden in de prijzenbrief gelaten vermeld.

Minister **Van Aardenne**: Wat bedoelt de heer Kolthoff met ontoelaatbare tariefverhogingen? Het gaat toch om een besluit van een democratisch gekozen gemeenteraad?

De heer **Kolthoff** (PvdA): Het gaat in tegen het prijsbeleid, dat door de Regering is vastgesteld.

Minister **Van Aardenne**: Neen, belastingverordeningen staan buiten het prijsbeleid.

De heer **Kolthoff** (PvdA): Er is sprake van een omzeiling van het tarievenbeleid, dat door de Regering in gemeen overleg met de Staten-Generaal wordt vastgesteld. Zo vindt men het ook terug in de prijzenbrief van de Minister.

Minister **Van Aardenne**: Als een beroep op de lagere overheden. Ons staatsrecht kent de gemeenten een eigen belastinggebied toe. De heer Kolthoff mag hier niet zeggen, dat het ontoelaatbaar is. Dan moet hij met een initiatief komen om de Gemeentewet en dergelijke te wijzigen.

De heer **Kolthoff** (PvdA): De Minister zal het ermee eens zijn, dat het een ontwijking van het tarievenbeleid is, met oneigenlijke middelen. De eerste ontwijking, de tariefverhoging, zal in 1982 mogelijk worden rechtgetrokken en over de tweede zal de Minister contact opnemen met de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, ten einde onduidelijkheden weg te nemen. De Minister vindt het dus alleen maar onduidelijk.

Minister **Van Aardenne**: Er zijn grensgebieden. Gaat het om het belastinggebied van de gemeente of gaat het om zaken, die onder het prijsbeleid vallen? Dit hangt weer af van de besluiten van de gemeenteraad. Het is niet zo eenvoudig. De heer Kolthoff doet er goed aan eens te rade te gaan bij degenen in zijn fractie, die Binnenlandse Zaken behandelen.

De heer **Kolthoff** (PvdA): In ieder geval vragen wij ons af, of de Minister dit stringente prijsbeleid noemt.

Een vijfde en laatste punt waar het prijsbeleid het laat afweten is met betrekking tot de tarieven van de vrije beroepen. In de prijzenbrief staat daarover, voor het eerst sinds jaren, geen woord. Vanaf december van het vorig jaar hebben wij erop aangedrongen, en wij niet als enigen, dat de Regering de consequenties aan de Kamer zou meedelen van haar nauwelijks constitutionele stap het prijsinkomensbeleid voor de medisch-specialisten, tegen afspraken met de Kamer in, in een onderonsje met de financieel belanghebbenden te regelen.

Herhaalde en hardnekkige pogingen van ons om erachter te komen waarop de financiële en beleidsconsequenties nu eigenlijk neerkomen hebben tot nu toe niets opgeleverd.

Kolthoff

Over de energieprijzen wil ik thans niet spreken. Dat komt nog apart in de Kamer aan de orde.

Naast het officiële, openbare matigingsbeleid van de overheid wordt het prijsbeleid op deze manier omgetoverd tot een geheim matigingswapen. Voeg daarbij de op handen zijnde verlaging van de koopkracht door prijsverhogingen van gas, huren, benzine, tabak, suiker, alcoholische dranken en het is overduidelijk voor wie deze Regering niet opkomt: de mensen met de lage inkomens.

Toch blijkt het hele mechanisme van de prijsbeheersing onder vuur te liggen. Twee weken na de uitspraak van de president van de Haagse rechtbank, over het prijsinkomensbeleid voor de medisch-specialisten stond in De Onderneming, het blad van het VNO, de kop: *Vonnis tast prijsbeleid structureel aan*. En volgens het commentaar van het VNO mag de Regering volgens de Haagse rechter de prijsontwikkeling helemaal niet structureel beïnvloeden en heeft de rechterlijke uitspraak algemene geldigheid.

De Minister zal zich 'beraden of de wenselijkheid van wijziging van de Prijzenwet moet worden overwogen', zo schreef hij op 23 december 1980 aan de Kamer. Ik zou nu, 2^{1/2} maanden later het volgende willen vragen.

Hoever zijn de overpeizingen van de Minister thans gevorderd?

Hoe denkt hij over de kritiek op de hantering van de Prijzenwet van ondernemerszijde?

Wat vindt hij van de van consumentenzijde geopperd wijzigingen van de Prijzenwet (en andere wetten) om het consumentenbelang beter te kunnen beschermen? Ik kom daarop nog terug.

Wanneer kan de Kamer over dit soort vragen uitsluitend verwachten? Zo nodig zal ik over het opheffen van deze onzekerheid over een urgente en gewichtige zaak een Kameruitspraak vragen.

Ik wil nu alvast een overdenking naar voren brengen, die ik de Minister verzoek in zijn antwoord te betrekken. De Wet op de Loonvorming geeft in artikel 10 de Minister van Sociale Zaken de bevoegdheid een loonmaatregel te treffen, 'indien de nationale economie zulks in samenhang met andere maatregelen vereist.' Er is geen discussie over de vraag of zo'n maatregel structurele economische doeleinden en effecten mag hebben.

Dit maakt het mijns inziens op zijn minst aanvechtbaar dat de ermee samenhangende maatregelen, zoals

prijzmaatregelen, dezelfde doelen en effecten niet zouden mogen dienen. Ik meen te weten dat de Haagse rechter, thans lid van het finale adviescollege van de regering, de Raad van State, dit in zijn vonnis tegen de Staat der Nederlanden niet heeft overwogen.

Over de uitvoering van het prijsbeleid vallen tal van opmerkingen te maken. Ik beperk mij tot een selectie. De controle op de naleving van de prijsvoorschriften is ons al jaren een doorn in het oog. De controle door de Economische Controle Dienst is volstrekt onvoldoende en schrikt samen met de lage sancties overtreders onvoldoende af.

Uit een onderzoek van het Konsumenten Kontakt naar de tarieven van vakantiehuisjes – slechts één voorbeeld – bleek dat de prijzen in drie jaar ruim twee keer zoveel waren gestegen als was toegestaan volgens de prijzenbeschikking. Het te veel betaalde kan door de consument vaak uiterst moeilijk of niet worden teruggekregen. Is hier het ius agendi, de mogelijkheid om de consumer in rechte te vertegenwoordigen, voor consumentenorganisaties niet op zijn plaats?

Om optimaal te kunnen controleren is melding van prijsverhogingen van belang. Aan de meldingsplicht voor vrijgestelde sectoren, waarbij ik denk aan de levensmiddelen-detailhandel, dient veel krachtiger de hand te worden gehouden. Dat zou de consument meer kunnen opleveren dan het steeds terugkerende tijdelijke stuntwerk van Albert Heijn. Vindt de Minister dat ook niet? Het afschaffen van de algemene meldingsplicht is, bij gebrek aan controle (mogelijkheden) misschien de realistische erkenning van een falend beleid.

Wij hebben al eens eerder gepleit voor het scheppen van de – nu ontbrekende – mogelijkheid, het absolute prijsniveau van goederen en diensten te regelen. Voor speelgoed, geneesmiddelen en allerlei echte of zogenaamde nieuwe producten kunnen daardoor nog steeds veel te hoge prijzen worden gevraagd. Wat wil de Minister hieraan doen?

Ik kom vervolgens tot de ontheffingen. Hierbij gaat een wereld van onduidelijkheid en willekeur voor ons open. Ontheffing van een prijsvoorschrift geschiedt per beschikking. Die wordt echter, in tegenstelling tot de prijsbeschikking, niet gepubliceerd. Waarom niet? Kan en moet daar geen verandering in worden gebracht? Het gevoerde ontheffingenbeleid is – voor zover al bekend – een ongeloofwaardige ondergraving van het prijsbeleid. Ik wil enkele voorbeelden geven.

De bloeiende farmaceutische industrie Merck, Sharpe en Dohmen vraagt en krijgt ontheffing van de prijsregels voor een reeks producten, omdat dit vooral de baten uit de export zal verhogen (zie het antwoord van 18 juli jongstleden van de Minister op schriftelijke vragen van mij zelf en mevrouw Jabaaij). Dit houdt in dat de consumentenprijzen ook hier te lande zo maar moeten stijgen. Dat is een grof schandaal en een levensgevaarlijk precedent.

Waar blijven overigens de resultaten van het onderzoek naar de markt- en machtstructuur in de farmaceutische industrie, dat in 1974 door de toenmalige minister van Economische Zaken is begonnen na vragen van het kamerlid Dolman en waar de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne in 1979, in een adviesaanvraag aan de Ziekenfondsraad, nog melding van maakt?

Dochter Calvé-De Betuwe krijgt een ontheffing terwijl het moeder Unilever zeer naar den vleeze gaat.

Van de verhoging van gemeentelijke tarieven – ja dezelfde! – kwam 30% via ontheffingen tot stand.

De banken mogen tarieven voor diensten drastisch, soms tot een viervoud, verhogen, terwijl het bankbedrijf floreert. Ook dáártegen zou een Postbank goed kunnen zijn. Op deze wijze komt niet alleen het generieke prijsbeleid maar ook het specifieke ontheffingenbeleid vooral ten goede aan de grote en/of goed renderende bedrijven.

Tot slot het oude zeer van het 'asymmetrisch prijsgedrag'. Volgens de prijsgedragsregels dienen kostenverlagingen, door bij voorbeeld verlaging van grondstoffenprijzen, prompt te worden doorberekend in de prijzen. Het saboteren daarvan heeft in het verleden groteske vormen aangenomen, bij voorbeeld bij de prijzen van koffie en patates frites, waarvoor door de consumenten tientallen miljoenen te veel is betaald; dit mede dankzij laks optreden van de overheid.

Je zou kunnen spreken over 'asymmetrisch prijsbeleid!' En ja hoor, de waarschuwing in de prijzenbrief voor 1980: 'hierop' (nl. op het doorgeven van prijsdalingen aan de afnemers) 'zal nauwlettend worden toegezien', zoekt men tevergeefs in de jongste brief. Dit is wellicht nieuw realisme; men kondigt niet meer aan wat men toch niet doet. Ook hier geldt, dat de controle op naleving van de prijsgedragsregels onvoldoende is.

Het Konsumenten Kontakt heeft onlangs in een z.g. prijzenplan tal van voorstellen gedaan – daaronder óók de zojuist genoemde punter – om het

Kolthoff

prijnsbeleid te verbeteren en de consument beter te beschermen. De Minister heeft een aantal belangrijke toezeggingen gedaan. Hoe staat het daar nu mee?

Mijnheer de Voorzitter! Wij vragen ons af, of dit prijsbeleid voldoet aan de samenhang met het loonbeleid, waarvan niet alleen de wet, maar ook de prijzenbrief van de Minister van Economische Zaken spreekt. Bovenal menen wij, dat het prijsbeleid, zoals gevoerd, in zijn globaliteit vooral de groten en sterken ten goede komt en de kleintjes verder in het economisch moeras laat zinken.

Mijnheer de Voorzitter! Over het consumptiebeleid, afgezien van het prijzenaspect, is mijn fractie positiever gestemd. Het ziet er naar uit, dat een begin zichtbaar wordt van iets dat men een consumptiebeleid, consumentenbeleid inclusief, zou mogen gaan noemen. Er wordt nu met enige voortvarendheid gewerkt aan verbeteringen in rechtpositie en marktpositie van de consument en ook impulsen van de Kamer beginnen door te werken in het beleid.

Het jaarlijkse rapport van de Interdepartementale Coördinatie-Commissie voor Consumentenzaken (ICC) begint een informatief stuk met 'handen en voeten' te worden. De zeer actieve Directie Consumentenbeleid van het departement wil ik in verband met deze lang, te lang verbeide ontwikkeling hier graag noemen.

Een verdere uitbreiding en versterking van deze onderbezette directie achten wij noodzakelijk. Om verschrikkelijke misverstanden te voorkomen, zeg ik: tevreden zijn wij natuurlijk nog niet en ik zal dat toelichten.

Bij de behandeling van de Nota Consument en Consumptie op 27 mei van het vorige jaar hebben wij het verschil in benadering van het consumptiebeleid tussen ons en de Regering als volgt verwoord: 'Het kenmerkend verschil in benadering tussen de Regering en de PvdA-fractie is gelegen in de opvatting dat wij sneller, systematischer en krachtiger het consumptiebeleid ter hand willen nemen; dat het daarbij ons inziens onvermijdelijk is het beleid in sterkere mate te doen aangrijpen bij de fasen die aan consumptie en distributie voorafgaan, nl. produktontwikkeling en productie en dat wij daarmee een grotere overheidsbemoeiing logisch noodzakelijk achten'.

Wat betreft te geven voorbeelden moet ik beginnen een verwijzing naar het door fractiegenoot Van der Hek besproken regeringsbeleid naar aanlei-

ding van het befaamde WRR-rapport over Plaats en Toekomst van de Nederlandse Industrie. Daarin wordt een zeer duidelijk verband gelegd tussen de sectorstructuur en veranderingen in inkomen, relatieve prijs en preferenties van consumenten. In de reactie van de Regering op het rapport heeft zij dit aanknopingspunt voor een integratie van het consumptiebeleid, in het ruimer economisch beleid, zoals reeds jaren door ons bepleit, wederom genegeerd.

De vergroting van inspraak van consumentenorganisaties dreigt spaak te lopen door gebrek aan financiële middelen. Ondersteunende activiteiten van verschillende door de overheid gesubsidieerde stichtingen lopen gevaar, terwijl het om bedragen gaat die binnen de totale begroting Economische Zaken haast lachwekkend klein zijn. Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de Kamer een uitspraak vragen om deze activiteiten voor de middellange termijn veilig te stellen.

Motie

De **Voorzitter**: Door het lid Kolthoff wordt de volgende motie voorgesteld.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

van mening, dat voortzetting en uitbreiding van activiteiten tot onderzoek, voorlichting en klachtenbehandeling ten behoeve van consumenten noodzakelijk is;

constaterend, dat de subsidiebedragen daarvoor niet of nauwelijks toereikend zijn om deze activiteiten, zoals uitgevoerd door o.a. SWOKA, NIBUD, Stichting Vergelijkend Warenonderzoek en Konsumenten Kontakt voor het prijs-kwaliteitsonderzoek op peil te houden en voor komende jaren te garanderen;

sprekend als haar mening uit, dat voortzetting en uitbreiding van deze activiteiten voor een reeks van jaren dient te worden veilig gesteld en derhalve verlagingen ongedaan dienen te worden gemaakt en dat in de meerjarenraming ruimte dient te worden gereserveerd voor genoemde voortzetting en uitbreiding,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 73 (16 400-XIII).

□

De heer **Kolthoff** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ondanks het aannemen door

de Kamer, met grote meerderheid, van de motie-Kolthoff over het betrekken van de consumentenorganisaties in een vroegtijdig stadium bij nieuwe technologische ontwikkelingen en daarop gebaseerde productie, blijft de praktijk op dit punt achter bij de wil van het parlement. Dit is onlangs weer gebleken bij de micro-elektronica en ook ontwikkelingen als view-data.

Wij zijn in het geheel niet gecharmeerd van de adviesaanvraag van de Regering over de informatieve waarde van reclame en over reclame- en overheidsdoelstellingen.

Mijn fractie huldigt het standpunt dat de overheid haar verantwoordelijkheid moet nemen door haar doelstellingen duidelijk te poneren en commerciële boodschappen die deze in gevaar brengen te ontmoedigen of, desnoods, te verbieden. De jarenlange, slepende onderhandelingen tussen de tabaksindustrie en de overheid zijn een treurig voorbeeld van het optreden van een Regering die terugschrikt voor haar verantwoordelijkheden. Hoe is op dit punt eigenlijk de coördinatie van het beleid met Volksgezondheid? Ook voor milieubedreigende en energieverblindende producten en productie dient de Regering onze inziens deze stelregel te volgen. Hoe denkt de Minister daarover?

De laatste tijd is helaas weer actueel geworden de productie en afzet van goederen aan ontwikkelingslanden, die schadelijk zijn voor de kwetsbare consumenten daar ter plaatse. Ook het, in het ICC-rapport vermelde, rapport van de ECOSOC, een commissie van de VN, wijst weer op problemen bij producten als babymelk en medicijnen. De Minister van Economische Zaken kan en hoort daar niet langs heen te gaan. Wat gaat hij doen? Moet hier de werkgelegenheid prevaleren boven leven en dood van weerloze burgers in de Derde Wereld?

Tenslotte: Bij alle pogingen een groots en meeslepend consumptiebeleid gestalte te geven mogen de doeleinden van het traditionele consumentenbeleid, bescherming en voorlichting, niet veronachtzaamd worden.

In deze tijd van afkalving van de koopkracht, die vooral de laagstbetaalden treft, dient vanuit het consumentenbeleid al het mogelijke te worden gedaan de, nog immer, ongelijkwaardige positie van de consument binnen de economie te versterken. Het minste waartoe een consumptie- en consumentenbeleid dient bij te dragen in deze tijd is dat de consument waar voor zijn geld krijgt.



De heer **Van Houwelingen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! In het jaar van het 'industriële reveil' moet het de Minister van Economische Zaken wel voor de wind gaan. Alom is er de erkenning dat de industrie een hoeksteen is voor de economie en dus ook voor de werkgelegenheid. Maar het gaat slecht met onze industrie; om enkele cijfers te noemen: in de periode van 1973-1979 was er een afname van de werkgelegenheid met 164.000 manjaren bij een totaal van omstreeks 1 mln. manjaren. Maar nog altijd is de industrie voor ca. 21% van de beroepsbevolking de bron voor de werkgelegenheid. Dat het slecht gaat met de industrie kunnen wij dagelijks lezen; gemiddeld 48 bedrijfssluitingen per dag.

Een goede graadmeter is de sterk gedaalde eigen vermogenspositie van ondernemingen; van 1965-1977 gedaald van 46% tot 25%. Dat cijfer is thans nog lager! Het is niet moeilijk hiervoor redenen aan te geven. De zeer sterk gestegen energieprijzen is er zeker één van, een zeer belangrijke, maar ook factoren als overcapaciteit en de opkomst van nieuwe industrielanden zijn hierbij van belang.

Hoewel wij deze ontwikkeling al vele jaren hebben kunnen signaleren, moet toch geconstateerd worden dat er te weinig aandacht aan gegeven is en dat we ons werkgelegenheidsprobleem primair hebben trachten op te lossen via de niet-commerciële dienstensector. De politieke vraag van vandaag is of de overheid niet eerder en actiever had moeten ingrijpen. Als wij deze vraag thans bevestigend beantwoorden, dan moet hier wel aan toegevoegd worden dat dit geen oordeel, of veroordeling inhoudt over het beleid van één minister of één bepaald kabinet. Maar er is wel voldoende aanleiding voor nieuwe initiatieven (voor een nieuw beleid). De Minister van Economische Zaken heeft hierbij een sleutelpositie.

Vandaag is aan de orde de laatste begroting van de Minister in deze kabinetsperiode. Daarom mag een algemeen oordeel over het gevoerde beleid in de afgelopen jaren niet ontbreken. De Minister typeert zelf zijn beleid als 'voorwaardenscheppend' en heeft dit beleid vastgelegd in een aantal nota's: de Sectornota, de drie delen van de Nota Energiebeleid, de Innovatienota, de Nota Toeristisch beleid, de Consumptienota en de meest recentelijk uitgebrachte Nota Regionaal Beleid.

In de afgelopen jaren heeft de CDA-fractie deze beleidsdoelstellingen besproken, waarbij naast instemming ook kritische kanttekeningen werden geplaatst. Maar met papieren verhalen is er nog geen concreet (samenhangend) beleid.

'Het beleid zal primair gericht zijn op een krachtige ondersteuning van door het bedrijfsleven zelf gesignaleerde expansiemogelijkheden'

aldus de memorie van toelichting op de begroting van 1981. Misschien kan de Minister iets zeggen in welke sectoren deze beleidsaanpak reeds kon worden gerealiseerd en wat de resultaten hiervan zijn. Wij erkennen dat het moeilijk is een oordeel te geven over het resultaat van het gevoerde beleid omdat ook deze periode sterk de sporen draagt van de recessie, die na de olieprijsstijging van 1979 is ingetreden. Daardoor was veel tijd en energie nodig voor het 'branden blussen', geen eenvoudige opgave in een periode waarin de financiële middelen steeds schaarser worden.

Als liberaal is de Minister een duidelijk voorstander van een zo optimaal mogelijk functioneren van het marktmechanisme. In dat kader past dan ook zijn beleidsdoelstelling de individuele steun aan bedrijven te minimaliseren en voornamelijk een sectoren-aanpak te bepleiten. Eén van zijn eerste beleidsdaden was zijn brief over de herstructurering van de bedrijfssector scheepsbouw en groot metaal.

Maar ook hier is gebleken dat de praktijk sterker is dan de leer: tot aan vandaag toe werd hij geconfronteerd met de noodzaak concrete beslissingen te nemen per individuele onderneming. Het bijna vier jaar lang Minister zijn zal zeker iets van zijn politieke, liberale ideologie hebben aangetast. Volgens de heer Van der Hek is dat in ieder geval niet veroorzaakt door de CDA-fractie; daarover kan ik dus gerust zijn.

In algemene zin zouden wij het gevoerde beleid over de afgelopen jaren willen typeren met de woorden: betrouwbaar, degelijk en actief. Veel waardering hebben wij zeker ook voor zijn open tegemoet treden van het parlement. Welke Minister is vaker gevraagd in het parlement te verschijnen, zowel voor plenair overleg als wel voor overleg in commissieverband, dan deze Minister?

Wij erkennen de problemen die hierdoor zijn ontstaan (niet alleen de fysieke) en de risico's dat er onvoldoende tijd overblijft voor het beleid. Toch was dit overleg noodzakelijk in een periode waarin de economische proble-

men zo zeer verweven zijn met meer algemeen maarschappelijke knelpunten.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Al die kwalificaties aan het adres van de Minister steun ik. Op die punten is hij erg goed. Is de heer Van Houwelingen het echter ook met het beleid eens?

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Ik ben pas begonnen. Als de heer Van der Hek nog even wil wachten, kan hij straks een beoordeling van mijn bijdrage aan het debat geven. Hij kan dan misschien nog een aantal punten toevoegen aan zijn twee lijstjes met zaken die gedaald respectievelijk gestegen zijn. De eindlijst maken wij overigens op 26 mei op als burgers van ons land. Wij spreken elkaar nog nader.

Mijnheer de Voorzitter! Het is misschien wel buiten de orde, maar ik zou de vraag willen opwerpen of ook niet veel informatie kan worden gegeven door ambtenaren die nauw bij de beleidsvoorbereiding zijn betrokken. Voor de suggestie van het direct horen van hoge beleidsambtenaren door de kamercommissies zijn trouwens ook nog wel andere, dan louter pragmatische, argumenten te noemen.

Naast de positieve beoordeling ook een enkele kritische kanttekening. Met begrip voor de zeker moeilijke positie, zijn we echter toch van mening dat er onvoldoende sprake was van nieuwe initiatieven, het beleid te weinig creatief en inspirerend was. Het sectorbeleid beperkte zich eigenlijk uitsluitend tot enkele sectorgenerieke steunmaatregelen en de verdere vormgeving van het begrip 'selectieve groei' verloopt moeizaam.

Hoewel er nog een afzonderlijke UCV gehouden zal worden over het WRR-rapport 'Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie', willen wij toch bij deze begrotingsbehandeling enkele kanttekeningen plaatsen. Op de noodzakelijke investeringsimpulsen en de werkgelegenheidseffecten komen wij zeker later nog uitvoerig terug. Dit rapport is zeker een 'best seller', bijna dagelijks verschijnen er commentaren over de aangedragen suggesties. Algemene instemming is er met de analyse van de situatie: 'De zeer zorgwekkende toestand van de industriële sector'.

Maar er is nog hoop, aldus de meest bekende geestelijke vader van dit rapport de heer Van der Zwan, maar dan nu: daden. Als er te laat ingegrepen wordt komen we in een vergelijkbare situatie terecht als die in Engeland, waar maatregelen nauwelijks nog een

Van Houwelingen

positief effect hebben. De Regering reageerde met de benoeming van een commissie van deskundigen (de commissie-Wagner) om binnen een half jaar beleidsaanbevelingen voor te bereiden. Hoewel wij ook de noodzaak inzien van maatregelen op korte termijn, hebben we begrip voor deze aanpak.

Het is niet onlogisch om zo'n belangrijk beleidsonderdeel met tal van ingrijpende keuzes over te laten aan een nieuw kabinet. Maar ook naast alle positieve reacties blijven er nog wel enkele kritische vragen. Ook om die reden is de gekozen aanpak aanvaardbaar. Voor dit nader overleg maak ik enkele opmerkingen.

In de analyse ontbreekt helaas een beoordeling van het bestaande overheidsinstrumentarium. De overheidsbemoeying belooft thans zo'n 20 miljard per jaar.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mag ik de heer Van Houwelingen vragen, hoe hij aan dat bedrag van f 20 miljard komt?

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Ik heb niet het lijstje bij mij van de elementen, waaruit dat bedrag is opgebouwd. In de begroting staan echter veel bedragen, die min of meer kunnen worden aangemerkt als middelen, die voor het overheidsbeleid zijn bestemd.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Hoe groot is de totale omvang van de begroting van Economische Zaken?

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Als u vragen te stellen hebt over de begroting, moet u die aan de Minister stellen.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Begroting f 3 miljard, voor de WIR f 4 miljard en f 1,3 miljard lastenverlichting aardgasbaten. In totaal is dat f 8,3 miljard. Wat hebt u er dan allemaal nog bij om aan die f 20 miljard te komen.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Ik denk dat u vergeet de middelen, die niet via deze Minister worden aangewend, maar in het totale beleid, ook in de sfeer van fiscale maatregelen, wel degelijk kunnen worden aangemerkt als financiële overheidsinvloed naar het bedrijfsleven toe.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mag ik de heer Van Houwelingen vragen, de Kamer een lijstje te geven hoe die f 20 miljard uiteindelijk is samengesteld. Dat kan dan later tijdens dit debat gebeuren.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Ik wil de heer Van der Hek en andere col-

lega's best mijn lijstje geven. Ik denk dat die f 20 miljard nog uitgebreid kan worden met financiële middelen, die men ook in deze categorie kan plaatsen. Dat bedrag is arbitrair. Ik zal de heer Van der Hek echter best mijn lijstje willen geven.

Voor het vaststellen van een nieuw beleid is eigenlijk meer inzicht nodig in het effect van het bestaande beleid. Op welke wijze werkt het algemene overheidsbeleid door naar de verschillende sectoren? In hoeverre kunnen veranderingen beïnvloed worden door de overheid en zijn ze niet een resultaat van specifieke Nederlandse eigenschappen, zoals klimaat, ligging, bodemschatten?

Ook de regionale en internationale factoren komen onvoldoende aan de orde. Het is b.v. ondenkbaar dat er een effectief beleid in o.a. de sectoren Petrochemische industrie, de Staal en Scheepsbouw mogelijk is, zonder rekening te houden met internationale ontwikkelingen. Het recente overleg in Brussel over de staalsector is in dit verband een duidelijk signaal hoezeer het Nederlandse beleid is verweven met het Europese. Jammer is het dat er onvoldoende aandacht is gegeven aan het facettenbeleid en de relatie tussen industrie en onderwijs.

De discussie spitst zich vooral toe op de voorgestelde institutionele vormgeving. De centrale uitgangspunten van de institutionele vormgeving zijn, vaststelling van de hoofdlijnen door de politiek, waarna de uitvoering gedelegeerd wordt aan deskundigen. De taken van de voorgestelde regeringscommissie zijn:

- a) het bundelen van kennis en ervaring;
- b) beleidsvoorbereiding;
- c) uitwerking van een beleidsprogramma, gericht op selectieve stimulering en interventie op sectorniveau.

De Regering verwijt de WRR centralisme, o.a. gebaseerd op deze derde taak van de voorgestelde regeringscommissie. Hoewel de CDA-fractie thans nog geen eindoordeel kan geven over de voorgestelde suggesties, erkennen wij de noodzaak van een nieuwe aanpak. We zijn bereid, de tot nu toe gekozen opstelling ter discussie te stellen en een nieuwe aanpak constructief tegemoet te treden. Wel stel ik enkele vragen, vragen die overigens vrij algemeen worden gesteld.

Is een optimale uitvoering van het sociaal-economisch beleid wel mogelijk zonder de directe betrokkenheid van de sociale partners?

Is er een duidelijke scheiding mogelijk tussen beleidsvorming en beleidsuitvoering?

Wie zijn de deskundigen?

De CDA-fractie hecht bijzonder aan het uitgangspunt van optimale overlegmogelijkheden tussen werkgevers, werknemers en overheid. Ik verwijs daarbij naar ons rapport 'Gespreide verantwoordelijkheid'. In dit rapport wordt met betrekking tot de wenselijkheid van een optimaal overleg tussen werkgevers en werknemers de nadruk gelegd op het microniveau, de onderneming. Of bij de uitvoering van het beleid op andere niveaus andere constructies mogelijk zijn, zal van bepaalde voorwaarden afhangen. Ik noem er vier.

Is het mogelijk helder en duidelijk beleidsuitgangspunten te formuleren? Op welke wijze moet dat gebeuren?

Is het daarbij mogelijk, tot een doeltreffende en democratisch aanvaardbare besluitvorming te komen?

Is het mogelijk een optimale openheid met betrekking tot de informatie over de effecten van het beleid te garanderen?

Is er een aanvaardbare formule mogelijk met betrekking tot het betrekken van de sociale partners?

Van belang is het in ieder geval dat voorkomen wordt een periode van jarenlange discussies over de meest gewenste structuur. Er moet worden aangepakt. Daarvoor is het nodig dat versterde controloverses over o.a. de keuze tussen gericht en globaal beleid kunnen worden doorbroken.

De Regering is op dat punt te terughoudend. Wij zijn van oordeel dat zowel gericht, als globaal beleid noodzakelijk zijn. In een juiste dosering zal het globale beleid het gerichte beleid kunnen ondersteunen en versterken en ook omgekeerd. Ook een minder vrijblijvend sectorbeleid waarvoor wij al eerder hebben gepleit en waarvoor wij moties hebben ingediend die door de Kamer zijn aanvaard, behoeft niet tot een ongewenste bureaucratische aanpak te leiden.

Betekent dit dat wij politiek blanco zijn met betrekking tot de uiteindelijk te maken keuze? Zeker niet. Voor de CDA-fractie is het essentieel dat er een industriebeleid tot stand komt, dat niet strijdig is met de algemene doelstelling, te streven naar oplossingen voor de meest fundamentele problemen voor de tachtiger jaren. Deze zijn o.a.:

1. de onaanvaardbare situatie in de Derde Wereldlanden;
2. de bedreiging van onze ecologie, het geen oplossing weten voor het probleem van de chemische afvalstoffen is een nieuw signaal;
3. de noodzaak oplossingen te vinden voor het werkgelegenheidsprobleem. Zijn we in staat voldoende ren-

Van Houwelingen

dabele en menswaardige arbeidsplaatsen te creëren met een rechtvaardige verdeling van de inkomens;

4. de dreigende vermilitarisering;

5. de noodzaak voor beheersing van de technologisch ontwikkeling.

Voorkomen zal moeten worden dat het nastreven van de ene doelstelling ten koste zal gaan van de andere doelstellingen. Juist in een periode van economische recessie is bij voorbeeld het risico groot dat we ter wille van de noodzaak meer arbeidsplaatsen te creëren, ons heil zoeken in het stimuleren van de militaire technologie.

De situatie in landen als Amerika, Frankrijk, België en Duitsland levert het bewijs dat zo'n ontwikkeling niet irreëel is.

De CDA-fractie zal ook niet instemmen met een industriebeleid gericht op een hogere economische groei, die uiteindelijk ten koste gaat van de positie van de Derde Wereld.

Ik kom tot het beleid voor 1981, het beleid op korte termijn. In december j.l. heeft de CDA-fractie aandacht gevraagd voor de noodzaak, de uitvoering van het bestaande stimuleringsinstrumentarium te evalueren.

Wij hebben gewezen op de naar de ons inziens te lange beoordelings-termijnen en het ontbreken van duidelijkheid. De Minister van Economische Zaken achtte toen de bestaande procedures aanvaardbaar.

Als reactie op die uitspraak werden we de laatste maanden opnieuw geconfronteerd met duidelijke aanwijzingen dat de bestaande procedures onbevredigend functioneren. Als de Minister van mening is dat vernieuwingen waar mogelijk (en vooral ook bij kleinere ondernemingen) krachtig moeten worden gestimuleerd, dan zal men ook moeten kiezen voor een efficiënt en doeltreffend uitvoeringsapparaat.

Wij erkennen dat een zorgvuldige toetsing noodzakelijk is, maar beoordelingstermijnen over subsidieaanvragen ten behoeve van innovatie- en ontwikkelingsprojecten moeten beperkt blijven tot hooguit enkele maanden.

Is de Minister, ook na december, bereid dit beleidsonderdeel op korte termijn nog eens kritisch door te lichten, eventueel met nieuwe voorstellen te komen en in ieder geval het parlement hierover spoedig te informeren? Ik hoop dat deze Minister een antwoord op deze vraag zal geven.

Al vaker hebben wij de aandacht gevestigd op het belang van overheidsopdrachten, als instrument ter stimulering van onder andere het innovatie-

en speerpuntenbeleid. Op dit terrein heeft Nederland zeker een achterstand. Bovendien vragen wij ons af of we de door de overheid geëntameerde activiteiten wel optimaal aanwenden ten behoeve van onze exportmogelijkheden.

Via het instituut van Rijkswaterstaat beschikt Nederland over een bijzonder hoogwaardige technologie en know how. Naar onze mening wordt deze activiteit onvoldoende optimaal en commercieel ingezet. In andere landen gebeurt dit wel. Ook op de terreinen van energiebesparingsapparatuur en de milieutechnologie zouden nieuwe, hoogwaardige activiteiten kunnen worden gestimuleerd, via het instrument van het verstreken van overheidsopdrachten.

De steeds dalende bedrijfsrendementen, tot uitdrukking komend in een momenteel onverantwoord hoge arbeidsinkomensquote, hebben het voor het bedrijfsleven zeer moeilijk gemaakt eigen vermogen aan te trekken. Het aandeel eigen vermogen in het totale vermogen loopt snel terug – ik heb daar in mijn inleiding cijfers over gegeven – en steeds meer moet men een beroep doen op, bij de huidige rentestand, erg duur vreemd vermogen. Mede door deze ontwikkelingen neemt de investeringsactiviteit in Nederland snel af, een met het oog op de toekomst gevaarlijke gang van zaken.

De overheid zal, meer dan in het verleden gebruikelijk was, de aanwending van eigen vermogen ten behoeve van investeringen krachtig moeten stimuleren. Het huidige systeem van het bevorderen van investeringen via de WIR heeft als nadelen dat de procedures te lang duren en dat het bedrijfsleven toch grotendeels op bankkredieten aangewezen blijft.

Ook omdat de financiële positie van de overheid niet toestaat dat zij in omvangrijke mate participeert in directe zin in het kapitaal van het Nederlandse bedrijfsleven zal het beleid grotendeels gericht moeten zijn op het stimuleren van deelname door particulieren, beleggingsinstellingen en, zo nodig, banken.

Met betrekking tot deze laatste categorie dient grote voorzichtigheid in acht te worden genomen; een te grote verslechtering van bankwezen en het overige bedrijfsleven kan zowel voor de eerste als voor de tweede sector tot onwenselijke situaties aanleiding geven.

Beter is het deelname van particulieren en beleggingsinstellingen te bevorderen middels een soepeler dividendbelasting-regime en een zekere

risicodekking door de overheid. Ik verwijs nogmaals naar de motie-Van Rooijen.

Dit laatste vereist een zeer zorgvuldige wetgeving, zeker om oneigenlijk gebruik tegen te gaan.

Tevens zij hierbij opgemerkt dat de huidige hoge rentestand behalve het nadeel van kredieten voor het bedrijfsleven, ook tot gevolg heeft dat de belangstelling van beleggers voor risicodragend vermogen als alternatief voor obligaties zeer gering is.

Een minder groot beroep van de overheid op de kapitaalmarkt zou via een zekere daling van de rentestand hierin verbetering kunnen brengen. Voor zover de rente in Nederland mede afhangt van die in het buitenland (en ik meen dat dit in sterke mate het geval is) zou internationaal overleg over het tegengaan van een rente-oorlog zeer nuttig zijn.

In de brief van 16 september 1980, werd aangekondigd, dat nieuwe maatregelen zullen worden genomen. Van belang is het dat er nu ook daadwerkelijk concrete nieuwe mogelijkheden worden gecreëerd.

Van de Minister verwachten wij tijdens dit debat hierover duidelijkheid.

In het algemeen stemmen we in met het gevoerde prijsbeleid. Handhaving van een stringent prijsbeleid is van groot belang bij de bestrijding van de inflatie en is zeker noodzakelijk in een periode waarin we prioriteit geven aan inkomensmatiging. Het is dan ook van groot belang dat de overheid ook zelf via haar eigen tarievenbeleid zorgvuldig opereert.

Wel beoordelen wij het positief dat deze Minister en dit kabinet actief zijn geweest op het terrein van het prijsinkomensbeleid van vrije beroepsbeoefenaren. Kan de Minister nog iets zeggen over de stand van zaken met betrekking tot de wetgeving inzake de inkomens van vrije beroepen?

Minister Van Aardenne: Ik heb hierover een brief aan de Kamer geschreven die, naar ik veronderstel, vandaag is binnengekomen. Ik kan mij voorstellen dat nog niet iedereen die heeft gezien.

De heer Van Houwelingen (CDA): Ik heb die brief nog niet gezien.

De Voorzitter: Die brief zal nu onmiddellijk worden rondgedeeld.

De heer Van Houwelingen (CDA): Ik dank de Minister nu al voor zijn vlotte antwoord.

Tijdens een UCV is er een afzonderlijke discussie gevoerd over het energiebeleid. Daarom vandaag slechts en-

Van Houwelingen

kele opmerkingen. Binnen enkele bedrijfstakingen hebben de explosief gestegen energieprijzen een bijna onoplosbare situatie veroorzaakt. Het is niet onbegrijpelijk dat daarom opnieuw de vraag naar mogelijkheden voor bijzondere tarieven actueel wordt. Wij onderschrijven de algemene doelstelling dat ook het tarievenbeleid een belangrijk instrument is bij het stimuleren van energiebesparingsprojecten binnen de industrie.

Kan de Minister al iets zeggen over het resultaat van de energietoeslag in het kader van de WIR? Zoals reeds gezegd, zouden wij het onjuist achten dit beleid te doorkruisen met een globale verlaging van de energietarieven voor de industrie, juist omdat wij belang hechten aan een actief beleid, gericht op energiebesparing. Toch erkennen wij dat er in bijzondere gevallen redenen kunnen zijn voor een afzonderlijke en specifieke benadering. Van belang hierbij is dan ook het gevoerde beleid in de ons omringende landen.

Ook daar zijn voor bepaalde bijzondere bedrijfstakingen ook bijzondere regelingen. Tegen die achtergrond vragen wij ons af of er toch geen aanleiding is voor enkele specifieke maatregelen, ook op het terrein van de energietarieven. Kan de Minister daarover iets zeggen?

In het verleden is door de CDA-fractie de suggestie gedaan te komen tot een energiefonds. Ik verwijs naar de motie-Van der Linden. De Minister heeft dit voorstel afgewezen. Wij betreuren dat en willen de Minister nog eens vragen deze suggestie toch nog eens in overweging te nemen.

In voorbereiding is wetgeving op het terrein van de energiebesparing. Kan de Minister iets zeggen over de voortgang daarvan? Hoewel er thans geen acute problemen zijn met de olie-aanvoer is een verdergaande voorbereiding van de crisisbeheersing noodzakelijk. Kan de Minister iets zeggen over de stand van zaken?

Via wetgeving heeft Nederland zich verplicht tot een minimale voorraadvorming van aardolieleprodukten. Kan de Minister verzekeren dat hieraan ook de hand zal worden gehouden en dat er ook sprake is van een gegarandeerde en aanwijsbare voorraad? Wij horen berichten dat hierbij vraagtekens zijn te plaatsen.

Tijdens deze begrotingsbehandeling zullen wij niet ingaan op de door de Minister in de nota Regionaal beleid aangedragen gedachte ter zake van een wijziging van de WIR/SIR-constructie in samenhang met een wijziging in

de Bijzondere Regionale Toeslag. Volgens afspraak – de heer Mateman komt er uitvoerig op terug – zal deze nota thans niet worden besproken, terwijl de tijd om een gefundeerd oordeel te kunnen vormen, over de toch zeker ingrijpende wijziging in de WIR/SIR-constructie te kort was. Wij zullen op deze zaak dus zeker terugkomen. Mede in het licht van deze oordeelsvorming is een evaluatie over het functioneren van de WIR op korte termijn noodzakelijk. Ik spreek dan over de totaliteit en niet alleen over de WIR/SIR-constructie.

Wat de huidige praktijk van de WIR betreft, willen wij nog eens de aandacht vragen voor de volgende punten. Herhaaldelijk worden er klachten onder onze aandacht gebracht over de te trage uitbetaling van de WIR-premie. Ook anderen hebben daarover gesproken. Ons zijn voorbeelden bekend waarbij bedrijven in moeilijkheden kwamen omdat zij te lang op uitbetaling van die premie moesten wachten en omdat 'overbruggingsfinanciering' slechts mogelijk was tegen zeer hoge rentepercentages. Op deze wijze wordt de effectiviteit van dit investeringsstimuleringsinstrument toch wel ernstig aangetast.

Wij hebben, in samenwerking met de heer De Korte, indertijd daarover al een motie ingediend. Wat zal de Minister doen met deze motie? Wij achten het in elk geval noodzakelijk dat er een versnelling komt in de uitbetaling van de WIR-premies.

In het verleden, onder andere bij de behandeling van de Sectornota, zijn er voorstellen gedaan met betrekking tot een arbeidsplaatsentoeslag. Bij de behandeling van de Sectornota hebben wij ons positief opgesteld ten opzichte van het beginsel van een dergelijke toeslag. Wij hebben echter de door de Minister aangedragen praktische oplossing van de hand gewezen.

De Minister is toen gevraagd naar andere en beter toepasbare oplossingen te zoeken. Wat zijn zijn bevindingen thans? Er worden ook verschillende methodes toegepast bij het verwerken van de WIR-premies in de jaarrekening. Zouden er op dit gebied toch geen voorschriften moeten komen?

Deze tijd vraagt zeker om een zakelijke aanpak. Werkloosheid is geen onderwerp om uitsluitend over te filosoferen. Nodig is daadkracht en visie en vooral ook geloof in de mogelijkheid om de huidige problemen op te lossen. Wij beseffen dat de mogelijkheden van de overheid beperkt zijn.

Toch blijft het de primaire taak van de overheid, op te treden in situaties

waarbij mensen in de knel dreigen te raken. Ook het economisch beleid dient daartoe een instrument te zijn.

□

De heer **Mateman**: Mijnheer de Voorzitter! De wens die wij het vorige jaar hebben geuit, namelijk dat in deze begrotingstoelichting een evaluerende beschouwing zou worden gewijd aan de voortgang van de Nota Regionaal Sociaal-Economisch Beleid, is door de Minister niet gehonoreerd. Hij heeft er wel aandacht aan in de RESEB-nota. Die nota is overigens enige maanden te laat verschenen, zo moet ik tot mijn spijt constateren. Om die reden zal onze bijdrage vandaag een wat voorlopig karakter moeten dragen over concrete beleidswijzigingen die in die nota worden aangekondigd.

Gezien de zich snel verergerende situatie in een aantal regio's – prof. Klaassen heeft onlangs een nogal uitdagende theorie over een interne regionale dynamiek die daarachter zou zitten, op tafel gelegd – willen wij vandaag niet wachten met een beleidschets tot de inspraakfase over de nota geheel is voltooid. De inspraakfase moet er echter wel degelijk komen. Wij zullen evenwel een paar aanzetten geven. Ik doe dat, omdat het CDA-congres voor de komende kabinetperiode zeven punten centraal heeft gesteld. Het tweede daarvan is het geven van extra stimulansen aan zwakke regio's.

Wij zijn ook erg teleurgesteld over het opnieuw ontbreken van op de regio's gerichte departementale prioriteitenstellingen. Het geldt dus niet zozeer voor deze begroting als wel voor andere begrotingen, maar nu is er gelegenheid, hierover te praten. Die op de regio's gerichte prioriteitenstellingen zijn in februari 1978 door mijn fractie gevraagd en door de Kamer onderschreven.

Het is de Minister niet gelukt, hieraan uitvoering te geven, maar het verwijt treft vooral zijn collega's. Het kabinet is op dat punt echter nog niet van ons af, want op 30 maart 1981 zullen wij in het kader van de Decentralisatienota over dat onderwerp een aantal voorstellen doen, verbreed met enige suggesties om ook op economisch terrein overheidstaken te decentraliseren.

Minister **Van Aardenne**: Naar mijn mening is het verstandig, dit punt niet alleen bij de coördinerend minister in bespreking te brengen, maar ook bij iedere begroting van de afzonderlijke ministers. Dat werkt waarschijnlijk beter.

Mateman

De heer **Mateman** (CDA): Ik onderstreep deze woorden van harte.

Wanneer wij over het regionaal-economisch beleid spreken, mag je zeggen dat als het in de Randstad motregent, er in de regio's een stortbui valt. Welke sociaal-economische indicator van Meester je daarop ook loslaat, dat beeld komt er altijd uit. Over die indicatoren komen wij overigens nog te spreken bij de behandeling van de RESEB-nota, net als over de belangrijke vraag – dat is eigenlijk de hamvraag – naar de effectiviteit van het instrumentarium en de daarmee samenhangende coördinatieproblematiek.

Wij hebben het gevoel dat dit de centrale vraag gaat worden in de komende jaren. De SER concludeerde dat al in 1978. Ook van wetenschapszijde wordt ons dat constant voorgelouden, want Bartels laat niet na, ons ervan te doordringen dat wij veel te weinig weten – dus zowel politici als wetenschappers – over de relatie tussen beleidspraktijken en de regionale uitwerking daarvan.

Er is inmiddels een woud van regelingen en instanties gegroeid die allemaal op een of andere wijze de economie willen oppeppen. Een zieltoegend bedrijf ergens in de regio wordt soms wel eens door zo veel instanties bij de hand genomen dat er een nieuw intern probleem bij komt! Om die reden zeg ik dat doelmatigheid en decentralisatie in de CDA-optiek vaak samengaan. Om die reden bepleiten wij dat er een nieuw en duidelijk geheel van taaktoedeling komt, zowel voor het bedrijfsgerichte als voor het voorwaarden-scheppende beleid. Daaraan schort immers in het algemeen nogal wat.

Ik verwijs in dit verband naar een heel boeiende beschouwing ter zake van drs. Borstlap in 'Bestuursforum' van feb/maart 1980. Naarmate onder het economevolk de mening veld wint dat bij voorbeeld de Japanse technologische voorsprong mede berust op optimale organisatietechnieken op de verschillende bestuurs- en economische niveaus, wordt het een veel klemmender zaak dat wij het hierover in ons land met elkaar eens worden.

Professor Van de Zwan houdt ons dat bij herhaling voor.

Het WRR-rapport is al eerder in bespreking geweest. Ik vind dat daarin ook het regionale beleid moet worden gepast, met name bij de opstelling en de toepassing van het operationele beleidsprogramma naar de verschillende sectoren. Ik wil de Minister vragen of de regionalisering ook onderdeel uitmaakt

van de taakomschrijving die de Regering voor de commissie-Wagner heeft geformuleerd.

Ik vind – ik hoor hierop graag commentaar van de Minister – dat het WRR-rapport teveel voorbij gaat aan het regionale aspect. Dat is toch jammer, alleen al vanwege het feit dat de bedrijfstakken zeer ongelijk zijn verspreid over de verschillende regio's en ook een stimuleringsbeleid regionaal heel verschillend kan uitwerken. Ik vind het jammer dat de voorstudie van dr. Bartels in het kader van het WRR-rapport over de spreiding van economische activiteiten in dit land niet in het WRR-rapport is verwerkt.

Dat is uiteraard geen verwijt aan de Minister; hij draagt er geen verantwoordelijkheid voor. Ik constateer dat slechts het onderdeel Techniek uiteindelijk in het eindrapport terecht is gekomen. Ook uit het WRR-rapport – paragraaf 3.1 – blijkt heel uitdrukkelijk dat regionale differentiatie van grote betekenis is voor het verwezenlijken van de doelstellingen van dat rapport.

De gewenste relatie tussen de nationale en de regionale benadering blijft voor ons het kernpunt. Men kan niet op alle paarden tegelijk wedden: duidelijke afspraken moeten worden gemaakt. Dat is al gezegd in de Nota Selectieve Groei uit 1976, de Nota Regionaal Beleid uit 1977, het SER-advies uit 1978 en in de recentelijk uitgebrachte Voortgangsnota. Daarin staat nog eens duidelijk dat het regionale beleid rekening moet houden met sectoriële randvoorwaarden en omgekeerd. Om die reden wil ik vragen of het vervoladvies dat de SER in 1978 aankondigde, binnenkort wordt uitgebracht. Wij vinden de bijdrage van de sociale partners erg belangrijk.

Wij vinden dat het regionale beleid ook moet doorwerken in het innovatiebeleid. Dat gebeurt voor een deel al. Dat is ons onlangs door Dr. Van Duyn op het hart gebonden. Hij zegt dat het bedrijfsleven toch wel expandeert als het in het land goed gaat, ongeacht de subsidie. Als de groei-bedrijfstakken uitgewerkt zijn, zullen de regio's daarvan als eerste de gevolgen ondervinden.

Daar merkt men het eerst de tekorten aan technologische innovatie. Daarom zijn wij blij dat in dat kader ook aan regionale ontwikkelingsmaatschappijen de kans wordt geboden bij dat beleid te worden ingeschakeld.

Wij vinden initiatieven vanaf de basis – uit het bedrijfsleven zelf – ook broodnodig. Ik noem het Groningse initiatief voor een Nederlands centrum voor ondernemingsplanning en inno-

vatie. Het is bijzonder goed dat het kennelijk daar ook werkt. Waaiert dat al een beetje uit? Wordt het door het departement begeleid?

Heeft men de gedachten over regionaal-economische problemen van de afgelopen jaren een beetje gevolgd, dan zijn twee onderliggende stromingen duidelijk merkbaar. Wij zijn over die stromingen bijzonder verheugd.

In de eerste plaats wordt de noodzaak van decentralisatie – in dit Huis wordt dat wel eens verschillend beleefd en beleden – langzamerhand sterker onderschreven. Dat is opvallend in een tijd waarin de economische problemen toenemen. Het loopt kennelijk parallel.

In de tweede plaats is het accent op de stuwende tertiaire sector, die nogal sterk aanwezig was in de eerste nota over het regionale beleid – daarbij werd de industriële sector toch wat voorbijgezien – wat omgebogen. In de wetenschap hoort men dezelfde geluiden. Het is boeiend – ik ben altijd erg onder de indruk van de bijdragen van Dr. Van Duyn – dat hij suggesties doet om het instrumentarium te richten op gebieden waar een aantal groeifactoren gezamenlijk aanwezig is.

Hij noemt dan het wetenschappelijk onderwijs in combinatie met een gekwalificeerde beroepsbevolking en bedrijven met de befaamde speerpuntactiviteiten die altijd zo moeilijk zijn te traceren.

Hij vindt dat daar het accent moet worden gelegd op het regionaal beleid. Hij noemt Groningen, Drenthe, Nijmegen, Tilburg, Eindhoven en Zuid-Limburg. In het laatste geval zou de aanwezigheid in de omgeving van buitenlandse universiteiten en hogescholen een extra versterkend punt zijn. Hiermee wordt eigenlijk de oude groeipooltheorie weer teruggehaald, maar dan in een geheel nieuwe gedaante, aangepast aan het tijdperk van innovatie. Wij vinden het positief, omdat het regionaal beleid dan meer aanzetten krijgt dan met het wegwerken van achterstandssituaties alleen het geval is.

Als ik over achterstandssituaties spreek, wil ik ook aandacht vragen voor de vraag, hoe wij voor de probleemgebieden het imago kunnen verbeteren. Toxopeus heeft onlangs bij zijn afscheid als commissaris van de Koningin daarover nog iets behartigenswaardigs gezegd.

Hij heeft gezegd, dat we voor oost-Groningen en voor de oostelijke mijnstreek kunnen doen wat we willen, maar dat er een psychologische barrière schijnt te zijn die niet overeenkomt

Mateman

met de realiteit en die moet worden geslecht. Ik zou de Minister willen vragen, of hij mogelijkheden ziet om daar aan wat te doen.

Met mijn woorden over het Limburgse heb ik al willen aangeven, dat ook in het regionale beleid voor ons de concentratiegebieden, waar de problemen het grootst zijn, centraal moeten blijven staan. Ik noem het noorden, inclusief delen van Overijssel, en het zuiden van Limburg. Ze komen apart aan de orde in ISP- en PNL-kader. Ik behoef er vanavond dus niet te diep op in te gaan. Drie problemen wil ik hier wel relevanter.

Het eerste is al door collega Wöltgens genoemd, namelijk dat het ISP-overleg afgelopen week is afgebroken. Ik heb van de Minister bij interruptie al gehoord, dat daaraan geen beleidsredenen ten grondslag lagen. Ik zie dan ook met belangstelling de voortgang van het overleg tegemoet.

Ik wil hem wel meegeven, dat de motie-Faber die op 26 januari is ingediend, voor onze fractie uitgangspunt blijft bij het arbeidsplaatsenplan en dat wij nog steeds vinden, hoe moeilijk het ook wordt, dat de regionale werkloosheidscomponent gestabiliseerd dient te worden. De RESEB-nota vermeldt een relatieve daling van de investeringsactiviteiten in het zuidwesten van Friesland en in zuidwest Drenthe, om maar twee streken te pakken. Het is een enorme instorting, vergeleken met vorige periodes. Dat baart ons duidelijk zorgen.

Uit het Limburgse wil ik nog een knellend punt noemen. Het schijnt zo moeilijk te zijn IPR-subsidies te krijgen voor dienstverlenende projecten. Ik weet niet of het juist is, maar ik vraag commentaar aan de Minister.

Daarmee kom ik toe aan Twente en tevens aan collega Wöltgens die daarover aan de CDA-fractie een enkele indringende en ook wel terechte vraag heeft gesteld. In juni jl. heeft namelijk de Kamer vrij kamerbreed de motie-Van der Linden aanvaard, waarin om twee dingen werd gevraagd. Het eerste was, na te gaan, welke infrastructuurverbeterende maatregelen vroeger zouden kunnen worden uitgevoerd. Het tweede was, dat bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken, dus nu, zou worden aangegeven, welke specifieke maatregelen voor Twente zouden kunnen worden getroffen.

Ik constateer met de heer Wöltgens tot mijn spijt, dat noch het een noch het ander is uitgevoerd – het kan wel zijn afgewogen, maar dat blijkt niet uit

de stukken – hoewel ik toch het gevoel heb dat de Minister uitdrukkelijk heeft toegezegd dit te doen. De memorie van toelichting maakt het helemaal bont. Daarin staat over het urgentieprogramma, dat het standpunt inmiddels in de Tweede Kamer is besproken. Dat suggereert dat daarmee de zaak is afgedaan, maar dat is natuurlijk niet juist. De arbeidsmarkt in Twente is drastisch verslechterd.

Sinds eind 1979 is de vraag tot 1/10 gereduceerd in de bouw, tot 2/5 in de metaal, tot 1/8 voor het overige personeel en in de textiel – ik durf het nauwelijks te zeggen – tot 1/36. Daarom wil ik in verband met de uitvoering van de motie de Minister op een aantal concrete punten om een mening vragen.

Allereerst neem ik de infrastructuur. Wij hebben in het urgentiedebat gepleit voor een versnelde uitvoering van de A1, RW 35 en RW 15. Dat kan uiteraard niet allemaal tegelijk.

Ter zake van de A1 doen zich uitvoeringsproblemen voor. Waartoe heeft het overleg met zijn ambtsgenoot inzake een zodanige wijziging van het Meerjarenplan Personenvervoer dat althans één grensoverschrijdende internationale Twentse autosnelweg een hogere prioriteit kan krijgen, geleid?

Ik kom thans te spreken over het grensoverschrijdende Euregio-programma ten aanzien van Twente en Oost-Gelderland. In de antwoorden staat, dat dit in de tweede helft van 1981 zal aanvangen. Het zal pas einde 1982 klaar komen. Is het niet mogelijk het onderzoek eerder te doen starten? Kunnen de geschatte termijnen wat worden bekort? Ik weet, dat de Minister afhankelijk is van medewerking van Duitse zijde. Ik nodig hem uit rechtstreeks bij zijn Duitse collega's te interviëren, opdat snel voortgang kan worden gemaakt.

Minister Van Aardenne: Dat is al gebeurd. Maar dat wil nog niet zeggen, dat je meteen je zin krijgt.

De heer Mateman (CDA): Dat risico zit er inderdaad in.

Kan de Staatssecretaris al een reactie geven op de ingezonden aanvraag uit het Twentse wat het toeristisch overallplan betreft? Past dat in de planning? Kan hij hierover in principe iets zeggen, zonder zich aan bedragen te binden?

Kan de Minister garanderen, dat ondanks de overheveling van de bedrijfsverplaatsingsgelden naar de margepot Twente voor deze pot in aanmerking blijft komen? De Minister heeft die escape ingebouwd.

Is de Minister bereid financieel deel te nemen in de tweede fase van het bedrijvenpark Noordwest-Twente? Hij heeft dit al zeer voorzichtig aangekondigd. Als dit zal gebeuren dan hebben wij het gevoel dat de motie-Van der Linden op redelijke wijze wordt uitgevoerd.

Ik kom thans te spreken over de Nota regionaal sociaal-economisch beleid, die vorige week is ingediend. Per 1 april stelt de Minister beleidsombuigingen voor. Met alle andere fracties in deze Kamer acht de fractie van het CDA die termijn te kort om hierover nu een beslissing te nemen. Er is al op de inspraak gewezen.

In de nota staat dat de situatie in Noordoost-Noord-Brabant in snel tempo verslechtert; de jeugdwerkloosheid en het aantal toetredenden tot de arbeidsmarkt zijn groter dan in welk ander deel van het land dan ook. Het voorstel is de IPR-premie voor Cuyk en Uden te laten vervallen. Doetinchem, Kampen en Deventer zullen geheel buiten de toepassing vallen. Het argument is dan, dat het daar lukt.

Het beleid slaat kennelijk in die kerren aan. Dat is dan een reden om het beleid om te buigen. Zonder te komen tot een politieke afweging zou ik aan de Minister willen vragen die voorgenomen aanpassing per 1 april terug te nemen.

In zijn brief aan de Kamer laat de Minister die ruimte. Ik begrijp, dat hij om technische redenen een nota van wijziging heeft ingediend. Achter ons verzoek om die wijzigingen terug te nemen, gaat geen politiek oordeel schuil. In dat opzicht sluit ik mij niet aan bij collega Wöltgens. Voor ons is het een zuiver procedurele zaak. Wij willen tijd hebben om erover na te kunnen denken. De regio's moeten de tijd hebben om dat met ons te doen.

□

De heer Van Iersel (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Het rapport van de WRR over de Nederlandse industrie heeft wel ten doel het vermogen tot exporteren van het Nederlandse bedrijfsleven te vergroten, maar gaat niet diep in op de verbetering van de op export gerichte organisaties. Het gaat er ons niet om strakke organisatievormen, waarmee de veelkleurige dynamiek van de export op talrijke gebieden niet zou zijn gediend. Veel overheidsdiensten behartigen, ieder op eigen terrein, exportbelangen, maar absoluut noodzakelijk is een doeltreffende coördinatie, zodat de diensten werken op basis van een gelijke grondslag van beleid en samenwerking stroomlijnen, waar deze geboden is.

Van Iersel

Zo heb ik onlangs aan de Minister de suggestie voorgelegd, of het niet zinrijk zou zijn een 'Japan-task force' in het leven te roepen in samenwerking met andere departementen, met het oog op het verminderen van onze groeiende deficitaire handelsbalans met dat land. Wat vindt hij daarvan? In verband met dezelfde doelstelling van nauwere coördinatie zou ik de Minister willen adviseren om een zorgvuldige inventarisatie te maken van alle elementen die in het verloop van zaken rond de cause célèbre-Taiwanorder — een rol hebben gespeeld. Los van de inhoud van de uiteindelijke beslissing was hierbij immers sprake van een aantal elementen die ons tot lering kunnen strekken op onze weg naar een integraal exportbeleid.

Een integraal exportbeleid: dat is in alle geïndustrialiseerde landen op het ogenblik het devies. De algemene ervaring is thans, dat de buitenlandse handel zich overal steeds meer gaat institutionaliseren. Langs de weg van de handelsbemiddeling bouwen overheden en bedrijfsleven een nauwe samenwerking op. De exportbevordering wordt gebruikt als instrument om nationale marktaandelen veilig te stellen. Deze tendens is zowel in de Verenigde Staten als in een aantal West-Europese landen heel duidelijk zichtbaar.

Het gaat bij dit alles in het bijzonder om de toekomst van het middelgrote en kleine bedrijfsleven, waar verborgen potenties voor de export moeten worden geactiveerd. Deze soort bedrijven beschikken vaak over te weinig mankracht en inzicht. Waar het nu om gaat, is ervoor te zorgen dat de instrumenten die zowel de overheid als het bedrijfsleven ter beschikking staan zodanig worden aangewend, dat zij de effectiviteit van de exportbevordering vergroten.

Het wekt dan ook geen verwondering dat in deze tijd van stelselmatige verslechtering van onze exportpositie en de tendensen in het buitenland om de nationale exportbevordering beter te organiseren ook in Nederland de structuur van de exportbevordering op het ogenblik in brede kring in bespreking is. Met het oog op de verbetering hiervan kan de automatisering, mits deze precies en zorgvuldig wordt afgestemd, een danig handje helpen. Tegelijkertijd zal serieus moeten worden bekeken of de versplinterde wijze waarop in Nederland de exportbevordering is georganiseerd, ons land niet verder achterop brengt ten opzichte van de ons concurrerende industrielanden.

In de eerste plaats wil ik iets zeggen over de automatisering. Er is een databank tot stand gekomen met gegevens over 460.000 bedrijven en men is begonnen om voor een beperkt aantal ondernemingen de handelsbemiddeling op te zetten. De 110.000 handelsaanvragen uit het buitenland krijgen immers een volstrekt onvoldoende adequate verwerking vooral in pogingen om langs de huidige weg de exportkansen van nieuwe ondernemingen aan te boren en te activeren.

Twee maanden geleden is het data-systeem van start gegaan. Het draagt derhalve nog een experimenteel karakter, maar hoe moeten wij de vooruitgang beoordelen? Ik realiseer mij dat de technische uitvoering moeilijker is dan het formuleren van uitgangspunten, maar gezien de buitenlandse ontwikkelingen ondersteunt mijn fractie een versnelling van de totstandkoming van het systeem, de verdieping ervan en met name ook het invoeren van de laatste technologie om de effectiviteit zeker te stellen.

Hoe staat het in dit verband met de ontwikkelingssubsidie? Het is duidelijk dat een dergelijke opzet ook hoge eisen stelt aan de kwaliteit van werken van de Kamers van Koophandel met hun exportconsulenten. De berichten hierover zijn nogal wisselend. Hoe kijkt de Minister hier tegenaan? Wij zijn bovendien van mening dat bij dit werk ook de consulenten van het KNOV en het NCOV betrokken moeten worden. Gedacht moet worden aan de lijn met de binnenlandse Kamers van Koophandel, de ambassades en de buitenlandse Kamers van Koophandel.

Er zit voor een land als Nederland met zijn teruglopende exportprestaties weinig anders op dan de aansluiting tussen al deze organisaties stevig te maken. Ook voor de ambassades en de buitenlandse Kamers van Koophandel kan de automatisering een professionalisering van hun werkzaamheden ten behoeve van de export ten gevolge hebben.

Mijnheer de Voorzitter! Het behoeft geen betoog, dat de afstand van de kleinere ondernemer tot informatie en het buitenland te groot is. Hij beschikt gemeenlijk over te weinig geld en te weinig mankracht. Dit is onze voornaamste aanleiding om steeds aan te dringen op inzichtelijkheid in de exportbevordering, voor zover 'Den Haag' hiermee heeft te maken. Dit is dan ook voor ons de voornaamste overweging geweest om te pleiten voor een exportloket. Dit houdt ons inziens ook in, dat aan de organisatiekant meer stroomlijning wordt aangebracht. De handelsbemiddeling zal in

zekere zin worden geconcentreerd bij de databank, met beleidsbegeleiding door de EVD. Als gevolg hiervan stoot het Nederlands Centrum voor Handelsbevordering zijn handelsbemiddelingsactiviteiten af, terwijl het terecht zijn functies van missies, beurzen en tentoonstellingen behoudt.

Er doen op het ogenblik suggesties de ronde om te komen tot een zekere geografische concentratie van een aantal exportbevorderende organisaties, waarbij aan overheidszijde de EVD wordt gedacht als bij uitstek uitvoerende organisatie voor de export, terwijl aan de particuliere kant wordt gedacht aan het NCH en de Nederlandse vertegenwoordiging van een aantal kamers van koophandel. Mijn fractie treedt dergelijke suggesties positief tegemoet. Een dergelijke opzet zou een nuttige aanzet vormen voor een tegengaan van de gewraakte versplintering van de exportbevordering in Nederland. Een nauwe samenwerking tussen overheid en particulier bedrijfsleven sluit aan op praktijken in het buitenland.

Een geografische concentratie in één gebouw mag echter niet leiden tot vermenging van de overheidsdienst met die van de particuliere sector. Samenwerking moet de specialisatie van het eigen actieterrain bevorderen en niet leiden tot bureaucratisering en vervaging. Belangrijk is dat er een kruisbestuiving zal plaatsvinden, terwijl tegelijkertijd aan coördinatie en enige planmatigheid wordt gewerkt. Eveneens bevordert deze opzet één gezicht van de exportbevordering naar buiten, wat zowel voor de Nederlandse ondernemingen als voor de presentatie voor het buitenland een goede zaak is. Ook binnen de overheid, bij voorbeeld naar Buitenlandse Zaken en landbouw toe, kan enige concentratie van de exportbevordering zijn gunstige effect hebben.

Het gaat niet aan om hier in extenso op de organisatorische aspecten in te gaan. Het is denkbaar, dat in het begin een kleiner aantal organisaties zich in deze opzet kan vinden. Gezien het belang van de zaak lijkt het ons juist om zekere financiële faciliteiten beschikbaar te stellen. Ik zou graag van de Minister willen weten welke gedachten hij ten aanzien van het zojuist door mij gestelde koestert en of hij een weg ziet om op vrij korte termijn een aanzet in deze richting te geven. Een en ander moet ook bezien worden tegen de achtergrond, dat het een ervaringsfeit is dat het Nederlandse bedrijfsleven weinig genegen is om veel geld neer te leggen voor een behoorlijk opgetuigd exportbevordering, als er niet een di-

Van Iersel

rect aanwijsbaar belang in het geding is. Uit informatie blijkt mij ook dat in de te betreuren bezuinigingsdrift in de particuliere sector activiteiten, die bij moeten dragen tot behoud en versterking van buitenlandse positie, nogal zwaar veren moeten laten, terwijl we het juist van het buitenland moeten hebben.

Zoals ik al gezegd heb, is er nog een enorme groeiomvang voor de export bij kleine en middelgrote ondernemingen. Het tekort aan financiële middelen verhindert ook bij voorbeeld de bracheverenigingen om ten behoeve van deze categorie ondernemingen exportactiviteiten te verrichten. Zou niet te denken zijn aan een vorm van subsidiëring in de apparaatskosten van een exportkantoor dat aan een dergelijke brachevereniging verbonden is, terwijl de vereniging zelf het overige suppleert?

De heer **Van Der Hek** (PvdA): U wilt versplintering voorkomen maar dient een voorstel in om nog meer splinters aan het geheel toe te voegen. Wat is daarvan de bedoeling?

De heer **Van Iersel** (CDA): Er zijn bracheverenigingen, die zich inzetten voor exportactiviteiten, die aan de speciale eisen van de branches voldoen. Natuurlijk staat het iedere branche vrij om voor de specifieke aard van de ondernemingen werkzaamheden te verrichten. Bij de FME is dit gebruikelijk. Als daarbij toekomstkansen zich aanbieden, doe ik de suggestie om daar van overheidszijde welwillend tegen aan te kijken.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Zou het niet raadzaam zijn, eerst eens goed na te gaan hoe die brancheorganisaties dat in de praktijk doen en of dat wel echt iets voorstelt?

De heer **Van Iersel** (CDA): Ik heb mijn vraag gesteld in algemene zin, dus er kan in algemene zin worden geantwoord. Dan dient inderdaad een onderzoek plaats te vinden. Er is iets waaraan ik nog meer hecht dan aan het tegengaan van versplintering, namelijk het tegengaan van verspilling.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Juist!

De heer **Van Iersel** (CDA): Wij zijn het dus volkomen eens.

Ik wil graag van de Minister weten of hij een dergelijke suggestie positief benadert.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Het onderzoek?

De heer **Van Iersel** (CDA): Precies!

Er is inmiddels iets naders bekend geworden over de exportboot van de Nederlandse Middenstandsbank over de Rijn. Wij juichen dit particulier initiatief toe. Het getuigt immers zowel van aandacht voor de kleinere ondernemer als van erkenning voor het feit, dat deze ondernemingen het moeten hebben van niet al te ver weg liggende markten. Het is algemeen bekend dat de actieradius van de Nederlandse export per 50 kilometer afstand van onze grenzen in intensiteit aanmerkelijk afneemt.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wat stelt de heer Van Iersel zich van die boot voor? Wat moet daarin worden tentoongesteld? Tot hoever moet die boot gaan varen? Zijn er in Duitsland geen betere mogelijkheden om het Nederlandse produkt aan de man te brengen?

De heer **Van Iersel** (CDA): Om met de laatste vraag te beginnen: Ik weet niet of er betere mogelijkheden zijn. Het interessante is natuurlijk dat het hier een particulier initiatief betreft, dat op een kosten-baten-verwachting wordt genomen. Er is gezegd dat de boot niet zal varen als er niet voldoende inschrijvingen zijn.

Inmiddels is door de betreffende raad van bestuur het groene licht gegeven op basis van die verwachtingen. De bedoeling is dat de boot zal gaan varen langs zes steden aan de Rijn, te beginnen bij Düsseldorf, naar ik meen tot Frankfurt toe. Aldaar zal door middel van tentoonstellingen te organiseren door de deelnemende ondernemingen worden getracht, de promotie van produkten te bevorderen.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Wordt er geen subsidie gevraagd?

De heer **Van Iersel** (CDA): Neen, dat is juist zo prima. Wij juichen dat toe. Het is een particulier initiatief, zonder subsidie. Het is bijna ongekend in dit land, maar het bestaat toch nog wel.

De heer **Van Muiden** (CDA): Dien nu ook geen motie in om alsnog subsidie te geven!

De heer **Van Iersel** (CDA): Misschien kan een dergelijk initiatief de Minister er eens toe brengen, van overheidswege de bewerking van de Europese markt te stimuleren, bij voorbeeld door middel van een exporttrein. Wellicht heeft de Staatssecretaris over deze concrete zaken zijn eigen gedachten.

De heer **De Korte** (VVD): De spoorwegen hebben nog zo'n trein!

De heer **Van Iersel** (CDA): Er zijn natuurlijk plaatsen in Duitsland die onvoldoende over het water te bereiken zijn om onze machtige exportpotenties ten toon te stellen.

Mijn laatste onderwerp is het Bicentennial. Het komend jaar zal de 200-jarige relatie tussen de Verenigde Staten en Nederland met tal van activiteiten luister worden bijgezet. Het behoeft geen betoog, dat wij dit zeer positief waarderen. Er wordt nu reeds hard gewerkt om via manifestaties van allerlei aard de Nederlands-Amerikaanse vriendschap opnieuw te onderstrepen.

Dit is niet een puur feestelijk gebeuren. Het is bekend dat in de VS voor dit gebeuren nogal veel belangstelling bestaat. Amerikanen zijn nu eenmaal voor dit soort zaken geestdriftig, en dat kan dan ook zijn vruchten afwerpen. Maar dan moet, hoe belangrijk ook, de aandacht niet alleen op de cultuur worden gericht, maar ook de export moet hiervan profiteren. Hoe staat het met de belangstelling uit het bedrijfsleven? Onderneemt de Minister nog stappen om met het bedrijfsleven een opzet te maken? Wij zijn daarvoor. Dat mag zelfs enig geld kosten, dat mogelijk een veelvoud aan effect oplevert. Het is trouwens in het algemeen zo dat tegenover de vele miljoenen die naar slecht renderende activiteiten worden geleid, het betrekkelijk weinige geld voor de exportbevordering gunstig afsteekt. We moeten op dit gebied niet te zeer penny wise but pound foolish zijn.

□

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Sinds de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid in mei vorig jaar haar rapport 'Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie' publiceerde, is de positie van de Nederlandse industrie op dramatische wijze verder verslechterd. Tienduizenden arbeidsplaatsen zijn sindsdien in de industrie verloren gegaan in een tempo en omvang zoals in de naoorlogse periode waarschijnlijk nog niet eerder vertoond.

Een wel zeer bittere pil voor een kabinet, dat zich als voornaamste doelstelling had gesteld om de marktsector van onze economie te versterken. Een pijnlijk treffende illustratie tevens van de actualiteit van dit WRR-rapport. Reden genoeg dus om de standpuntbepaling van het kabinet inzake dit rapport met meer dan gewone belangstelling te bezien.

Mijnheer de Voorzitter! Ik vind die standpuntbepaling teleurstellend.

Engwirda

Weliswaar geeft het kabinet in de brief van de Minister-president van 4 december vorig jaar blijk van veel waardering voor het WRR-rapport. Maar wat opvalt is, dat die waardering zich vooral beperkt tot de gegeven analyse van de positie van de Nederlandse industrie. De voorgestelde beleidsaanpak wordt immers, zij het in zeer vriendelijke en voorzichtige bewoordingen, volkomen van de tafel geveegd.

Wat overblijft is een 20 pagina's lang pleidooi ter ondersteuning van het door het kabinet in Sectornota en Innovatienota voorgestelde industriebeleid. Het enige nieuwe besluit in die standpuntbepaling, dat door mij positief wordt beoordeeld, betreft de instelling van een onafhankelijke adviescommissie van deskundigen ten behoeve van het industriebeleid.

Maar daar had de Kamer dan ook op aangedrongen via het aanvaarden van een D'66-motie tijdens de laatste algemene beschouwingen. Laten we hopen dat die adviescommissie zich positiever opstelt tegenover de door de WRR voorgestelde beleidsaanpak dan het huidige kabinet!

Mijnheer de Voorzitter! Tijdens het werkgelegenheidsdebat van vorige week heb ik gesproken over het grote belang van het voeren van een gericht beleid van industriële vernieuwing. D'66 kent daaraan voor de komende jaren een zeer hoge, zo niet de hoogste prioriteit toe. Hoekstenen van dat beleid zijn naar mijn mening de gerichte stimulering van bedrijfstakken en industriële activiteiten die voor de 80-er en 90-er jaren als kansrijk kunnen worden beschouwd, alsmede innovatief overheidsaankoopbeleid.

Het beleid van dit kabinet is op beide gebieden naar mijn mening schromelijk te kort geschoten. Daarmee wil ik niet zeggen, dat dit kabinet op industriepolitiek gebied helemaal niets gepresteerd heeft. Ik sluit mij overigens aan bij de waardevolle woorden van de heren Van Houwelingen en Van der Hek voor de inzet van de Minister. Verder heb ik vorige week al gewezen op het door mij positief gewaardeerde plan tot vestiging van 10 instrumentenfabrieken in Oost-Groningen. Maar het opvallende van dit plan is, dat het eigenlijk helemaal niet past in de op generieke regelingen gebaseerde beleidsfilosofie van dit kabinet. Het is daarom eerder een toevalstreffer dan een gevolg van bewust gericht beleid ter versterking van de industriële structuur.

Mijnheer de Voorzitter! Een tweede element van het industriebeleid van de afgelopen jaren, dat door mij in beginsel positief gewaardeerd wordt, betreft de poging om de steunverlening aan individuele bedrijven in moeilijkheden terug te dringen. Ik ben het daar in beginsel mee eens, vooral vanwege de concurrentievervalsende werking die dit soort steunverlening vaak met zich meebrengt. Ik ben het echter ook met de FNV eens, die in een ons toegezonden commentaar stelt, dat de bouw van de individuele steunverlening slechts aanvaardbaar is naar de mate waarin het offensieve beleid meer vruchten heeft afgeworpen.

Mijnheer de Voorzitter! Daar zit hem nu net de moeilijkheid. Sinds de verschijning van de Sectornota bijna twee jaar geleden heet het industriepolitiek beleid wel offensief te zijn, maar we merken daar zo weinig van! Of moeten we de dikke pakken papier die in het kader van het project 'Innovatie nu' aan duizenden ondernemingen zijn toegestuurd zien als het bewijsmateriaal, dat er wel degelijk een offensief beleid gevoerd wordt?

Mijnheer de Voorzitter! De Nederlandse industriepolitiek heeft geen behoefte aan woorden, aan dikke pakken papier, hoe nuttige informatie daarin ook verstrekt wordt, maar aan daden. De voorbeelden hoe het anders en beter kan liggen in het buitenland voor het opscheppen. Ik had enkele voorbeelden uit Frankrijk en Japan willen noemen om dat te illustreren. Vanwege de tijd zal ik dat nu niet doen, maar bewaren tot de komende UCV over het WRR-rapport.

Eén uitzondering daarop betreft het kwaliteitsbeleid.

Een belangrijke verklaring voor het Japanse industriële succes vormt ongetwijfeld de grote nadruk die daar gelegd wordt op de kwaliteitscontrole. In vrijwel elke Japanse onderneming functioneren kwaliteitscontrolegroepen, die systematisch werken aan een verbetering van de kwaliteit van de producten van die onderneming.

Het resultaat hiervan is niet alleen, dat daardoor het aantal fouten, veroorzaakt door productieproblemen in Japanse fabrieken ongeveer één-honderdste bedraagt van het aantal in Westeuropese of Amerikaanse fabrieken. Het functioneren van deze groepen leidt namelijk bovendien tot een hoge graad van motivatie en betrokkenheid van de betreffende werknemers. Ook in dat opzicht kan Nederland dus nog veel van Japan leren.

Ik wil de Minister van Economische Zaken in dit verband vragen hoe het

momenteel staat met het kwaliteitsplan, dat in september 1978 door zijn departement is gestart. Ik heb begrepen, dat de experimentele fase van dit plan eind 1980 zou aflopen. Ik heb ook begrepen, dat het in de bedoeling lag om in het kader van dit plan de kwaliteitscontrole binnen Nederlandse bedrijven te evalueren en op grond daarvan aan die bedrijven kwaliteitscertificaten toe te kennen. Dit alles zou moeten geschieden onder toezicht van een Raad voor de Certificatie.

Is het waar, dat de voortgang in de uitvoering van dit kwaliteitsplan momenteel stagneert, omdat de Raad voor de Certificatie nog niet is ingesteld, de certificerende instanties nog niet zijn aangewezen en de criteria voor toekenning van de certificaten nog niet zijn vastgesteld?

Realiseert de Minister zich, dat bedrijven die in de experimentele fase van het kwaliteitsplan hebben meegewerkt en die zich thans, soms ten koste van flinke investeringen, in certificeerbare staat bevinden, nu graag de opbrengst zouden willen zien in de vorm van een certificaat?

Welke maatregelen overweegt de Minister om de ontstane impasse te doorbreken en zo te zorgen, dat deze bedrijven niet verder worden gefrustreerd in hun inspanningen ter verbetering van de kwaliteitscontrole en dat andere bedrijven worden aangemoedigd in plaats van afgeschrikt om hun voorbeeld te volgen?

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom toe aan het regionaal beleid. Ik wil mij graag aansluiten bij voorgaande sprekers, die ervoor gepleit hebben de tweede nota van wijzigingen tijdens dit begrotingsdebat niet in behandeling te nemen. Het zou ook naar mijn mening te gek zijn om die beleidswijzigingen uit de Nota Regionaal Sociaal-Economisch beleid, die in deze nota van wijzigingen zijn neergelegd, deze week in een vloek en een zucht af te doen, zonder dat daarover het gebruikelijke vooroverleg met de betrokken regionale instanties heeft plaatsgevonden.

Het is immers niet onze schuld, dat de nieuwe regionale nota zo lang op zich heeft laten wachten.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil het voor wat betreft het regionaal beleid niet bij deze opmerkingen laten. Vooruitlopend op de behandeling van de nieuwe nota zou ik kort willen ingaan op de situatie in twee regio's van ons land, die er in sociaal-economisch opzicht slecht voorstaan, nl. Twente en Noord-Brabant. Ik begin met Twente.

Engwirda

Ik vind het zeer te betreuren, dat de rond het urgentieprogramma gewekte verwachtingen nog steeds niet zijn nagekomen en dat de motie-Van der Linden door de Minister kennelijk niet is uitgevoerd. Deze manier van handelen ondermijnt de geloofwaardigheid van de politiek. Ik wil er daarom bij de Minister met grote klem op aandringen dat hij alsnog tijdig voor de behandeling van de nieuwe nota een aanvullend programma voor Twente formuleert, waarin de toezeggingen alsnog worden gehonoreerd. Is de Minister daartoe bereid?

Mijnheer de Voorzitter! Ten minste even verontrustend is de sociaaleconomische situatie van Noord-Brabant. De gemiddelde werkloosheid in Brabant is in het jaar 1980 met 3,2% gestegen, dat wil zeggen bijna 1% meer dan het landelijke gemiddelde. In januari bereikte de werkloosheid onder mannen en vrouwen in Brabant de 10%-grens. In een aantal Brabantse steden, Helmond, Tilburg, Den Bosch en Breda, ligt de werkloosheid zelfs nog beduidend hoger. Ik heb daarvoor al in 1978 de aandacht gevraagd, toen ik er bij de behandeling van de Wet Investerings Rekening voor pleitte om de Bijzondere Regionale Toeslag ook op enkele Brabantse steden van toepassing te verklaren.

De Minister verklaarde zich daar toen tegen. Erkent hij, dat de situatie in Brabant inmiddels verder is verslechterd en dat met name de regionale component van de werkloosheid in Brabant sindsdien aanzienlijk is toegenomen? Daarbij komt, dat de toekomstperspectieven voor Brabant nog extra in ongunstige zin worden beïnvloed door het te verwachten extra arbeidsaanbod in de komende jaren als gevolg van een relatief sterke groei van de bevolking en de overloopt-functie van deze provincie.

Het lijkt mij daarom de hoogste tijd om te erkennen dat extra inspanningen voor Noord-Brabant gewenst zijn. Uit de nieuwe regionale nota blijkt dit echter in het geheel niet. Ik wil er daarom sterk voor pleiten, dat ook voor Noord-Brabant tijdig vóór de behandeling van de regionale nota een aanvullend beleidsprogramma wordt opgesteld. Ik overweeg om daarover in tweede termijn een uitspraak van de Kamer te vragen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom op het consumentenbeleid. Het is nogal stil geworden na de UCV van het vorig jaar ter bespreking van de nota 'Consument en Consumptie'. De grote

sprong voorwaarts, die het consumentenbeleid toen leek te gaan maken, is helaas uitgebleven. Ik zou de Staatssecretaris in dit verband met name willen vragen naar de uitvoering van de door de Kamer aanvaarde D'66-motie, waarin een onderzoek werd gevraagd naar de mogelijkheden tot het instellen van een consumptie-effectrapportage.

In die motie werd gevraagd om de Kamer vóór 1 januari 1981 over de resultaten van dat onderzoek te informeren. Mag ik hem vragen hoe het met dit onderzoek staat en wanneer wij de resultaten daarvan tegemoet mogen zien? Een andere vraag die ik hem wil stellen, betreft de kwestie van de tweezijdige courtage. In een mondeling overleg, dat vorig jaar plaatsvond zei de Staatssecretaris, dat zijn beleid gericht was op de afschaffing van de tweezijdige courtage.

In de pers heb ik dezer dagen gelezen, dat er overeenstemming is bereikt over een verhoging van het courtagepercentage van 1,5 naar 1,75. Is bij die gelegenheid opnieuw gesproken over de afschaffing van de tweezijdige courtage en zo neen, waarom niet? Het lijkt mij nu langzamerhand de hoogste tijd om de tweezijdige courtage af te schaffen.

In EG-verband wordt al jaren gewerkt aan een regeling voor de produktaansprakelijkheid. Hoe lang gaat het nog duren voor zo'n regeling verwacht mag worden? In dit verband zou ik er nog op willen wijzen dat zowel bij de consumenten als bij de industrie grote onzekerheid bestaat over de kosten van een dergelijke regeling.

Kan de Staatssecretaris daar opheldering over geven? Is het de bedoeling, dat de verzekeringspremie, die door fabrikanten betaald wordt ter dekking van de risico's van produktaansprakelijkheid, doorberekend wordt in de prijzen van de betreffende producten?

Jaarlijks ontstaat in Nederland grote schade als gevolg van ongevallen in de privé-sfeer. Naar verluidt, bedraagt het jaarlijks aantal dodelijke ongevallen als gevolg van onveilige producten 2000 à 2500, dat wil zeggen méér dan het totaal aantal verkeersslachtoffers, dat momenteel 1800 à 1900 bedraagt.

Bovendien ontstaat er als gevolg hiervan jaarlijks een schade van ongeveer 1 miljard gulden in de vorm van ziekenhuiskosten, werkverzuim en arbeidsongeschiktheid. De herziening van de Warenwet, waar wij al geruime tijd op wachten, wil hier iets aan doen door deze wet ook geschikt te maken voor andere producten dan levensmiddelen.

Gezien de nogal bureaucratische procedures van de Warenwet lijkt het mij echter verreweg de voorkeur te verdienen om dit in een aparte produktveiligheidswet te regelen. Is de Staatssecretaris bereid daartoe het initiatief te nemen? Ook hierover overweeg ik in 2e termijn een uitspraak te vragen.

Wanneer mogen wij de wetsontwerpen inzake consumentenkoop en standaardvoorwaarden verwachten? Zijn de berichten juist, dat het departement van Economische Zaken de indiening van dit laatste wetsontwerp tegenhoudt en zo ja, wat is de reden daarvoor?

Hoe staat het verder met de wijziging van de Wet op het afbetalingsstelsel, waarbij de verplichting tot vermelding van effectieve rentepercentage wordt vastgelegd? Deze wetswijziging had een jaar geleden al moeten zijn ingediend. Wat is de reden voor de opgetreden vertraging? Hoe staat het ten slotte met het verbod tot financiële colportage?

Het is duidelijk – en dat is het eigenlijk al jaren – dat in het consumentenbeleid onvoldoende schot zit. Voor een belangrijk deel is dat naar mijn mening een gevolg van een verkeerde organisatie. Ik zou in dit verband opnieuw een pleidooi willen houden voor het invoeren van het model, dat door President Carter in Amerika is ingevoerd.

Dit model komt erop neer, dat op alle departementen functionarissen worden aangesteld met een speciale verantwoordelijkheid voor consumentenzaken. Deze ambtenaren dienen dan tevens te fungeren als een luik naar buiten ter behandeling van de klachten van consumenten over het betreffende departement.

Is de Staatssecretaris bereid dit model ook in Nederland in te voeren? Afhankelijk van zijn antwoord overweeg ik ook op dat punt een Kameruitspraak te vragen.

Ten slotte wil ik nog een opmerking maken over de brief van de Minister over de elektriciteitsprijzen. Daaruit blijkt opnieuw de noodzaak om zo spoedig mogelijk tot een betere landelijke regeling voor de tariefstelling te komen. Ook dit schuift de Minister echter weer door naar een regeringsstandpunt over CoCoNut. Komt dit standpunt nog naar buiten voor de verkiezingen? In elk geval lijkt het tijden te gaan duren voordat de regeling rond is.

Minister Van Aardenne: Wij hebben een commissie ingesteld om ons hierover te laten adviseren. Vindt u het

Engwirda

dan zo vreemd dat ik pas een uitspraak doe als ik dat advies binnen heb?

De heer **Engwirda** (D'66): Ik moet hierover beraad plegen met mijn fractiegenote Lambers die mij deze opmerking heeft doorgegeven. Ik zelf ben niet bij de uitgebreide commissievergadering over het energiebeleid geweest. Ik zal hierop eventueel in tweede termijn ingaan.

De heer **Porthoine** (VVD): Via een motie?

De heer **Engwirda** (D'66): Als ik de heer Porthoine een plezier kan doen met een motie, wil ik daar wel eens over nadenken.

Wij willen dan, ongeacht dat 'coco-nut-advies', in elk geval de voorbereiding van een eenduidige tarievenregeling. Intussen zitten wij met de tariefstelling voor de komende periode.

De Minister weerspreekt de onvriendelijke uitlatingen van de V.E.E.N. over meer betalen, omdat wij minder verbruiken en stelt dat tot nu toe geen tariefsverhoging als gevolg van verbruiksbeperking is toegestaan. Tussen de regels door spreekt uit de brief echter toch de mogelijkheid van het tegendeel.

Als redenen voor tariefsverhogingen worden immers genoemd 'verliezen als gevolg van kosten van nieuwe investeringen waar alsnog onvoldoende opbrengst tegenover staat' en, 'het niet langer kunnen opvangen van kostenstijgingen door een daling van de totale afzet via het openbare net.' Wat is dat anders dan terugkoppelen naar kosten van overcapaciteit en mindere opbrengst door achterblijvende verbruiksgroei? Kan de Minister – en wil hij dat – rekening houden met volgende factoren voordat wordt ingestemd met tariefsverhoging die niet uit stijging van brandstofkosten voortvloeit, namelijk temporisering van investeringen van de elektriciteitsbedrijven, met name voor wat betreft het in stand houden van of toevoegen aan de overcapaciteit; overbrugging door te putten uit de met de winst van voorgaande jaren opgebouwde reserves; en de tariefsverhoging pas laten ingaan boven een zeker verbruik. Verder vinden wij ook, los van de tariefskwestie, dat het hoog tijd wordt voor een nadere beleidsbepaling over de financiële aspecten van de bestaande overcapaciteit. Kan de Minister daarover een notitie toezeggen?

□

De heer **Porthoine** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Bij deze begrotingsbehandeling van Economische Zaken spre-

ken wij uiteraard over de economische ontwikkeling van ons land, maar besprekingen daarover moeten mijns inziens uitmonden in wat Regering en volksvertegenwoordiging kunnen bijdragen tot welvaart, welzijn en vooral werkgelegenheid in ons land. Wij hebben dus evengoed deze week een zogenaamd werkgelegenheidsdebat als verleden week: ik had de debatten dan ook graag gecombineerd willen zien.

Immers, de brieven over het financieringstekort van de Regering en de correspondentie van de President van de Nederlandsche Bank, alsmede de beschouwingen van secretaris-generaal Rutten, geven niet alleen een accent op het feit dat bijna alle economische indicatoren, zoals investeringsvolume ook van de buitenlandse investeerders, betalingsbalans, werkloosheidspercentage e.d. ook voor de toekomst op rood staan, maar ze geven ook aan, dat het zeer moeilijk zal zijn uit financieel oogpunt voor de staat uit dit dal te geraken.

Bij al deze sombere facetten, en misschien zelfs vanwege deze facetten, komt dan nog de vrij plotselinge stijging van de rente erbij, die met name het bedrijfsleven zwaar treft. Men becijferde eens 1 procent rentestijging kost het bedrijfsleven 1 miljard. Ik neem aan, dat wij Duitsland daarbij hebben moeten volgen. Overigens is daar nogal wat kritiek op de maatregel. Wil de Minister nog eens uitvoerig op dit zo actuele punt ingaan?

Omdat deze mening nu algemeen (bv. bij de OECD) ingang heeft gevonden, herhaal ik nog eens mijn opmerking van verleden jaar – ik maakte die ook in het verband van opmerkingen van de Directeur van de Wereldbank mr. McNamara in relatie tot de positie van de ontwikkelingslanden – dat de excessieve olieprijsstijgingen aan de voet staan van alle economische moeilijkheden van de westelijke wereld en dus van die van ons land. Dat is dus een heel duidelijk element, van buiten af op ons af komend. Nu kunnen wij de kop in het zand steken en zeggen: 'ach, het is de laatste maanden wat rustiger geworden rond verdere verhogingen, het zal wel loslopen'.

Ik geloof dat de olieprijs wel degelijk een uiterst delicaat vraagstuk op zich zal blijven. Hoe denkt de Minister overigens over de voorspellingen van olie-minister Yamani dat erlang een prijsdaling zal optreden? En is de prijsdaling die kortgeleden op de spotmarkt optrad zijns inziens een incidenteel verschijnsel? Houdt de recente dollarprijsstijging in feite een verhoging van de olieprijs in?

Moet in de tweede helft van 1981 rekening worden gehouden met een prijs van f 600 per ton in plaats van f 365, genoemd in november 1980 bij de vragenbeantwoording? In ieder geval moeten de alternatieven inclusief kernenergie een punt van permanente naarstige overweging blijven!

Met betrekking tot blz. 34 van de begroting merk ik het volgende op. De energiekosten stijgen in ons land verder, met name voor de industrie, dan in andere landen. Tot welke conclusies heeft het beraad inmiddels geleid?

Wordt er gedacht aan een gunstiger tariefstructuur voor de industrie? Kunnen vergelijkende cijfers worden overgelegd? Is er nog vordering gemaakt met mijn suggestie om met de OPEC, bij voorbeeld als IEA, in contact te treden, ten einde meer gezamenlijke overlegpatronen over deze vitale kwesties te verkrijgen? Een suggestie die naar mij in het afgelopen jaar bleek, bij andere landen en de IEA zelve op positieve reacties kan rekenen.

Als wij komen tot een analyse van onze moeilijke situatie, ontkomen wij er niet aan naar andere landen te kijken. Het effect van de olieprijsstijging is, zoals ik al zei, overal merkbaar.

Maar de werkloosheid in de EG is veel hoger dan in de zogenaamde EFTA-landen, de landen van de vrijhandelszone, met uitzondering slechts van Portugal en Finland. Deze conclusie is onlangs nog eens bevestigd door het samenwerkingsverband EG-EFTA te Genève van 20 februari, al bestaat ook daar vrees voor een negatieve ontwikkeling.

Zijn uit dit feit en de vrij lage inflatiecijfers van deze groep landen (trouwens ons land staat in EG-verband weer niet zo'n slecht figuur: hulde aan de Minister!) geen algemene interessante conclusies te trekken? Is het zo, dat de soms verouderde industrie in Europa meer het economisch gebeuren bepaalt dan in de EFTA-landen, of heeft soms de wijze van regulering in EG-verband verkeerde effecten? In ieder geval: tot zo'n analyse hoop ik dat ook de Minister een bijdrage zal leveren.

De analyse is mijns inziens van betekenis voor de oplossingen, die bij een begroting als deze kunnen worden gegeven. En daarbij liggen ook de talloze politieke opvattingen over de gewenste economische orde ter tafel. Dat bemoeilijkt wel eens oplossingen, nationaal en internationaal. In dit verband noem ik de interessante opvatting van secretaris van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties, Mr. James Stanovnik, dat de internationale handelslijnen samen-

Portheine

hangen met bepaalde machtsposities bij de levering en produktie van bepaalde goederen en diensten.

Zo is de export van Duitsland naar Rusland in volume even groot als die naar Amerika, ondanks de duidelijke betere politieke betrekkingen van Duitsland ten opzichte van USA in vergelijking met Rusland. Hij zei dan ook, dat wij voorzichtig moeten zijn met de politiek en zorgen dat door die politiek, die dan vrij willekeurig optreedt, de normale handelsstromen zo min mogelijk worden doorbroken.

Als ik spreek over de vrije handelsstromen, dan is ook duidelijk dat wij tegenstanders zijn van protectionisme, dat overal, zelfs in de EG, waar de filosofie juist de andere richting wijst, weer opduikt. Kan de Minister in dit verband nog iets naders zeggen over de ontwikkelingen in dezen met betrekking tot de auto-importen uit Japan?

Minister Van Aardenne: Ook daarover heb ik vanmiddag een brief aan de vaste commissie doen toekomen.

De heer **Portheine** (VVD): Die heb ik nog niet gezien. De andere waarover u sprak, heb ik inmiddels gezien, deze nog niet. U zult ongetwijfeld weer gezorgd hebben voor een prompt antwoord op deze opmerking.

Aangezien naar de opvattingen van onze partij vrije internationale handelsstromen niet moeten worden belemmerd (ik hoop ook dat dat element in die brief staat) is het voor ons niet moeilijk dit woord van de niet-liberaal Stanovnik te onderschrijven.

Maar ik kom dan tot de kern van mijn betoog en de mogelijke oplossing en ik citeer daarbij weer niet een liberaal, maar wel een bestuurder, secretaris van het CNV, de heer Bijl, naar aanleiding van de berucht geworden Taiwan-order, die op 1 februari voor de AVRO zei: Het wordt nu eens tijd dat overheid en politici in de Tweede Kamer eens meer mee gaan denken met wat er werkelijk leeft bij de private sector, die volgens mij altijd nog de kurk is waarop de economie drijft. Dat is de kern van de richting waarin mijns inziens oplossingen mogelijk zijn.

Daar, in die private sector, zal ook het inspelen op de essentiële innovatiebehoeften moeten en zeker kunnen plaatsvinden. In persbeschouwingen worden de laatste tijd Keynes' theorieën doodverklaard. Men zegt dat Keynes' theorie een produkt was van zijn tijd en er wordt geconstateerd dat nu de tijd rijp is voor oplossingen die niet meer de staat zelf laten injecteren in de

economie, maar slechts stimulerend laten optreden voor activiteiten in de particuliere sfeer.

Ik weet niet of Keynes dood is, althans zeker nog niet bij velen in de Kamer, maar het is wel duidelijk dat de redenering dat een ander concept dringend nodig is, door onze fractie wordt onderschreven. Dat is ook de teur van de aanbiedingsbrief van 27 november van de Raad van de Centrale Ondernemingsorganisaties over de financieringsproblematiek van de ondernemingen.

Op dat vraagstuk waarover wij verleden jaar een motie indienden met name over de problematiek van het risicodragend kapitaal, gaan wij uitvoerig in bij de behandeling van wetsontwerp 16 539, dat een bevestigend antwoord op deze problematiek omvat, en waarop wij ook veel aanvullingen zullen voorstellen. In het algemeen blijven wij van mening dat de nieuwe voorzieningen laat komen, aanvulling behoeven en dat de positie van het rendement in de bedrijven niet alleen geen verdere aantasting meer toelaat, maar eerder moet worden versterkt, ook door algemene generieke maatregelen.

Daartoe is dan weer noodzakelijk de overheidsuitgaven aanzienlijk meer om te buigen en zeker om de tweede tranche van de zogenaamde Spierenburg-gelden wederom in de richting van het bedrijfsleven te besteden. Heel duidelijk wil ik wel zeggen dat individuele steun een uitzondering moet blijven. De algemene lijn van de Minister in dezen steunen wij gaarne.

Verscheidene onderdelen van de begroting zullen worden of zijn behandeld in UCV's en mondeling overleg. Ik wil alleen nog iets zeggen over een aantal aspecten van het consumentenbeleid en het beleid ten aanzien van het midden- en kleinbedrijf.

Terugkijkend op de afgelopen kabinetsperiode zijn op het terrein van het consumentenbeleid zeker belangrijke feiten te melden. Wij denken hierbij onder meer aan het uitbrengen van de nota Consument en consumptie, de oprichting van het Nationaal Instituut van Budgetvoorlichting (NIBUD) en de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek, indiening van de wijziging Wet Consumptief Geldcrediet, de inwerkingtreding van de Wet inzake misleidende reclame etcetera.

Het is daarom te betreuren dat de memorie van toelichting, onder verwijzing naar de behandeling van de al genoemde nota en het jaarrapport van het ICC, relatief weinig aandacht aan dit onderdeel van het beleid besteedt.

Het excuus is wat ondeugdelijk, aangezien ook andere onderwerpen die in de memorie van toelichting worden behandeld, elders even uitvoerig aan de orde zijn geweest.

Wij zijn verheugd dat de bewindslieden erkennen dat voor een goed beleid op dit terrein voldoende organisatorische en institutionele voorzieningen nodig zijn. Is de indruk juist dat deze erkenning voorlopig beperkt blijft tot een wat meer uitgebreide taakomschrijving en naamsverandering van het ICC?

Bij de behandeling van de nota Consument en consumptie hebben de bewindslieden toegegeven dat voor een goede coördinatie van het consumentiebeleid de betrokken ambtenaren op de diverse departementen in 'decision making positions' moeten zitten. Wanneer kunnen wij de resultaten van de betrokken werkgroep tegemoet zien? Worden wij ook op de hoogte gehouden van de voortgang van de reorganisatie van de directie Consumentenbeleid? Hoeveel mensen komen erbij?

Zouden de bewindslieden overigens, bij wijze van voorbeeld, kunnen aangeven bij welke belangrijke beleidsbeslissingen bewust rekening is gehouden met de belangen van de consument? Wordt de ICC trouwens niet te veel in beslag genomen door het uitbrengen van steeds uitvoeriger jaarlijks rapport, dat steeds meer onderwerpen behandelt? Dat brengt ons verder tot de vraag of langzamerhand niet teveel tot dit beleidsterrein wordt gerekend. Wij denken hierbij onder meer aan de in het jaarrapport genoemde Wet op de bodembescherming. Het gevaar bestaat dat men door de bomen het bos niet meer ziet.

Sprekend over de organisatorische opzet, moet het ons van het hart dat wij nog altijd het oordeel van de Regering missen over de opzet van de SER, met name wat de belangenbehartiging van de consument betreft. Indien de Regering namelijk de mening van de SER zou delen dat deze belangenbehartiging het beste tot haar recht komt via een uitbreiding van de competentie van de CCA, dan zou dit, gezien het toenemende belang van de consumenten-problematiek, op korte termijn geregeld moeten worden. Wanneer kunnen zij dit oordeel vernemen?

De belangen van de consument worden ook behartigd door consumentenorganisaties. Het jaarrapport wijdt deze keer een hoofdstuk aan de taakverhouding tussen overheid en consumentenorganisaties. Het zou te voeren dit gehele hoofdstuk uitputtend te behandelen. Toch willen wij enige opmerkingen maken.

Portheine

Bij de vergelijking van Consumentenbond en Konsumentenkontakt wordt een fundamenteel punt niet aangeroerd: de leden van de Consumentenbond hebben zich verenigd met het doel hun belangen op consumententerrein te laten behartigen. De leden van de bij het Konsumentenkontakt aangesloten organisaties hebben zich, naar wij aannemen, via een machtiging aan hun besturen voor deze belangenbehartiging uitgesproken, maar zijn van hun eigen organisatie meestal niet in de eerste plaats om deze reden lid geworden.

Overigens herhalen wij dat de mogelijkheid tot inspraak niet beperkt moet worden tot deze of andere organisaties die deelbelangen behartigen. De consument kan ook gehoord worden via vrouwenorganisaties, die deskundigen op vele terreinen kunnen leveren. Summier zijn verdere uitspraken over de mogelijkheden tot inspraak bij collectieve voorzieningen. De overheid zou hier juist het voortouw kunnen nemen.

Wij krijgen de indruk dat de overheid de voorlichtingstaak wat teveel naar de consumentenorganisaties wegschuift. De overheid zelf zou best de weg mogen wijzen naar de vele instituten en organisaties die voor de consument relevante informatie voorhanden hebben. Wie weet bij voorbeeld waar het NIBUD gevestigd is dat nota bene met overheidssteun is opgezet? Bovendien is het van belang dat voorlichting ook op minderheidsgroepen wordt toegesned.

De VVD heeft altijd gesteld dat collectieve voorzieningen op hun doelmatigheid moeten worden doorgelicht. Het verheugt ons dat aan deze wens tegemoet wordt gekomen. Eventuele privatisering en invoering van het profijtbeginsel spreken ons daarbij eveneens aan.

Wat minder verheugd zijn wij over het feit dat belangrijke wetgeving nog niet bij het parlement is ingediend, zoals die betreffende consumentenkoop, standaardvoorwaarden, verkorte kantongerechtsprocedure etc. Wij missen eveneens besluitvorming over informatieve etikettering, met name betreffende energieverbruik, makelaarscourtage, etc.

Ik kom nu tot het midden- en kleinbedrijf. Consumentenbeleid en midden- en kleinbedrijf – er is vaak geen tegenstelling tussen beide – zijn van betekenis voor het beoordelen van het prijsbeleid. Het inflatiepercentage – ik zei het al – is binnen redelijke perken gebleven. Wel moet geconstateerd

worden dat de verhogingen van het prijsindexcijfer voor een belangrijk gedeelte bestaan uit verhogingen door de overheid. Een reden te meer voor de overheid om ook strengere criteria aan zich zelf op te leggen en het bedrijfsleven wat meer armslag te geven bij voorbeeld in differentiatie per sector en verhoging van de differentiatiefactor, zoals ik al op 23 februari in de UCV over het midden- en kleinbedrijf bepleitte.

Kan in dit kader iets worden gedaan aan de excessieve verhogingen voor kampeers in camping 't Haske te Oudehaske? Er zijn meer soortgelijke gevallen, niet door particuliere exploitanten, maar door gemeentes. Mag ik nog vragen hoe het overleg over de margeverbetering van de sigaretten-detailhandel is afgelopen? Ik heb bij die gelegenheid ook gesproken over de noodzaak om het midden- en kleinbedrijf volledig te betrekken bij het industriebeleid.

Dat is zeker noodzakelijk op bij voorbeeld het terrein van de micro-elektronica, waarbij vooral dat kleinbedrijf een grote rol zal spelen. Ik las vanmorgen in de krant dat de Minister hierbij belangrijke financiële tegemoetkomingen tot stand zal brengen. Misschien is daarover ook een brief verschenen, maar ik ben daar uitermate verheugd over. Ik vraag nog aandacht voor de mogelijkheid om bij de Kamer van Koophandel SOS-bijstandsteams aan te stellen, die individuele hulp bij de overleving van een bedrijf zouden kunnen bieden. Overigens dient dit aan te sluiten bij bestaande initiatieven bij TNO. Over het middenstandsonderwijs zullen wij spreken bij de brief die komende is, al wil ik wel zeggen, dat ik het zeer betreurt dat de lang toegezegde nota niet is uitgekomen.

Ik maak nog een opmerking over het feit dat met betrekking tot uitvoering van de bedrijfsbeëindigingsregeling de mankracht bij de organen ontbreekt, zodat hier vertragingen optreden. Kan hier een tegemoetkoming worden verstrekt?

Ik zei al op 23 februari, dat de Uitverkopenwet op de helling moet in verband met de slechte uitwerking, de naleving en de wijze waarop de bepalingen een normale bedrijfsuitoefening frustreren. De gedachten van opheffing van de wet zijn vroeger al eens gezeten. Wil de Staatssecretaris nog eens de praktijk nagaan en kijken wat er gedaan kan worden.

Nog een puntje bij het toerisme. Kan het zogenaamde voordewindfietsenplan van de streek-VVV West-Friesland, dat de Staatssecretaris bij de

brief van 21 januari 1981 heeft bereikt, in overleg met de NS worden bevorderd?

Nog een vraagje van internationale aard. Er is in de Raad van Europa een vestigingsfonds. Wordt daarvan ook gebruik gemaakt voor Nederlandse ondernemingen? Voorts is er onder auspiciën van de Raad van Europa een initiatief om Venetië te redden als cultureel historisch monument. Kunnen ambachtelijke stages in het kader van dit initiatief, die ook ons land ten goede komen, door het Ministerie van Economische Zaken verder worden gestimuleerd?

Ten slotte zal ik nog een zeer belangrijk punt aan de orde stellen dat zeer scherp uit de uitgebreide commissievergadering over het midden- en kleinbedrijf naar voren kwam. Het ging daarbij om het antwoord van de Staatssecretaris dat er eigenlijk geen instantie in de EG in het bijzonder belast was met het toerisme. Ik vond dit zeer ernstig. Wat voor het toerisme geldt – daar is het al zeer schrijnend wegens het belang van het toerisme voor de economische ontwikkeling – geldt blijkbaar ook voor het midden- en kleinbedrijf. Daar was tot voor kort een speciale afdeling voor het midden- en kleinbedrijf bij de commissie. Nu schijnt deze afdeling opgedeeld te zijn. Daarbij komt nog – om het zacht uit te drukken – het wat vage contact tussen de betrokken bewindslieden. Dat contact schijnt nu pas een beetje op gang te komen. Het voorzitterschap van Nederland in EG-verband dient ook op dit gebied – evenals op andere terreinen die ik noemde – te worden uitgebuit. Ik leg dit met klem aan de Staatssecretaris voor. Ik zal hierover in tweede instantie een motie indienen.

□

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Bij de bestrijding van de werkloosheid en de opvang van het groeiende arbeidsaanbod staat de broodnodige vernieuwing van de industriële structuur centraal. De Nederlandse industrie zit in het slop. Externe oorzaken zijn de teruggang in de wereldhandel, de sterke stijging van de energieprijzen en de opkomst van de nieuwe industrielanden.

Intern hebben wij te maken met een aanzienlijke overconsumptie ten koste van investeringen en besparingen, met veel te snel gegroeide collectieve uitgaven en een verstarde arbeidsmarkt. Het WRR-rapport 'Plaats en Toekomst van de Nederlandse Industrie' analyseert indringend de daarvoor opgetreden afkalving van onze

De Korte

industrie. Re-industrialisatie heeft top-prioriteit.

Steun en stimulansen zijn daarbij onontbeerlijk. Randvoorwaarden zijn een terugkeer naar gezonde verhoudingen en een zelfstandig voortbestaan van de bedrijven, zo min mogelijk marktbederf, voorkoming van kunstmatige instandhouding van verouderde producten en processen en het prikkelen van de ondernemingslust.

Dat verklaart de prioriteitstelling voor het steunbeleid, zoals het macro-economisch steunbeleid gericht op produktiviteitsverbetering, matiging van arbeidskosten, het generiek functioneel steunbeleid gericht op innovatie, export, investeringen, beschikbaarheid van kapitaal en mobiliteit, het sectorsteunbeleid, gericht op structuurverbetering en de individuele steunverlening. *Voorop staat dus het macro-steunbeleid en het sluitstuk is de individuele steun.*

Het WRR-rapport stelt dat generieke in tegenstelling tot gerichte maatregelen in het verleden de meeste aandacht hebben gekregen. Kan niet met evenveel recht gezegd worden dat generieke maatregelen nooit echt consequent zijn uitgetoet? Naast stelling waardering voor het WRR-rapport, zetten wij op een aantal punten grote vraagtekens:

Biedt een sectorgerichte benadering, zoals de WRR wil, wel een marktgerichte ingang? Marketing is de sleutel bij vernieuwing. Zouden door de overheid aangestelde marketing-deskundigen over betere marktinzichten beschikken dan de bedrijven zelf?

Zal door de WRR voorgestelde hiërarchie van sectorcommissies van deskundigen, ondergeschikt aan een Regeringscommissie, niet bureaucratise-rend werken? Leidt die werkwijze niet tot verstarrende blauwdrukken?

Zou de EG-Commissie de bepleite zware interventievormen op sectorniveau wel verenigbaar verklaren met het EG-verdrag?

Het kabinet heeft er goed aan gedaan door onverwijld een Adviescommissie ad hoc inzake het industriebeleid in te stellen onder leiding van een eminent man uit de praktijk, Mr G.A. Wagner. Van groot belang is het evalueren van de verhouding macro tot gericht beleid. Voorts spreekt ons de gedachte van SER-voorzitter De Pous aan om een raad voor de industriepolitiek op te richten die ingepast wordt in het kader van de SER.

Daarmee wordt bereikt dat de advisering wordt gedragen door vertegenwoordigers van werknemers en werk-

gevers. Bij de uitvoering van het beleid moet ter voorkoming van verder tijdverlies zoveel mogelijk worden aangesloten bij bestaande goedlopende organen. Op nationaal niveau denken wij aan de Nationale Investeringsbank.

Wij zien die mede als instrument om investeringsloos om te zetten in risicodragend kapitaal. Ik sprak daarover al de vorige week in het werkgelegenheidsdebat. Op sectorniveau denken wij aan vormen van overleg die de ondernemingsvrijheid onverlet laten en niet in strijd komen met de EG-bepalingen.

Ondertussen heeft deze Minister van Economische Zaken zich onvermoeibaar ingezet voor vernieuwing van het industriebeleid. Hij heeft de miljardenstroom van het vorige kabinet naar de individuele steunverlening drastisch weten in te dammen.

Hij heeft handen en voeten gegeven aan het innovatiebeleid, terwijl het woord 'innovatie' in het jargon van het vorige kabinet nog geheel niet voorkwam. De plannen tot uitbouw van het overheidsaankoopbeleid, het aandachtgebiedenbeleid en van de verschaffing van risicodragend kapitaal verdienen snelle realisatie.

De heer Van der Hek (PvdA): De heer De Korte spreekt over het innovatiebeleid en inspanningen van de Minister. Als hij naar de begroting kijkt die wij nu behandelen, vindt hij in artikel 34 de ontwikkelingskredieten. Hoe kan hij verklaren dat op transactiebasis ten opzichte van het vorige jaar dit met 10 mln. is verminderd?

De heer De Korte (VVD): In welk verband moet ik dat zien, mijnheer Van der Hek?

De heer Van der Hek (PvdA): U zegt dat de Minister zich geweldig inspant om dit allemaal uit te breiden. Wij zien nu de begroting voor 1981. Vergelijken wij de cijfers met de vorige begroting, dan zien wij dat er op transactiebasis 10 mln. minder is.

De heer De Korte (VVD): Dat is toch niet het enige beleid waar de Regering en deze Minister zich mee bezighouden!

De heer Van der Hek (PvdA): U moet het niet omzeilen! Wij behandelen hier de begroting.

De heer De Korte (VVD): Dat is toch niet het enige begrotingsartikel! Het is maar een onderdeel!

De heer Van der Hek (PvdA): Neen, maar het is wel het innovatieartikel, namelijk ontwikkelingskredieten. Behalve dat is er nog het artikel over de speerpunten.

De heer De Korte (VVD): Tot hoever heeft u die ontwikkelingskredieten bijgehouden? Heeft u ze over geheel 1980 gezien?

De heer Van der Hek (PvdA): Ik heb het hoofdstuk over transactiebasis van de begroting van 1980 met dat van de begroting van 1981 vergeleken. Wij zien een vermindering.

De heer De Korte (VVD): Dan wil ik wel eens zien wat de kasrealisatie uiteindelijk oplevert. Misschien kan de Minister daarover zelf wat vertellen, want hij zal wel goede informatie hebben.

De heer Van der Hek (PvdA): Als u op transactiebasis een dalend bedrag opneemt, zult u te zijner tijd in de kas hetzelfde tegenkomen!

De heer De Korte (VVD): Wij zullen het antwoord van de Minister afwachten. Het is een onderdeel van het beleid en daar kunt u het hele beleid niet aan afmeten.

De heer Van der Hek (PvdA): U zegt maar wat.

De heer De Korte (VVD): Neen, ik zeg niet maar wat. Ik zeg uitdrukkelijk dat deze Minister zich onvermoeibaar voor het industriebeleid heeft ingespannen.

De bedrijfstakverkenningen 1980 laten geen enkele twijfel over de nadelige Nederlandse uitgangspositie om tot industriële vernieuwing te komen. Deze verkenningen geven overigens goede inzichten met betrekking tot de perspectieven van de verschillende bedrijfstakken.

Ze ondersteunen de in ontwikkeling zijnde bedrijfstakinformatiesystemen. Ze onthullen dat een beperkt aantal bedrijfstakken het zwaartepunt zijn van onze industriële structuur. Ten slotte hebben wij veel waardering voor de gestarte communicatiecampagne 'innovatie nú'.

Die getuigt van een offensieve aanpak. Terecht wil het kabinet het accent verleggen naar de meer kansrijke vernieuwende ondernemingen, een zeer goede gedachte, die wij van harte toejuichen. Daarbij moet het midden- en kleinbedrijf in de industrie centrale aandacht hebben. Het midden- en kleinbedrijf moet geholpen worden met zijn marketing en produktontwikkeling, want dat is een teer punt.

Daarbij moet ook de kwaliteit van het management centrale aandacht hebben. 'Het Nederlandse bedrijfsleven kampt met een ernstig tekort aan ondernemers met visie en durf'. Dat was de zienswijze van 11 toponderne-mers tijdens een bijeenkomst 12 maanden geleden. Hoe wil de Minister

De Korte

dit tekort helpen oplossen? Is het niet opvallend dat er bloeiende ondernemingen zijn in erkend moeilijke sectoren? Door creatief management weten die bedrijven zich zeer goed te handhaven. Kwaliteit van het ondernemerschap is essentieel voor industrievernieuwing.

De acquisitie van buitenlandse investeerders moet worden vergroot. Buitenlandse bedrijven met nieuwe know how en producten komen te weinig naar ons land. Wat is er logischer dan een grotere acquisitie-inspanning op touw te zetten? We halen daarmee kapitaal binnen. We halen know how binnen om op voort te borduren. We halen export-capaciteit binnen. We doen aan importvervangend.

De acquisitie-staf in Den Haag en daarbuiten telt slechts 16 personen. De Fransen hebben alleen al in de VS 7 man, de Engelsen aldaar 11 en de Ieren 22! De zeer effectieve Irish Development Authority is een model-voorbeeld. Uit het kwartaalbericht nr. 3 (1980) van De Nederlandsche Bank blijkt dat de buitenlandse directe investeringen in Nederland, na een stabiel verloop t/m 1975, nadien een scherpe daling hebben ondergaan, met name de investeringen uit de VS.

Over het saldo van Nederlandse investeringen in het buitenland en buitenlandse directe investeringen in ons land van 25 miljard per ultimo 1978 zwijg ik maar. Vormt dit alles geen uitnodiging onze acquisitie-inspanningen beter te coördineren en onze acquisitiestaf te vergroten, vooral met betrekking tot de VS en Japan?

Wij moeten de Japanners niet de duimschroeven aandraaien om minder producten naar ons land te exporteren. Wij moeten ze ertoe pressen in dit land te investeren en die producten hier te laten maken.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De heer De Korte kijkt naar de directe investeringen van de Verenigde Staten in dit land. Zou hij gelijktijdig ook eens naar de andere kant van de balans willen kijken, namelijk naar de toeneming van de investeringen vanuit Nederland in de Verenigde Staten? Dan zal hij zien dat die fors zijn toegenomen. Zou de heer De Korte dan eens aan ons willen vertellen, hoe dat komt?

Het heeft vermoedelijk alles te maken met het feit dat het beleggen en investeren in de Verenigde Staten gegeven de renteontwikkeling daar veel gunstiger is dan bij voorbeeld in Nederland. Wat voor recept zou hij daarvoor willen aandragen?

De heer **De Korte** (VVD): De renteontwikkeling is daar natuurlijk ongunstiger, want de rentestand is 20% en in ons land zitten we, ook zeer hoog, op 12%. Daar gaat het echter niet om. Men maakt daar rendementen. In dit land is de rentabiliteit op ondernemersvermogen 2 tot 4% beneden staatsobligaties, waarmee men geen enkel risico loopt. Dat is de oorzaak dat men hier niet wil investeren.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Dat is een van de oorzaken.

De heer **De Korte** (VVD): Dat is wel de allerbelangrijkste.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Dat ben ik met u eens. Daarom heb ik verleden week ook een motie ingediend om er iets aan te doen. Die zult u dus morgen wel steunen. De rentestand in de Verenigde Staten heeft intussen een gigantische hoogte bereikt.

De heer **De Korte** (VVD): U corrigeert u zelf snel.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Die hoge rentestand heeft een aanzuigende werking op kapitaalmarkt middelen elders in de wereld. Dat is de verklaring van het verhaal, niets anders.

De heer **De Korte** (VVD): Dat is iets heel anders. Wat u bedoelde waren investeringen. Die moeten rendement halen. Die halen rendement in de Verenigde Staten en daarom worden ze daar belegd. Het signaal is, dat men hier rendement moet kunnen halen, dus moeten we zorgen dat er winst wordt gemaakt. Ik dacht dat de PvdA daar tegenwoordig ook voor was. Dat gaat in de goede richting.

De heer **Van der Hek** (PvdA): U moet zich de vraag stellen of bij een rentevoet van 20% nog een rendement haalbaar is. Het is een onvergelijkbare grootheid. Het heeft meer te maken met de rentestand en de rendementsontwikkeling. Dat is het probleem.

De heer **De Korte** (VVD): Goed. Ik heb ervoor gepleit, dat de Japanners hier komen investeren en de producten hier gaan maken. Wat is het oordeel van de Minister hierover?

Een klacht van buitenlandse investeerders moet wel worden weggenomen: het gebrek aan coördinatie tussen Economische Zaken en Milieuhygiëne, vooral toegespitst naar de lagere overheden.

Deze investeerders ergeren zich wild aan de lagere overheid die de hogere overheid de voet dwars zet wat grote onzekerheid brengt (General Electric).

Nog een aandachtspunt: de volume-ontwikkeling van de binnenlandse

afzet op eigen markt. Het binnenlands marktaandeel van de nijverheid (excl. bouw) blijft teruglopen van 67,5 pct. in 1964 naar 54,5 pct. in 1979.

Ook in 1980 zet dit terreinverlies aan concurrerende invoer op de binnenlandse markt zich met een vol procent door naar 53,5 pct. en dat terwijl de binnenlandse afzet van onze industrie (excl. olieraffinage) in tegenstelling tot onze uitvoer weinig energie-intensief is!

Dit is ons een doorn in het oog. Onvoldoende produktvernieuwing en marketing moeten hier mede een oorzaak van zijn. Dat spitst zich toe op de kleine en middelgrote bedrijven, die van groot belang zijn voor de binnenlandse afzet.

Wij dringen er dan ook bij de Regering op aan het jaarlijkse terreinverlies (met het oog op de lopende betalingsbalans) van onze nijverheid op de eigen markt veel sterker in het beleid te trekken. Uiteraard pleit ik niet voor tariëfmuren bij de grens. Dat zou ave-rechts werken. Maar ik pleit in dit verband voor:

a. toespitsing overheidsaankoopbeleid hierop;

b. bevordering van de aanlegging van data-bestanden en informatiesystemen met betrekking tot onze binnenlandse markt (vooral voor de kleinere Nederlandse bedrijven wordt dit meer en meer een halszaak);

c. bevordering van marktontwikkelingskredieten voor binnenlandse afzetvergroting.

d. stimulering van het inhuren van marketingconsultants en produktontwikkelaars (afzonderlijk of door combinaties van kleine bedrijven).

Zorgwekkend is dat 'het zelf beginnen' in Nederland in tegenstelling tot bij voorbeeld VS, Japan, Engeland terugloopt. Het aantal bedrijfjes in de grootte van 1-9 man loopt bij ons terug, terwijl die nu juist de jonge, vernieuwende aanplant op industriegebied vormen.

De nota regionaal-economisch beleid 1981-1985 heeft een stroom van reacties losgeweeld. Met name in het Noorden (ISP-gebied) is teleurgesteld gereageerd. De indruk is gewekt dat de Regering het principe van 'het werk naar de mensen brengen' heeft ingeurild voor 'de mensen naar het werk brengen'. Met de Regering zijn wij van mening dat de arbeidsmobiliteit ernstig tekortschiet. Dat is echter een algemeen euvel en verdient een algemeen aanpak.

Het mag geen reden zijn om de kern uit het regionaal beleid te lichten, juist nu de verslechterde economische situatie de zwakke gebieden nog zwakker

De Korte

maakt. De nota laat geen twijfel over de regionale achterstanden in de Noordelijke en Zuidelijke provincies, hetgeen zich nog toespitst op Oost-Groningen, Zuidoost-Drenthe, Zuid-Limburg, Oost-Brabant en Twente. Voor die gebieden mag geen sprake zijn van een verminderde beleidsinspanning.

Minister Van Aardenne: Dat is dan ook niet het geval.

De heer De Korte (VVD): Daar ben ik dan erg blij mee.

Dat de Regering iets extra's wil ondernemen voor de grote steden in het Westen achten we juist, mede gezien de maatschappelijke gevolgen van de hoge werkloosheid aldaar. Het streven om de SIR af te schaffen heeft eveneens onze steun. De VVD-fractie staat al veel langer op het standpunt dat heffingen op investeringen averechts uitwerken. Dit geldt des te sterker in de veelal grillige overgangszones, zoals op de Veluwe. Maar de SIR-afschaffing mag sommige regio's niet onevenredig treffen.

De verlaging van de IPR-uitbreidingspremie met 5% ten tijde van een diep conjunctuurdal, achten wij ongelukkig gekozen. Immers, als er momenteel al geïnvesteerd wordt is dat in uitbreidingsinvesteringen. De verhoging van de minimum IPR-drempel tot f 250.000 strookt ons inziens niet met het kabinetsstreven om de kleinere bedrijven extra te stimuleren.

De nota is complex, vraagt grondige bestudering. Daarom is in de vaste kamercommissie eensgezind afgesproken, dat de Minister zal worden voorgedragen, nu thans geen begrotingswijziging aan te brengen. Ik verzoek de Minister met klem die begrotingswijziging aan te houden.

Ik kom thans over enkele WIR-knelpunten te spreken. Wat gebeurt er met de grote projectentoeslag, sinds het Europese Hof die met het arrest-Philips-Morris in feite onbruikbaar heeft gemaakt? De innovatie-stimuleringspremie laat opnieuw op zich wachten ook hier als gevolg van de EG-kant van de zaak. Hoe lang nog? Langs welke andere wegen zullen de gereserveerde gelden alsnog aangewend worden voor concrete projecten en/of programma's?

De lange wachttijd met betrekking tot de uitbetaling van WIR-premies en -toeslagen is ons een doorn in het oog.

Wanneer wordt de motie-De Korte en Van Houwelingen uitgevoerd? Ik kreeg trouwens ook al steun van de heer Wöltgens, waarvoor mijn dank.

Zeker voor verliesgevende bedrijven is het gewenst, dat zij de premies en toeslagen eerder ontvangen en niet moeten wachten tot de definitieve negatieve belastingaanslag. Liquiditeitsproblemen kunnen worden voorkomen. Door voorfinanciering door banken vermindert de impuls bovendien aanzienlijk, soms met een kwart.

De WIR kent geen specifieke regeling bij investeringen na brand- of stormschade. Sommige polishouders verlagen de verzekerde sommen met het WIR-bedrag, waardoor de overheid in feite medeverzekeraar wordt. Andere polishouders verlagen hun verzekerde sommen niet.

In geval van een calamiteit incasseren zij zowel de WIR als de volledige schadeloosstelling van de verzekering. Zou het niet juist zijn voortaan alleen WIR-premie toe te kennen over het verschil tussen nieuwbouw- of herstelkosten en uitgekeerde schadeloosstelling?

Personenauto's, behalve die van taxibedrijven, vallen buiten WIR-premies of toeslagen. Waarom geldt zo'n uitzondering niet voor lesauto's van rijkschoolhouders? Het gaat om hun belangrijkste bedrijfsmiddel.

Voor zeeschepen geldt een basispremie van 15%. Waarom geldt een zelfde premieregime niet voor binnenvaartschepen?

Hoe staat het met de interpretatie met betrekking tot WIR-premiëring van vakantiebungalows in de recreatiefteer? Daarover heerst veel onzekerheid.

Hoe 'verkopen' wij ons industriebeleid in Brussel? Dat is een belangrijke vraag, als wij zien dat:

- de sectornota bij de EG-Commissie slecht is gevallen;
- de grote-projectentoeslag sinds het Philip Morris-arrest van het Europese Hof ter ziele is;
- de kersverse steunregeling voor exportmanagers door Brussels ingrijpen moest worden ingetrokken;
- de recente steunregeling voor de KRL-industrie onderwerp van een EG-procedure is geworden.

Worden de gemaakte plannen voldoende getoetst aan het Verdrag van Rome en is hun begeleiding in Brussel wel adequaat? Deze kritiek met betrekking tot de onvoldoende toetsing aan het EG-verdrag geldt in versterkte mate voor de samenstellers van het WRR-rapport. Trouwens, zijn wij als kleine, open economie in EG-verband er niet maximaal bij gebaat dat de Europese Commissie met argusogen let op mogelijke concurrentievervalsing?



De heer **Jansen (PPR):** Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de heer Van Dis, dat ik vóór hem het woord mag voeren, zodat ik mijn trein kan halen.

Het heeft de bewindslieden de afgelopen jaren niet meegezeten. Keer op keer bleef de wereldhandel meer achter dan adviseurs hadden verondersteld. De energieprijzen stegen zo snel als alleen de fractie van de PPR kon verwachten. De protectie nam hand over hand toe. In de EG is concurrentievervalsing aan de orde van de dag. De betalingsbalans raakt in het negatief.

Ook de markt in de rijke olielanden raakt verzadigd. In eigen land daalt de spaarquote, doordat te lang de consumptieve bestedingen in doorsnee op een hoog niveau bleven. Tegenspoed genoeg om uit te leggen waarom de beleidsdoelstellingen van het kabinet op geen stukken na gehaald werden.

'Zou een ander kabinet het beter doen?' Zo was de vraag vanwege twee VWO-klassen bij de Kamer op bezoek. 'Neen,' zei de heer Joekes en 'ja' zei de heer Wöltgens. Als derde in het gezelschap heb ik opgemerkt dat het antwoord 'neen' moet zijn als men kijkt naar resultaten die op termijn van één à twee jaar gehaald of verwacht kunnen worden. Een nieuw kabinet kan het wel beter doen door perspectief te beiden.

Perspectief bieden, dat is wat wij bij deze bewindslieden hebben gemist. Het heeft in het beleid ontbroken aan creativiteit en aan toekomstvisie. Zeker, toewijding is er genoeg geweest, daarvoor onze waardering; er is ook naastig gezocht naar remedies om de problemen te lijf te gaan. Wij hebben dat gelezen in de Innovatienota, in de Sectornota, in de nota Regionaal sociaal-economisch beleid en wij hebben het zien uitwerken in de WIR, het beleidsinstrument bij uitstek van deze Minister.

Zeker, er is gezocht naar remedies, maar het politieke blikveld van de bewindslieden was te beperkt en hun zicht werd vertroebeld door economische belangen van degenen die ideologisch het dichtst bij hen stonden.

Zo hebben wij kunnen waarnemen dat de bewindslieden vrijwel onafgebroken hebben geweigerd de toekomst te aanvaarden. Zij weigerden te aanvaarden dat de oorzaken achter de economische omwenteling die wij meemaken veel dieper gaan dan de financieel-economische analyses aangeven.

Jansen

Zij hebben geweigerd, te aanvaarden dat de industriële economie keihard tegen de grenzen van de groei aanbotst en dat de wal bezig is, het schip te keren. Zij hebben geweigerd, te aanvaarden dat in de wereld een politiek zelfbewustzijn van voormalige koloniën van de rijke wereld gevolgd wordt door een economisch zelfbewustzijn. De sociaal-culturele ontwikkeling van de bevolking is genegeerd.

Zo hebben we kunnen zien dat het kabinet in zijn sociaal-economisch beleid steeds weer op het verkeerde paard heeft gewed. Of misschien moet ik wel zeggen: op de verkeerde hond, want het dier ging er wel met een vette kluit van door om op een rustig plekje, op de Antillen of zo, de buit te verorberen: niet-geregistreerde kapitaalexport, gefinancierd door de Nederlandse staat die in de grote constructies veren van vele miljarden laat. Dat zijn dan veren, die door middel van ombuigingen eerst bij de minst-draagkrachtigen geplukt zijn. We kunnen de bewindslieden gerust stellen; ze zijn nog niet helemaal kaal. Er valt nog wel wat te plukken.

De arbeidsinkomensquote is te hoog. Ook als de definities nog wat moeten worden aangepast, het gaat om de trend, zo houdt de Minister ons voor. Die trend is onrustbarend, zo zegt hij, maar hoe moet dan de zwarte economie worden verwerkt?

De trend in de AIQ is gebaseerd op de witte economie. Aangezien die verhoudingsgewijs steeds meer verschuift naar de zwarte economie en gezien de verschuiving van winst naar het buitenland, is ook de trend in de AIQ geen maatstaf meer voor de rentabiliteit van het bedrijfsleven. Voor zover het gaat om de geregistreerde economie blijkt er in de rentabiliteit veel meer lucht te zijn dan verondersteld. Alleen zijn winsten en verliezen wel erg onevenwichtig verdeeld.

De toenemende ontwikkeling van de zwarte economie is één van de wanproducten van het beleid in deze tijd. De economisch minst-weerbare worden daarvan de dupe. Het is het gevolg van een beleid, dat zich richt op de sterken of, liever nog, op de machten, met nadruk op de ondersteuning van kapitaalsintensieve bedrijvigheid in plaats van arbeidsintensieve bedrijvigheid.

Op het eerste gezicht masseert de zwarte economie de pijn weg. Op die manier worden immers tegen een billijke prijs goederen en diensten geleverd, die in het witte circuit onbetaalbaar geworden zijn of die in het witte

circuit niet geleverd mogen worden zoals het verwijderen van afval op illegale wijze.

De oplossingen, die de zwarte economie biedt, worden uiteindelijk ook duur betaald. De rekening wordt echter elders gepresenteerd: bij de belastingen door ontduiking, bij de sociale uitkeringen door zwart werken en bij het milieu door vergiftiging. De normvervaging die van de zwarte economie uitgaat, is funest en grijpt steeds verder om zich heen.

De zwarte economie is niet homogeen. Ruwweg is een onderscheid te maken tussen de grote zaken en kleine zaken. Grote zaken met inbegrip van zwarte uit- en invoer en van belastingvlucht. Kleine zaken, die zich afspelen in de sfeer van de directe consumptie.

Het is opvallend, dat het bij de laatste categorie vrijwel steeds gaat om arbeidsintensieve activiteiten. Zo heeft de economie een eigen uitweg gevonden uit de wanverhoudingen tussen arbeidsplaatsgebonden kosten en kapitaalkosten. In feite is de 'klusjesman van Albeda' net zo'n uitweg. Alleen is die gelegaliseerd met een etiket: 'klusjesman met behoud van uitkering'.

De PPR-fractie heeft in de afgelopen jaren meermalen aangegeven met welke instrumenten voorwaarden kunnen worden gerealiseerd om de produktie zó om te buigen, dat inderdaad in een wit circuit aan de behoeften wordt voldaan.

In de afgelopen jaren hebben we bij herhaling kunnen zien hoe de Minister in zijn verzet tegen de toekomst is vastgelopen en telkens weer tegenstribbelend en zeker niet van harte door de omstandigheden gedwongen werd, zijn beleid om te buigen. Dat zien we als na veel aarzelen de prijzenwet gehanteerd wordt om de inkomens van de medische specialisten te beheersen. De rechter heeft de Regering dit instrument uit handen genomen.

Minister Van Aardenne: Ik herinner mij niet dat er géén prijsinkomensbeleid is gevoerd. Dat beleid is al direct door mij ingezet. U zegt, dat dit is gebeurd na 'veel aarzeling' maar dat is vanaf het begin in deze kabinetsperiode gebeurd. Kijkt u het maar na.

De heer **Jansen** (PPR): Ik kan dan niet zeggen, dat dit erg effectief was. U heeft een tijd lang onderhandelingen gevoerd met de Landelijke Specialisten Vereniging om na te gaan, of men zelfstandig tot een bepaald inkomensbeleid kon komen. Ongeveer anderhalf jaar geleden heeft u maatregelen getroffen. Daar werd een procedure tegen aangespannen. Die procedure heeft u verloren.

Minister Van Aardenne: Maar daarvoor is de Prijzenwet gehanteerd. Er zijn altijd prijsbeschikkingen geweest maar men ging daartegen niet in verzet.

De heer **Jansen** (PPR): Ik geef de Minister zijn gelijk.

Mijnheer de Voorzitter! Sinds men in verzet is gegaan, heeft de Minister wijzigingen aangekondigd. Die zijn nu bij de Raad van State aangekomen, zo lezen wij. Wij vinden echter, dat die voorstellen tot wetswijziging er al hadden moeten zijn. Goed, ze berusten nu bij de Raad van State.

Minister Van Aardenne: Al vijf weken!

De heer **Jansen** (PPR): Wij hopen dat zij er gauw vandaan komen.

Staatssecretaris Hazekamp merkt in de memorie van toelichting op:

'Belangwekkend is in dit verband ook de ontwikkeling waarbij bezitters van diploma's van algemeen vormend onderwijs tot ambachtelijke beroepen toetreden'.

Er lijkt dus eindelijk een omkeerpunt te zijn gekomen aan de drainage van intelligentie uit ambacht, detailhandel en midden- en kleinbedrijf.

Helaas hebben we niet uit de memorie van toelichting kunnen vernemen hoe de Staatssecretaris dit uiterst belangwekkende verschijnsel oppakt, hoe met behoud van het goed van de algemeen vormende opleiding, de voorwaarden geschapen kunnen worden om deze belangstelling voor de ambacht te stimuleren. De 'COSA' kan daarvan een uitvloeisel zijn. De aanzet, keihard een andere economische waardering van het ambacht, moet daaraan vooraf gaan. Dan kom je weer in de sfeer van de verdeling van arbeidsplaatsgebonden kosten ten opzichte van kapitaalskosten. Wat heeft de Staatssecretaris te bieden?

De export door kleine en middelgrote ondernemingen moet gestimuleerd worden, menen de bewindslieden. Want die ondernemingen bieden veel werkgelegenheid en hun aandeel in de export is te klein. Dat zal voor een aantal ondernemingen best opgaan, maar zeker niet in het algemeen. De importpenetratie moet tegengegaan worden.

Wat zullen we nu aselectief een stuk gezond bedrijfsleven de risico's aanpraten van een exportmarkt die voor een aantal grote ondernemingen slechts overcapaciteit en verlies van werkgelegenheid heeft meegebracht. Moeten de middelgrote en klein ondernemingen hetzelfde pad op worden gestuurd?

En moeten we er niet op bedacht zijn dat stijgende transportkosten door

Jansen

verdere energieprijsstijging een verkorting van transportlijnen inhoudt? Nu al zijn er industrieën zoals die van plastic-artikelen die grenzen stellen aan de afstand van het afzetgebied, een trend die ongetwijfeld zal doorzetten.

Ligt het niet meer voor de hand om het middelgroot en kleine bedrijfsleven de mogelijkheden te bieden mee te werken aan het tegengaan van importpenetratie?

Hoe zien de bewindslieden dat eigenlijk, het tegengaan van de importpenetratie? Verlaging van de arbeidskosten bij kapitaalsintensieve import zoals textiel nu is zal weinig soelaas bieden. Zijn de bewindslieden van zins ook te denken aan een verschuiving van het consumptiepatroon naar meer plaatsgebonden goederen en diensten, zoals reparatie en herstel, ambachtelijke productie, collectieve goederen en diensten in de sfeer van bouw stadsvernieuwing, energiebesparing, een verschuiving naar minder energie-intensieve en minder transportbehoevende produktietechnieken en productieorganisatie?

Een motie van de PPR-fractie bij de sectornota om de Nederlandse economie echt op zijn sterke en zwakke punten te analyseren, vooral met het oog op het middelgroot en klein bedrijfsleven is door rechts in deze Kamer verworpen. Waarom eigenlijk? Was men bang voor het resultaat van zo'n analyse, bang dat de belangen van de machtigen in de economie daardoor geschaad zouden worden?

In de UCV over energie heeft de PPR-fractie toegelicht hoe de Minister steeds tegenstribbelend en jaren te laat een begin van ombuiging in zijn beleid door de keel laat proppen. Ik denk aan de energiebesparing, minder belangstelling voor energie-intensieve industrie, kleinschalige toepassing van wind- en zonne-energie, een minder éézijdige benadering van stadsverwarming en warmtekrachtkoppeling.

Het procédé verloopt steeds op dezelfde wijze. Een pleidooi voor een nieuw beleid wordt aanvankelijk voor zot verklaard, vervolgens met vriendelijke woorden op een zijspoor gerangeerd en ten slotte bij de verkeerde trein aangehaakt. De Minister zou zich zelf, zijn medewerkers, initiatiefnemers en echte ondernemers veel erger nis besparen en de samenleving veel goede diensten bewijzen door niet zo ontegenwoordig te zijn bij beleidsombuigingen en ook bij onderzoek.

Projecten voor letterlijk tientallen miljoenen op het gebied van energiebesparing en kleinschalige andere ener-

gie liggen te wachten. Te zelfder tijd gaat, neemt men zich voor, in de komende 5 jaar f 750 miljoen naar steenkolen-onderzoek. Dat onderzoek moet er zijn, maar hier is sprake van een wanverhouding. Op energiegebied wil de PPR-fractie voor nog 2 zaken de aandacht vragen, allereerst voor de honorering van de voorzitter van de stuurgroep van de Maatschappelijke Discussie. Vooraf wil ik opmerken dat wij de persoonlijke integriteit van de heer de Brauw niet in het geding willen brengen.

De heer **Van Iersel** (CDA): Het is niet te geloven!

De heer **Jansen** (PPR): Jawel, u hoort het mij zeggen!

Allereerst een vraag: Worden de honoraria van stuurgroepleden van het honorarium van de voorzitter afgeleid? Uit een interview in 'Het Vrije Volk' weten we dat de heer De Brauw als minister en meer nog als kamerlid een inkomensachteruitgang accepteerde. Nu ligt het anders. Nu is het een kwestie van vraag en aanbod.

Daarover het volgende: Met de energieproblematiek zal ongetwijfeld ook het vraagstuk van de inkomenshervreiding in volle omvang in de maatschappelijke discussie een rol spelen. Ook tegen die achtergrond acht de PPR-fractie het volstrekt onjuist dat met een beroep op de markt de Regering haar eigen inkomensbeleid op de helling zet.

Bovendien is de PPR-fractie van mening dat de Minister het aanbod van kandidaten voor de functie te sterk heeft beperkt met zijn eis van een niet nadrukkelijk uitgesproken kernenergiestandpunt. Nog afgezien van de vraag of de heer de Brauw aan dit criterium voldoet, heeft de Kamer bij meerderheid de Minister kenbaar gemaakt dat zij het niet eens is met het stellen van deze eis, noch voor de voorzitter, noch voor de leden van de stuurgroep.

Met het vasthouden aan deze ongewenste eis heeft de Minister onnodig het aanbod beperkt en betaalt hij nu meer dan nodig is. Mijnheer de Voorzitter, daarover wil ik graag een uitspraak van de Kamer vragen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Jansen, M. Bakker, Epema-Brugman, Koekoek, Lambers-Hacquebard, Nijhof en Van der Spek wordt de volgende motie voorgesteld.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat met de voorzitter van de Stuurgroep maatschappelijke discussie (kern)energie een tijdelijke arbeidsovereenkomst is afgesloten met een jaarsalaris van f 205 000.-;

van oordeel, dat dit salaris in geen verhouding staat tot de nieuwe salarisstructuur voor ambtelijke en (semi-)politieke topfunctionarissen;

verzoekt de Regering, het jaarsalaris van de voorzitter van de Stuurgroep maatschappelijke discussie (kern)energie, zodanig te herzien, dat dit past binnen de salarisstructuur voor ambtelijke en (semi-)politieke topfunctionarissen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Deze motie krijgt nr. 74 (16 400-XIII).

De heer **Jansen** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Nog een ander punt waar de PPR-fractie nadrukkelijk aandacht voor wil vragen betreft de gasprijzen. Een onderzoek van VEGIN heeft uitgewezen dat zelfs bij volledige prijscompensatie de minimuminkomens slechts voor $\frac{3}{4}$ van de prijsstijgingen van het gas gecompenseerd worden. De gasprijzenverhogingen werken denivelenderend, zo merkt de voorzitter van VEGIN op.

Voor de PPR-fractie is dat onaanvaardbaar. Daarop moet een correctie komen, hetzij door wijziging van de pakketten die aan de prijsindex ten grondslag liggen, hetzij in het prijsbeleid zelf of anderszins. Ook daarover wil ik graag een uitspraak van de Kamer vragen.

Motie

De **Voorzitter**: Door het lid Jansen wordt de volgende motie voorgesteld.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat verhoging van de gasprijzen voor kleinegebruikers, blijkens een onderzoek van de VEGIN, zelfs bij volledige prijscompensatie leidt tot aantasting van de koopkracht van lagere-inkomenstrekkers;

van oordeel, dat een dergelijk denivelenderend effect van het gasprijzenbeleid onaanvaardbaar is;

nodigt de Regering uit, ten spoedigste voorzittingen te treffen die deze effecten ongedaan maken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldeende ondersteund.

Zij krijgt nr. 75 (16 400-XIII).

Jansen

De heer **Jansen** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Een nieuw kabinet zal in de volgende periode eerder meer dan minder problemen op zijn sociaal-economisch pad vinden dan het huidige. De bewindslieden en hun medewerkers hebben in de voorbije jaren een goede toewijding getoond. Daar ontbrak het niet aan.

Toekomstvisie en creativiteit ontbraken. De PPR-fractie ziet uit naar een nieuw kabinet dat met toewijding, toekomstvisie en creativiteit een perspectief ontwikkelt.



De heer **Van Dis** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! De memorie van toelichting windt bepaald geen doekjes om de zorgwekkende economische situatie van ons land. Ik lees daar: oplopende inflatie en toenemende betalingsbalanstekorten ten gevolge van olieprijsstijgingen, een verouderde industriële structuur – tabel 5 laat zien dat in vrijwel iedere sector zelfs sprake is van een teruglopend binnenlands marktaandeel – en een verdeling van de groei die volstrekt uit de hand gelopen is.

Mag ik de laatste begrotingsboodschap in deze kabinetsperiode van de Ministers zo samenvatten dat wij ons onvoldoende aanpassen aan de nationale verarming die reeds optreedt en na 1985 nog zal verscherpen en dat wanneer wij spreken van een zwakke concurrentiepositie wij niet alleen doelen op de kostenkant maar met name ook op de sectorstructuurzijde van ons exportpakket? Kosten en pakket-samenstelling, daár gaat het om in de komende jaren. Kan al aangegeven worden of het achterblijven van de loonkostenstijging per eenheid produkt in de verwerkende industrie bij die in concurrerende landen doorgegaan is? Welke factor geeft hier de doorslag, de matiging in loonkosten sec of een toename in arbeidsproductiviteit?

Sector- en innovatiebeleid dienen de pijlers te zijn waarop de te leveren gigantische exportprestatie voor de komende jaren moet worden gebaseerd. Hoe reëel schat de Minister het in dat wij er inderdaad in zullen slagen tegen 1985 voor ruwweg f 15 à 20 mld. extra te exporteren, gezien ook de verslechteringen van de energiebalans en de hoge marginale gecumuleerde invoerquote van onze export die bijna 60% bedraagt?

Op pagina 15 van de memorie van toelichting lees ik dat de Nederlandse industrie tot op zekere hoogte al is aangepast aan het proces van interna-

tionale industriële specialisatie. Toch staat een aantal alinea's verderop dat in vrijwel iedere sector sprake is van een teruglopend binnenlands marktaandeel. Ik zou graag horen hoe de optimistische constatering van 'een zekere aanpassing' zich hiermee verhoudt.

Het moet natuurlijk niet zo zijn dat terwijl via de voordeur ons marktaandeel in de OESO-uitvoer toeneemt, ons binnenlands marktaandeel via de achterdeur door de nieuw geïndustrialiseerde landen bedreigd wordt. In vraag 15 heeft mijn fractie hierover een vraag gesteld en wel voor de voor ons land zeer relevante sector schollings- en kapitaalintensieve produkten.

Heb ik het goed begrepen dat EG-concurrenten op onze binnenlandse markt voor de categorie fundamentele produkten fors penetreren en zo ja, wat is dan per saldo het effect voor onze betalingsbalans geweest van het geconstateerde grotere marktaandeel in de OESO-uitvoer in de sector schollings- en kapitaalintensieve produkten? Zowel de OESO als de Minister menen dat bij de industriepolitiek aanpassing aan de gewijzigde omstandigheden met name langs de weg van het prijsmechanisme dient plaats te vinden.

Zo beveelt de OESO aan dat de recente energieprijsstijgingen mondiaal in de prijzen van de fiscale verbruikers worden doorberekend, en wel zonder compensatie. Hoe lost de OESO overigens de problemen op die zullen rijzen in een land als het onze bij een geforceerde afbouw van energie-intensieve produkties gepaard gaande met grote verschillen in energieprijzen voor de buitenlandse concurrenten? Ten aanzien van de niet-bedrijfssector meent mijn fractie dat compensatie inderdaad uit den boze is. Ruilvoet verliezen en in het kielzog daarvan de hogere gasprijzen dienen niet via het automatisme van de prijscompensatie afgewenteld te worden op de koppeling lonen ambtenarensalarissen en sociale uitkeringen.

Hoe denkt de Minister over dit automatisme en deze koppeling in verband met zijn oproep tot 'aanpassing aan de opgetreden verarming' als noodzakelijke voorwaarde om de werkgelegenheidsproblematiek structureel tot een oplossing te brengen?

Vanuit de ook in OESO- en EG-verband gedane keuze om primair de inflatie te beteugelen om de broodnodige investeringen te scheppen, kan ik mij grotendeels verenigen met het gevoerde prijsbeleid. Hoe verleidelijk ook uit een oogpunt van noodzakelijke rendementsverbetering om op 8% van

het MEV '81 te gaan zitten, terecht houdt de Regering vast aan de feitelijke loomsomstijging in de orde van 5% voor de vaststelling van de loonkostendoorberekeningsregels.

Wel zou ik de Minister willen vragen of het juist is dat hij heeft afgezien van het afzonderlijk doorberekenbaar stellen van gestegen rentelasten? Is het niet zo dat de overheid mede verantwoordelijk is voor de hoge rentelasten door haar grote beroep op de kapitaalmarkt ter financiering van het gigantische tekort? Wat moet een individueel bedrijf aantonen wil er sprake zijn van 'ernstige problemen' op het punt van de rentelasten (zie de brief van 23 december '80, blz. 3)? Hoe werkt de daargenoemde mogelijkheid om in knellende gevallen in overleg met Economische Zaken tot een aanvaardbare oplossing te komen?

Is er sprake van een individuele bijstelling van de externe kostendoorberekeningsregel en in welke mate wordt daarvan gebruik gemaakt?

In vraag 48 hebben wij gevraagd naar de factoren die verschillen in arbeidsproductiviteit verklaren. Als daarentoent onvoldoende inzicht bestaat is dat geen ernstige belemmering voor een land als het onze (grondstofarm, internationaal geöriënteerd en een hoog ontwikkelde industrie) om de relatieve kostennadelen terug te dringen? Waaruit bestaat de veelheid van factoren die het niveau van de arbeidsproductiviteit beïnvloeden en waar antwoord 48 op doelt?

Kan uit antwoord 59 worden afgeleid dat de kleinere bedrijven eerder in aanmerking komen voor de experimentele regeling ontwikkelingscontracten dan voor het ontwikkelingskrediet? Hoe is dit te verklaren? Kan – eventueel globaal – worden aangegeven welk percentage van de door mij genoemde kredieten ten goede kwam aan de categorie fundamentele produkten, zoals de memorie van toelichting die op pagina 15 omschrijft?

Mijnheer de Voorzitter! Een eerste kennismaking met de nieuwe nota inzake het regionaal sociaal-economisch beleid geeft mijn fractie aanleiding tot een enkele vraag en opmerking. Terecht heeft er een herwaardering plaatsgevonden van de prioriteiten. Reeds 4 jaar terug hebben wij ervoor gewaarschuwd niet een te zwaar accent te leggen op relatieve werkloosheidscijfers ten koste van de hoge absolute cijfers in de grote steden van de Randstad.

Wij zouden dan ook willen pleiten voor aparte aandacht voor de sociaal-economische ontwikkeling van de

Van Dis

grootste stedelijke agglomeraties. Hoe kan de invloed van de provincie bij de bedrijfstreininplanning worden versterkt?

Is er overleg geweest met MKB-instanties over de voorgenomen optrekking van de minimum investeringsdrempel met betrekking tot de investeringspremieregeling tot f 250.000 en is er reden tot beduchtheid dat deze drempel voor het MKB of voor sectoren daarvan, niet te hoog is? Is het niet mogelijk sectorsgewijze qua drempelhoogte te differentiëren?

Wat het MKB betreft, met name de levensmiddelen-detailhandel, zou ik mijn pleidooi in de UCV gehouden voor een eenmalige tegemoetkoming ter mitigering van de aanzienlijke reële inkomensdaling willen herhalen.

Dit heeft naar mijn mening niets te maken met een cadeautje voor exclusief deze branche, veeleer met het enigszins voldoen aan een morele claim, gezien de nog steeds niet ingelopen inkomensachterstand uit de jaren '73 en '74. Het is duidelijk dat dat juist voor deze branche als gevolg van de koopkrachtdaling en de losgebrachte strijd om de consumentengulden extra hard aankomt. De gelijkheidsregel – iedereen moet inleveren – brengt óók mee dat ongelijke gevallen ongelijk worden behandeld.

Wij staan voor een nationale krachtsinspanning. God de Heere beware ons er echter voor dat wij die van onze eigen krachten zouden laten afhangen: het is tevergeefs dat gijlieden vroeg opstaat, laat opblijft, eet brood der smarte. De Heere geeft Het Zijn beminden als in de slaap, zegt de Heilige schrift. Maar dat zal alleen kunnen in een weg van onderhouding van de geboden Gods, ook in het publieke leven en dat laatste brengt mij op het steeds voortwoekerende kwaad van de ont-heiliging van de Zondag, de dag die naar Gods naam genoemd is, door openstelling van antiekbeurzen, tentoonstellingen, bepaalde winkels, kunstgalerieën en dergelijke.

Kan de Regering toezeggen dat met alle mogelijke – naar onze mening te schaarse – middelen (Zondagswet, Winkelsluitingswet) tegen dit kwaad wordt opgetreden?

Ik wil besluiten met mijn waardering uit te spreken voor het beleid van de bewindslieden in deze kabinetsperiode.

□

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! In korte tijd, die mij in het kader van de begrotingsbehande-

lingen nog rest, is het mij uiteraard niet mogelijk op de afzonderlijke hoofdstukken van de begroting Economische Zaken in te gaan. Ik zal me daarom beperken tot 1 onderwerp, namelijk de (her-)industrialisatie. Daarbij teken ik aan, dat ik het betreurt dat de Kamer besloten heeft, slechts 1 korte UCV aan het rapport 'plaats en toekomst van de Nederlandse industrie' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid te wijden.

Ik zou anders wat uitgebreider op dit rapport – dat mijns inziens een goede analyse geeft van de problemen waarmee de Nederlandse industrie te maken heeft en ook oplossingen aandraagt waarin ik een eind mee kan gaan – hebben kunnen ingaan.

Om een enkel punt uit het rapport te noemen, een punt dat mijn partij zeer ter harte gaat: de aanbeveling van Van der Zwan om tot een meer selectieve stimulering van de Nederlandse industrie te komen, in plaats van de generieke steun uit de WIR-pot zoals die nu plaatsvindt, spreekt mij zeer aan. Mijn partij pleit hier al jaren voor. In een reactie op deze aanbeveling zegt Minister Van Aardenne, op een studiebijeenkomst van het Nederlands Centrum van Directeuren, begin februari, dat in beginsel een stimuleringsbeleid gericht moet zijn op alle sectoren.

De Regering moet daarbij inspelen op signalen die vanuit het marktgebeuren op haar af komen. 'Het past de Overheid niet de illusie te hebben dat ze over het algemeen een betere inschatting kan maken over de toekomst van industriële activiteiten dan het bedrijfsleven zelf.' Daar breng ik dan tegenin: past het de overheid dan wel in haar blijkbaar grenzeloze vertrouwen in het vrije ondernemerschap al maar groter sommen geld te blijven afschuiven naar particuliere bedrijven, (meestal grote) zonder dat daar enige vorm van effectieve controle op is, zonder dat aan de mijns inziens essentiële voorwaarde van medezeggenschap van de werknemers onder andere in investeringsbeslissingen voldaan wordt?

Past het de overheid wel toe te zien hoe door grove ondernemersfouten, verstarring van de produktiestructuur, gebrek aan creativiteit, motivatie en inventiviteit vaak enorme sommen gemeenschapsgeld verdwijnen, zodat men vaak van een 'bodemloze put' spreekt?

Het globale beleid, dat de Regering voorstaat, is gericht op een herstel van de economische groeicapaciteit. De uitkomsten van dit beleid zijn tot nu toe echter onvoorspelbaar en oncon-

troleerbaar gebleken. Een specifiek investeringsprogramma dat met name gericht is op het zoeken van industriële oplossingen voor typisch Nederlandse problemen – waarna deze oplossingen door export vervolgens geld in het laatje zouden kunnen brengen – lijkt mij de zoveel logischer oplossing voor de industriële impasse waarin we terecht zijn gekomen.

Bovendien zal in het sociaal-economisch beleid de beschikbaarheid van schaarse goederen en de continuïteit van een aantal voorzieningen centraal moeten staan – ik denk hierbij aan energie, huisvesting, milieu, vervoer, etc. Het is duidelijk dat hier in de komende jaren met grote inspanning aan gewerkt zou moeten worden.

Erik van der Hoeven geeft in zijn onlangs verschenen boek 'De wet van de stimulerende achterstand' een aantal aardige voorbeelden van wat Nederland zou kunnen doen in dit kader: de verwachte gigantische groei van het kolenverbruik in dit land benutten om milieu-vriendelijke kolenverbrandingstechnieken te perfectioneren; metalen terugwinnen uit de kolenas; het bevorderen van hergebruik van metalen door bij voorbeeld het stellen van statiegeld op auto's en zo meer. Ik zou aan deze lang uit te breiden lijst nog toe willen voegen de stimulering van het gebruik van biogas (gas verkregen uit varkens- en koeienmest), voornamelijk op de kleinere schaal van de veehouderij.

Daarbij wil ik deze vraag stellen: Volgens de pers komen op het ogenblik door de drempel in de WIR alleen maar grote bedrijven voor subsidie in dit kader in aanmerking. Hoe valt dit te rijmen met de bedoelingen van de overheid om de middelgrote landbouwbedrijven in stand te houden?

Ik noem verder de zeer succesvolle start van de produktie in licentie van de zogenaamde 'nose cone' – een Amerikaanse vinding die naar men zegt 10% besparing oplevert in de benzinekosten van een vrachtwagen – in een polyestherfabriek in Oldenzaal. Milieuvriendelijke en energiezuinige produktieprocessen en -plannen, zoals die door de stichting MeMO en door de Waddenvereniging worden gepropageerd zijn weer andere voorbeelden.

Ik denk hierbij onder andere aan de verleden jaar van start gegane actie 'Werk aan de Wadden'. Dan is er natuurlijk het onderzoek naar en de mogelijke stichting van een nieuwe Nederlandse fabriek voor rollend materieel.

Ik leg dit voor de zoveelste keer de Minister voor, maar nu is tot mijn gro-

Van der Spek

te genoeg een groep ondernemers in het Noorden des lands hiermee daadwerkelijk bezig, ondanks de herhaalde pessimistische uitlatingen van de Minister van Economische Zaken.

Minister Van Aardenne: Daar hebt u in uw ogen al het bewijs dat de Minister het niet zo goed weet en ondernemers het beter weten.

De heer **Van der Spek** (PSP): Dat is iets anders dan ik heb gezegd. De Minister stelde ten aanzien van de vraag of kan worden gestuurd in de economie, dat hij globaal te werk moet gaan, omdat hij niet goed kan voorzien welke mogelijkheden er zijn.

Bij de discussie over deze concrete fabriek, heeft de Minister niet gezegd dat hij het niet weet, hij zei: kansloos, de know-how is praktisch helemaal weg, het is onzin wat die Van der Spek beweert. Dat is iets anders dan een soort bescheiden houding van 'ik laat het over aan het bedrijfsleven dat zo veel deskundiger is'.

Minister Van Aardenne: Als het bedrijfsleven er toch wat in ziet, dan hebt u daarmee het bewijs van mijn stelling dat ondernemers het wel eens beter weten dan de Minister.

De heer **Van der Spek** (PSP): Ik denk dat dit in bepaalde gevallen ook zeker wel waar is, maar het gaat als algemene stelling lang niet op. De uitspraak 'de Minister weet het beter dan de ondernemers' werd niet gesteld tegenover die van de Minister. Ik koppelde dit laatste aan opmerkingen, dat het vrije ondernemerschap bepaalde gevolgen heeft.

De Minister moet die opmerkingen voegen bij zijn stelling over zijn geringe capaciteit om te voorspellen wat in de industrie allemaal mogelijk is, vergeleken met die capaciteit van de ondernemers zelf. Ik heb de stelling op zich zelf niet zonder meer van de tafel geveegd.

In de door mij genoemde studie van Van der Hoeven staat ook een aantal belemmeringen aangegeven die verhinderen dat een dergelijk economisch beleid – dat met succes in landen als Japan en de Verenigde Staten is toegepast – in Nederland van de grond komt. De gefixeerdheid van de overheid op grootschalige en weinig flexibele projecten, de geringe bereidwilligheid om kleine industrietjes, waar dikwijls initiatieven zijn te verwachten, op te richten, de onbekendheid van veel economen met innovatie in de zin van milieuvriendelijke en energiebesparende investeringen.

Ik kan mij hier volledig bij aansluiten. Ook het overheids-aanschaffingsbeleid, dat alleen op Nederlandse industriële produkten gericht lijkt te zijn als de nood aan de man komt – zoals nu bij Volvo – is zo langzamerhand aan verbetering en herziening toe. Ook daarmee kan de overheid een stimulerende rol spelen en voorbeelden ter navolging geven.

De (algemene) beraadslaging wordt geschorst.

De **Voorzitter:** De Regering zal morgen antwoorden.

Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 22.58 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. een Koninklijke boodschap, ten geleide van het wetsontwerp

Wijziging van de regelen omtrent de indexerings van uitkeringen voor levensonderhoud (16 630).

Deze Koninklijke boodschap, met de er bij behorende stukken, is al gedrukt en rondgedeeld;

2°. de volgende brieven:

een, van de Minister van Buitenlandse Zaken, met de tekst van een overeenkomst inzake voorrechten en immuniteiten van de naar Costa Rica uitgezonden deskundigen;

een, van de Minister van Financiën, inzake stortingen van geldeningen in het vierde kwartaal 1980.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven niet te doen drukken en ze voor kennisgeving aan te nemen; de bijgevoegde stukken liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

3°. de volgende brieven:

een, van de Minister van Buitenlandse Zaken, inzake een aanvullende overeenkomst met Oostenrijk inzake sociale zekerheid (16 661);

een, van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, inzake herhuisvesting van buitenlandse werknemers (16 660);

een, van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, met een nieuw stelsel van studiefinanciering (16 650);

een, van de Staatssecretaris van Financiën, met een nota met betrekking tot de behandeling van de gehuwde vrouw in de vermogensbelasting in relatie tot de nota 'Op weg' (15 835, nr. 8);

een, van de Minister van Verkeer en Waterstaat, met het Indicatief Meerjarenprogramma Water 1980–1984 (16 656);

een, van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, met enquêteresultaten gebruik Leidraad Paracommercialisme (16 654).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

4°. de volgende brieven e.a.:

een, van Gedeputeerde Staten van Overijssel, met betrekking tot de Nota Regionaal sociaal-economisch beleid 1981–1985;

een, van het gemeentebestuur van Apeldoorn, over de vestiging van een Rijks Pedagogische Academie voor het Basisonderwijs;

een, van het bestuur van het FNV, over de Kaderwet Specifiek Welzijn/Volwasseneneducatie;

een, van K. Helderman te Duivendrecht, inzake een voorgestelde wijziging in de Grondwet;

een, van ondernemingsraden van vervoersorganisaties uit de Noordelijke provincies, over de eis van het departement van Verkeer en Waterstaat om de dienstregelingen van streekvervoersbedrijven te doen ingaan op 31 mei 1981;

een, van de centrale afdeling voorlichting en externe betrekkingen van het departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, met het 'BKI in kort bestek';

een, namens het overlegorgaan Friese werkgelegenheid te Bontebok, over de Nota Regionaal sociaal-economisch beleid 1981–1985;

een, van J. Steenhuis te Groningen, tegen de bio-industrie en dierproeven;

een, namens bewoners van Sluisdijk, over spaanplaatverwerking;

een, van Ph. van Velsen te IJmuiden, over diverse problemen in de huidige samenleving;

een, van J. Campusano te Abcoude, over de situatie, waarin de Argentijnse ex-parlementariër Laura Allende zich bevindt.

Deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies.

